

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

SAYI: 2010/12

Ekim 2010 6 TL (KDV DAHİL)

express 113

ENTERNASYONAL ŞALALA

Sol, liberalizm ve **Komünist hipotez**

II. KÜRT AÇILIMI

Trafik, sinyaller, şifreler

2007 SEÇİMLERİNDEN REFERANDUMA ALEVİLER

Hafızanın yitirilmesi

İKTİDAR NASIL BAKIYOR, SOL NASIL BAKMALI?

Tophane vakası

AVRUPA'DA YÜKSELEN İRKÇILIK

"Öteki hayalet" yayılıyor

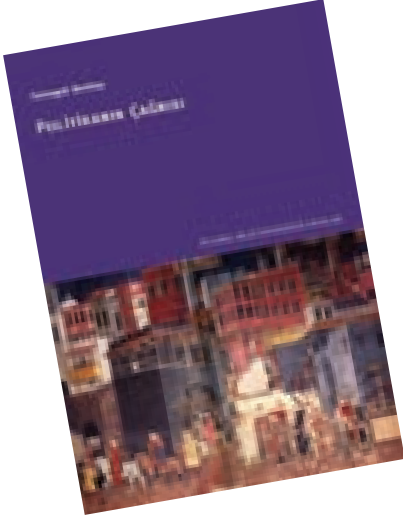
OLIVER STONE'UN GÖZÜYLE

Wall Street ve Chavez

BURSASPORLU IVAN ERGİÇ'İN KALEMİNDEN

Bir Amerikan rüyası olarak futbol

POLİTİKANIN ÇAĞRISI

FATMAGÜL BERKTAY

344 Sayfa, ISBN: 978-605-399-160-1

Fatmagül Berktaş, insanın kolektif varoluşunu ve eylemini düzenlemeye hizmet eden en önemli araçlardan biri olan politikayı sahiplenmenin, onun geçmişle ve gelecekle olan bağlantısını kurmanın, bugünü anlamlandırmamız ve içinde yaşadığımız koşulları bir "kader" olarak kabullenmeyerek kendimizi gerçek birer özneye dönüştürebilmemiz açısından vazgeçilmez olduğunu savunuyor ve politikanın Aristoteles'ten Hannah Arendt'e ve çağdaş feminist siyaset teorisine uzanan meraklı serüvenini izliyor.

ULUSLARARASI EKONOMİK BÜTÜNLEŞME

KURAM, POLİTİKA VE UYGULAMA

AB VE DÜNYA ÖRNEKLERİ

CANAN BALKIR

598 Sayfa, ISBN: 978-605-399-162-5

Canan Balkır tarafından hazırlanan *Uluslararası Ekonomik Bütünleşme – Kuram, Politika ve Uygulama* adlı bu çalışma, bir yandan bütünleşme kavramının tarihsel gelişimini ve şekillenmesini anlatırken, bir yandan da dünya üzerinde başta Avrupa Birliği olmak üzere bugüne kadar kurulmuş birliklerin oluşumunu ve yapısını açıklayarak, bu birliklerin küresel ekonomi içindeki yerlerini ve önemini anlamamızı sağlayacak bilgiler veriyor.

HEGEL ESTETİĞİ VE EDEBİYAT KURAMI 1

ONUR BİLGE KULA

356 Sayfa, ISBN: 978-605-399-164-9

Alman filozof Weischedel'in deyişle dünya tinini kişiliğinde somutlaştıran Hegel'in yirmi ciltlik toplu yapıtları üzerine estetik-kuramsal irdeleme yapan Onur Bilge Kula, toplam üç cilt olarak tasarladığı bu eserinde, Hegel felsefesini edebiyat açısından ve edebiyatı temel alarak okusa da, genel anlamda estetik kavramını göz önünde bulunduruyor. Bu çerçevede Hegel estetiği müzik ve resim dolayımında da tartışılıyor. Kula, ayrıca bu çalışmada Hegel'in 1797 yılında kaleme aldığı "Alman İdealizminin Dizge Programı"nı da tam olarak Türkçeye kazandırıyor.

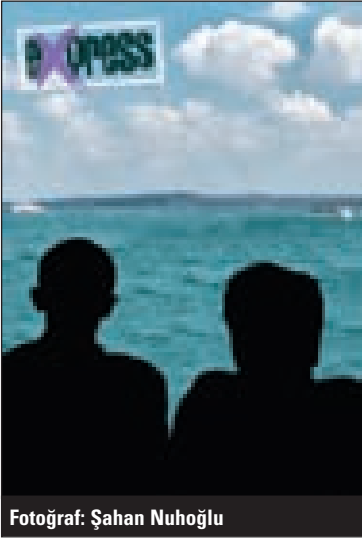

YİRMİ YIL KRİZİ 1919-1939

EDWARD HALLETT CARR

242 Sayfa, ISBN: 978-605-399-161-8

E.H. Carr, geleceğin barışını kuranlara adanmış bu kitabında iki dünya savaşı arasında geçen yirmi yılı farklı değerlendiriyor. Hem gerçekçi hem de ütopyacı yaklaşımları eleştiren Carr, uluslararası dengelerin ele alınmasında nasıl bir perspektif geliştirebileceğimizi tartışıyor. Uluslararası siyaset biliminin henüz ayrı bir disiplin olarak ele alınmadığı bir dönemde yazılan eser uluslararası siyaset bilimini ayrı bir çalışma alanı olarak kuran temel bir kitap niteliğinde.

Fotoğraf: Şahan Nuhoglu

Kimiz, neredeyiz biz? (sakin miyiz?)

Çok zaman oldu, son sayıdan bu yana neler neler oldu. En başta referandumun tabii. Şimdi filmi geri sarmanın lüzumu yok, Bir+Bir'in eylül Arzuhal'inde ve referandumun bir gün öncesinde resmen yayına başlayan sitemiz birdirbir.org'daki "12 Eylül ve 12 Şaban" başlıklı yazıda enine boyuna anlattık meramımızı. Şimdi önümüze bakalım. Önümüze bakabilmek için de önce hipotezimizi gözden geçirelim, "komünist hipotez"i. Elbette tarihselliği içinde ve güncellikle ilişkisiyle. Alain Badiou tam da öyle yapıyor ve meseleyi önümüze koyuyor:

"Bugün üstümüze düşen, komünist hipotezin tarihinde hangi noktada olduğumuzu belirlemektir."

Bir de görev tarifi yapıyor:

"Karakteri itibarıyla her zaman küresel ve evrensel olan düşünce süreçleri ile her daim yerel ve tekil, fakat aktarılabilir olan siyasî deneyimin birleşimi aracılığıyla komünist hipotezin bilincimizde ve pratikteki varlığını yenilemek."

Nasıl'ı bize kalmış. "Küresel ve evrensel düşünce süreçleri, yerel ve tekil siyasî deneyimler..."

Express vagonlarına o gözle bir bakalım: "Sol ve liberalizm" –yalnızca güncel ve yerel boyutlarıyla değil, tarihsel ve küresel boyutlarıyla– tartışmasından Kürt hareketinin seyrine, Tophane'de olanlardan Ankara'daki "zorunlu din dersini protesto" mitingine hazırlanan Alevilere, Avrupa'da yükselen ırkçılıktan Türkiye'nin AİHM savunmalarına ve '38 Dersim tanıklıklarına, futbol-sınıf ilişkisini sorgulayan Bursasporlu İvan Ergiç'ten Wall Street'i ve Latin Amerika'daki siyasal deneyimi filmlerine konu yapan Oliver Stone'a, internetteki özgürlüğün kısıtlarından Godard'ın telif hakkını reddine, Robert Plant'ın müzikal enternasyonalizminden Mihran Tomasyan'ın "Sen Balık Değilsin ki" gösterisine, Yüksekova'daki "TanrıKent" manzaralarından Paris'te Queen'in "We will rock you"suyla yürüyen nümayişçilere, Hanefi Avcı haddisesinden Venezüella seçimle-

rine, yeni vagonumuz Kozmomilitan'daki felsefe bahçesinden Mavi Daktilo'ya, hipotezimizin bilincimizde ve pratikteki varlığını yenileme gayesiyle yeniden yola çıkıyoruz.

Bir dizi eksik, gedik ve sorunla elbette. En başta da dağıtım sorunuyla. Dağıtım şirketini değiştirdik değiştirmesine ama, maliyet değişmedi. Ama umudumuz o ki, bundan böyle Express'e ulaşmak daha kolay olacak. Yine de abone kampanyasını boşlamayalım.

Bir türlü aşamadığımız bir sorun da kronik rötar. Sebebi çok basit: Az kişi, çok iş. Hem Express'in işi çok –bir de Roll'un halefi Bir+Bir var– hem de mürettebatın maişet motorunu çevirmek için yaptığı yan iş çok. Bir de ezeli rakibimiz var: Yumurta-kapı İdmanyurdu. (Kısaca YKİ). Ama umudumuz o ki, "teknik heyet" in vizyonu ve "kadro derinliği"nde kaydedilen sürpriz ivme sayesinde bundan böyle Express her ayın ilk günlerinde bayilerde olacak.

"Teknik heyet" dedik, tek tek isim saymaya gerek yok. A'da Kaygusuz Abdal, B'de Badiou, C-Ç malûm...

Bu arada, YKİ deyip Godard'ı anmamak olmaz. Diyor ya, "insan beceremediği şeyle uğraşmalı, becerdiğini beceriyor zaten, önemli olan beceremediğini becermeye çalışmak". Biz de öyle yapıyoruz, hem de iki misliyle. İki tane aylık yayın yapmakla kalmıyoruz, her hafta maça çıkıyoruz. Yanlış anlaşılmasın, halı sahada döktürüyoruz, beceremediğimiz o değil. Onu lâyıkıyla becerdiğimiz için, beceremediğimiz bir şeye, nizamî sahada 11'erden oynamaya başladık. Dahası, bugünlerde resmî hakemli, ofsaytlı filan bir turnuva katılmaya hazırlanıyoruz. Yani, sadece bir yayın kolektifi değil, bir futbol takımımız, göbek adımız YKİ.

Beceremediğimiz için kalkıştığımız bir iş de site kurmak. Malûmunuz, birdirbir.org Express hızıyla yayında. Fakat hâlâ, sitelerde yazılması adet olan, "biz kimiz" hanesi boş duruyor. Gelgelelim, elinizi vicdanınıza

koyun, başkaları için olabilir belki, ama bizim için basit bir soru değil bu.

Nereden başlasak, nasıl anlatsak? Mecburen işin içine "edebiyat" girecek. Biz ne kadar kaçsak da olacak o. İster istemez bir "edebiyat"ımız var çünkü.

Nasıl bir edebiyat dersenez, tarifi zor, "fantastik gerçekçilik" deyip geçelim. Yalan da değil, yürüttüğümüz faaliyet hem fantastik hem gerçek. Vaktiyle Açık Radyo'da yaptığımız Express programının demirbaş şarkılarından biri "Fantastik Bombastik"ti zaten.

Lafı dolandırdık –zaman kazanalım diye. Bilen biliyor da, hem belki ilk defa tanışanlar vardır hem de birdirbir.org için bir girizgâh olur, gerisini yumurta kapıya gelince getiririz –neyse ki site uzaydan yayın yapıyor, matbuat gibi baskı takvimi yok.

Evet, "biz kimiz?"

Bu soruyla kıvranırken bir Althusser hikâyesi geldi aklımıza, bir de Aldous Huxley'nin Roll'da uzun uzadıya konu ettiğimiz, ütopyası aklımıza yatmasa da sevdiğimiz romanı "Ada".

Hikâye şu: "Althusser Üzerine" diye bir yazı yazmıştı Murat Belge, ünlü filozofun ölümünün ardından. Şöyle bir bölüm var o yazıda: 1970'lerin ortalarında bir seçim zamanı olmalı, Fransız Komünist Partisi "bize destek olun" kampanyası yapıyor. Althusser'le söyleşirken Murat Belge sormuş: "Size kim yardım edecek?" ("Who will help you?") Cevap, Althusser'in aksanıyla, "U is us?" ("Biz kimiz?")

Kıssadan hisse: Bizi kim destekliyorsa, biz oyuz. Biz o değilsek niye desteklesin ki? O biz değilse niye destek isteyelim ki?

Nasıldı Huxley'nin "Ada"ındaki motto, daha doğrusu "mantra": "Tut Svam Asi" ("Sen osun"). Ya da Beatles'ın "I Am The Walrus"undaki gibi: "I am he, as you are he, as you are me, and we are..."

Ne demiştik? "Edebiyat" kaçınılmaz. Hele hasret giderirken...

• Kılavuz	4
• Manzara	5
• Şehir Hatları	8
• Mavi Daktilo	11
• Sol, liberalizm ve diğerleri	12
• Aleviler hafızalarını yitirirken ...	15
• Tophane'de ne oldu?	18
• Türkiye'nin AİHM savunmaları ..	22
• İkinci Kürt açılımı	24
• Radyo Express	30
• Kozmomilitan	35
• Kıraat & Dumanı Üstünde	38
• '38 Dersim tanıklıkları	42
• Radyo Brecht	46
• Ağır Çekim	48
• Oliver Stone	49
• Meşin Yuvarlak	52
• Müzik Dolabı	54
• Komünist hipotez	56

Ahmet Ergenç, Ahmet Gürata, Alican Tayla, Alpkın Birelma, Arslan Eroğlu, Ayşe Cavadar, Betül Kadioğlu, Biljana Yaren, Burcu Kayışçı, Cemil Cahit, Çiğdem Öztürk, Damla Özlier, Didem Danış, Doruk Yurdesin, Ender Ergün, Erdir Zaf, Ertan Keskinsoy, Esra Demir, Fevzan Abacıoğlu, Fırat Genç, Göksun Yazıcı, Hakan Lokanoğlu, Handan Çağlayan, İrfan Aktan, Koray Löker, Merve Erol, Muhsin Akgün, Murat Arpacı, Murat Meriç, Niyazi Zorlu, Özyay Selmo, Pelin Özer, Pınar Uygun, Ragıp Duran, Saner Şen, Sarkis Paçacı, Selçuk Oktay, Serkan Seymen, Siren İdemen, Şahan Nuhoglu, Tan Morgül, Turgut Yüksel, Uğur Biryol, Ulus Atayurt, Yiğit Atılgan, Yücel Gökürk, Zeynep Nuhoglu, Zeyno Pekünlü **Baskı:** Ezgi Matbaacılık, Sanayi Caddesi Altay Sok. No:10 Yenibosna / İstanbul Tel: 0.212.452 23 02 **basım yeri ve tarihi** İstanbul, Ekim 2010 **dağıtım** Turkuvaş Dağıtım Pazarlama A.Ş. **yönetim yeri:** Kuloğlu Mah. Gazeteci Erol Dernek Sok. no: 11/4 Oda 3 Beyoğlu - İstanbul **tel-faks:** 0.212.251 87 67 **e-mail:** express@birdirbir.org **abonelik:** abonelik@birdirbir.org **yıl 9 sayı 113 Ekim 2010 imtiyaz hakkı** Özyay Selmo **sorumlu yazışları** müdürü Merve Erol **ilan irtibat** Özyay Selmo (0.533.514 90 49) **YEREL SÜRELİ YAYINDIR. AYDA BİR YAYINLANIR. ISSN 1307 - 461X**

Ankara İnşaat Mühendisleri Odası 8-10 Ekim'de 3. Ulus Baker Buluşması'na ev sahipliği yapıyor: "Siyasal Alan Neresi?" sorusu etrafında tertip edilen panel ve gösterimler de siyasal alan felsefe, güncel sanat ve video üzerinden tartışılıyor. "Eylemin görüntüsünden görüntünün eylemine Tekel direnişi" video ve tanıklıklarla tecrübe edilecek. Emek mücadelesinin imkânları, toplumsal yö-rüngelerin devrimi, iklim mültecileri konu başlıklarından...

express@birdirbir.org

Kılavuz

Duymayan kalmasın! Altyapı hazırlıkları bir süredir süren sanal âlem çıkarmamız test yayınından geçti. Roll, Express ve Bir+Bir külliyyatı arşive düştü. Linkler, leziz okuma parçaları, blog kıvamında notlar, video, ses ve ışık gösterisi... birdirbir.org'da...

Allianoi no no no!

ses ve ışık gösterisi

Yasmin Levy

Yasmin Levy geliyor, pîr geliyor! İstanbul, Ankara, Adana, İzmir, Denizli'yi katediyor. 500 yıllık bir gelenekten süzülen Sefarad müziğini Endülüs flamenkosu, Ortadoğu ve Anadolu müzik tavırlarıyla yoğuran Kudüs doğumlu Levy, Manisa'da doğan ve sefarad kültürü araştırmaları yanı sıra besteler ve derlemeler yapan babası dolayısıyla Türkiye'de kendini evinde hissediyormuş. 30 Ekim'de İstanbul'dan başlayacak ziyafet 4 Kasım'da Adana'da son bulacak.

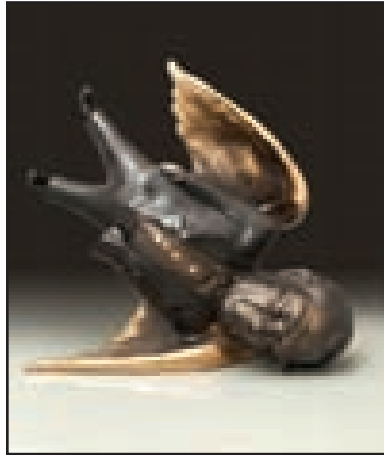

Tanpınar Edebiyat Festivali

İlk defa düzenleniyor, 30 farklı ülkeden 70 yazar geliyor. 30 Ekim - 2 Kasım arasında söyleşiler, okumalar ve edebiyat partileri var programda. Yeraltı edebiyatının çağdaş yorumcusu, "Underground" isimli romanıyla tanınan, Rus edebiyatının önemli isimlerinden Vladimir Mekanin, Mısır'ın Nobelî yazarı Necip Mahfuz'un manevî oğlu ilan ettiği, çağdaş Mısır edebiyatının önemli isimlerinden Gamal Gitani, "Tırza" adlı romanı 21. yüzyılın en iyi romanlarından biri seçilen Arnon Grunberg konuklar arasında. Saygın edebiyat festivallerinden Winternachten işbirliğiyle İstanbul yazarlar buluşması da Gündüz Vassaf moderatörlüğünde düzenlenecek. Başka mekânların yanında, 31 Ekim'de Kadıköy Kargart'ta, fanzin atölyesi, film gösterimleri, yazarlarla söyleşiler ve ardına parti var.

Yaşam Şekilleri

Express vagonlarından Leke Oyunları'nın yaratıcısı, dostumuz Cemil Cahit Yavuz "Yaşam Şekilleri" sergisiyle çıkageliyor. İki ana grup çalışmadan oluşan bir seçki bekliyor izleyicileri. Birincisi periyodik olarak üretilip yayınlanan "espri-leke-açık-koyu" temelli işler, ikincisi absürd figür ve lekeler. Bu iki grup dışındaki diğer çalışmalar, lekelerden türetilmiş düzenleme ve tasarımlar. Asık suratla işler rast gitmiyor. Biraz mizah, biraz da saksıyı çalıştırmak için 21 Ekim - 2 Kasım tarihlerinde Adasanat'ı ajandaya not düşelim. Adres: İstiklal Caddesi Aznavur Pasajı No: 212 Kat: 9.

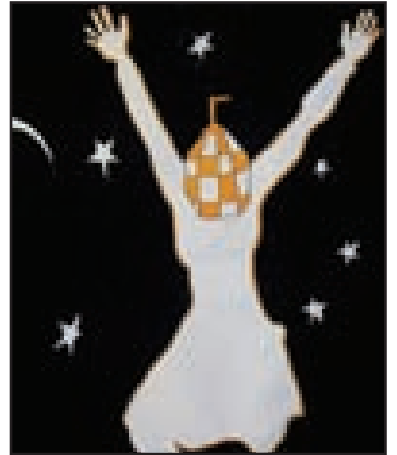

Extramücadele

Memleket gündemine galerileri basan "mahalle baskısı"yla geldi Tophane. Lâkin duvarlara asılı çalışmaların derdi pek dillendirilemedi sanki. Tahrip gören galerilerden biri de Galerî Non'du. Extramücadele içindeler... Kolektif bir niyetle ortak sergilere de imza atan extramücadele'nin ilk kişisel sergisi 13 Kasım'a dek sürecek. "Bunu ben yapmadım, siz yaptınız" adlı seçkide siyasî pop ikonlar kâh birbirleriyle tokuşturulmuş, kâh ironi tornasına yatırılmışlar. Melez, ama tanıdık bir imgede vücut kazanan heykel, fotoğraf ve desen çalışmaları bunlar. Duyururken, uyarmadan etmemişler: "Aklınızdan geçeni karşınızda görmeye hazır olun." Yere çakılı kanatlı bir Atatürk heykelciği, kovaladığı kargalar kâbusu olmuş, kafeste bir denizkızı olarak Abdullah Öcalan...

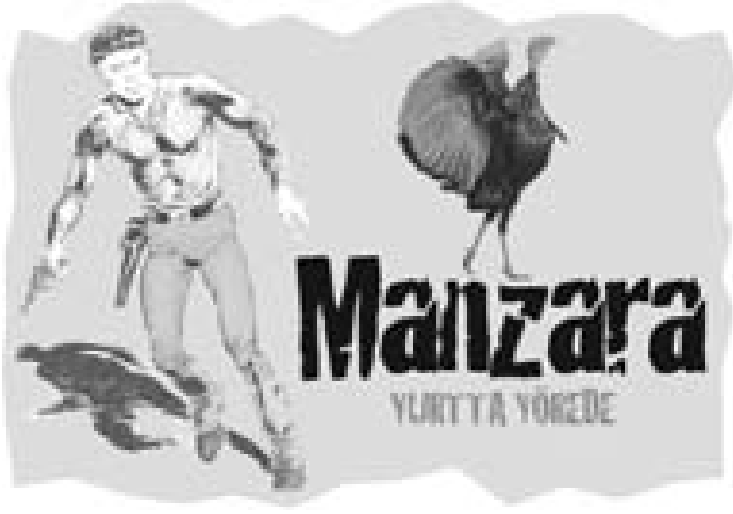
Enzo İkah

Kongo'yu terketmek zorunda kalmıştı Enzo. Şarkıları yüzünden. Şöyle anlatmıştı gazetelere: Babası Kongo başbakanının pilotuy-muş. Daha dört aylıkken, politik sebeplerden, babasının kullandığı uçak düşürülmüş. Aynı uçakta, Enzo'nun annesi de hostesmiş. Öksüz kalıyor Enzo. Hükümet aileye ait tüm eşyalara el koyunca, büyükanne yetiştiriyor. Kendi köyüne kaçırıyor bizimkini. Büyükan-nenin şarkıları tarlada geçen yıllar boyunca Enzo'nun kulağına doluyor. İlkokul ve kilise korusu, 11 yaşında akordeon, ardından piyano ve besteler... 15 Ekim gecesi Oppa tZupa zound Zystem - OpzZ! ıftiharla sunacak: Enzo İkah, yakında Kadıköy Müzik'in yayınlayacağı "Red, Black and White" albümünün tanıtım gecesinde iki yıldır birlikte takıldığı Bandista tayfasıyla zuhur edecek. İstanbul Live sahnesinde reggae ve afrobeat, barış ve aşk türküleri yakılacak ...

"Yokluğum Varlığına"

Kundera demiş: "İktidar sizi nerenizden yaralıyorsa, orası kimliğiniz olur." Serpil Oda-başı da lafı bağlamıyla, illüstratif resimle-riyle buluşturmuş. İktidar biçimleriyle bire-yin şiddet yüklü ilişkisini, basın bülteninde denildiği üzere, "...kapitalist, militarist, cinsiyetçi eril kuşatmanın örselediği, ancak parçalanmışlıklarına rağmen, yaşayarak di-renen bedenler"de izliyoruz. "Kiminde sa-vaş ve işkencenin, kiminde de erkek şid-de-tinin mağdurları karşılaştığımız figürler..." Feminist kadın kooperatifi Amargi'yle da-yanışma amacıyla düzenlenen "Yokluğum Varlığına", 9 Ekim'e dek Karşı Sanat'ta: Gazeteci Erol Dernek Sok. Hanif Han 11/4 Beyoğlu.

İstihbarat ve örümcek ağları

HANEFI AVCI, 28 Şubat'ta tanınmıştı ilk. O dönemeçte, Mali Şube Müdürü aracılığıyla daha önceden tanıştığı Ahmet Kaya kendisine destek olmuş, ilişkileri bir tür dostluğa evrilmiş. Magazinciler gecesinin ardından Kaya'yı ilk arayanlardan biri Avcı; pasaport sorununda da yardımcı olmuş Kaya'ya.

Tuhaf bir ilişki elbette. 12 Eylül'e karşı yükselen ilk seslerden biri olan, hayatı konserlerinin basılmasıyla, gözaltılarla geçen Ahmet Kaya ve işkenceciliği tescilli bir polis. O tescil sayesinde, bugüne kadarki makamlarının hiçbirine gelmemiş olması gereken bir polis.

O polisin "cemaat"e yakınlığından ötürü 12 Eylül referandumunda "evet" diyeceği varsayılıyordu ki, kitap yayınlandı, kıyamet koptu. Referandumun hemen ardından gelen tutuklamayla, bir kıyamet daha. Ali Bayramoğlu gibilerini bile ikna etmeyen, liberaller arasında "cemaat şeffaflaşmalı" eleştirilerinin dil-

lendirilmesine yol açan bir tutuklamaydı bu. Gerekçe, Avcı'nın Devrimci Karargâh örgütüne yakınlığıydı.

Bostancı'da Orhan Yılmazka-ya'nın -Akın Birdal'ın vurguladığı gibi yargısız infazla- öldürülmesinin ardından ilk defa bu kadar gürültü koparan bu örgüt hakikaten var mıydı, uydurulmuş yahut abartılmış ve bir sürü başka ilişkiyi potasına alacak kadar genişletilmiş miydi? Avcı'nın tutuklanmasının ardından devrimciler birbirlerine bu soruyu sordu. Zira, operasyon Sosyalist Demokrasi Partisi ve Toplumsal Özgürlük Platformu çevrelerine, eski Kurtuluşçulara kadar uzanmış, devrimcilerle Kürt hareketleri ve Ergenekon arasında değme casus romanlarına taş çıkaracak bir fantazi ağı inşa edilmeye başlanmıştı.

Bir soru daha geldi çok geç-

■ **WE LOVE YOU LUCE** "Lucescu dersini çok iyi çalışırdı. Bize hep anlatırdı rakipleri... 'Bakın, şu ortalar, şu pas atar ve şu golü bu atar, dikkat edin' derdi. Ve biz de anlatıldığı gibi golü yerdik." *Emre Aşık*

■ **KRALSIN** "Ancak doğruyu, güzeli arayan insanlar anarşist olabilirler." *Orhan Gencebay*

■ **DOKUNMA YANARSIN** Rasim Ozan Kütahyalı hayatta bir işi doğru yapıyorsa, Ahmet Kaya meselesidir. Kadir İnanır'ın "ben orada olsam kimin haddine arkadaşşıma saldırmak" yalanını deşifre ettikten sonra, bu uzun süren linci ye-

meden: Hanefi Avcı'nın THKP-C ve Dev-Yol'la nasıl bir ilişkisi var? Mersin Emniyet'te Dev-Yol Masası şefi olan Avcı, neden kitabını Angora Yayınları'ndan bastırıldı? Gözler, yayınevinin sahipleri Cahit Akçam ve Cumhur Öz-

demir'e çevrilince, THKP-C geçmişleri ve mahkûmiyetleri giriyor devreye. Ve tabii hemen ardından Taner Akçam, Ermeni meselesi ve Dev-Yol yatırılıyor masaya... Nereden nereye...

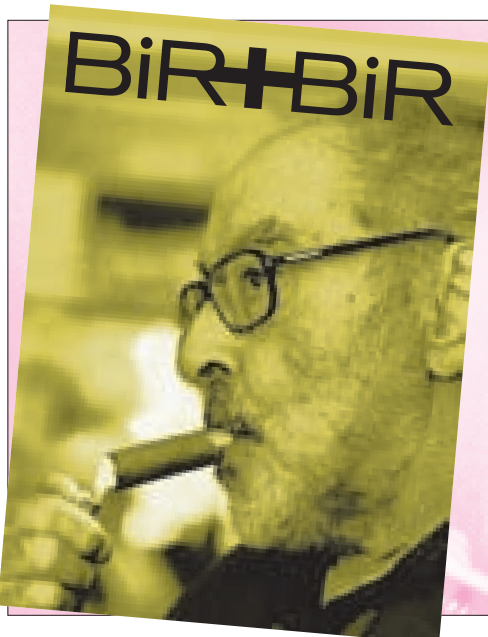
Necdet Kılıç Galatasaray'daki Yapı Kredi binasının hemen arkasındaki evini (İslâmcı basın krokiyle bile gösteriyor, "Beyoğlu çocuğu" gibilerden, kapıya çizili graffitilere ayrıca dikkat çekiyorlar) işkencecisine yıllar sonra neden açmış, iyi bir romanın ya da "psikolojik" bir filmin konusu hakikaten. Devrimcilerin Devrimci Karargâh'la ilişkisine yönelik fantazilerse, bir psikanaliz müdahalesini gerektiriyor sanki. İstihbarat örgütlerinin ve polis teşkilâtının devrimci çevrelerden daha iyi bil-

niden masaya yatırdı. Vaktiyle Twitter'da mı artık neredeyse aralarına soğuk su girdiği anlaşılan Cüneyt Özdemir'in 5N1K'sındaysa çıkardı gazete örneğini, koydu masaya: "Hürriyet'in bu manşeti yalandır, bu fotoğraf montajdır." Özdemir'in yüzünü görmeliydiniz. Hangi kanalda çalıştığı herhalde ancak aklına gelmişti. Başkalarına yaptığı gibi küstahlaşmadı, yutkunabildi sadece: "Ama hesap sor-mak ne kadar doğru? Hürriyet de artık eskisi gibi değil bence..." Cansın canansın Ahmet Kaya! Hâlâ ne güzelliklere kadersin!

diği devrimci bir örgüte ilk defa rastlıyoruz doğrusu...

Hanefi Avcı neci peki? Bildiğimiz, 12 Eylül'ün işkencelerinden birinci derecede sorumlu olduğu, 28 Şubat sonrasında yıldızının parladığı, çocuklarını Fethullah okullarında okuttuğu. Adeta, teşkilâta tamamen hâkim olmuş Pol-Bir kendi içinde kapışıyor, Hüseyin Kocadağ gibi Pol-Der'li-leri de kendine benzetiyor (bu da bir fantazi sayılabilir tabii). Türkiye'deki "değişim" in sadece "askerî vesayet"le, "yüksek yargı"yla sınırlı kalmaması, Emniyet teşkilâtının da bütünüyle -hem Avcı hem de karşıtlarıyla- sorgulanması, polisin rejimle ve gündelik hayatımızla ilişkisinin yeniden düşünülmesi gerekiyor.

İşin içine Red dergisinin, Bilim ve Özgürlük'ün nasıl karıştırıldığını anlayan varsa da beri gelsin, ama bu arada, belki ilgili belki ilgisiz, bir açıklama da ana akım medyada asla yer bulmayan bas-kın ve davalar için gerekiyor: Güney'den Kızıl Bayrak'a, irili ufaklı dergiler hakkında yürütülen yaygın bir operasyon mu var?

7. SAYI 15 Ekim'de Bayilerde ve kitapevlerinde

+ **GODARD VE "FİLM SOSYALİZM"**

Aleme meydan okuyan tebessüm

+ **VENEDİK ÖDÜLLÜ "ÇOĞUNLUK"**

Baba, oğul ve malûm ruh

+ **30. YILINDA NEW MODEL ARMY**

Justin Sullivan'la tele-muhabbet

+ **70 YILLIK VEFA'LI MELKON TAŞÇIOĞLU**

Mutlu insanlar fotoğrafhanesi

+ **"DİKİZLEME GÜNLÜĞÜ"**

Facebook-Twitter kuşağının öyküsü

+ **YAŞAYANLARIN GÖZÜYLE**

TOPHANE VAKASI

Fark yaraları

+ **ŞARKILI TARİH TEFRIKASI**

Yeniçeriler ve punk

www.birdirbir.org

Sabah-atv grevi 1 yaşında!

BİR işçinin iki ayrı sendikaya üye olabilmek hakkını anayasaya referandumla sokan Türkiye, aynı zamanda, tek bir sendikaya üye olduğu için işten atılıp tek başına direnen işçilerin ülkesi. Emek tarihine bir sembol isim olarak geçen DESA işçisi Emine Aslan mesela. Paşabahçe Devlet Hastanesi önünde oturma eylemi yapan Türkan Albayrak ya da.

On kişilik Sabah-atv grevi de artık resmî olarak tek kişinin omuzlarında. Dokuz kişinin davasında Yargıtay'ın kararına rağmen işveren işe iade kararına uymazken, pankart nöbeti kendi davasının sonucunu bekleyen Ender Ergün'e kaldı. Ama öyle ya da böyle, üzerine ölü toprağı serpilmiş basın âleminde Sabah-atv grevi birinci yılını doldurdu, 365. günün pastası Sabah-atv binasının önünde afiyetle ve sey-

yar destek orkestrası Bandis-ta'nın eşliğiyle yendi. Devlet kaynakları yardımıyla AKP'li Çalık Grubu'na devredilen, başbakanın damadının yönettiği, referandumda "evet"e en çok yüklenen Sabah ve atv'ciler kapılarının önünde de "anayasal" fikir-takip de yapacaklar mı bakalım.

Başbakandan medya muhtırası

TAYYİP Erdoğan gazetecilere mesleklerini öğretmekten hoşlanıyor. Medya patronlarını köşe yazılarından sorumlu tutuyor, topluyor genel yayın yönetmenlerini karşısına, adeta muhtıra veriyor. Anayasa referandumu ve "Kürt açılımı"nı anlatmak için düzenlenen kahvaltı toplantısında aynen böyle yapmış, sınırı da çekmiş: "Tophane'de meydana gelen olaylar medyada yer alış biçimiyle şaşırttı. Öyle bir abartıldı ki, dış medyada 'işte Türkiye bu' diye yansıtıldı. Bu durum 12 Eylül'ün bir sonucu olarak yazıldı. Medya Tophane'deki olayı verişi biçimi ile sınırını aştı."

Halbuki Türkiye oydu, bu organize saldırının verilisinde abartı da yoktu. Ama "sınır" varmış: Başbakanın "hafıfsediği" şeyler abartılmayacakmış. Allahtan haz-

ret, Yiğit Bulut'un "RTÜK interneti, gazeteleri, her şeyi kapsasın" yollu önerisine "o kadar da değil" buyurmuş. Aynı günlerde muhtıranın mesajını iyi anlayan patronlardan biri, gazetecilik mesleğindeki sınırları yeniden çizdi. Bekir Coşkun'un işinden atılmasının ardından Turgay Ciner, herhalde iktidar baskısı söylentilerinin önüne geçmek için, "benim tasarrufumdur" dedi. Patron ya, ister atar, ister tutar. Gazetecilik de bir "iş", bir "business" neticede... Ve tabii, başladı destek, dayanışma, örgütlenme çağrıları. Bu çağrıları yapanlar, Bekir Coşkun'un kendisi dahil, yanlış yere bakıyorlardı halbuki. Örgütlenme için de, "düzgün habercilik" için de asıl adres, birinci senesini dolduran Sabah-atv grevindeydi aslında.

Ekonomi tıkırında

ÇALIK Grubu'na 34 milyon euro da Türkiye Kalkınma Bankası'ndan geldi. Rize - Güneşli'da hidroelektrik santrali yapacaklarmış. Çalık yöneticisi, başbakanın damadı Berat Albayrak'a göre, HES'leri "çevreye duyarlı oldukları için" yapıyorlarmış. Bu arada, geçtiğimiz aylarda 27 milyon dolarlık bir jet edinen Ahmet Çalık, "Enerjinin Piyasaya Taşınması" başlıklı panelde yeni ballı projelerini anlatmış. Boğazlar tanker yükünü kaldıramıyormuş, Samsun'dan Adana'ya dönecek bir boru hattıyla enerji trafiğinin

de söz sahibi olacaklarmış. 550 kilometrelik, yıllık 70 milyon ton kapasiteli bir boru hattı bu...

Enerji işiyle matbuat âlemi ne kadar iç içe. Ciner'in bir eli orada, bir eli burada zaten. Karamehmet de iki elektrik, bir doğalgaz dağıtım ihalesi için 5 milyar doları trink diye saydı. Ama Akşam gazetesinde üç aydır maaşlar ödenmiyor.

Her halükârda, basın, enerji derken, Esra Erdoğan yırtmış görünüyor. Tayyip Erdoğan'ın diğer kızı Sümeyye için de endişe etmesine gerek yok. O da diğer AKP'li mahdumlar gibi ticaretin kokusunu almış, gıda sektöründe çalışan Doruk Izgara'ya 90 bin TL sermayeyle ortak olmuş.

Sopayla eğitim

Trakya Üniversitesi açılış programında yer alan "ilk ders"i protesto etmek isteyen yaklaşık elli kadar öğrenci, rektörün konuşmasının ardından salону terketmek istemiş. Özel güvenlik görevlileri adeta set çekmişler, tören bitene kadar çıkamayacaklarını söylemişler. Çatışma çıkmamış, öğrenciler arka sıralarda ayakta beklemişler.

Öğrenci değil, kuzu istiyorlar. Bunu evvela şiddeti kalıcılaştırarak yapmaya çalışıyorlar: Polisin ayağının okullardan biraz kesilişi özgürlük gibi sunulacak, özel güvenlik sinsi bir otorite olarak koridorlarda volta atacak. İcabında, civardan eli sopalı grupları kampüse alacaklar.

Yetmezse, YÖK Başkanı Yusuf Ziya Özcan'ın bir çağrısı var. Öğrencilere değil, Emniyet'e. Meğer hakikaten görüntüyü kurtarmak istiyorlarmış. 81 ilin valiliğine gönderilen yazıda, "bölücü ve yıkıcı faaliyetlerin hareket alanlarının daraltılmasının eğitim ve öğretim faaliyetlerinin kusursuz yürütülebilmesi için en önemli unsurlardan olduğu" belirtiliyor, "şiddet içeren fikir ve eylemler, özgür düşüncüyü baskı altına alacağından, güvenli olmayan üniversitede özgür düşüncenin çıkması da olanaksızdır" deniliyor.

Özgür düşüncenin çıkabilmesi için öğretim yılı boyunca sivil polis tedariki gerekiyormuş. Ayrıca, kampüs giriş-çıkış noktalarının kontrolü, aydınlatma ve kamera sistemleri, dahası, düpedüz parmak izi, evet...

Bütün bunlar, mesela, Yıldız Teknik Üniversitesi'nin açılışı için okula gelen Abdullah Gül'ü protesto etmek ve "parasız eği-

tim istiyoruz" diye döviz açmak isteyen öğrenciler için.

Halbuki, olmaz. Sosyalistlerin ortak milletvekili adayı Baskın Oran'ın kani olduğu gibi, eğitimin paralı olması şart. Bu, öğrenci taleplerinin en temel ve en masum olanlarından biri. Daha ötesi, iktidarın zihninde direkt terörizme kayıyor zaten.

Sonra, bu ortamda eğitim alan öğrenciler "piyasaya verilecek". Tam Maliyetlendirme Türkiye Çalıştayı'nın açılış konuşmasını yapan YÖK başkanının dediği gibi: "Artık üniversitelerin, akademik yeterlilikler dışında, meslekî yeterliliklere de önem vermesi zaruridir. Bunun için üniversiteler bugün iş kollarında piyasanın ihtiyaç duyduğu bilgi ve becerilere sahip öğrenciler yetiştirmek zorundadır."

Ve elbette: "Son gelişmeler bize sadece devlet bütçesinden aldığımız finansmanla üniversitele-

ri çok başarılı bir şekilde götüremeyeceğimizi göstermiştir."

12 Eylül'ün toplumsal taleplerin üzerinden postalla geçip alternatifsiz bir neoliberal düzen getirişi gibi, bu düzenin vasıflı işçisini üretecek üniversiteyi de AKP YÖK sopasıyla inşa ediyor. Bu kurumu bir 12 Eylül'de niye kaldırmak istesinler hakikaten?

Üstelik, yüksek öğrenimi düzenleyen bu kurumun başına tam da kendi tezahürleri bir adamı kondurmuşlarken...

"Solcu" öğrenciler için her türlü idarî ve fizikî tedbiri alan Özcan, başörtüsü sorunu özelinde yayınladığı genelgedeyse "hiçbir öğrencinin disiplin yönetmeliğine aykırı durumu nedeniyle sınavdan çıkarılamayacağını" vurguluyor. Türkiye'nin bütün üniversitelerinde gençler yaka paça okuldaki atılırken, bu çifte standart ilginç doğrusu.

Bir de GDO'lu domates meselesi var ("milletimizi yok edebilirler"). AKP'nin bilim faaliyetinin başına oturttuğu adamın kafasını bir gösteriyor ki, tadından yenmiyor.

ÜNİVERSİTELERDE ZİHİN ÖRTÜSÜ SORUNU

CHP ne yapsa yaranamayacak. Referandumdan önce "başörtüsü sorununu biz çözeriz" diye kendinden menkul bir iddiayla ortaya atılan Kılıçdaroğlu, meselelerin yasalarla değil, pratikle çözülmesi gerektiğini söylüyordu.

YÖK'ün bir genelgeyle sunduğu pratik çözüm, şimdi Kılıçdaroğlu'nu tükürdüğünü yalamakla partinin şahinleri arasında bırakıyor. Türbanla başörtüsü ayrımı yapıp "ucundan perçem görünmeli" yolu çıkışlar, Kılıçdaroğlu'nu hepten batıracak. Bu politik iklimde, bunca yılın yüküyle, konunun kıyısından dolanmasına da imkân yok. Pekî bu kadar geveleyecek ne var zaten? Erkekler giriyorsa, kızlar da derslere girsinler. Nihayet, bu kızlar eve kapanmamak, insan içine karışmak için başlarını örtüyorlar. Kılıçdaroğlu, tartışmanın gerisini gönül rahatlığıyla kadın mücadelesine, feministlerin tartışmalarına bırakabilir, kadınları erkeklere yem etmeyebilir. Ama, durdukça sirkeleşen bu meseleden sıyrılırken elini üniversiteden çekerse yine yanılır. Yanıtlaması gereken asıl sorular şunlar artık: Üniversitelerde ifade (ve örgütlenme) özgürlüğü, terörizm mi demektir? Solcu öğrencilere sistematik zulüm, gözaltı ve hapis, okuldan uzaklaştırma ve atılma müstehak mıdır? Üniversite eğitimi, paralı mı olmalıdır?

HEM RESMÎ HEM SİVİL: ERKEK

VESAYETİ Mardin'de 13 yaşındaki kız çocuğu N.Ç.'ye sistematik ve organize olarak tecavüz eden 26 kişi, N.Ç. 21 yaşına bastığında gelen dava sonuçlarıyla ödüllendirildi. Esnaf, memur ve zanaatkârdan oluşan tecavüz çetesi en alt sınırdan ceza yedi, davada zamanaşımı uygulandı, "iyi hal" ve "ıffet" kıstasları erkek suçlulara uygulandı, iki kadın sanık için bu cezaî indirimler söz konusu olmadı.

Bazı durumlar var ki, sivil/asker/polis farketmiyor. Nusaybin Emniyet Müdürlüğü'nde gözaltında tutulduğu 33 gün boyunca işkence gördüğünü ve tecavüze uğradığını iddia eden Kamile Çiğci'nin davasında da, haklarında 122 yıl istenen yedi polis hakkındaki beraat kararı Yargıtay tarafından onandı. Sivil ve resmî tecavüz davalarının sonuçlandığı günlerde Türkiye, "Fatmagül'ün Suçu Ne" dizisinin ilk bölümüyle ve Savarona yatının yeni işleviyle çalkalanıyordu.

BUL KARAYI AL PARAYI Bir Sakıp Ağamız, bir Kastellimiz daha oldu. Bütün reklam kuşaklarında çıkıp kendi şirketini ve yaşayışını övüyor, herkesi kendi yaşayışına

çağırıyor. Bir boş arazi üzerinde yükselen binanın onuncu katındaki havuzun hayaline davet ediyor. "Siz de benim gibi olabilirsiniz, ben de sizin gibiyim" diyor, Sakıp Ağa misali. Bir nevi Keloğlan kurnazlığı, Türk tipi pazarlama harikası. Devasa bir inşaat alanına dönüşen Türkiye'nin uyanığı. TOKİ'nin lüks evleriyle döküntü varoş apartmanlarının arasındaki boşluğu orta sınıf rüyaları namına dolduran bir müteşebbis. "Ver 10 bin lirayı, al daireyi!" Sonra? Ya bir halkalı köleler sitesi, ya yeniden başlayacak bir batık kooperatifçiler çağı...

DERSİM DÖRT DAĞ İÇİNDE

BDP'li belediye başkanı Edibe Şahin, bütün HES nöbetlerinde söylenmesi gerekeni söylemiş, "buraya çalışmaya gelene acınmayacak" demiş. Tam olarak: "Bundan sonra hiçbir biçimde burada mühendisi, işçisi ile, emekçisi ile buraya çalışmaya gelen hiç kimseye acınmayacaktır. Çünkü biz bundan sonra bu kadar sabırlı olmayacağız." Şahin'in sözleri, adeta bir otonominin tehdidi gibi yorumlandı. Munzur vadisinin geleceğine –ve toplumsal barışa– dair en büyük tehlikelerden biri, bu inşa edilmiş algı. Munzur'a dokunmayın!

CEYLAN'I KİM ÖLDÜRDÜ? 28

Eylül 2009'da Diyarbakır'ın Şenlik köyünde hayvan otlatırken –uzaktan gelen patlayıcı bir cisim sonucunda havaya uçarak; yahut devlet argümanıya, yerde bulunduğu bir metal cisimle oynadığı için– öldürülen Ceylan Önkol, anıldı. Son günlerin gözde tartışma konusu Eşref Bitlis kadar üzerine gidilse, daha iyi bir ülkede yaşıyor olabilir. Ceylan gibi faili meçhullerin ardına düşmeyen hükümet, devlet hesaplaşması düzeyinde kaldığı sürece, açılım politikasında adaleti bulamayacak.

Resim: Hakan Akçura

Şehir Hatları

“Tanrıkent”te devletsiz hayat

YÜKSEKOVA- Helikopterlerin tepesinde dolaşıp ateşe verdiği Cilo Dağı’ndan buz gibi bir yel esiyor. Kaldığımız köyde üşümek için hırkayla dolaşıyoruz. Hemen her gün gösterilere sahne olan Yüksekova’nın öne çıkan gündemi “köy paraları” ve demokratik özerklik. Belediye, çöp konteynurlarına “Şaredariya Gever’e” (Yüksekova Belediyesi) diye yazarak “demokratik özerklik”e ilk adımını atmış. Bazı mahallelerde hararetli tartışmaların yaşandığı, birtakım komünler oluşturulmaya çalışıldığı ve devletin her türlü gücünden azade yaşamının planlarının yapıldığı söyleniyor. Bu çalışmaların içinde yer alan K.A. anlatıyor: “Halkın öz savunma güçleri olacak artık. Polise ihtiyacımız kalmayacak. Adliyeye git, tek bir adli vaka bulamazsın. Çünkü artık hepsini ya PKK veya halk inisiyatifi hallediyor. Dikkat edersen Yüksekova’da devlet diye bir şey göremezsin.”

OHAL döneminde köyleri yakılanlar Tazminat Yasası’nın getirdiği sonuçtan nispeten memnun. Ama devletin yaktığı köyün tazminatını ödemesini bir hayal olarak gören köylüler “yabana atılmayacak” paralar almaya başlayınca işleri biraz değişmiş. Köyleri, aileleri ve dolayısıyla her türden kültürel kadeleri darmadağın olmuş mağdurlar, tazminat paralarını alır almaz oto galerilerine koşmaya başlamış çünkü. Hâl böyle olunca Yüksekova’da trafik kazaları hızla artmış. Zira, bir delikanlının tabiriyle “köyü yakılan arabayı kapmış”, ortaya bir

sürü ehliyetli, ehliyetsiz acemi şoför çıkmış. Hakkâri Şoförler ve Otomobilciler Odası Başkanı Abdi Arslan’ın açıklamasına göre, köy tazminatları ödendikten sonra, 8 bin 423 olan Hakkâri plakalı araç sayısı 9 bin 316’ya çıkmış. Bazı otomobillerin arkasında “Nazar etme ne olur, köyün yakılsın senin de olur!” yazdığına yemin ediyor Yüksekovalı gençler. İlçedeki sınıfsal ayrışma, belediyeyi yeni bir düzenlemeye götürmüştü. Buna göre düşünlerde takı yarışına girilmeyecek, gösteriştan kaçınılacak. Yüksekova Haber’den Erkan Çapraz geleneklere kısıtlama getirilemeyeceğini vurgularken, Yüksekova belediye başkanını Ruken Yetişkin bu uygulamayı savunuyor.

Maaşı kesilen memur

Bir ay kadar önce Dağlıca yolunda yaşanan trafik kazasında bir yolcusunun ölümüne neden olan acemi şoförün köy korucusu akrabaları, arabuluculuk yap-

ması için CHP Hakkâri eski milletvekili Esat Canan’ın köydeki divanhanesini ziyaret ediyor. Canan, şoförden ciddi bir tazminat alınıp ölen yolcunun yakınlarına verilmesi gerektiğini söylüyor ve ekliyor: “Bana kalırsa trafik kazası yapan adamı hiç bekletmeden hapse koymak lâzım” Mevzu dönüp koruculuğa geliyor. Yaşlı koruculardan biri sözü alıyor: “Biz Hakkâri korucular kötü işlere karışmıyoruz. Vallahi biz de bitsin bu iş istiyoruz. Bitsin ama, nasıl bitsin? Biz her üretimden kopmuyoruz. Bir memurun maaşı aniden kesilse, ne olur? Aç kalır, faturasını ödeyemez, hırsızlık bile yapabilir. Bizde de durum aynen öyle. Yoksa biz bıkmadık mı kendi toplumumuz içinde yabancılık olmaktan, bıktık tabii!”

İlçenin işsizlik oranı, Türkiye ortalamasının onlarca kat üstünde. Belediye başkanı Yetişkin’e göre, gençlerin yüzde 70’i işsiz. Lokanta veya kahvehane de aylık garsonluk ücreti 200 ila 250 lira arasında. Çocukların varlık gösterebildiği tek alan ise polisle çatışmaların yaşandığı eylemler. Bir dersane yöneticisi çarpıcı bir noktaya temas ediyor: “Polisle çatışan çocukları derslere sokmak, dershanede disiplin sağlamak neredeyse imkânsız. Polisten korkmayan çocuk benden mi korkacak?”

Haziran ayında esnafla BDP yöneticilerinin yaptığı toplantıda kepenk kapatma eylemlerinin yarattığı rahatsızlık dile getirilmişti. Esnaf, BDP’nin “kepenkleri kapatmayın” açıklamasına rağmen, işyerlerine gelen ve çocuklardan oluşan grupların kepenkleri kapatmaları yö-

nünde tehditlerde bulunduklarını söylemişti. Neticede kepenk kapatmaların son bulmasına karar verilmişti, ama 23 Ağustos’ta yine kepenkler kapalıydı. Gerekçe, 21 Ağustos’ta Şemdinli’de dört PKK’linin öldürülmesiydi. Öldürülen militanlardan ikisinin 1990 doğumlu olduğunu da not edelim. Bölgenin gündelik hayat seyrini belirleyenler artık çocuklar. Dağda elinde silahla gezen de, ilçe merkezinde kepenk kapattıran da, polisle çatışan, hırsızlık yapan da çocuk... 14 yaşındaki oğlu altı-yedi ay kadar önce örgüte katılan Ç.’yle karşılaşıyoruz çarşıda. “Çocuklar bu işin içinde olmamalı, olamamalı” diyor sızlanarak.

Yıllarca Yüksekova’daki çocuk çeteleri içinde yer almış olan H.R.’nin artık düzenli bir hayatı ve bir bebeği var. Evlendikten sonra çetelerle ilişkisini kesen H.R. çocuk çetelerini şöyle anlatıyor: “Ortaokula giderken çetelerin içinde yer aldım. Ama o zaman büyüklerden korkardık. Hırsızlık ve gasp da yapılırdı, haraç da toplanırdı. Ama kimse siyaset yapmazdı. Şimdi bazı çocuklar hem çetelerin hem de siyasetin içinde. Biz kendimizi siyaset yapmaya lâyık görmezdik. Haddimiz de değildi. Şimdi bakıyorum, küçücük çocuklar koca adamları yerlerde sürükleyebiliyor. Böyle giderse Yüksekova’yı ne devlet kurtarabilir ne de BDP.”

İlçenin tanınmış avukatlarından biriye, çocukların durumunu “Tanrıkent” filmine benzetiyor (bu benzetmeyi daha önce bir haber kaynağımız Cizre için yapmıştı) ve şöyle de-

Yüksekova

Fotoğraflar: Yüksekova Haber

"Hrant Dink'in başından yola çıkan makara teyp bandı Mihran Tomasyan aracılığıyla bizleri birbirimize bağlıyor. Varoluşta birleştirdiği gibi, mesuliyette de birleştiriyor."

vam ediyor: "Çocuklardan biri polise taş attığı için tutuklanmıştı. Müvekkilimdi. Serbest kalma ihtimali çok yüksekti. Mahkemeye çıktık. Çocuk cebinden bir kâğıt çıkarıp okumaya başladı. Kendince siyasî savunma yaptı. Yaşından daha fazla ceza aldı. Çocuğa siyasî savunma yapma da diyemiyorsun ki!"

Devlet dışı iktidar

"Demokratik özerklik" modelinin ilk olarak Yüksekova'da uygulanacağını iddia eden K.A. örgütün bu konuda henüz çalışmalarını sonlandırmadığını belirtiyor. Yetişkin böyle bir çalışmaları olmadığını söylüyor, ama K.A. "şimdiden fuhuşu, faizi ve aşiretler arası anlaşmazlıkları sonlandırmak için komisyonlar kurulduğunu, komisyonun soruşturma ve yargılama yapabildiğini" anlatıyor. Devletin Yüksekova'yı Irak ve İran sınırının fiili tampon bölgesi haline getirmeyi düşündüğünü söyleyen bir kaynağımız ise, Yüksekova'daki "devletsizlikten" hem devletin hem de örgütün memnun olduğu görüşünde. Hakikaten "devletin" şehir merkezinden tamamen çıkmış olduğunu gözlemek mümkün. İlçe askerlik şubesi, merkezden taşınarak Esendere yolu üzerindeki kışlaya götürülmüş. Şubenin duvarlarını artık "yasak" sloganları süslüyor. Çarşıda tek tek polis görmek mümkün. Ancak onlar da çoğunlukla ilçe es-

nafından alışveriş yapmıyor. Şemdinli'de 21 Ağustos'ta çıkan çatışmada dört PKK'linin öldürülmesini izleyen günlerde ilçe de yine kepenkler indirildi. Esnaftan edindiğimiz bilgilere göre, bir yıl içinde yaklaşık doksan gün kepenkler hiç açılmadı. Yüksekova çok hareketli günler yaşıyor ve bu hareketlilik önümüzdeki günlerde yeni haberlere gebe olunduğunu bariz biçimde hissettiriyor.

İrfan Aktan

Balık değiliz ki!

İSTANBUL- 18 Eylül 2010. Cemal Reşit Rey. 2010 Avrupa Kültür Başkenti - Dans Platform İstanbul. İstanbul dans ediyor. Çıplak Ayaklar Kumpanyası'ndan Mihran Tomasyan dans ediyor. Bir adam geliyor sahneye elinde bavuluyla. Bavul açılıyor, döküldükçe dökülüyor. Belli, şarkılar çalınacak bu akşam; kasetler, kaset-çalarlar, mikrofon, spotlar var ortada. Çalgılı çengili eğlence (mi) var. Şov başlıyor. Çalan ilk şarkıda ne diyor? "Bu yanlış çok farklı / bize ayıp bize güzel. / bahçe başka oyun aynı / yine kayıp bizi üzen." Neden ayıp bize? Neden güzel? Kim üzdü bizi ve nereye gitti? Mihran zihnimize birer çentik atıyor ve yerinden kalkıyor. Şarkıya, türküyeye devam. Mihran şarkı oluyor sonra, titriyor, titriyor, kendine geliyor. Çentiklerin üzerinden geçiyor, onları hem derinleştiriyor hem

düzlüyor. Ardından loş ışıklar altında bize doğru bir ses yükseliyor: Oktay Rifat'ın şiiri, hem esere adını veriyor hem harekete yönünü. "Büyük balık küçük balığı yutar demişler. Bok yemişler. Sen balık değilsin ki Ahmet! Sen balık değilsin ki Mihran! Sen balık değilsin ki Duygu! Sen balık değilsin ki Rakel! Sen balık değilsin ki Hrant!"

Bu arada ne olmuştu? Bir ceket Hrant olmuştu sahnede, bir pantolon, bir çift ayakkabı. Bir kırmızı şerit. Hrant bunları olmuştu ve ölmüştü. Mihran da ölüyor ardından. Çıplak Ayaklar Kumpanyası'nın eşliğinde Mehmet'in Barış'ı sevdiğini biliyorduk. Şimdi, Mihran sahnede yine barışı seviyor, ölere ve tam da orta yerimizde kanayan, kanamaya devam edecek olan yaralara dokunarak. Ancak madem ki "şov" ve hayat devam ediyor, bu kasvetli hava da yüzümüze yüzümüze vuran kahkahalarla dağılıyor. Bir adam aramızda dolaşıp bize parmağını çekirmeye başlıyor. Salonadaki "neşeli" hava kelimenin tam mânâsıyla ağır bir absürdlüğe işaret ediyor. Denilebilir ki Mihran da zaten böyle bir şey için uğraşıyor ve düşmanlığın, hazımsızlığın, hoşgörüsüzlüğün ya da en basit ifadesiyle kayıtsızlığın halet-i ruhiyelerini taşıyor sahnesine. Pek çok farklı katmanı gözetererek ördüğü eserinde, aynı absürdlük, sahnede cansız yatan Hrant Dink'in maruz kaldıklarını da kapsıyor

şüphesiz. Absürd bir karalama kampanyası, absürd bir yargılama süreci ve absürd bir cinayet. Ardından devlet erkanından gelen absürd bir savunma. Absürdlük, en saçma, en acımasız ve en dramatik suretiyle bakıyor yüzümüze. Ardından başlayan "savaş şöleni" de buna delâlet ediyor. Bomba ve silah sesleri arasında uçuşan konfetiler düşüyor Hrant'ın üzerine. Sonlara yaklaştığımızda yine bambaşka bir şey oluyor. Hrant'ın başından yola çıkan makara teyp bandı, Mihran aracılığıyla bizleri birbirimize bağlıyor. O esnada çalan şarkının Rouben Hakhverdian'ın eseri "Bzdig Navag" (Küçük Kayık) olması da manidar. Hepimiz Hrant oluyoruz o esnada, hepimiz Ermeni. Ancak, ellerimizin bağlanması bizleri ne olduğumuzdan bağımsız varoluşta birleştirdiği gibi, mesuliyette de birleştiriyor. Hepimiz bir parça sorumluyuz da aynı zamanda. Balık olmadığımız için, balık olmadığımızı sandığımız için.

"Suyun yolunu kesersin, kum çuvaları dizersin, beton özersin; ama ne yapar ne eder, bi yerden bi çatlak bulur, ve özgürce akmaya devam eder su... Bu hep böyledir ve böyle olduğunu bile bile 'su cinayetleri' işlenir durmadan bu ülkede" yazıyor elimize verilen tanıtım yazısında. Aslında anlıyoruz ki Hrant Dink hem su hem (küçük) balık. Büyük balıklarca yenildiği sanılan, ancak yokluğunda yolu kesilmiş olan özsuyunun "bi yerden bi çatlak" bulup bize yine ulaşmış olduğu bir balık. Mihran Tomasyan ise, tanıtım yazısının devamında da belirtildiği gibi, suyun yolculuğunu kendi yolculuğu yapanlardan ve her türlü suyun suyunda gezinenlerden. Bu noktadan sonra kendisine, ekip arkadaşlarını da anarak, bir meselesi olan, meramını anlatmaya çalışan, detayları özenle dokuyan bir "auteur" dansçı demek, abartılı bir ifade olmayacaktır. Taşın altına elimizi koymaya pek bir utanıp sıkıldığımızı düşünürsek, en azından böylesi cesur ve yenilikçi yaklaşımlarda umut ve teselli bulabiliriz. Ancak şunu da göze almalıyız elbette: Birileri bize balık olmadığımızı acı acı gülmseyerek hatırlatacaktır.

Burcu Kayışçı

"Sen Balık Değilsin ki!"'yi önümüzdeki haftalarda izlemek isteyenler

www.ciplakayaklar.com/la/irtibatlanabilir.

Paris

We will rock you

PARİS- Şahane bir sabah... Haf-talardır devam eden yağmur durmuş, güneş ısıtıyor, St. Germain sabahın kötürüm kör bir saatinde yavaş yavaş uyanıyor. Dört günlüğüne gelmişiz, görece-k, yapacak çok şey, ziyaret edilecek bir sürü insan var. Öncesinde sıkı çalışmışız, planlar yapılmış, o perşembe günü genel grev olduğu da biliniyor, bu yüzden yakın mesafelere nokta atışı yapılarak gezilecek, belki yürüyüşe "turist aktivist" olarak katılacağız. Buralarda eylem dediğin erken başlamıyor, o yüzden ilk iş, Ortaçağ Müzesi'ne gidip ejderhalar ve tek boynuzlu atlarla hemhâl olmak.

Musée national du Moyen Age şehrin göbeğinde, iki büyük bulvarın, St. Germain ile St. Michele'in birleştiği noktada. Kısacası, "olaylar geliştiğinde" iki adımlık mesafede konuşlan-mayı da olanaklı kılıyor. Buradaki müzelerde zaman kavramını yitiriyor insan, "daha yeni geldik" derken aradan birkaç saat geçmiş oluyor. Yine öyle oldu zahir, daha ikinci kata yeni gelmişken dışarıdan sloganlar ve polis sirenleri (ki bu sirenler Paris'in fon müziği gibi) duyuldu. Tam da şövalye zirhları ve kılıç kalkan ekipleriyle dolu bir odadaydık, kalabalığın sesi mü-nasip düştü, fotoğraf makinalarımızı kuşanıp kendimizi soka-ğa attık. Müze esnafı ve sahici turistler ise sükûnetini korudu.

Kortej oldukça şenlikli. Üstle-rine grev çıkartmaları yapıştır-mış gençler bir yandan döviz taşıyor, diğer yandan slogan atıyor. Gençler dediysek, buna her yaştan "gençler" dahil. Herkes genç, herkes heyecanlı. Sirenleri duyuyoruz, ama ortada polis görmüyoruz. Yürüyüş süresince

de (kritik noktalara konuşlandı-rılmış Robocop'lara benzeyen üç-beş polis dışında) görmeye-ceğiz.

Kortejler bizdeki gibi sıralı yürüyen ve sürekli slogan atan ekiplerden oluşmuyor. Bilâkis, her ekip kendi içinde eğleniyor. Hemen hepsinin üzerinde kolonlar olan bir aracı var ve bu kolonlardan sadece devrim şarkıları değil rock, hiphop ve hat-ta elektronik eserler de yükseliyor. Gençlerden oluşan ekipler dans ederek gelirken, yaşını ba-şını biraz almış ekipler rock eş-liğinde ve şarkılara eşlik ederek yürüyor. Gençlerin çevresinde o haftasonu yapılacak elektro-nik müzik festivalinin broşürle-rini dağıtan çocuklar var, rock'çuların çevresinde ise bi-zim gibi şarkıya eşlik ederek yürüyen "dışarıklı" insanlar. En sevdiğimiz ekip, Queen'in "We Will Rock You"su eşliğinde yürüyenler oluyor, biraz on-lara takılıyoruz. Ama şenliği kaçırmak da istemiyoruz elbet-te, bir süre sonra kortejin geri kalanını izlemek üzere kaldırma çekiliyoruz.

Kaldırımlar en az yürüyüş ko-lu kadar şenlikli. Bilen bilir, St. Germain bulvarı sahaflarıyla ve bilhassa çizgi-romancılarıyla ünlü. Eylemcilerin bir kısmı arada kaçamak yapıyor, çizgi-ro-mancılara dalıyor, ellerinde üç-beş kitapla çıkıp kaldıkları yer-den yürüyüşe devam ediyorlar. Yorulanlar da yol kenarındaki kahvelerde dinlendikten sonra sloganlarına devam ediyor.

St. Germain bir yandan da alışverişin merkezi. Göstericile-rin arasında elleri kolları alışve-riş torbalarıyla dolu karşıdan karşıya geçmeye çalışan "cici" hanımlar da görüyoruz, ama bizdeki gibi olaya korkuyla yaklaşmıyorlar, eğleniyorlar.

Göstericiler de onları kınamı-yor, olay bir hoşgörü çerçeve-sinde yürüyor. Alışık olmadığımız bu tarz bir süre sonra rutine döndüğünden hafif sıkıcıla-şıyor ve kortej seyrekleşince gösterinin bittiğine hükmedip Notre Dame'a doğru ilerliyo-ruz. Kiliseyi gezip döndükten sonra gördüklerimiz şaşırtıcı: Aradan geçen onca zamana rağmen kalabalık azalmamış, bilâkis artmış! Şenlik bizim bıraktığımız yerden devam ediyor ve biz de "turist" vazifesini ifa eylemiş "aktivist"ler olarak gösterimizin ikinci etabına katılıyorz.

Bu gösteri, Fransa'da emekli-lük reformuna karşı yapılan ey-lül gösterilerinin ikincisi. Sekiz büyük sendika tarafından dü-zenlenen gösterilerin ilki 7 Ey-lül'de yapılmıştı ve sendikalara göre 2.5, hükümete göre 1.1 milyon kişi katılmıştı. Aradaki farka buralarda da aşınayız el-bette. 23 Eylül'deki gösteri için-se verilen toplam rakam 2.9 mil-yon. Sendikalar sadece Paris'te 300 bin kişinin yürüdüğünü söylerken, polis yetkilileri bu rakamı 65 binde tutuyor. Gerçi yürüyüşün ilk kısmına katılıp, sonra bitmeyen korteji bırakıp arada Notre Dame gezen ve geri döndüğünde kortejin hâlâ devam ettiğini müşahade eden Ex-press ekibi olarak, ilk rakamın çok daha gerçekçi olduğunu söylemeden geçmeyelim. Saat 10:30 civarında başlayan yürü-yüş, akşamüstü 16:00 civarında hâlâ devam ediyordu. Paris po-lisinin rakamlarına bakarsak, kortejin St. Germain'de dolanıp durduğunu varsaymamız gere-kecek ki, daha neler!

Rakam konusundaki spekü-lasyonları bir tarafa bırakalım ve Fransa'nın neredeyse tüm iş-çi sınıfını ayağa kaldıran şu re-

forma bir göz atalım. An itibarı-yla Fransa'da emeklilik yaşı, 40.5 yıl süreyle prim ödemiş ol-mak kaydıyla 60. Ancak tam emeklilik maaşına hak kazana-bilmek için 65 yaşını doldurmak gerekiyor. Yeni yasayla emekli-lük yaşı 62'ye, prim günü 41.5 yıla, tam hakları kazanma yaşı ise 67'ye çıkarılıyor. Hükümet, 2018 itibarıyla yürürlüğe girme-si planlanan bu yasayla 70 mil-yar euro tasarruf etmeyi planlı-yor. Öte yandan, işsizliğin yük-sek olduğu, genç nüfusun sü-rekli bir iş bulmak için epey mücadele ettiği bir ülkede kıya-met sadece emeklilik yaşı değil, 41.5 yılın nasıl olsa dolmayacağı fikri nedeniyle de kopuyor. Genel kanı, çalışma hayatına yeni atılanların yaş haddini doldu-rmaları bile prim gününü doldu-ramayacakları için emekli ma-aşının hayal olacağı yönünde.

Göstericiler arasında her ke-simden çalışanların yanı sıra gençlerle dayanışma için gelen emekliler de vardı. "Tasarruf mu? Önce zenginler yapsın!" ve "Sınıfların kardeşliği!" diyen pankartların yanı sıra, Fransa halkının Sarkozy'ye olan sevgi-lerini gösterdikleri "Seni erken emekli edelim" pankartlarından da mebzul miktarda gördük.

Peki, bu genel grev ne kadar etkili oldu? Yetkililerin günler önce "Paris'te terör saldırısı ol-ma ihtimali yüksek" diye alarm verdiği ve sendikaların buna karşılık "Katılımı düşürmeye çalışıyorlar" dediği 23 Eylül gü-nü, ülke genelinde 300'e yakın gösteri yapıldı. Orly ve Charles de Gaulle havaalanlarında uçuşların neredeyse yarısı iptal edildi, şehir içi otobüs hatları-nın üçte biri çalıştı, öğretmenle-rin büyük çoğunluğunun greve katılması nedeniyle birçok okul-da eğitime ara verildi, hastane-lerin pek çoğunda sadece acil servisler çalıştı, mahkemeler, müzeler, bankalar etkilendi, özel sektör çalışanları sokaktay-dı. Amma ve lâkin başta bir ke-nara bırakalım dediğimiz rakam tartışmasına dönersek, Sarkozy ve şürekâsının resmî katılım ra-kamlarını öne sürerek "gösteri-ler güç kaybediyor, Fransa halkı bu değişimin zorunlu olduğunu anlıyor" minvalli açıklamaları-na bakarak geri adım atmaya-caklarını söylemek mümkün. Önümüzdeki günlerde Sena-to'da tartışılacak olan yasanın akıbetini hep birlikte göreceğiz.

Damla Özlüer - Murat Meriç

DÜNYANIN SAĞI SOLU BELLİ DEĞİL

“İlerici” Talât Paşa

İdeolojileri bitirdiklerini söylediler önce, ardından tarih de bitti onlara göre. Küresel neoliberal dönemde her şey çok güzel olacaktı. İşçi de, patron da blucin giyiyordu. “Bir gün herkes kapitalist olacak” diyen bile çıktı. La Fontaine! Çünkü gelecek cinayetti aslında.

L EONARD COHEN, 1992 sonunda çıkan “The Future” albümünde, aynı isimli şarkıda “Geri verin bana Berlin Duvarı’nı / Stalin’i de, Aziz Paul’ü de isterim / İsa’yı verin bana / Ya da Hiroşima’yı / Şimdi git bir cenini daha yok et / Zaten sevmiyoruz ki çocukları / Yavrum, geleceği gör-düm ben / Gelecek cinayettir...” diyordu. Aslında öyle büyük bir siyaset peygamberi olmayan Cohen bile, yeni dünya düzeni ya da neoliberalizm adı verilen sistemin yakın geleceğini kolayca öngörebilmişti: Cinayet!

Bizde hoş bir deyim var: “Kapıdan çıkanın topuğuna bakmayacaksın.” Yani nostaljinin âlemi yok! Üstelik 2000’li yılların başında ne yapacaksın ki Berlin Duvarı’nı, Stalin’i, bizim Tarsuslu Aziz Paul’ü... Ama karamsarlık derecesi o kadar yüksek ki yeni durum o kadar berbat ki, bugün aslında öyle pek de matlah olmadığı kanıtlanmaya çalışılan Berlin Duvarı ve Stalin neredeyse şimdikinden daha kötü değil demeye getiriyor Cohen. İsa ile Hiroşima da aynı şarkı sözünde yer alan iki olumsuz kahraman mı, yoksa birbirlerini dengeleyen iki olgu mu?

Bu yeni dönemde bazı sözcükler çok daha sık kullanılır oldu, eskiden tek başına bir anlam ifade eden kimi sözcükler de, artık özel olarak birtakım sıfatlar eşliğinde sahneye çıkıyor / çıkartılıyor.

Kullanım frekansı ve varyasyonları bol olan bir sözcük, güvenlik. Cohen’in öngörüsü üzerine cinayet gündeme geldiği için güvensizlik var, dolayısıyla da güvenliği artırmak gerek. Ama bu güvenlik salt günlük yaşamı sürdürebilmek için sokakta polisin, askerin aldığı güvenlik değil. Güvenlik, malûmu âlîniz, eskiden beri hep egemenlerin, iktidardakilerin temel teması olmuştur. Güvenliğinizi biz sağlıyoruz! Bu kış komünizm gelecek! Gelecek sonbaharda liberalizm kapıda! “Memleket az kaldı bölünüyordu” dedi Millî Güvenlik Kurulu! (Çün-

kü bunun bir de gayrimillisi mi var?) Çingeneleri sınır dışı etmek lâzım çünkü güvenliğimizi tehdit ediyorlardı!

Gıda güvenliği ya da enerji kaynaklarının güvenliği gibi deyimler 20-25 yıl önce var mıydı? Ignacio Ramonet iki-üç yıl önceki bir yazısında dünyada özel güvenlik şirketlerinde çalışan insan sayısının tüm ülkelerdeki polis sayısını geçtiğini yazmıştı. Güvenliğin yanına bir başka moda sözcük eklenmiş burada: Özel, özelleştirme, özelleşme...

Artık ancak başına bir sıfat eklenirse anlamlı olacağı sanılan sözcüklere örnek de, özellikle bizde, gazetecilik veya habercilik. Bu mesleği, bu çalışma alanını berhava etmiş olanlar, bugün kalıp da Avatar Gazeteciliği, Erge-nekon Gazeteciliği, Yandaş Habercilik gibi deyimler icat ediyorlar. İşin olumlu yanına vurgu yapmak isteyenler de Barış Gaze-

Halide Edip

teciliği, Yurttaş Gazeteciliği, Hak Gazeteciliği diyorlar. Haksız da değiller, çünkü bugünkü egemen gazetecilikte ne barış var, ne yurttaş ne de hak! Çünkü bizim eski bildiğimiz, klasik, geleneksel gazetecilik/habercilik artık büyük ölçüde yıkıldı, mahvoldu, eğilerek selâmlayarak bizleri, çekildi gitti bir sahil kasabasında sessiz sedasız yaşamaya.

Bu uzun girizgâh aslında “Sol” için. Öyle çok sık kullanı-

lan bir sözcük değil artık. Ama önüne arkasına o kadar çok sıfat ekleniyor ki son zamanlarda... Bir de bizim eskiden bildiğimiz sol, öyle çok kılık kıyafet, cinsi-

Talât Paşa

yet, aidiyet değiştiriyor ki, tanımak mümkün olmuyor bazen. Orta-sol, liberal sol, sosyalist sol, Marksist sol, ılımlı sol, radikal sol, solun solu, aşırı-sol vs...

Fransa’da 2012’de yapılacak cumhurbaşkanlığı seçimleri için Sosyalist Parti’nin, yani kitlesel ve biraz da sol, aslında sosyal-demokrat partinin en güçlü adayı kim, biliyor musunuz? Dominique Strauss-Kahn! Bu ara ne iş yapar? IMF’nin genel müdürü! IMF, global kapitalizmin biraz beyni, biraz da kalbi. Yirmi sene önce böyle bir şey olamazdı. Şimdi oluyor. Belki de Mehmet Barlas haklı: “Dünya değişiyor.”

Solla sağın bu kadar çok birbirinin içine girdiği, hem kavramsal hem de uygulamada bu kadar karıştığı başka bir dönem olmadı, değil mi?

Şu son referandumda bile, kendilerine solcu diyen bazı kesimler “Yetmez ama evet” sloganıyla siyasi iktidarı desteklediler, ben onları hiç anlamadım. Çünkü referandumda yurttaşlara zaten “yeter mi, yetmez mi?” diye sormuyorlardı. Sorulmayan bir soruya yanıt neden verilir? Artı, sol deyince akla emek, enternasyonalizm, hümanizm, dayanışma, eşitlik, adalet gibi kavramlar gelir de, herhalde en önemlisi eleştirel yaklaşımdır ve iktidar(lar)a karşı muhalefettir. Çok daha açık ve dürüst davra-

nıp, “AKP çok iyi bir partidir” deyip alenen ve resmen evet de diyebilirlerdi herhalde. Çünkü kemiksiz evet ya da sıkı hayırcıları anlamak, hatta kabul etmek benim açımdan kolay. Her iki-siyle hemfikir olmasam da...

Ama sol adına evet, Strauss-Kahn’ı IMF genel müdüründen sosyalist cumhurbaşkanı yapmaya benzer ki, sadece karmaşık değil, bence aynı zamanda pek temiz olmayan bir simya ahlâkı gerektirir.

Geçenlerde İslâmî eğilimleri ağır basan genç bir akademisyenle sohbet sırasında aramızda şöyle bir diyalog geçti:

– İpek Çalışlar’ın Halide Edip biyografisinde, Halide Hanım Amerikalılara verdiği bir raporda, mealen, “Talât Paşa iyi bir adamdır, ilericidir” diye belirtimede bulunmuş. Halide Hanım, anlaşılan ne Ermeni meselesini ne de Talât Paşa’yı anlayabilmiş...

– Yooo, bence doğru anlamış. Talât Paşa ilerici olduğu için yaptı yaptığını. Yoksa Ermeniler yüzlerce yıl gericilerle barış içinde yaşayabildi! Dokunmadı gericiler Ermenilerin kılına bile!..

Şaka filan da yapmıyordu. Ciddi ciddi Talât Paşa ilerici idi onun perspektifinde.

Sağla sol bu kadar karışır birbiri, ee, Talât Paşa’nın ilerici olması da normal demek ki. Yalnız bu genç akademisyen, bu görüşü savunurken, herhalde bilmeden hem Halide Hanım’ın yanlışını paylaşıyor, daha da vahimi, hem de Talât Paşa Komitesi kuranları onaylamış oluyor.

Sağ ile sol bu kadar öznel ve kişisel, ayrıca da keyfi ve konjonktürel kıstaslarla saptanamaz, saptanamaz. “Talât Paşa ilerici ise ben gericiyim” şeklindeki bir gerekçe de mutlaka ve kesin olarak yanlış.

Kriz var, bu kesin. Üstelik salt siyasi değil, ideolojik kriz de mevcut. Kriz solu olduğu kadar alteregosu sağ da etkiliyor, yani bunalıyor.

Bunalımın derecesi, frekansı, yoğunluğu, çapı, boyutu ne olursa olsun, solu sağa çekmek herhalde mümkün, ama soldan sağ çıkmaz. Sağdan sol çıkmayacağı gibi. Highgate’de yatan sakallı amcadan önce de biliyordu insanoğlu bu gerçeği.

Pir Sultan’la Hızır Paşa’nın herhangi ortak bir yanı var mıydı?

Ragıp Duran

Siyasal ufuk daralınca...

2007 genel seçimlerinden bu yana solda ciddi bir ayrışma yaratan liberal sol akımın referandum sürecindeki “yetmez, ama evet” kampanyası ipleri kopma noktasına getirdi. O noktaya niye gelindi, nasıl gelindi bir yana, karşımızda cevap arayan öncelikli sorular var: Liberal sol nasıl bir akımdır, gerek tarihsel, gerekse güncel olarak solun temel tarifleriyle ilişkisi nedir, öne sürdüğü iddialara sosyalist solun nasıl bir karşılık vermesi gerekir? Bu sorular, 1 Ekim akşamı, Yeni Yol dergisi tarafından düzenlenen “Sol, Liberalizm ve Diğerleri” başlıklı toplantıda tartışıldı. Express oradaydı; toplantının konuşmacıları Uraz Aydın, İsmet Akça ve Foti Benlisoy’un söylediklerini kaydetti, özetleyerek huzurlarınıza getirdi...

“Norm” ve “sapma”

Uraz Aydın: Sosyalist hareketin içinde güçlü bir anti-liberal söylemin geliştiğini görüyoruz. Bu bir yanıla olumlu, fakat bunun biraz kaba bir biçimde dile getirildiğine sıklıkla tanık oluyoruz. Çoğunlukla “dönellik”, “Amerikan uşaklığı”, “Fethullahçılık”, “Sorosçuluk” gibi ifadelerle dile getiriliyor. Önümüzdeki soru şu: Sol liberalizme karşı nasıl mücadele etmeli? Mücadeleyi iki düzeyde tanımlamak gerekiyor sanırım. İlki, solun kapitalizme karşı genel olarak sürdürdüğü mücadeleden ayrı değil. Sol içinde böyle bir söylemin ortaya çıkışı bir dizi tarihsel yenilginin sonucuysa, mücadele de sosyalist alternatifi yeniden inandırıcı bir seçenek haline getirmekten geçer. Bunun anlamı, anti-kapitalist solun toplumsal tabanını genişletmektir. Öte yandan, ideolojik bir mücadele de gerekli. Fakat bunu bir “dönellik” meselesi olarak değil, bu akımın ortaya çıkışını tarihselleştirerek yapmak zorundayız. Burjuva hegemonyasının inşasında sol liberalizmin nasıl bir rolü olduğunu, nasıl bir toplumsal tabandan beslendiğini, serpiştiği ideolojik zeminleri kavramak çok önemli.

Sol liberalizm denen fikrî-politik akımın Türkiye’ye özgü olmadığını belirterek başlamak gerekiyor. 1980’li yıllarda başlayan neo-liberal taarruz dünya üzerindeki birçok sol hareketin radikalliğini yitirmesini, bu hareketle-

rin siyasal ve toplumsal hedeflerinde ciddi bir gerilemeyi, Daniel Bensaid’in deyimiyle “beklenti ufku”nun daralmasını da beraberinde getirdi. En bariz örnek ise şüphesiz Avrokomünizm, yani Batı Avrupa’daki belli başlı komünist partilerin 1970’lerin ortasından itibaren geçirdikleri stratejik dönüşüm. Bu stratejiyi, parlamento aracılığıyla iktidarın tedricen fethedilmesi, işçi sınıfı ve köylülüğün yanısıra yeni orta sınıfları da kapsayacak geniş bir ilerici güçler ittifakının yaratılması ve iktidarın aşama aşama ele geçirilmesiyle eşzamanlı olarak önce “ileri bir demokrasi”ye, ardından da demokratik bir şekilde sosyalist topluma varılması olarak özetleyebiliriz.

Sol liberalizmle mücadeleyi bir “dönellik” meselesi olarak değil, bu akımın ortaya çıkışını tarihselleştirerek yapmak zorundayız. Burjuva hegemonyasının inşasında sol liberalizmin nasıl bir rolü olduğunu kavramak çok önemli.

Teorik düzeyde de bu stratejinin izlerini sürebilmek mümkün. Özellikle 1990’lardaki post-Marksizm tartışmalarından iki örnek verebiliriz: İngiltere’de Marxism Today dergisi çevresi tarafından başlatılan “Yeni Zamanlar” tartışması (sınıf mücadelesi versus kimlik ve birey siyaseti) ile zamanında Türkiye solunda da yankı bulan “radikal demokrasi” tartışmaları. Bu tartışmaların dayandığı iki argüman öbeği söz konusu. Bunlardan ilki, işçi sınıfının yok olduğu veya yaşadığı derin dönüşümden dolayı devrimci potansiyelini yitirdi-

ği iddiasıdır. Bununla beraber, sınıf tahakkümünün diğer tahakküm biçimleriyle (cinsel, etnik, ırksal vb.) eşdeğer olduğu, bu nedenle özel bir belirleyiciliği olmadığı iddia edilir. Diğer ise, sınıfsal içeriğinden soyutlanmış bir demokrasi anlayışı ve biçimsel demokrasinin fetişleştirilmesidir. Biçimsel demokrasinin genişletilmesi ve derinleştirilmesiyle sosyalist bir demokrasiye ulaşılabileceği düşünülür. Örneğin, Murat Belge’nin “demokrasinin üst sınırı yoktur” ifadesi bunu ima eder ve biçimsel demokrasi ile sosyalist demokrasi arasında bir kopuştan ziyade bir süreklilik olduğunu varsayar.

Türkiye’de her iki argümanın da alıcısı olmuştur. 1980’lerin ortalarından itibaren önce Yeni Gündem dergisinde, ardından da Birlikim’de yapılan tartışmalar bunun iyi birer örneğidir. Fakat bizde daha farklı bir ideolojik zeminin olduğunu düşünüyorum. Aslında daha belirleyici olan liberal gelenekten devşirilen bir tarih okuması. Özetle, Osmanlı’dan Türkiye’ye devredilen güçlü bir devlet geleneği vardır ve bu ceberrut devlet burjuvazinin güçlenmesini büyük oranda engellemiş, güçlü bir sivil toplumun –tabii ki piyasa dahil sivil toplumun kapsadığı her şeyin– gelişimine ket vurmuş ve demokrasinin gerçek anlamda olgunlaşması söz konusu olamamıştır. Böyle bir tarih anlatısı, kaçınılmaz olarak Osmanlı’dan bu yana temel çatışma dinamiğinin merkez/çevre veya devlet/toplum arasında olduğunu varsayar. Bu anlatıda devlet ve toplumun hangi güç ilişkileri ve çatışmaların sonucu şekillendiği başta olmak üzere tartışılacak bir yığın nokta var. Benim üzerinde durmak istediğim, Osmanlı-Türkiye tarihsel gelişiminin Batı Avrupa’daki birkaç ülkede kapitalizmin ve demokrasinin tarihsel seyrini referans alarak tartışılması. Böylelikle bir tarihsel gelişim biçimi “norm” olarak kabul edilirken, onun dışındakiler “sapma” olarak değerlendiriliyor. Tarihin akışı tekrar rayına oturtulurken “demokratikleşme” kavramı da bu sapmanın giderilmesi olarak karşımıza çıkıyor. Son derece mekanik ve aşamacı bir anlayışla, norm haline getirilen tarihsel bir akışın kaçınılmaz olarak daha fazla özgürlük ve demokrasiye doğru ilerlediği varsayılıyor. Aslında, bu kavrayış sosyalist hareketin tarihinde çok tanıdık olan, 1920’lerin ortalarından itibaren III. Enternasyonal’in benimsediği aşamalı devrim stratejisidir. Fakat aşamalı devrim anlayışı, işçi hareketi ve sol açısından her zaman büyük felâketlerle sonuçlanmıştır. Öngörülen aşama –bugün bazılarının Türkiye için söylediği gibi– bir burjuva demokratik devrim ise bunun için ittifak yapmak zorundasınız. Kendinize ilerici bir burjuvazi bulmaya ve komünist hareketi, işçi hareketini bu burjuvazinin peşine takmaya çalışırsınız. Bu aynı zamanda iyimser bir tarih anlayışı. Bir ruh hali olarak anlaşılabilir olsa da, bugün kapitalizmin kriziyle ekolojik krizin iç içe geçerek insanlığı bir medeniyet krizinin eşiğine sürüklediği ve bu medeniyetten anti-kapitalist bir kopuşun her zamankinden daha acil olduğu bir dönemde böylesi bir iyimserlik ideolojik ve politik bir engel haline gelmiş durumda.

“Aşamacı” perspektif ve sınıf mücadelesi

İsmet Akça: Sosyalist solun teorik-politik dünyasının siyasal liberalizm tarafından kolonize edilmesi üzerine konuşmaya çalışıyoruz. Bu, çok boyutlu ve çok fazla nedeni olan bir mesele. Ben bu durumun Türkiye merkezli sebepleri üzerinde durmak istiyorum. Fakat öncelikle üç farklı siyasal pozisyonu tasnif etmenin faydalı olacağı kanısındayım.

İlki, saf veya ortodoks liberalizm diyebileceğimiz, klasik iktisadî liberalizmle siyasal liberalizm bile denemeyecek çok kısmî bir siyasal anlayışın birleşiminden oluşuyor. Devlete karşı piyasa, sivil toplum ve birey okuması üzerinden gelişen, neoliberalizmle son derece uyumlu bir anlayış bu.

İkincisi, liberal-demokrat olarak adlandırabileceğimiz bir pozisyon. Burada vurgu daha çok siyasal liberalizm üzerine. İktisadî liberalizme gelindiğinde ise bir tür sessizlik söz konusu. Neoliberalizmi meşrulaştıran, en fazla sosyal liberalizme kadar gidebilen bir pozisyon.

Sosyalistleri asıl olarak ilgilendiren üçüncüsü ise, uzun süredir siyasal liberalizmi sosyalist siyasetin önceliği, hatta kendisi olarak tarif eden bir siyasal hat. Temel haklar, insan hakları, hukuk devleti, anayasal devlet gibi mevzuları temel siyasal hat olarak belirliyor, kapitalizme, sınıfsal meselelere ise ya pek değinmiyor ya da değinse bile bu etik bir karşı duruşun ötesine geçmiyor, politik bir hat olarak inşa edilmiyor.

Aslında bu üç pozisyon çok fazla noktada birbirlerine temas ediyor, sorun da bundan kaynaklanıyor. Bu ortaklaşmada iki temel eksen var: İlki, belirli bir tarih

okuması, diğeri ise bu okumadan türeyen bir siyasal pozisyon. Bu tarih okuması, devleti toplumsal aktörlerden ve güç ilişkilerinden bağımsız bir varlık olarak ele alıyor, devlet elit-

leri ile diğer toplumsal aktörler arasında bir çatışma tarif ediyor, devletin burjuvazinin hegemonyasını tesise engel olmuş olduğunu söylüyor. Burada çok fazla teorik sorunla karşı karşıyayız. Bu noktada önemli olan, böyle bir tarih okumasının 1990'lardan itibaren belirli bir politik ihtiyaç ve konumlanıştan kaynaklanıyor olması. Bu anlatının neleri kapsadığı, neleri dışarıda bıraktığı politik olarak çok önemli bir sorudur. Bu tarih anlatısı, başta sınıfsal meseler olmak üzere, birçok şeyi depolitize ediyor. Örneğin, referandum sürecinde de görüldüğü üzere, bu anlatının gelip kilitlendiği meselelerden biri, Türkiye’de militarizm ya da askerî vesayet olarak tarif edilen durumdur. “Türkiye’de niye darbeler olur?”, “militarizm nasıl varlığını sürdürüyor?” gibi sorulara sadece “devletin açık otoriter-militer kurumsallaşması” üzerinden cevap verilir. Fakat hepimizin üzerinde hemfikir olduğu bu cevabı nasıl okumak gerekiyor? Militarizm ne tür güç ilişkilerinin sonucudur? Liberal solun bu soruya cevabını şöyle özetlemek müm-

kün: “Darbeler devlet elitlerinin kendi çıkarlarını korumak için yaptıkları askerî müdahalelerdir.” Bu cevap kapitalizm, sömürü, sınıfsal tahakküm gibi meseleleri gözardı ederken, devlet elitleri dışında diğer toplumsal aktörlerin neredeyse tamamını askerî müdahale süreçlerinden soyutlar.

Dolayısıyla da, Türkiye’deki askerî vesayet rejimine karşı sol siyasetin öncelikli ve aslı meselesi, burjuva demokrasisinin “olağan” seyrine kavuşması ve siyasal liberalizmin tahkimi olarak tanımlanır. Başta sınıfsal tahakküm olmak üzere diğer toplumsal meseleler ise ancak askerî vesayet ortadan kalktıktan sonra konuşulabilir. Diğer önemli bir sonuç ise, siyasal liberalizmin, demokratikleşmenin sıklıkla “sivilleşmeye” indirgenmesidir. “Olağanlaşma” ya da “normalleşme” olarak ifade edilen de budur. Bu argümantasyonun referandum sürecinde ulaştığı mantıkî sonuç, “otantik” bir Türk burjuvazisinin temsilcisi AKP’nin bugün askerî vesayeti sona erdirdiğidir.

Peki sosyalist sol içinde, bu fikrî-politik akım nasıl ortaya çıktı? Bu soruyu cevaplayabilmek için 1990'lara dönmemiz gerekiyor. Bir yanda 12 Eylül darbesinin kurumsallaştırdığı bir otoriter devlet yapılanması var, bunun karşısında ise bir ihtiyaç olarak gündeme gelen ve ağırlıklı olarak siyasal liberalizm üzerinden tarif edilen bir tür “demokrasi” mücadelesi söz konusu. 1990'lara baktığınızda sosyalist hareket demokratikleşme, askerî vesayet, milliyetçilik, Kemalizm, Kürt sorunu gibi o zamana kadar derinlemesine bilgi üretmediği konuları ele almaya başladı. Solun siyasal stratejisi ağırlıklı olarak bu meseleler etrafında inşa edildi. Yine hatırlamakta fayda var, ÖDP de 1990'lardan gelen bu mobilizasyon ve birikim

Liberal sol otoriter devlete karşı çıkarken, otoriter devletin aynı zamanda neoliberal kapitalizmin bir sonucu olduğunu gözardı etti. 12 Eylül’ü sadece ordunun ve askerî elitlerin kendi tahakkümünü kurması olarak algılamak mümkün mü?

üzerine inşa edildi. Fakat 2001 kriziyle birlikte sosyalist solda bir kırılma yaşandı, krizin fikrî anlamda travmatik bir etkisi olduğu dahi söylenebilir. Pek fazla dillendirilmeyen, bazen yokmuş gibi davranılan neoliberal kapitalizme değinmeden geçmek imkânsız hale geldi. Bu noktada başgösteren sorun, Türkiye solunun az önce ifade edilen meseleleri demokratikleşme stratejisinin bir parçası haline getirmesinde değil. Sorun şu:

Öncelikle, neoliberal kapitalizmin son derece ağır yaşandığı bir ülkede kapitalist sınıf süreçleri ne analiz, ne siyasal pozisyonun, ne de siyasal stratejinin belirlenmesinde yer buluyor. Geçerken belirtmek gerekir ki, o yılların kendine özgü tarihselliğinin gözardı edilmesi, eski ezberlerin daha kolay ifade edilmesini de sağladı. Tanıl Bora’nın deyimiyle “sınıfa kaçan” siyasal pozisyonların da “demokratikleşme” sorununu içermeme, bu minvalde ifade edilen sorunları ikincilleştirme gibi bir problemi vardı.

Halbuki sosyalist bir demokratikleşme stratejisi sınıfsal olan ve olmayan sorunları

birbirlerinin yerine ikame ederek değil, bunların eklemelenmesiyle oluşturulabilir. Çünkü sınıf ilişkileri somut hallerden azade, diğer iktidar ilişkileri ve tahakküm biçimlerinden (toplumsal cinsiyet, kimlik, militarizm vb.) kopuk bir şekilde varolmaz. Liberal sol bu ilişkiyi kopardı. Otoriter devlete doğru bir şekilde karşı çıkarken, bahsi geçen tarih okuması nedeniyle otoriter devletin aynı zamanda neoliberal kapitalizmin bir sonucu olduğunu gözardı etti. Referandum öncesinde çok konuşulan 12 Eylül örneğiyle bu noktayı açmaya çalışalım.

12 Eylül darbesini sadece ordunun ve askerî elitlerin kendi tahakkümünü kurması olarak algılamak mümkün mü? Çok açık ki 12 Eylül, kapitalizmin yaşadığı organik krizin yarattığı koşullarda gündeme geldi. 12 Eylül’ün “neoliberal” militarizmi –bu herhangi bir militarizm değildi– devletin yapısını “otoriter devletçilik” doğrultusunda yeniden değiştirdi. Türkiye’de sol liberaller bu durumun sadece Türkiye’ye özgü olmadığını göremediler. Nicos Poulantzas, neoliberalizmin Avrupa dahil, dünyanın her yerinde otoriterleşmeyi siyasetin merkezine yerleştirdiğini son derece iyi açıklar. “Otoriter devletçilik” kavramını kapitalist devletin yeni olağan biçimini tarif etmek için kullanır. Bunun anlamı, demokrasi mücadeleleriyle kazanılmış hakların ve mevzilerin yok edilmesidir. Türkiye ve Latin Amerika için ek olarak söylememiz gereken, bu sürecin militarizm ve askerî darbeler şeklinde yaşanmış olmasıdır.

Tüm bunlara bağlı olarak ikinci önemli sorun ise, demokratikleşme stratejisinin “sosyalist” vasfını gitgide kaybetmesi ve ufkunun siyasal liberalizmle sınırlanması. Sonuç olarak sosyalist sol, liberal-demokrat pozisyonundan ayırt edilemez bir hale gelmeye başlıyor. Fakat 1990'larda sosyalist solun demokratikleşme stratejisi yine anti-kapitalizm ve sınıfsal perspektiften yoksun olmakla birlikte, bu ayırt edilememe hali o kadar da problem teşkil etmiyordu. Çünkü merkezin solunda veya sağında kimse çıkıp Türkiye’de siyasal liberalleşme ve demokratikleşme olsun demiyordu. 2001 krizinin yarattığı toplumsal kırılmalar (krizin yarattığı tahribatın büyüklüğü, sağdaki ana akım siyasî partilerin tasfiyesi) ve AKP’nin 2002’de neoliberal kapitalizmin hegemonya krizini aşan bir proje geliştirmesi durumu ciddi olarak değiştirdi. AKP bir yandan Türkiye sağının askerî vesayete karşı geleneksel “otoriter-millî irade” söylemiyle, bir yandan da İslâmcı geçmişinden ötürü ordu karşısında daha fazla sıkışması nedeniyle “sivilleşme” hamlelerine girişti. Bu noktadan itibaren sosyalist solun 1990'larda “göze batmayan” siyasal pozisyonu çok sorunlu bir hale gelmeye başladı.

Son olarak, sol içindeki liberal hattın sınıf mücadelesini “olağan” burjuva demokrasilerine ait olarak kodlaması ve şu an bir “olağanlaşma” yaşandığını iddia etmesi, Türkiye tarihinde hiç sınıf mücadelesi yaşanmadığı sonucunu da beraberinde getiriyor. Aynı zamanda sınıf mücadelesi diğer tüm meselelerden soyut bir şekilde tarif edildiği için militarizmle mücadelenin aynı zamanda bir sınıf mücade-

lesi olduğu görülemiyor. Bu bakış açısı, paradoksal olarak eleştirdikleriyle birebir örtüşüyor: Sınıf mücadelesini salt iktisadi bir mesele olarak görmek; tarihe aşamacı, düz çizgisel bir perspektiften bakmak.

Solun demokratikleşme ufkı

Foti Benlisoy: Sol liberalizm denen fikrî-politik akımın siyasal sonuçları hangi alanda belirliyor? Çok açık ki, bu, demokratikleşme süreci ve stratejileri dediğimiz alandır. Bu minvalde bugün sol içinde AKP'ye ilişkin hayırhah bir tutum takınanların savunduğu "yetmez, ama evet" pozisyonunun problemli yanı sadece "evet" değil, "yetmez" diyor olmasıdır. Bunun anlamı, esas itibarıyla, son yirmi yıldır yaşanan dönüşümü yetmese de onaylamaktır. Böylesi bir tasavvurun arkasında demokratikleşme meselesiyle ilgili solun bir fikrî yenilgisi bulunmaktadır. Bu fikrî yenilgi, solun kendisini hâkim demokratikleşme tanımıyla, yani "sivilleşme" veya "normalleşme" gibi kavramlarla sınırlamasıdır. Bu noktada iki problem var. Biri, solun, sosyalist hareketin demokratikleşme ufkı bununla mı sınırlı? Bir de, demokratikleşme denilen süreç içerisinde sosyalist hareket kendini nasıl konumlandırmalı?

Öncelikle Batı tipi parlamenter rejime "demokrasi" dememek gerektiğini düşünüyorum. Örneğin burjuva demokrasi denen şeyi nasıl tarif ediyoruz? "Kapitalist bağlamda demokrasi" diyebiliriz sanırım. Lucian Canfora bu rejimleri biraz demokrasi ve ziyadesiyle oligarşiden oluşan "karma rejimler" olarak tanımlıyor. Bu noktayı hızla geçerek detaylandırmaya çalışalım: Sosyalist bir pozisyondan demokrasiyi nasıl tanımlayacağız ve demokrasiyi nasıl arayacağız, onun peşine nasıl düşeceğiz? İnsanlığın ufkunun parlamenter rejimle sınırlı olduğu, son yirmi yılın etkili söylemlerinden biri. Fukuyama'nın "Tarihin Sonu" makalesini yayınladığı 1989 yılı bir başlangıç tarihi olabilir. 1989'un diğer bir önemi, Fransız Devrimi üzerine çalışan revizyonist tarih okulunun öncüsü François Furet'in devrimin 200. yıldönümü vesilesiyle Fransız Devrimi'nin artık bittiğini ilan etmesiydi. Furet, Fransız Devrimi'yle açılan bir tarihsel dönemin sona erdiğini ifade ediyordu. Kastettiği şeydu: Fransız Devrimi siyasal sonuçları itibarıyla radikalizme, siyasal aşırılığa öyle bir alan açtı ki, ardından 200 yılımızı belirleyecek bütün melanetler ortaya saçıldı, pandoranın kutusu açıldı. Fransız Devrimi'nden, aslolarak 1793'te devrimin radikalleşmesinden başlayan ve Auschwitz'teki toplama kamplarına, Sovyetler'deki gulaglara uzanan düz çizgisel bir tarihsel gelişim süreci anlatılıyor. Furet ve takipçileri 1989'da bu tarihten kurtulduğumuzu müjdeliyor. Yani siyasal aşırılıklar ortadan kalktı, insanlık sonunda gördü ki, sığınabileceği yegâne liman liberal-parlamenter-temsili rejim olarak demokrasi.

Bizdeki tartışma da bu aslında. Sosyalist

hareket olarak 1980 sonrasında yaşanan bir dizi yenilginin neticesinde bir sivilleşme olarak demokrasi, liberal-parlamenter rejimin kurumsal çerçevesinin yerleştirilmesi olarak demokrasi ya da bireyin özel alanının devlete karşı korunması olarak demokrasi tarifini benimsemiş olmamız ciddi bir problem. İki açıdan ciddi bir problem.

İlki, sosyalist bir açıdan demokrasi sadece bireyin ya sivil toplumun devlete karşı savunulması meselesi değildir. Demokrasi, çok basit bir tanımla "halkın iktidarı" sorunudur. Bu noktada bir parantez açalım: Demokrasi kelimesinin bu kadar yerleşmesi çok yenidir. II. Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşmiştir. Hele ki hürriyet ve demokrasi kelimelerinin bir arada kullanılması tamamen Soğuk Savaş konjonktürünün bir ürünüdür. Bunun öncesinde "demokrasi" kelimesi, Avrupa hâkim sınıfları açısından biraz korkulan, biraz tedirgin edici bir tabir olarak algılanırdı. Özellikle Fransız

Rosa Luxemburg'un sözünü bir kere daha hatırlamamız gerekiyor: "Sosyalist hareketin kaderi burjuva demokrasisine değil, tam tersine, demokratik gelişimin kaderi sosyalist harekete bağlıdır."

Devrimi ve hemen sonrasında demokrasi hâkim sınıflar tarafından "alt sınıfların gücü", "mülksüzlerin mülkiyet özgürlüğüne karşı diktası, zorbalığı". Despotik bir çağrışımla demokrasiyi "Türk sultanlığı" olarak adlandıranlar bile vardır. Dolayısıyla liberalizm ve demokrasi arasında doğdukları andan itibaren bir gerilim söz konusudur. Bu gerilim ancak zaman içinde şu ya da bu ölçüde giderilebiliyor. Ama, sınıfsal çelişkilerin keskinleştiği kriz dönemlerinde liberalizm ve demokrasi arasındaki açığı daha da artabiliyor. Fransa'da 1793 Konvansiyonu'ndaki ifadedir bu gerilimi yansıtan: "Varolma hakkı, mülkiyet hakkını sınırlayabilir." Varolma hakkı aşağıdakilerin, ezilenlerin kendi hayatlarına sahip çıkabilme

hakkı iken, mülkiyet hakkı liberal piyasa düzenini ifade eder. İkisi arasındaki çatışma modern zamanların ilk eşliğinde söz konusu ve yaşadığımız bir dizi gerilim de bununla alakalı. Demokrasinin özü itibarıyla halkın iktidarı, alt sınıfların sosyal ve siyasal gücü anlamına geldiğini unutmamamız gerekiyor.

Demokrasi meselesini ve kendimizi sol liberal veya liberal demokrat pozisyonundan nasıl ayıracağımızı tartışırken sosyalistler açısından önemli olan ikinci mesele, demokrasinin sınırlarıdır. Toplumsal varoluşun hangi alanları demokratik karar alma süreçlerine tâbi tutulmalıdır, hangileri tutulmamalıdır? Kapitalist bağlamda demokrasi, toplumsal ilişkilerin büyük bir kısmını demokratik bir siyaset sürecinin dışına atar. En basiti, artık değerlin üre-

tim ve bölüşüm sürecini, yani ekonomi dediğimiz alanı siyasal etki alanının dışında bırakır. Yani kapitalist bağlamda demokrasi, kapitalizmin ayırt edici özelliği olan siyaset ve ekonomi arasındaki ayrımı esas alır. İktisadi bağlam piyasanın, teknik süreçlerin sonucu olarak ortaya çıkarken, siyasal bağlam dediğimiz sınırlı bağlam ancak demokrasi konusu edilebilir.

Bu tarifi ışığında referandum sürecindeki gibi bir tartışmada kafamızdaki sorunun şu olması gerektiğine inanıyorum: Bir demokratikleşme süreci yaşıyor muyuz, yaşamıyor muyuz? Eğer bir demokratikleşme süreci yaşıyorsak gerçekten, fazla inatçı olmaya gerek yok, "yetmez, ama evet" diyebiliriz. Eğer bir demokratikleşme süreci yaşamıyorsak, tam tersi bir süreç yaşıyorsak, buna karşı tutum almalıyız. "Demokratikleşme" tanımı etrafında yaptığımız bir tartışmada şöyle bir sonuç açığa çıkıyor: Alt sınıfların, ezilenlerin, aşağıdakilerin, kadınların sosyal ve siyasal gücünde bir artma mı var, yoksa bir azalma mı? Yaşadığımız son yirmi yılda insanların kendi hayatlarını kolektif olarak örgütleme ve o hayata sahip çıkma, kendi talepleri etrafında siyaset alanına çıkma güçlerinde muazzam bir azalma var. Sadece sendikalaşma oranlarına bakmak bile yeterli.

Aşamalı devrim stratejisine ilişkin Uraz ve İsmet'in anlatıklarına bir ek yapmak gerekiyor. Bu stratejinin sonuçları arasında en tahrip edici olan, sosyalist hareketin ideolojik, politik, örgütsel bağımsızlığını yitirme ve hâkim sınıfların şu ya da bu kesiminin –gerçekten hangisi olduğu fark etmez– bir uzantısı haline gelme tehlikesiyle karşı karşıya kalmasıdır. Bu noktada Rosa Luxemburg'un kapitalizm ve demokrasi arasındaki ilişkiyi tartışırken söylediği sözü bir kere daha hatırlamamız gerekiyor: "Sosyalist hareketin kaderi burjuva demokrasisine değil, tam tersine, demokratik gelişimin kaderi sosyalist harekete bağlıdır."

Alevîler hafızalarını yitirirken

2007 genel seçimlerinden 2010 referandumuna, Alevîlerin yüzyıllardır sözlü geleneklerle taşıdıkları hafızanın en çok yıpratıldığı dönemlerden birine tanıklık ediyoruz. 9 Ekim'de Ankara'da zorunlu din derslerine karşı tarihî bir eylem yapacak olan Alevîlerin gündemine önce genel seçimler, Alevî Çalıştayı ve Ergenekon Davası tartışmaları ışığında bakıyoruz...

2007 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, iki Alevî yurttaşın Türkiye aleyhine açtığı zorunlu Din ve Ahlâk Kültürü dersleriyle ilgili dava kararında, bu derslerin Sünnî geleneklere dayalı perspektiften verilmesinin, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin inanç ve eğitim haklarıyla ilgili maddelerine aykırı olduğu beyanının üzerinden üç yıl geçmesine rağmen bu konuda bir ilerleme sağlanamadı. Bundan dolayı Pir Sultan Abdal Kültür Derneği, 9 Ekim'de Ankara'da bir oturma eylemi yapmaya hazırlanıyor. Oturma eylemiyle seslerini duyurmak isteyen Alevîler, çeşitli kesimlerle görüşerek ve desteklerini de alarak, bu eylemden sonra zorunlu din derslerini boykot etmeyi planlıyor. Alevîler böyle bir boykota girişirse, tarihlerinin en büyük toplu eylemlerinden birisine katılmış olacaklar. Bu durum, günümüzde içi boşaltılmaya çalışılan Alevî hafızasının tazelenmesi açısından da büyük önem taşıyor. Aynı zamanda anadilde eğitim boykotundan sonrasına denk gelmesi de tarihin bir başka cilvesi...

Referandum sürecinde başbakanın dilinden düşmeyen Alevîlerin 9 Ekim'e gelene kadar yaşadıkları sürece bakmak için 2007'ye dönmek, genel seçimleri hatırlamak

gerekliyor: O dönemde AKP ve MHP saflarına geçen Alevîler olduğu biliniyordu. Cemalet Şener'in Alevîleri açıkça MHP saflarına çağırarak yazıları, Reha Çamuroğlu'nun AKP ile sıkı ilişkisi döneme damgasını vuran konulardı. Diğer yandan, örgütlü Alevîlerin "sol" kanadını temsil eden Avrupa merkezli Almanya Alevî Birlikleri Federasyonu (AABF) ve Avrupa Alevî Birlikleri Konfederasyonu (AABK) ile bu örgütlerin Pir Sultan Abdal Kültür Derneği (PSAKD), Alevî Kültür Derneği (AKD), Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı (HBVAKV) gibi örgütleri de kapsayan Türkiye'deki uzantısı Alevî-Bektaşî Federasyonu (ABF) üyesi bazı yöneticiler önce CHP'yle pazarlığa girip daha sonra kapı dışarı edilince "CHP, Alevî kırımını yapıyor" demeçlerine, örgütlü Alevîlerin "sağ" kanadı diyebileceğimiz Cem Vakfı ve İzzettin Doğan taraftarları ise Diyanet'ten pay alma hesaplarına devam ettiler. Doğan, laiklik başta olmak üzere sahip çıktığı Atatürkçü değerlerden dolayı AKP'nin "İslâmî" çizgisiyle yıldızı barışmasa da, onlarla pazarlık kapısını hep açık bıraktı. Doğan'ı, benzer şekilde, kapalı ya da açık kapılar ardında düşüncelerini gerçekleştirmek için her türlü ilişki içinde görmek mümkün ol-

du. Örneğin Fethullah Gülen'le en kolay ilişkiye geçebilen Alevî olarak Doğan'ın resmi belleklere kazındı. Doğan, Gülen'le pek çok konuda anlaşabildiğini dile getirmekten çekinmedi. Doğan'ın bu ilişkileri çeşitli kesimlerce kınansa da, Alevî toplumunun diğer öne çıkan isimleri ya da topluluk dışından Alevîler adına konuşanların en az Doğan kadar benzer ilişkiler içinde olduklarını görmek zor olmadı. Genel seçimlerden referandum gelen süreç Alevî toplumunu bir kez daha siyasî arenaya taşırken, bu kez topluluğun elinde kalan son hazineyi, yani hafızasını da geri getirmek üzere kaybetmekle karşı karşıya bıraktı.

Boşaltılan "Alevî Hafızası"

Genel seçimler sonrasında özellikle AKP saflarında Alevîlerle ilgili çeşitli senaryolar tartışılırken, başlangıçta bu projelerin senaristi olan, ancak daha sonra partinin Alevî yaklaşımına karşı çıkan Reha Çamuroğlu'nun fikirleri ve Devlet Bakanı Faruk Çelik liderliğinde, kamuoyunda "Alevî açılımı" olarak bilinen Alevî Çalıştayı başlatıldı. Çelik, Alevîlerin sorun ve taleplerini masaya yatırmayı, belli başlı kaygı ve problemlerini açık yüreklilikle ele almayı, bu problemlerin aşılmasına yönelik olarak katılımcıların görüş ve önerilerinden yararlanmayı amaçladıklarını belirtip "Alevîlik konusu istismar edilmeyecek kadar hassas, çözümsüz bırakılmayacak kadar hayattır" dese de, çalıştayın gidişatı pek öyle görünmedi. Bazı Alevî yazar, müzisyen ve örgüt yöneticileri çalıştayda söz aldı, ancak özellikle AABF ve

Sünnî kökenli akademisyen Necdet Subaşı (solda) ve Devlet Bakanı Faruk Çelik tarafından yürütülen 7. Alevî Çalıştayı'ndan da kayda değer bir sonuç çıkmadı

ABF taraftarları bu "açılım"a sıcak bakmadıklarını çeşitli vesilelerle dile getirdiler. Çalıştayın kapıları sadece Alevîlere değil, hemen her kesimden gelen ve dilediği şekilde Alevîlik hakkında konuşmaya can atarlara da açıktı: Maraş katliamı sanıklarından Ökkeş Şendiller'in çalıştaya çağrılmasıyla ilk kıyamet koptu. Çalıştaya katılan Mümtaz'er Türköne ise Alevîleri darbecilikle suçladı, kendisine karşı çıkanları ise yanlış anlamakla eleştirdi. Türköne, konuyla ilgili yazdığı bir yazıda Alevî önderlerinin çalıştaya katılma sorununu bir güç savaşı olarak yürüttüklerini vurgulayarak hedefini göstermiş oldu: Türköne'ye göre Alevî sorununun çözümü için elzem olan şey, Alevî önderlerin inançla siyaset arasına kalın bir çizgi çekmesiydi. Çalıştay, bu tartışmaları takmayarak yoluna devam etti, yedinci oturum sonrasında nokta konuldu. Bu toplantı sonrasında iyi niyet dilekleri iletildi, ancak ortaya bir rapor ya da sonuç bildirisi çıkmadı, hükümet elini taşın altına koymayacağını belli etmiş

rülüyor. Hemen her yöredeki Alevî kaynaklarından toplanılan el yazma eserleri, Diyanet İşleri Başkanlığı ile birlikte, "Alevî-Bektâşi Klasikleri" başlığıyla, kalın ciltler halinde, oldukça şık bir ambalajla ve uygun fiyatta dizi olarak piyasaya sunan bu merkezin başında bir başka ilahiyatçı Osman Eğri bulunuyor. Doktora çalışması "Liselerde İslâm Dini'nin Öğretiminde Tümevarım Yönteminin Uygulanması" olan ve "Alevî Köylerinde Din Hizmetleri Nasıl Yapılabilir?" başlıklı bir de kılavuzun yazarı olan Eğri'nin başında bulunduğu kitap dizisinin Alevîleri (ve Hacı Bektaş'ı) Sünnî olarak göstermeye çalışanların en önemli dayanağı olan "Makalat" eseriyle başladığını ve Kaygusuz Abdal gibi önemli Alevî şairlerinin eserlerini yayınlarken onların Sünnî anlayışla yaşadıklarını ima eden ifadelerle sahip olduklarını da belirtmek gerekiyor. "Makalat"ın aynı baskısının, geçtiğimiz aylarda Yeni Şafak gazetesi tarafından okuyucularına 29 kupon karşılığı armağan edildiğini de belirtelim.

olmasına, diğer yandan devletle ilişkisi olmayan çeşitli araştırma merkezlerinin açılmasına yol açtı. Pek çoğu da kuruluşlarını ilna etmek üzere çalışmalarını sürdürüyor. Ancak bunların devletle ilişkilerinin boyutlarına birkaç örnekle kısaca bakmakta fayda var:

ABF'nin Türkiye'deki bileşenlerinin çatısı altında Ankara'da kurulan Alevî Enstitüsü, bir yandan yapılanması itibarıyla ve bünyesindeki Cengiz Güleç, Ayhan Yalçınkaya, Aykan Erdemir gibi isimlerle Alevîlerin "sol"da görünen düşünce dünyasına yakın dururken, diğer yandan Başbakanlık Fonu ve Kültür Bakanlığı desteğiyle Ankara'da Uluslararası Hacı Bektaş Veli Sempozyumu'nu düzenlerken devletle ne kadar yakın dirsek temasında olabileceğini de göstermiş oldu. Sempozyumun açılışı Kültür Bakanı Ertuğrul Günay ve Devlet Bakanı Faruk Çelik tarafından yapıldı. Enstitü, bünyesinde bulunduğu örgütlerin çalıştay konusundaki tavrına rağmen daha ilk çalışmasında devlet desteğini ne kadar kolay alabileceğini ve çalıştay yürüten Faruk Çelik'in açılış konuşması yapmasına sessizce razı olabileceğini de göstermiş oldu. Dolayısıyla "sol"da görünüp "sağ"dakilere laf atmak pratiğe pek yansımıyordu.

Merkezi Almanya'da bulunan, ancak geniş bir danışma ve yürütme kuruluna sahip olan Alevî-Bektâşi Kültür Enstitüsü ise Türkiye'den Alemdar Yalçın'ın denetiminde çalışmalarını sürdürüyor. Alevî kökenli olmayan ve oldukça zor çözülecek bir ilişkiler ağında bulunan Alemdar Yalçın'ın, önce Tuncay Özkan'ın kurduğu Yeni Parti'nin genel başkan yardımcısı görevinde bulunduğunu, daha sonra Rahşan Ecevit'in isteğiyle DSP genel başkanlığına aday olduğunu, ancak "Ergenekoncuların partiyi ele geçirmek istediği" tartışmalarının gölgesinde

başkanlığı kazanamadığını da ekleyelim. Pek çok yayını olan Yalçın'ın, son dönemde kaleme aldığı "Kamu Vicdanının Sızladığı Yer: Tuncay Özkan" adlı bir kitabı da bulunuyor.

Araştırma merkezlerinden bahsetmişken, bunların ilki sayılabilecek ve Alemdar Yalçın'ın uzun bir süre (1994-2005) başkanlığını yaptığı Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi'nin, ilahiyatçı yapılanmanın yanı sıra, "Türkçü Alevî" çizgisindeki isimler tarafından yönetildiğini belirtmekte gerekiyor: Hacı Bektaş ve Alevîlik söz konusu olduğunda, Ahmet Yesevî, Orta Asya ve Türkçülük vurgusunu her yayınlarında dile getiren Yalçın ve arkadaşları, el yazmaları koleksiyonu yapan Osman Eğri'ye benzer şekilde, uzun bir dönemdir Alevî ocaklarının soykütükleri diyebileceğimiz şecere, icazetname, ziyaretname gibi orjinal belgeleri Alevî-

Tuncay Özkan'ın Ergenekon davasında sanık olmasıyla, işin bir ucunun Alevîlere değmesi gecikmedi

oldu. Diğer yandan Devlet Bahçeli, sekiz maddeden oluşan kendi Alevî açılımını işaret eden açıklamalarda bulundu. Bahçeli, cemevlerinin tanınması bağlamında AKP'den daha cesur olabileceğini vurguladı.

Alevîlik meselesi, siyasî alandaki popülaritesinin yanı sıra, yayın dünyası ve akademik camiada da benzer bir ilgiye mazhar oluyordu: Piyasada yayınlanan Alevîlikle ilgili kitapların artışı ve özellikle ilahiyat fakültelerinde Alevîlikle ilgili tez çalışmalarının geçmiş yılların çok üstüne çıkması bir tesadüf değildi. Devlet adına çalıştayın koordinatörlüğünü yürüten akademisyen Necdet Subaşı başta olmak üzere, bu kitapların yazarlarının büyük kısmının Sünnî kökenli ilahiyatçılar olması ise işin ilginç yanıydı. Halen bu kişilerin kontrolünde yürütülen çalışmaların en kapsamlısı, Çorum'da açılan Hitit Üniversitesi Hacı Bektaş Veli Araştırma ve Uygulama Merkezi tarafından sürdü-

Konunun diğer ilginç tarafı ise, Osman Eğri ve ekibinin yayınladığı eserlerin orijinal nüshalarının kütüphanelerden değil, Alevîlerden alınmış olması, yani dedelerin yüzyıllar boyunca kutsal bir emanet olarak sakladıkları bu eserlerin güvenle Eğri'ye teslim edilmesi. Bunun en uç noktası ise, örgütlü-örgütsüz, pek çok yörede yaşayan Alevîler için inanç önderi olarak kabul edilen ve Alevîlerin "sol" kanadı için en önemli dinî otorite sayılabilecek Velîyettin Ulusoy'un, yani Hacı Bektaş'ın soyundan geldiğine inanılan Çelebilerin arşivinin açılması. Yüzyıllar boyunca Alevî-Bektâşi tarihinin yaşadığı tüm acılara tanıklık etmiş ulu bir dergâhın en kadim arşivinin hangi amaca hizmet ettiği belli olmayan ellere teslim edilmesini varın siz düşünün.

Alevîlik etrafındaki hareketlenme, bir yandan açılımdan önce faaliyetlerine başlayan araştırma merkezlerinin tekrar motive

lerden toplamakla meşguller.

Görünen o ki, Alevîlik adına “akademik” görünen çalışmaların perde arkası en az perde önü kadar karmaşık. Peki bunca faaliyeti suyu nerden geliyor, nereye gidiyor, işte bunu biraz düşünmek, özellikle Alevî belgeleri üzerine yapılan çalışmaların sonunun nereye gidebileceğini iyi hesaplamak gerekiyor.

Ergenekon’a bulaşan Alevîlik

Söz Tuncay Özkan’a gelmişken, elbette 2008 yılında başlayan Ergenekon davasından bahsetmek gerekiyor: Ergenekon konusu manşetlere ilk düştüğü günlerde, meselenin Alevîlerle nasıl bir ilişkisi olduğu pek konuşulmuyordu. Ancak düzenleyicileri arasında Özkan’ın da bulunduğu Cumhuriyet mitinglerinde meydanları dolduranların büyük çoğunluğunun Alevîler olduğu kulaktan kulağa söyleniyordu. Özkan’ın Ergenekon davasında sanık olmasıyla, işin bir ucunun Alevîlere değmesi gecikmedi. Fakat yaşananlar, Alevîlerin Ergenekon’un neresinde olduğunu bulanıklaştırdıkça bulanıklaştırdı.

Davanın önemli sanıklarından Veli Küçük’ün bilgisayarında bulunan ve Ergenekon’un tutuklu sanığı Ümit Oğuztan tarafından hazırlandığı söylenen “13. Kabile” isimli bir dosyada Alevîlerle ilgili akla gelmeyecek ifadelerin yer aldığı basına yansdı. Yeni Şafak’ın bir haberine göre, Ergenekon’un çıkış noktası, Doğu Perinçek ve arkadaşlarının cemevlerinde yaptığı toplantılardı. Bir başka haberde ise İbrahim Şahin’in evinde bulunan bir suikast listesinde ABF genel başkanlığını yürüten Ali Balkız ve PSAKD’nin eski genel başkanı Kazım Genç’in adları yer alıyordu. Balkız ve Genç, davaya müdahil olarak katıldı. Özkan da tanıklık ettikleri için kendilerine teşekkür etti.

Ergenekon’da yargılananlara sahip çıkarların Alevîlerle ilgili olarak ısrarla vur-

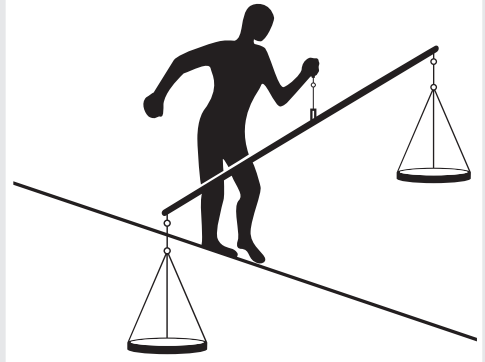
guladığı “yargı ve ordudaki operasyonların bir nedeni de Alevîleri temizlemek” söylemi, Ergenekon’u karşısına alan kesimlerin Alevîleri de Ergenekon’un bir parçası olarak görmelerine neden oldu. TSK’da Fethullahçı yapılanma karşısında bir Alevî yapılanması olduğu konuşulmaya başlandı. Dava sürecinde asker kökenli sanıkların sayılarının çoğalmasıyla önce ordu içinde, daha sonra da yargı içinde Alevî yapılanması olup olmadığı tartışmalarını gündeme geldi. Ergenekon davasında tutuklanıp serbest bırakıldıktan sonra hakkında tekrar tutuklama kararı çıkarılan denizci yarbay Ali Tatar’ın intiharından sonra cemevinde yapılan cenaze töreniyle birlikte TSK’daki Alevîlerle ilgili haberler arttı. Soruşturma kapsamında Erzincan’da görülen davanın bir numaralı sanığı olan 3. Ordu Komutanı Saldıray Berk’in de Alevî olması gündeme bomba gibi düştü. Yargı cephesinde ise Erzincan Cumhuriyet Başsavcısı İlhan Cihaner’in “Ergenekon terör örgütüne üye olmak” suçlamasıyla yargılandığı dava, Cihaner’in Alevî olmasıyla ilişkilendirildi. Bu konuyla ilgili olarak uzun bir aradan sonra CHP İstanbul İl Başkanı Berhan Şimşek’ten şimşek gibi sözler geldi: “AKP iktidarı etnik kimliklerinden ötürü Alevîleri dışlıyor. Saldıray Berk, İlhan Cihaner, Ali Tatar’ın kimliğinden yola çıkıldığında, askerin, yargının içinde bir ‘Alevîleştirme politikası’ uygulandığını görüyoruz. Bir taraftan Alevî toplumuna gelenekleriyle beraber Alevî açılımı adı altında bir uyutmaca yaparken, bir taraftan da askerî personel veya kamu personeli olan Alevîleri ayıklamaya başladılar.”

İşin ilginç yanı, Ergenekon’un Alevîlerin işi mi olduğu, yoksa Alevîlere karşı mı yapıldığı anlaşılamadı. Özellikle Alevî örgütlerinin yöneticilerinin tavırları bu konuyu Ergenekon davası sürecinde sadece Alevî olanların dinsel kimliklerinin konuşulması ve özellikle Zaman, Yeni Şafak, Vakit gibi gazetelerin ısrarla bu konuya vurgu yapmaları gözlerden kaçmadı.

daha da bulanıklaştırdı. Örneğin AABK’nın aylık yayın organı Alevîlerin Sesi dergisinde yayınlanan “Prof. Dr. İzzettin Doğan Ergenekon’un Neresinde?” başlıklı bir yazıda, Doğan başta olmak üzere Ergenekon içinde Alevî yapılanmaların olabileceğinden dem vuruluyordu. Diğer yandan, dava süresince adı geçen isimlerin herhangi bir etnik kimliği ya da siyasî kimliği konuşulmazken, sadece Alevî olanların dinsel kimliklerinin konuşulması ve özellikle Zaman, Yeni Şafak, Vakit gibi gazetelerin ısrarla bu konuya vurgu yapmaları gözlerden kaçmadı. Tıpkı Türköné’nin çalıştayda dillendirdiği darbecilik suçlamaları gibi, Ergenekon süreci de tüm Alevîlere yönelmiş oldu. Referandum sürecinde başbakan da benzer bir söylemi üstü kapalı olarak meydanlara taşıdı. Açılım, açılardan çoktan kapanmaya başlamıştı.

(devamı gelecek sayıda)

Feyzullah Kılıçzade

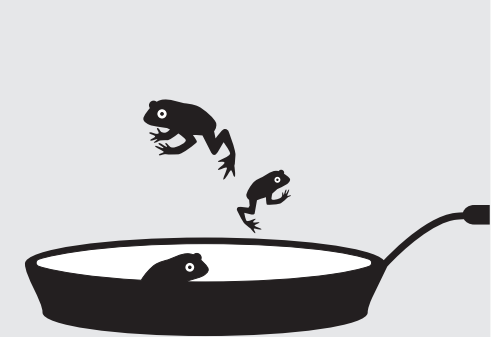
Adalet

Garantili atış

Kurtarıcı!

Sığrama...

Mahalle raconu, cemaat duyarlılığı

Tophane’de ne oldu, niye oldu? AKP kurmaylarının ve medyasının bin dereden su getirerek saldırganları masumlaştırma çabası malûm. Ama, nasıl bir iktidarla karşı karşıya olduğumuzu anlamanın en sağlam yolu, o soruyu en ılımlı, en sureti haktan yana görünen temsilcilerine sormaktan geçiyor. Yasin Aktay, iktidarın en “celebi” isimlerinden, en yumuşak ekran yüzlerinden; solla dirsek teması –Birikim’de yazıları çıktı– olan bir akademisyen, Yeni Şafak yazarı, Siirt kökenli ve kısmen Tophaneli. Tophane vakasını konuşmak için daha uygun bir isim yok herhalde. Bir de Cengiz Çandar’ın yazısı var ki, iktibas etmemek olmaz. Aktay’ın Express’e söyledikleriyle Çandar’ın yazısı yalnız Tophane vakasının ve kentsel dönüşümün değil, iktidardaki zihniyetin MR’ı gibi.

Tophane’de bir cemaat örgütlenmesinden söz ediliyor. Nasıl bir cemaat bu, geçmişi ne zamana uzanıyor?

Yasin Aktay: Mahallede tek bir cemaat söz konusu değil, irili ufaklı cemaatler var. Cemaatler ’70’lerin sonlarına kadar gençler üzerinde fazla etkili değil, genelde yaşlılar cemaati olarak kalıyorlar. Gençlerle tarikatlar arasında pek yoğun bir ilişki olmuyor. Gençler, o yıllarda, öğrenci hareketlerinin de etkisiyle MTTB, Akıncılar gibi toplulukların etki alanında. Tayyip Erdoğan’ın Kasımpaşa’sının da içinde olduğu bir çevre ile Tophane’de Siirt’ten, Kars’tan, Erzincan’dan gelenler, resmî veya gayriresmî hocaların da etkisiyle, semtteki ayyaşlara, hapçılara, uyuşturucu müptelâlarına el atıyor ve bu kişiler yoğun markajla bir bakıma hayata kazandırılıyor.

Konuştüğümüz mahalleliler uyuşturucu kullanıcılarının ve satıcıların kovulduğundan bahsediliyordu, siz ikna edildiklerini söylüyorsunuz...

Kovulanlar da oluyordur muhtemelen, ama asıl etkiyi dönüştürmekle, yani propaganda, sahip çıkma ve eğitim yoluyla yapıyorlar. Oradaki cami, kahve ve sokak sosyalliği bir tür hayat boyu eğitim işlevi görüyor. Cemaatin hepsi tabii ki eski uyuşturucu bağımlılarından oluşmuyor, ama bunları da içeren bir etki alanı oluşturuyorlar. Bir süre sonra bölge suç batağı olmaktan çıkıyor. O

Yasin Aktay

zamana kadar, bölge tam bir suç bölgesi, geceleri sokaklarından geçilemeyen bir halde. Temizliğin ardından, cemaatler semt sakinlerinden büyük sempati topluyor. Aynı zamanda, tutunamayanlar için bir dayanışma ağı oluşturuyorlar.

Öne çıkan bir cemaat var mı?

Kadirî tarikatı var. Tophane’de Kadirîler Yokuşu da vardır. Tarikatın kökü Osmanlı zamanlarına kadar gidiyor. Onun dışında, formel olmayan, dağınık çevreler vardır, ama buna normal anlamıyla bir cemaat de-

mek doğru olmaz.

Bu cemaat nasıl örgütleniyor?

Camiye devam eden, sohbet halkasına, pikniğe uzanan gevşek bir ilişki ağıyla birbirine bağlılar. Sıkı bir örgütlenme yok, sosyalizasyon var. Hiyerarşik bir ilişki de yok. Dindarca bir misyonerlik motivasyonu yapıyorlar bu işi; işin içine fedakârca yardımlaşma da katıyorlar tabii.

Yardım için gerekli kaynak nereden sağlanıyor?

Dışarıdan bir kaynakları yok. Kaynakları habitus. Yani dinin kendi asgarî düsturlarının takibi. Merkezî bir cemaat bütçeleri yok. Sonuçta, gücü yeten herkes fakirlere yardım eder, zorda kalan kardeşine borç verir.

Bu saldırıyı tarikatın bir hareketi olarak mı, yoksa mahalle tepkisi olarak mı görmeliyiz?

Tarikatın bir karar organı veya odağı yok. Mahalle ile cemaat ilişkileri iç içe geçmiş durumda, ama sadece bir cemaat değil, birçok cemaat... Bu durumda, bu eylem tamamen mahalle refleksi olarak anlaşılmalı.

Karar organı olmayan bir tarikatın bir mahalleye yerleşmesi, orayı örgütlemesi çok zor değil mi?

Cemaat oraya çok planlı yerleşmiş değil. Olup bitenlerin sebebi değil, sonucudur bir bakıma cemaat. Hiçbir plan yok, orada zaten hasbelkader yaşamaktayken kendiliğinden örgütleniyorlar. Belki 12 Eylül öncesi

MTTB etkisiyle örgütlü yapıları var, ama 12 Eylül sonrası bu yapı örgütsüz bir “çevre”ye indirgeniyor. Geleneksel mahalle ilişkileri ile görece daha fazla sayılan insanların daha otoriter davranışları ön plana çıkıyor, ama kesinlikle bir örgütsel yapıya dönüşmüyor hiçbir zaman. Görebildiğim kadarıyla, bu gençler katı bir hiyerarşi ile bir başa bağlı değiller, ama birbirlerini etkileyebiliyorlar. Mahalle raconu burada cemaat duyarlılığının önüne geçmiş kesinlikle. Olaydan bir hafta önce oradan geçerken beni görüp “hocam” diye bana dertlerini döken insanları biliyorum. Bir eğlence merkezinden yükselen sesleri ve bunun mahallede nasıl katlanılmaz hale geldiğini anlatmaya çalışıyorlardı. Saat gecenin 12’siydi, polis çağırmışlardı. Polis geldi, eğlence merkezini uyardı, orada bekleyen mahalleli-

Foto: Şaban Dayanan

lere “tamam, uyarımızı yaptık, bir daha yapmayacaklar” dedi. Sonra bana ertesi gün aynı şeyin olacağına emin olduklarını söylediler. Nitekim ertesi gün, sanki uyarılan kendisi değilmiş gibi, o eğlence merkezi aynı hareketleri yine yapmış diye duydum. Mahalleli bundan belediye başkanını sorumlu tutuyor. AKP’li belediye başkanı bu tür ruhsatsız oluşumlara göz yumuyormuş. **Mahallelinin galerilerle iletişim kurabileceği kanallar var mı?**

Var tabii. Ben daha önce galerilerle halk arasında köprü olmuştum. Bu olaydan sonra da bir toplantı yapacağız beraber. Sonuna kadar kavgaya edilmez, diyalog zorunlu. Bu kavgadan sonra diyalogun oluşması önemli; aksi takdirde, işin husumete dönüşüp yaşam tarzları mevzuu olmaktan ziyade iki aşiret arasındaki dava haline gelmesi söz konusu olabilir.

Mahalleli ile galeriler arasında iletişimin kurulması bir arada sorunsuz yaşanmasını sağlayabilir mi?

Kahvenin dibinde, mahallenin ortasında, açılışlarda oranın yaşam tarzına alabildiğine yabancı görüntüler veriliyor. Bölge içkiye yabancı değil, ama içkiyle birlikte sarmaş dolaş kız-erkek görüntüleri köy kahvesinden hallice bir ortamın dibinde sergileniyor. Bunun tepki çekeceğini ortamı görür görmez hissetmişim. Birlikte yaşama şansları tabii ki var. Aslında, galeriler bir-iki düzenleme yaparsa hiçbir sorun olmaz.

Bir-iki düzenleme nedir?

Valla onun pratiği üzerinde çalışmak lâzım.

Mesela, Tütün Deposu kendi alanı ile mahallenin alanını ayırdı, böylece mahalleliye saygı gösterdiğini hissettirdi, ondan sonra fazla bir sorun çıkmadığını sanıyorum.

Bu toplantı mahalleli ile galeriler arasında iletişim kanallarının uzun vadeli açılması için başlangıcı olabilir mi?

Tabii, neden olmasın? Sergi açılışlarında içki servisi şart mıdır? Bunu bir yaşam tarzı olarak şart koştuklarında, mahalleliyi çekmekle-ri çok zor olur, çünkü dindar bir insan için

Sergi açılışlarında içki servisi şart mıdır? Bunu bir yaşam tarzı olarak şart koştuklarında, mahalleliyi çekmeleri çok zor olur. Bu kitlelere açılım önemseniyorsa, bir ayar çekmek gerekli.

içkili ortamda bulunmak rahatsızlık vericidir. Bunu “içki içmelerine müdahale edilir” veya insanların içki içmelerini sorun ediyorlar anlamında söylemiyorum, ama bu kitlelere açılım önemseniyorsa bir ayar çekmek gerekli olur.

Saldırıyı nasıl tanımlıyorsunuz, tepki mi, direniş mi, mahalle baskısı mı?

Tepki. Bir patlama bekleniyordu.

Sonuç olarak, ciddi biçimde saldırıya uğramış bir grup insan var. Durumu hafife alarak değerlendirmiş olmuyor musunuz?

Beyoğlu karakolunda birkaç saat durursanız, böyle birkaç vakaya şahit olursunuz. Olaya bu hava verilmeseydi, öylesine adi bir olay olarak geçirilebilirdi. Beyoğlu karakoluna veya İlkaydım Hastanesi’ne her gün başı kaşı yarılmış bir sürü vaka yansır. Sebepleri böylesi olaylardır, insanların basit

iktidar veya tahammül kavgaları.

Bu saldırının anlık bir tepki olmadığı, hazzırlıklı olduğu anlaşılıyor.

Yok, hiç hazırlığa gerek yok. Tophane’yi bilmek lâzım işte burada. Ortak bir duyarlılıkla, dayanışma güdüsüyle, istediğin anda yirmi-otuz kişiyi hemen toparlayabildiğin bir yer burası. Sözü edilen rahatsızlıklar, öteden beri herkesin paylaştığı bir rahatsızlıktı zaten.

Saldırganların demir sopaları, biber gazları vardı...

Onu bilemiyorum; ayrıca, bunların tedariki ne kadar zordur, bilmiyorum. Biber gazı veya demir çubuk, sopa, tedariki zor şeyler değil sanırım.

Daha önce de 1 Mayıs olaylarında, IMF protestolarında Tophane’den geçen solcu eylemciler büyük bir şiddetle dövülmüş-tü...

Çok ilginç bir örnek verdiniz. Her iki olayda da protestocular polise taş, molotof kokteyli ata ata Tophane’den geçerken, esnafın camlarını da indiriyorlardı. Asıl o protesto biçimi çok tuhaftı. Tophane halkı ve özellikle bu gençler, ideolojik yapıları itibarıyla protestocu solculardan çok daha fazla IMF karşıtı bir tutuma sahipler. IMF’ye karşı çıkarken esnafın dükkânına saldırmanın mantığı ne olabilir? Diğer yerlerde kimse mukavemet etmedi bunlara, ama Tophane’de söz konusu profildeki insanlar karşılarına çıktı. O insanlar o gün televizyonlara demeç verirken “IMF protesto edilecekse beraber edebiliriz, ama bizim işyerlerimize niye saldırılıyor” diye seslenmişlerdi.

Söyleşi: Fevziçan Abacıoğlu

CENGİZ ÇANDAR’DAN BİR İYİ, BİR KÖTÜ HABER VAR

İstanbul’u dönüştürme hülyası

TOPHANE’de olanlara benzer olaylar bundan önce de olmuştu, bundan sonra da olacak.

Tophane’yi mesken tutmuş Bitlis ve Siirt kökenli ve muhafazakâr yurttaşlarımız, birkaç göbektir sahip olduğu “mahalleleri”nin elden önlenemez biçimde gittiğini farketmeye başlamışlar anlaşılıyor.

Yukarıdan Cihangir üzerinden, aşağıdan Galataport projesi üzerinden sıkıştırılıyorlar. Kemalist rejimin ona yeni bir değer katacak anlamlı tek bir çivi çakmayıp cezalandırmak ve burnunu sürtmek istediği görkemli İmparatorluklar başkenti, tarihî İstanbul, Sultanahmet-Süleymaniye hattı ve Haliç’in karşısında Galata-Beyoğlu alanında tarihî dokusunu koruyarak yeniden canlanıyor.

Ne ilginçtir ki, Beyoğlu-Kasımpaşalı bir Başbakan’ın vizyonu, Beyoğlu-Kasımpaşalı bir İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanı ve Kasımpaşalı bir Beyoğlu Belediye Başkanı’nın uygulamalarıyla. Üçü de Ak Partili!

Galata Kulesi çevresindeki binaların restorasyonlarıyla başlayan süreç, zorunlu (ve olumlu) olarak galerileri, kafeleri, lokantaları, müzik-

holleri beraberinde getirdi.

Bu gelişme, Galata’nın kuzeybatı ucu Asmalımescit’e sıçradı. Çaresiz, Tarlabası’nın öbür yanına da atlayacak, bu restorasyon ve yaşam dinamizmi; Aynalıçeşme’yi içine alıp Kasımpaşa’ya dayanacak.

İstanbul’un uluslararası bir kimlikle, tarihî zemini üzerinde yeniden doğuşunda Firuzaga-Tophane arasında, şehrin Ankara iktidarları tarafından terk edilmiş olduğu dönemde buraya yerleşen Bitlisli, Siirtli ahalie, önüne geçilmez gelişmeye ayak uyduramadan yaşama hakkı kalmıyor. En eskisi 40-50 yıllık, İstanbul’un tarihî karakterine uymayan çirkin binalar ile “birkaç göbektir İstanbullu” olan Tophaneli ve Firuzagalılarının “yaşam tarzı”, kafeler, galeriler ve yeni insan dokusuyla bozuldu. Baş edemeyecekleri emlak fiyatlarına karşı koyamamak da, cabası.

Tarihî İstanbul’un baş döndürücü metamorfozunda gözden kaçırılmaması gereken bir olgu söz konusu. Galata, Asmalımescit, Aynalıçeşme, Tarlabası, İstiklal Caddesi’nin iki yanı, Cihangir’i kapsayan ve önceki gün “Tophane’de galeri saldırıları”na konu olan alan Be-

yoğlu ilçesi.

Bitlis ve Siirt kökenli muhafazakâr mahalle sakinlerini saldırganlaştıran gelişmeler, Ak Partili Beyoğlu Belediyesi’nin tasarımının sonucu.

Galataport, Beyoğlu ilçesine dahil Kasımpaşalı ve Ak Partili Başbakan’ın bütün o bölge üzerinden İstanbul’u dönüştürme hülyasıyla ilgili.

Ortada müthiş bir paradoks söz konusu. “Yaşam tarzımıza tecavüz” şikâyetiyle, Tophane olayından iktidar partisine karşı kampanya yürütmek niyetinde olan kesimlerin sözünü ettiği “yaşam tarzı”nı Ak Parti yönetimleri genişletiyor.

Tophane’deki Bitlis ve Siirtli İstanbullulara “kötü haberim” var. Kendilerinin anladığı ve tanımladığı “yaşam tarzları”nı Tophane’de koruyamazlar. Kaybettiler. Muhafazakâr yaşam tarzlarını, “galeriler savaşı” ile koruyamazlar.

Birçok nedenin yanı sıra, Ak Parti, onlardan farklı bir “Pera tasavvuru”na sahip çünkü.

Saldırıya hedef olan galeriler çevresinde oluşan koalisyonun içinde yer alan “zihin kimyası bozuklar” için ise bir “iyi haberim” var: İstanbul’u ve Türkiye’yi kavradıkları, ideolojinin yerine sosyolojiyi ikame ettikleri takdirde, “yaşam tarzları”nın Ak Parti iktidarı tarafından korumaya altında bulunduğunu göreceklerdir.

Referans / Hürriyet, 24 Eylül 2010

Tophane ne yana düşer?

Tophane mukimlerinin semtte yer alan sanat galerilerinden ikisini basıp toplu açılış için orada bulunanları tartaklamasının üzerinden bir haftadan fazla zaman geçti. Olay oldu ve Pandora'nın kutusundakiler seyirlik dünyamızın üzerine saçıldı; kutu açılır açılmaz farklı mahfillerden her nevi analiz ortalığı kapladı. Tarafların açıklamaları, yetkililerin mahalle ziyaretleri, resmî demeçler, onlarca mecrada ifade edilen her meşrepten yorum derken gündem sakinledi gibi. Peki, elimizde ne kaldı?

Retorik bir soru değil bu. Tam tersine, kent ve mekân tartışmaları bağlamında bir anda parlayıvermiş bir toplumsal olaya dair yapılan analizlerin kentsel muhalefet için alan açıcı bir tartışmaya nasıl dönüştürülebileceği kaygısıyla sorulmuş bir soru. Dolayısıyla, esasen bu alana dönük ifade edilen argümanların içinden geçen bir tartışmaya işaret ediyor. Bu tartışmanın ufkunda ise hiç şüphesiz bir başka kadim soru yer alıyor: Ne yapmalı? Bu soruya tatminkâr bir yanıt üretmenin kolay olmadığını kabul ederek olayertesinde ortaya çıkan yorumlara bir bakalım.

Ilk tepkiler, hiç de şaşırtıcı olmayan bir biçimde, ülke gündemini uzunca süredir kışkacına almış olan iki düşman kardeşten geldi. Tepki vermekteki çevikliğiyle ken-

disine duyulan hayranlığı bir kat daha artıran Bedri Baykam, hayatın dehlizlerini anlamaktan aciz olduğunu düşündüğü “seyirci”nin önüne Madımak prizmasını koymakta gecikmedi. Hakikati buradan göreceksiniz! Referandum henüz yeni bitmişti, “mahalle baskısı” tartışmaları capcanlı hafızalardaydı ve tabii ki bu türden bir açıklama son derece ikna ediciydi.

Üzerinde rahatça hareket ettiği Tartışma zeminine muarızı tarafından şevkle çağrılan “diğer” kamp ise gelen pası değerlendirmeden edemezdi. En rafine ve nüanslı olanından en kaba saba olanına bu kamptaki argümanların ortak noktası, vakayı “milletimizin değerleri” zaviyesinden görmeleriydi. Öncekilere nazaran özgüvenleri daha fazlaydı elbette, hakikat bu sefer çoğunluğun elindeydi! Ortaya çıkan tepkinin o ya da bu nedenle incinen değerlerin yarattığı sarsıntıyla gerçekleştiğini anlatmaya çalışıyorlardı, daha doğrusu, bunun böyle olmak zorunda olduğunu vaaz ediyorlardı. Olay tabii ki üzücüydü, ama münferitti, anlatıldığı gibi toplu bir eylem değil, üç-beş kişinin işiydi. Zira olayın yapısal bir yönü olmadığının altını çizen başbakanımız “mahalle baskısı zinhar yoktur” ayarını yapmakta gecikmedi. Daha detaylı analizlere soyunan

tartışma programlarının gediklisi “Müslüman demokrat” aydınların en cevvaleri ise, sosyoloji biliminin gücü adına, kentsel dönüşüm ve dışlanmadan, Tophane’nin bu süreçler içinde nasıl peyderpey ötelendiğinden dem vuruyorlardı.

Esasında yalnızca bu yönüyle değerlendirildiğinde tartışma bizler açısından anlamlı bir yere vardı denebilir. Kentsel alanın ve de İstanbul’un geçirmekte olduğu dönüşümün sonuçlarına dikkat çekmek için mücadele eden onlarca insanın, Başbüyük’ün, Ayazma’nın ya da Tarlabası’nın yıllarca uğraşıp da beceremediğini tek bir vaka bir seferde yaptı. Birkaç gün içinde kamuoyu denen o üstü örtülü tribünün büyükçe bir kesimi mutenalaşma, dönüşüm, marjinalleşme vb. kavramlara aşına hale geldi. Hiç şüphesiz toplumsal muhalefetin farklı kesimleri bu tartışmalardan haberdardı, Tophane’de yaşanan olayların kentsel dinamiklerle olan bağına işaret etmişlerdi de. Ancak, bu kez tartışmanın boyutları bu kesimleri de aşan bir hal aldı. “Düşman kardeşler” de dahil siyasal yelpazenin hiçbir parçası, tartışmayı kentsel bağlama öyle ya da böyle gönderme yapmadan tartışmaz olmuştu.

Peki bu kadarı yeter mi? Ya da şöyle sorayım: Tophane’de yaşanan şiddet vakasının gerisinde yatan nedenleri, içki, sarkıntılık, delikanlılık türünden kültürel öğeler üzerinden değil de, Tophane’ye de tesir ettiğinde ortaklaştığımız daha kapsayıcı kentsel dinamikler ve çatışma düzlemleri ekseninde tartışmak, tek başına kentsel alanda sürdürülen müca-

Tophaneli “delikanlılar” IMF protestocusu solcu avında

deleyi bir üst seviyeye taşımaya yeter mi? Esasen solun muhatap olduğu bir soru bu elbette. Dolayısıyla, başlarken de imâ ettiğimiz gibi, kendini öyle ya da böyle solda tanımlayanlara yöneltilmiş bir soru. O yüzden düşman kardeşleri şimdilik unutalım ve tartışmaların bu cenaha doğru açılan uçlarına bakmaya çalışalım.

Şematikleşme riskini göze alarak söylersek, sol/muhafif mahfillerde Tophane ardından takınılan tavır iki ayrı formda tezahür etti denebilir. Bu formları biraz daha görünür kılabilmek için bir dostumuzun dolaşıma soktuğu ikilikten faydalanalım. Yaşar Adanalı, Mutlu Kent isimli internet blog'unda olay ertesinde yazdığı yorumda Tophanelilerin kentsel dinamikler neticesinde maruz kaldığı "yapısal şiddet"i galeri açılışında yaşanan "doğrudan şiddet"le yan yana konu etmiş ve haklı olarak ikincisinin birinciye görünmez kılma tehlikesi olduğuna işaret etmişti.

Burada tarif etmeye çalıştığımız iki farklı tavır da sanki Yaşar'ın ortaya koyduğu ikilik üzerinden anlaşılabilir, zira çubuğun ne tarafa büküldüğü, takınılan tavrı da belirledi.

Nitekim, olayın en doğrudan mağdurları olan sanatçılar ve galericiler cephesinde üretilen sözün ana aksının da mutenalaşma bahsi olduğu kısa zamanda görüldü. Tonları farklı olsa da yapılan açıklamalarda, mutenalaşma argümanlarıyla bir didişme vardı. Tespit düzeyinde kimsenin durumu inkâr ettiği yoktu elbette, ancak özne konusunda bir isteksizlik mevzubahisti. Tophane'nin üç yandan gelen bir tazyik altında ezildiğini, burada yaşayan insanların da bu durumun sıkıntısını günbegün tecrübe ettiklerini herkes teslim ediyordu. Diğer taraftan, galeri sahiplerinden bazıları kentte yaşanan pahalılaşmadan, kendilerini de mekân değiştirmeye iten ekonomik süreçlerden mağdur olduklarını defalarca dile getirdiler, kapılarını açtıkları işlerin önemli bir kısmının kavramsal düzeyde bu süreçlerle boğuştuğunu da eklemeyi ihmal etmeden. Ne var ki başlarına niçin böyle bir şeyin geldiğine bir türlü anlam veremiyorlardı. Kendileri kurumsal yapılara mesafe almayı tercih etmiş, sermayenin büyüğünden her zaman uzak kalmış, üstelik işlerinde de bu meselelerle uğraşmamışlar mıydı? Öyleyse niçin ol-maktaydı tüm bunlar? Ama işte ne yazık ki, kişilerin niyetlerinden bir düzeyde azade bir süreçti yaşanan. Belki ekonomik sermayeleriyle değil ama, kültürel sermayeleriyle orada olmayı tercih edenler mutenalaşma sürecini tetiklemişlerdi. Mesele niyet meselesi değildi, sosyolojik tespit de her zaman işe yaramıyordu.

İlk şaşkınlık atılır atılmaz ortaya "peki bundan sonra ne olacak?" sorusu düştü. Tophane'de kalmaya devam edilecekse, ki bu konuda bir uzlaşma olduğu anlaşılıyor, mahallelilerle nasıl bir ilişki tutturulacaktı? Tam da bu noktada, başlayan özeleştirme sürecine devlet erkânının mahalle çıkarması eklendi. Bakan-vali-belediye başkanı üçlüsü, ellerinde çikolatalarıyla barış turları atarken galericilerin

sırtını sıvazlıyor, Tophanelilere de "ama bu sefer abarttınız" diyordu. Mahallenin iş bilir akıl adamları mesajı almış, gençleri sakinleştirmişti. Buna mukabil galericiler de "buranın nasıl bir yer olduğunu zaten biliyoruz, ona göre davranmalı, mahalleliyle diyalog kanalları aramalıyız" hattına girmişti. Önemsemediğimiz için soralım: Sol/muhafif politika açısından böyle bir yolun iler tutar tarafı var mı? "Onlar"la "bizler"in devlet üçlüsünün babacan bakışları altında barış çubuğu tüttürerek sükûta ermeleri muhafif politika mı? Yoksa Pax Ottomana'nın 2010 Kültür Başkenti mudilisi böyle bir şey mi? Her kesimin bir diğeriyle "huzur" içinde yaşadığı genelleştirilmiş mahalle modeli ya da çokkültürcülüğe bu

Solun elinde kalan: AKP'nin nasıl olup da bir yandan neoliberal kentsel yeniden yapılanmayı sürdürürken bir yandan da bu yapılanmanın en doğrudan mağduru kesimleri peşinden sürüklemeye devam edebildiğine şaşırarak.

topraklardan yapılmış güzide bir katkı.

Çubuğu diğer yana bükene genişçe bir sol kesim ise, biraz da olayın göbeğinde yer alan camiadan olmamanın sağladığı mesafelilikle "yapısal şiddet"in tezahürlerinin peşine düştü. Ana akım medyanın dahi Tophane'nin ortasında yer aldığı kentsel bağlamı didik didik ettiği bir ortamda, sol da hiç gecikmeden mahalleli tepkisinin sınıfsal veçhelerine dikkat kesildi. Tepkiyi ortaya çıkaran süreci mutenalaşma olarak adlandırdıktan hemen sonra, galerilerin bu süreçteki konumunu ve rolünü tespit etti. Cihangir'de ya da Galata'da hâlihazırda sonuna varmış olan dönüşümün Tophane sakinlerini nasıl kısıvrak yakaladığını anlatıp sakinlerin bu süreci ancak gündelik hayatlarında karşılaştıkları kişiler, mekânlar vs. üzerinden adlandırabildiği, dolayısıyla da sınıfsal tepkinin buralara yöneldiği yorumunu ekledi.

Ne var ki, istisnalar ve nüanslı yorumlar bir kenara, neredeyse saldırganların sırtlarını sıvazlayan bir ton kendini hissettiriyordu kimi yorumlarda. Proletarya –tamam, sınıf bilincine henüz pek de vakıf değildi ama– burjuvaziye karşı kahramanca siper savaşı veriyordu sanki. Sonunda kendisini cendere altında tutan iktidar partisi ve onun belediye yönetimine isyan bayrağını açmış ve ilk tepkisini sanat camiası üzerinde görünür kılmıştı. Madun nihayet sesine kavuşmuştu! Polisten kaçan göstericiler ölesiye dövüldüklerinde akla gelmeyen "sınıfsal tepki" kartı, söz konusu olan sanatçılar gibi zaten kolayca harcanabilen bir camia olunca, hemen masaya konmuştu. Elbette ki kimse Tophanelilerin bugünden yarına dönüşüm karşıtı kampanyalara girişeceğini söylemiyordu, fakat ortaya konan yorumlarda gizliden gizliye bir memnu-niyet tebessümü de hissedilmiyor değildi.

Ama işte, ne kentsel ne de sınıfsal mücadele böyle bir otomatizmi kaldırır nitelikte. Toplumsal gerçekliğin içinde vuku bulduğu nesnel/yapısal dinamikler ile o dinamikler neticesinde ortaya çıkan tepkilerin dönüştürücü bir karaktere büründürülmesi arasında

kocaman bir açığı var ve bu açığı tam da politik mücadelenin yürütüldüğü boşluğu ifade ediyor. Başka bir deyişle, solun mücadele alanı tam da bu boşluğun kendisini anlamlandırabilmeye dair. Ancak, bırakın solun bu en basit tanımını akılda tutmayı ya da ekonomik ve siyasal kerteler arasındaki ilişkiye dair teorik analizler sıralamayı, en pratik düzeyde bile, kendimizi ortaya çıkan tepkinin kolaycılığına bıraktığımızda bugünden yarına bir adım atamaz hale geliyoruz. Solun elinde kalan ise, AKP'nin nasıl olup da bir yandan bizzat yürütücüsü olduğu neoliberal kentsel yeniden yapılanmayı sürdürürken bir yandan da bu yeniden yapılanmanın en doğrudan mağduru kesimleri peşinden sürüklemeye devam edebildiğine şaşırarak oluyor. Ya da daha kötüsü, AKP'nin başarılı hegemonya projesinin kendi iç çelişkilerinden ötürü günün birinde sonlanacağını, geride bırakacağı sınıfsal huzursuzluğun da akabinde sol tarafından sahiplenileceğini ve hedefine yönlendirileceğini hayal etmek oluyor.

Bir çırpıda üzerinden atlanamayacak bir bahis elbet bu. Bu "stratejik hayal"ın uzunca bir tarihi var. Ancak tartışmamız bağlamında akut bir soruna da işaret ediyor. Zira siyasal dolayımı bu derece önemsizleştiren, kentsel çatışma dinamikleri sonucu ortaya çıkan tepkinin kendiliğindenliğini izlemekle yetinen bu türden bir yaklaşım, söz konusu yerelliklerin kendi içindeki iktidar ilişkilerinin daha üst ölçeklerdeki iktidar ilişkileriyle nasıl eklenildiğini de kavrayamayacak. Dolayısıyla, tam da bu ilişkilerin orta yerine, mahalle denip doğallaştırılarak geçilen o "muhayyel birliğin" içine kamasını sokup orayı ayırtıramayacak. Daha somut bir ifadeyle söylersek, Tophane örneğinde, ortaya çıkan faşizan taban tepkisiyle akıl mahalle ileri gelenlerinin (çoğu kez birbiriyle örtüşen büyükçe mülk sahipleri, cemaat önderleri ve eski abiler) ve AKP kadrolarının nasıl yan yana durabildiğini anlamaktan aciz kalacak. Bu türden taban tepkilerinin paradoksal biçimde mutenalaşma süreçlerini nasıl ivmelendirebildiğini, bu olurken de ortaya çıkan tepkinin tam da tepkiyi doğuran dinamiklerce harca tekrar katılabildiğini şaşkınlıkla izleyecek.

Şüphesiz bu türden savrulmaların en önde gelen sebebi, solun bu tabloda eksik olması. Kitlelerin aşağıdan seslerini haykırdıkları bir siyasal ortam olmayınca, kitlelere seslenmeye namzet adayların savrulmaları da mümkün oluyor. O nedenle "ne yapmalı?" sorusuna yanıt üretmeye çalışırken hepimiz zorlanıyoruz. Ama hiç olmazsa bir başlangıç noktası olarak kendi dışımızdaki güçlere bel bağlamamakla işe koyulabiliriz. Solun gücünün ancak aşağıdakilerin hareketiyle varolduğunu temel ilke olarak önüne koyan bir başlangıç olacaktır bu. Uzağına düştüğümüz "onlar"ın arasında yürümeyi göze alan, ama bunun da zaman alacağını bilen bir başlangıç. Belki tutkulu, ama sakin; aceleci, ama özgüvenli bir tavırla yeraltı kazılarını başlamakta yapılması gereken. Saflarda sanatçıların da olduğu kazılar!

Firat Genç

“Başvurucunun tecavüz iddiası, başvurunun bu sözde olaydan kısa bir süre sonra evlenmesine ve hamile kalmasına engel olmamıştır. Hükümete göre, başvurunun iddia ettiği bu sarsıcı deneyimden hemen sonra evlenme kararı vermesi ve cinsel faaliyette bulunabilmesi, bir tecavüz mağdurunun davranışlarıyla pek bağdaşabilecek bir durum değildir. Kültürel bakımdan aynı derecede şaşırtıcı olan bir olay da, başvurunun sözde bekaretini kaybetmesinin, evlenmesine herhangi bir engel oluşturmamış olmasıdır.”¹ Bu sözler, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde (AİHM) görülen Aydın-Türkiye davasında devletin yaptığı savunmadan. Gözaltında tecavüz iddialarına

sizliklerin pek çoğuna devletin eylemleri ya da eylemsizlikleri neden oluyor. Buradan bakınca, yalnızca bu iki davada değil, fakat AİHM önüne gelen birçok davada yapılan savunmalar, devletin her zaman yapıp ettiklerinin ardındaki zihniyetin teşhir edildiği ve kayıtlara geçirildiği alanlara dönüşüyor.

Mesela, Zeki Aksoy’un Filistin askısında gördüğü işkence sonucunda iki kolunun felç olduğunun iddia edildiği Aksoy-Türkiye davası için ya-

mahkûm etmeleri beklenemezdi”⁵ Zaten beklenebilseydi, bu ülkede kadınları hedef alan pek çok suç aile üyeleri tarafından işlenmeye devam etmezdi. Başvurucu ve annesinin şikâyetlerinden vazgeçmelerinin ardındaki neden şüphe uyandırır; o ailenin erkeğinin kendilerine yapabileceklerinden duydukları korku yüzünden vazgeçiyor olabilecekleri üzerinde durulurdu. Ama bunları bekleyemezdik. Bizim bekleyebileceğimiz, gazetelerin üçüncü sayfalarında kadın cinayetlerinin haberlerini görmek ve öldürülen kadınların katillerine tahrik indirimlerinin uygulanmasıydı.

Ümraniye’deki çöplük patlamasında dokuz yakını kaybeden bir başvurunun açtığı Öneriyıldız-Türkiye davasında yapılan savunmada, devlet yetkililerinin vatandaşlarını mağdur etmemek için nasıl incelikli düşünebildiğinin başka bir örneği. Bu davada yetkililerin patlama tehlikesini bilmelerine rağmen tedbir almamış oldukları yönündeki iddialar, bu yetkililerin “binlerce kişiyi hiçbir insanî kaygı gözetmeden hızla evlerinden çıkarmamış oldukları” için suçlandıkları iddiasıyla bertaraf edilmeye çalışılmıştı.⁶ Üstelik savunmaya göre başvuru, “mevcut risklere rağmen bir çöplüğün yakınında ev yapmayı bilerek tercih etmiş” ve ruhsatsız bir ev inşa etmekle kanunlara aykırı hareket etmişti.⁷

Paşa ve Erkan Erol-Türkiye davasında yapılan savunmada ise, bu kez kendi tercihleriyle bir tehlikeyi göze alanların değil, karakolların güvenliği için döşenen mayınların yanbaşında yaşamak zorunda bırakılanların sorumlulukları hatırlatılır. Otlattığı koyunlardan birkaçı mayın döşenmeden önce otlak olarak kullanılan araziye kaçınca, dokuz yaşındaki Erkan arkadaşlarıyla birlikte mayınlı araziye girmiştir. Erkan, yerde gördüğü bir metal çıkarmaya çalışırken mayın patlamış ve aldığı yara bacağının dizinden aşağısının kesilmesine neden olmuştur. Erkan’ın yaşama hakkının ihlâl edildiği iddiasına karşı yapılan savunmaya göre, mayınlar bütün köylülerin gözleri önünde döşenmiş, mayınlı alan iki sıra telle çevrilmiş, yirmi metre aralıklarla uyarı levhaları yerleştirilmiş ve köylüler hem yazılı hem de sözlü olarak uyarılmışlardır. Üstelik “ebeveynlerin küçük çocuklarına nezaret etme yükümlülükleri bulunmaktadır”⁸ Fakat Erkan’ın babası Paşa Erol, mayın döşenmiş bu arazide hayvanlarını otlatmaya devam ederek kendisine düşen sorumlulukları yerine getirmemiştir.⁹ Bu savunmaya göre, Erkan’ın bacağını kaybetmesinin, köyün otlagının bir anda mayınlı döşenmiş olmasıyla bir ilgisi yoktur; çocuklar ve koyunların aşabildikleri dikenli tellerin mayınlı alana girişi engellemede yetersiz kalmasıyla da ilgisi yoktur. Varsa bile, bunun tek müsebbibi, sorumluluklarını yerine getirmeyen Paşa Erol’dur.

TÜRKİYE’NİN AİHM SAVUNMALARI VE YAPISAL ADALETSİZLİK

Devletin çıplak refleksi

Bakır Çağlar AİHM nezdinde Türkiye avukatlığından istifa ederken durumu özetlemişti: “Türkiye savunulamaz.” En temel insan hakkı ihlallerini savunmaya kalkınca, ortaya ucube metinler, dehşetengiz akıl yürütmeler, hukukun iptaline yönelik talepler çıkıyor çünkü. Ama devletin bu çıplak refleksi, vatandaşın –ve hukuk öğrencilerinin– ortalamasını da gösteriyor bizlere. Anayasa referandumunun ardından, memleketteki hukuk tartışmalarına bir de “dıştan görüntü” üzerinden bakalım...

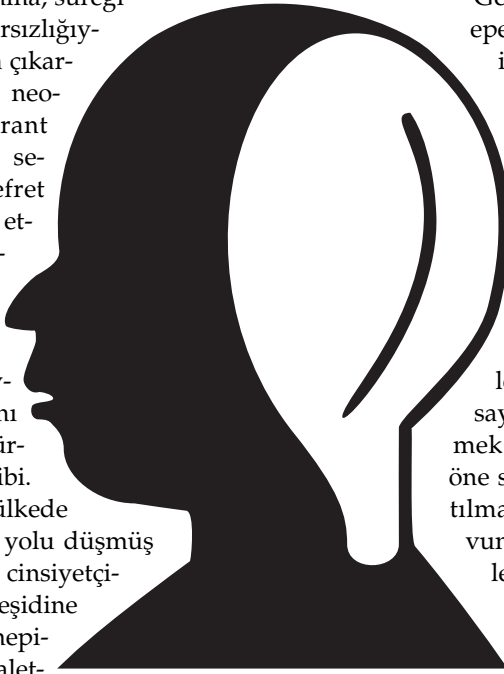
ilişkin bu davada, başvurunun güvenlik güçlerinin tecavüzüne uğradığı yönündeki iddialar, devletin tecavüz mağdurlarına neyi lâyık gördüğünü açıkça ortaya koyan bu sözlerle inkâr edilmeye çalışılmıştı.

Biz, Türkiye devletinin AİHM önündeki savunmalarını Hrant Dink-Türkiye davasıyla konuşmaya başladık. Bir süre önce haberdar olduğumuz bu savunma, süregiden adaletsizliği olanca arsızlığıyla bir kez daha karşımıza çıkardı: Devlet, Hrant Dink’i neo-Nazilerle kıyasladı, Hrant Dink’in mahkûmiyetine sebep olan sözlerinin nefret söylemi olduğunu iddia etti.² Fakat Arat Dink’in dediği gibi, bunda şaşılacak bir şey yoktu, devlet bu savunmayla kendine yakışanı yapmıştı.³ Devlet, her zaman yaptığını yapmıştı, tıpkı Aydın-Türkiye davasında yaptığı gibi.

Gün geçmiyor ki bu ülkede yaşayan veya bu ülkeye yolu düşmüş birileri şiddete, ırkçılığa, cinsiyetçiliğe, ayrımcılığın envai çeşidine maruz kalsın. Yine hepimizin bildiği gibi, bu adalet-

pılan savunmada, devlet görevlilerinin mutlakla konuşturacak kadar iyi işkence ettiği anlamına gelebilecek sözler edilmişti. İleri sürülen iddiaların kesin olarak kanıtlanamadığı yönünde bir savunma yapmak istenirken, “kendisi gerçekten işkenceye tâbi tutulmuş ise neden bir ikrarda bulunmadığını anlamak zor” denmişti.⁴

Geçen yıl gündemde epey yer işgal eden aile içi şiddete ilişkin Opuz-Türkiye davasında ise, devlet kurumlarının hareketsizliği, başvuru ve annesi şikâyetlerini geri almışlarken yetkililerin kovuşturmaya devam etmelerinin aile yaşamına saygı hakkını ihlâl etmek anlamına geleceği öne sürülerek haklı çıkarılmaya çalışılmıştı. Savunmaya göre, “yetkililerden, başvuru ile eşini ayırmaları ve bir aile olarak birlikte yaşarken eşi

Mahkeme tutanaklarından final kâğıtlarına

AİHM'de uzun yıllar yargıç olarak görev yapmış olan Rıza Türmen, Milliyet'teki yazısında devletin Hrant Dink davasındaki savunmasının birtakım yapısal sorunları ortaya koyduğuna dikkat çekmiş.¹⁰ Elbette bu savunmalar, Dışişleri Bakanlığı'nın hem nicelik hem de nitelik itibarıyla yetersiz olan personeline kaleme alındıkları için böyle çalakalem yazılmış olabilirler. Ama meseleye iyi savunma yapamamak noktasından değil de, devleti bu savunmaları hazırlamak durumunda bırakan hak ihlalleri ve bunların ardındaki zihniyet üzerinden bakacak olursak, savunmaların daha profesyonel bir bürokrasi içerisinde hazırlanmasından çok daha fazlasına ihtiyaç olduğu açık.

Çünkü yukarıda örneklenen kararlara hâkim olan fikirler, bir tarihi ve geleceği olan kanlı canlı fikirler. Yaşıyor, yayılıyor, nüfuz edebildikleri her bir zihinle birlikte daha da güçleniyorlar. Bu fikirlerin kaynağı ve/veya teşvikçisi devlet olunca da, başka bütün düşüncelerin üzerinde hâkimiyet kurabiliyorlar.

Mesela ilk derece mahkemesinin Hrant Dink'i TCK'nın 301. maddesinden mahkûm eden karar gerekçesi, bir adaletsizliğin kelimelere dökülmüş hali olarak kâğıt üzerinde donup kalmıyor. İnsan Hakları Hukuku dersini alan hukuk öğrencilerinin sınav kâğıtlarında verdikleri yanıtların gerekçelerinde de karşımıza çıkıyor. "Türk ulusunun şehitlerinin kanına duyduğu saygı" diyor bazı öğrenciler, Türkiye'de doğup büyümüş ve sorumluluk sahibi bir gazetecinin hassasiyet göstermesi gereken bir şeyken, Hrant Dink, Türkün kanına zehirli demekle Türk milletine büyük bir hakarete bulunduğunu farketmemiş olamaz. Yine, Türklüğe hakaret ettiği gerekçesiyle hakında verilen mahkûmiyet kararının Dink'in ifade özgürlüğünü ihlâl edip etmediği sorusunu, Hrant Dink'in kendisinin ifade özgürlüğünü ihlâl edip etmediğini tartışarak yanıtlatabiliyorlar. İlk bakışta kafa karıştıran bu fahiş hata, aslında devletin savunmasından bizim gündemlerimize düşen argümanların biraz farklı bir şekilde dile getirilmiş

hali: Devletin savunmasında Hrant Dink'in sözlerinin nefret söylemi oluşturduğu ileri sürülerek bu tür söylemlerin ifade özgürlüğü kapsamında korunamayacağı söyleniyor;¹¹ öğrencilerin yanıtlarında Hrant Dink'in Türkleri hedef alan ırkçı sözlerle ifade özgürlüğü hakkını ihlâl ettiği iddia ediliyor.

Ne yazık ki devletin savunması ve öğrencilerin yanıtları arasındaki bu örtüşme bir tesadüf değildir; yıllara yayılmış sistematik bir emeğin ürünüdür. Arat Dink'in devlet tarifini hatırlayacak olursak, "yasamayı, yürütmeyi, yargıyı alın, bunlara bir de 'devlet güdümlü medya' ve 'devlet güdümlü sivil toplum kuruluşları'nı ekleyin, bütün bunları alıp boynumuza beşbiryerde yapan egemen ideolojiyi de unutmayın", işte bunların hepsinin yıllarca ortaklaşa yürüttükleri çalışmanın sonuçları, devletin savunmasında ve öğrencilerin kâğıtlarında zuhur etmiştir.

Böyle altı koldan sistematik bir çaba karşısında bilirkişinin ak-

Hrant Dink'i TCK'nın 301. maddesinden mahkûm eden karar gerekçesi, kâğıt üzerinde donup kalmıyor. İnsan Hakları Hukuku dersini alan hukuk öğrencilerinin sınav kâğıtlarında verdikleri yanıtların gerekçelerinde de karşımıza çıkıyor.

si yöndeki görüşü kıymetsizleşir; Hrant Dink'in ifade özgürlüğü kapsamında korunması gerekip gerekmediği tartışılan sözlerinin bir parçası olduğu yazı dizisi boyunca meramını anlatmak için harcadığı emek kıymetsizleşir; tabii Dink'in hayatını hasrettiği adalet arayışının zaten hiç kıymeti yoktur. Her şey netleşir, berraklaşır; bizim çok fazla düşünmemize gerek kalmaz. Ne savunmaları kaleme alan Dışişleri Bakanlığı personeli ne de hukuk öğrencileri nefret suçları ve ırkçılık üzerine okuyup kafa yorma gereği duyarlar. Keza kan, zehir ve Türk kelimelerinin aynı cümle içerisinde kullanılmasının neden bu kadar tahammül edilmez olduğu üzerine düşünmeye de. İşte savunmalar da, kayıt altına aldıkları sözlerle birlikte, adaletsizlik için harcanan bu takdire şayan çabaya bir başka halka olarak eklenir.

Ragıp Duran

"SON ZAMANLARDA OKUDUĞUM EN ETKİLEYİCİ ROMAN."
- KHALED HOSSEINI

NE NEDİR
DAVE EGGERS

NEW YORK TIMES TILIN KİTAPLARI
FRANSA MÉDICIS ÉTRANGER DOĞUL (2009)
NİCC DOĞUL ADAMI (2006)

"Tam bir klasik... Mutlaka okunmalı."
- Pirella

"Dokunaklı, etkileyici, şaşırtıcı güzellikte bir roman."
- Leo Grossman, TIME

"Dave Eggers, gerçek bir yaşam hikâyesini olduğu gibi okuyuculara aktararak, korkutucu, çarpıcı, hayallememiz dışındaki bir kitap çıkartmış ortaya. Sizi omuzlanmadan tutup sarımsak kokusunu çünkü başka türlü nasıl ifade edilebilir bilmiyorum. Bu kitaba okuyun."
- Erik Rasmussen, Portland Mercury

Bir kâğıt, içinde yaşadığımız kasıtlı dünyanın kaosunun derinliklerinden bir yerlerden yükselen, huzuru zor, etkili güçlü, sessiz bir çığlık niteliğinde, unutulmayacak bir roman.

Türkel Çaylak Hane, 8 Etiler, 349 912 Beşiktaş - İstanbul
Tel: 0212 243 45 68 Faks: 0212 250 09 32
www.stonyayinlari.com | stonyayinlari.blogspot.com

- 1) AİHM'in 25.09.1997 tarihli Aydın-Türkiye kararı, Başvuru Numarası: 23178/94, parag. 68. Yazıda referans verilen kararlara <http://ihami.anadolu.edu.tr/> ve <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/search.asp> adreslerinden ulaşılabilir.
- 2) AİHM'in 14.09.2010 tarihli Dink-Türkiye kararı, Başvuru Numaraları: 2668/07, 6102/08, 7072/09, 7124/09, parag. 121.
- 3) Arat Dink, "Devlet kendine yakışanı yapmıştır," Taraf, 20.08.2010.
- 4) AİHM'in 18.12.1996 tarihli Aksoy-Türkiye kararı, Başvuru Numarası: 21987/93, parag. 59.
- 5) AİHM'in 09.06.2009 tarihli Opuz-Türkiye kararı, Başvuru Numarası: 33401/02, parag. 123.
- 6) AİHM'in 30.11.2004 tarihli Öneriyıldız-Türkiye kararı (Büyük Daire kararı), Başvuru Numarası: 48939/99, para. 80.
- 7) Aynı karar, parag. 80.
- 8) AİHM'in 12.12.2006 tarihli Paşa ve Erkan Erol-Türkiye kararı, Başvuru Numarası: 51358/99, parag. 29.
- 9) Aynı karar, parag. 19.
- 10) Rıza Türmen, "Hrant Dink davası ve AİHM (2)," Milliyet, 20 Ağustos 2010.
- 11) Dink-Türkiye kararı, parag. 122.

Trafik, sinyaller, şifreler

Referandumun mührü kurumadan “İkinci Kürt açılımı” başladı. Hükümet ekranlarda “başdöndürücü trafik” diye adlandırılan müzakereler serisini dışarda ABD ve bölge ülkeleriyle, içerde “İmralı” ve BDP ile sürdürüyor. Birinci açılım 19 Ekim 2009’da “yol kazası” olarak anılan Habur olayıyla kapanmıştı. Hükümetin BDP’nin anadilde eğitim talebini reddetmesi, “PKK’yi tasfiye etmek için” bölgesel temaslarını sıklaştırması ikinci açılımı nereye götürür? Karmaşık süreci anlamak için tarafların temaslarına, açıklamalarına ve bölgedeki gelişmelere yakından bakalım...

“Türk dilinin korunmasının vatanın ve bayrağın korunması kadar önemli olduğundan hareketle, herkesin bu konuda üzerine düşen görevleri lâıyıkıyla ve sorumlulukla yerine getirmesi millî bir görevdir. Çünkü dilimiz kimliğimizdir. Bilim adamlarımız Türkçe kavramlar kullanmalı, esnafımız Türkçe tabela asmalı, yazarımız Türkçe yazmalı, sanatçımız Türkçe söylemeli, Türkçe çizmeli, ozanımız Türkçe söylemelidir. Unutmamalıdır ki, Türkçe konuşmayan Türkçe düşünemez... Ortak geçmişimiz Türkçedir. Ortak geleceğimiz de Türkçe olmalıdır.” AKP Genel Başkan Yardımcısı Salih Kapusuz’un bu açıklamayı yaptığı 26 Eylül’de İçişleri Bakanı Beşir Atalay Erbil’de Kürt yönetimiyle görüşüyordu. 25 Eylül’deyse Tayyip Erdoğan “kimse bizden anadilde eğitim beklemesin” diyerek hükümetin bu talebi kabul etmeyeceğini kesin bir dille vurguluyordu.

göre oldukça farklı yanları var. Her şeyden önce, Kürt hareketinin eli 2009’a nazaran güçlenmiş durumda. PKK’nin Hakkâri, Şırnak, Diyarbakır ve Van’ın yanısıra birçok kasabada referandum ve okul boykotlarıyla ciddi bir halk desteğine sahip olduğunu ortaya koyması, demokratik özerklik ilan edeceğine dair çıkışları hükümetin yeni bir politikaya yönelmesinde etkili olmuş görünüyor.

İsrail ve İran faktörü

Murat Karayılan’ın geçtiğimiz ay İsrail’in Kanal 2 televizyonuna verdiği demeci göz önünde bulundurarak bu politika değişikliğinin İsrail-Türkiye gerilimiyle de ilişkili olduğunu söylemek mümkün. İsrail’e ilk defa açıktan ittifak çağrısı yapan PKK’nin -Türkiye’nin İsrail politikası bu ekseninde devam ederse- çağrısına olumlu karşılık bulabileceğini tahmin etmek zor değil. Türkiye diplomasisi de Ortadoğu şartlarının silahlı bir örgütün aynı anda İs-

derhal kınadı. Bu saldırının Hakkâri’de sivillerin öldürülmesiyle çok yakın bir tarihe denk düştüğüne dikkat çeken PJAK, Türkiye ve İran’ın Kürt hareketine karşı kışkırtılmaya çalışıldığını iddia etti.

Vurgulamakta fayda var: Türkiye’yi “demokratik açılım”a tekrar yönelten hususların önde gelenlerinden biri büyük ihtimalle Karayılan’ın İsrail’e verdiği mesaj. Karayılan her ne kadar İsrail televizyonuna verdiği mülâkâtın basın tarafından çarpıtıldığını söylese de, örgüt bilinen İsrail karşıtı tutumunu belli durumlarda askıya alabileceğinin işaretini vermiş oldu. Örgütteki bu eğilimin İran üzerinde ne kadar etki yaratacağını önümüzdeki günlerde göreceğiz.

Öte yandan, 31 Mayıs’ta, İskenderun’da altı askerin ölümüne yol açan PKK saldırısı ile İsrail’in Mavi Marmara’ya yaptığı baskının aynı tarihe denk düşmesiyle, PKK-İsrail yakınlaşmasından söz edilmeye başlanmıştı. Bütün bu gelişmeler, Ortadoğu’da etkin bir güç olmaya niyetlenen Türkiye’nin Kürt sorununu daha fazla sürdürülebilir tutamayacağına işaret ediyor.

Bir yandan bölgesel dengelerin dayatması, öte yandan okul boykotu ve 10 Kürt gencin 20 Eylül’de vicdanî retlerini açıklaması, üstelik bunun giderek yaygınlaşan bir sivil itaatsizlik eylemine dönüşme ihtimali, Abdullah Öcalan’ın sivil eylemlerin yoğunlaştırılacağı, gerekirse cami boykotuna gidilebileceği sözleri, hükümeti bir bakıma BDP’yle görüşmeye mecbur bıraktı. Erdoğan da PKK’yi bölgedeki cemaat yurtlarına ve cemaat basınına yönelik

Anadilde eğitim talebiyle yapılan okul boykotu ve 12 Eylül’de düzenlenen “sandığa değil, pikniğe gidelim” eylemi bölgede sivil itaatsizliğin yaygınlaşacağını işaretleri

2004’ten bu yana Kürt sorununu PKK ve Kürt siyasetini muhatap almadan, askerî operasyonları sürekli devrede tutarak ve Kürt taleplerini asgarî düzeye indirerek çözmeye çalışan hükümet, referandumdan sonra yeni bir politik hatta doğru yol almaya başlamış gözükse de, milliyetçi-militarist söylemden geri durmuyor. Anadilde eğitim talebini peşinen reddetse de hükümet, eylül ortasından itibaren, Kürt sorununun çözümü için yoğun bir diplomatik trafik yürütmeye başladı.

Ancak, bu trafiğinin 2009’daki “açılım”a

rail ve İran’la ittifak yapmasını mümkün kılabilceğinin farkında. Nitekim, İsrail’e ittifak mesajı veren (bu mesaj daha ziyade Türkiye ve İran’a yönelik) PKK’nin hâlihazırda İran’la ilişkilerini de sıcak tutmaya çalıştığı biliniyor; örgütün İran kolu PJAK İran ordusuyla fiilî ateşkes halinde. İran yönetimi de bir süredir PJAK’lı militanların idamlarını askıya almış görünüyor. Ayrıca, 22 Eylül’de İran’ın Kürt şehri Mahabad’da bir askerî tören sırasında, ikisi üst düzey komutan olmak üzere 10 İranlının ölümüne neden olan patlamayı PJAK

baskılara son vermeye çağırdı. İçişleri Bakanı Beşir Atalay ise Almanya İçişleri Bakanıyla birlikte yaptığı basın toplantısında, 28 Eylül’de Irak ve ABD’li askerî heyetlerin Türkiye’yi ziyaret edeceğini, ABD, Avrupa, İran, Suriye ve Irak’la, Kürt sorunu konusundaki diplomatik trafiğin artacağını açıkladı.

Sivil isyan planları

Referandum sonucundan aldığı güçle, devletin “sivil” kanadının Öcalan’la müzakerelere başladığını inkâr etmekten vazgeçen hükü-

met, PKK'nin aldığı halk desteğiyle taleplerini daha da yukarı çekmesine engel olmaya çalışıyor. Zaten devletin Öcalan'la masaya oturmasının altında yatan güçlü sebeplerden biri de, Kürt hareketinin, silahlı eylemlerden çok "sivil isyan" planları olsa gerek. Ağır cezalara rağmen çocukların sokak eylemlerinde ön planda olmasını engelleyemeyen hükümet, aldığı "iç" ve "dış" tepkiler neticesinde Terörle Mücadele Kanunu'nun çocuklarla ilgili yaptırımlarında kısmî bir düzenleme yapmıştı. Bu, hükümetin sertlik politikasından attığı ilk geri adım sayılabilir.

PKK yönetimi ise AKP'nin referandumda yüksek oranda destek almadığı için kendiliyle müzakere yoluna gittiği görüşünde. Aynı zamanda, hükümet-BDP ve "devlet"-Öcalan görüşmelerine de örgütün temkinli yaklaştığı görülüyor. Örgütün liderlerinden Duran Kalkan'a göre, referandumda yüzde 70 oranında evet oyu çıksaydı, hükümet tüm gücünü sarfederek PKK'yı tamamen ortadan kaldırmaya girişecekti. Aynı iddiayı bir yıl önce Cemil Bayık da dile getirmişti. Örgütün AKP'ye dair kuşkularının artarak devam ettiği görülüyor. Buna karşın, Karayılan 20 Eylül'de sonlanan eylemsizlik kararını bir ay daha uzattıklarını açıklayarak "müzakerelere devam" mesajı verdi. Kalkan'ın bu varsayımı çelişkili gibi gözükse de, PKK lider kadrolarının farklı yorumları aynı anda dillendirerek muhtemel tüm hamlelere örgütün hazır olduğunu göstermeyi bir yöntem olarak benimseyişini unutmamalıyız. 23 Eylül'deki hükümet-BDP görüşmesinden iki gün önce, Karayılan İsrail'e sıcak mesajlar verirken, örgütün eski silahlı kanat sorumlusu Bahoz Erdal da Kürt gençleri dağa çıkmaya davet ediyordu. Bu davet, örgütün en azından şimdilik silahları bırakmaya niyetli olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Medyanın 26 Eylül'de "PKK'liler sınır dışına çıkmaya başladı" haberlerinin örgüt tarafından doğrulanmaması da dikkat çekici.

Bir yandan da, referandumdan bir hafta önce, 6 Eylül'de, bizzat Kara Kuvvetleri Komutanı Erdal Ceylanoglu yönetiminde, Hakkâri'de dokuz militanın öldürüldüğü bir operasyon düzenleniyordu. Burada bir parantez açmak gerekiyor. Tam bir yıl önce, 8-15 Eylül 2009'da, Hakkâri'nin Çukurca ilçesinde, Ramazan bayramı arefesinde sekiz militanın öldürülmesiyle sonuçlanan operasyonu bölge halkı bayramı kutlamayarak protesto etmişti. Bu Ramazan bayramında da aynı tablo tekrarlandı. Dokuz militanın öldürülmesi üzerine tüm bölgede bayram kutlamaları kaldırıldı, insanlar bayramlaşmadı. Bu protestonun asıl önemi, örgütün giderek dinî ritüelleri de mücadelesinin bir parçası haline getirmesinde. Bu, örgütün dinî cemaatlara da verdiği önemli bir mesaj.

Ramazan bayramındaki referandumun hemen öncesinde, "olumlu görüşmeler var" diyen PKK'nin eylemsizlik kararı açıklamasına rağmen, ordunun herhangi bir eylem hazırlığı olmayan dokuz militanı öldürülmesini Duran Kalkan, bu zımnî anlaşmaya ve

Bir yandan bölgesel dengelerin dayatması, öte yandan okul boykotu, vicdanî ret açıklamaları, Öcalan'ın sivil eylemlerin yoğunlaştırılacağı, gerekirse cami boykotuna gidilebileceği sözleri, hükümeti BDP'yle görüşmeye mecbur bıraktı.

AKP'ye karşı bir hamle olarak değerlendiriyor. Referandumdan bir gün sonra, yine Hakkâri'de bu sefer dokuz sivilin öldürülmesinin de örgüt tarafından bu operasyonun uzantısı olarak değerlendirildiği anlaşıyor. Her ne kadar hükümet, bu katliamı PKK'ye yüklemekte, Ahmet Türk'ün tabiriyle "aceleci davranıp" BDP'yle görüşmeyi ertelese de, birkaç

daha yaşandı: Hâlâ devam eden KCK operasyonlarında 1500 Kürt siyasetçisi, DTP yöneticisi, belediye başkanı ve parti üyesi tutuklandı. Hükümet, Öcalan'ın Ağustos 2009'daki "yol haritasını" açıklamasını engelledi ve süreci kendi kontrolünde yürütmeye çalıştı. Aynı dönemde, Cemil Bayık militanları ve Kürtleri "büyük savaşa" hazır olmaya çağırıyordu.

Oysa aynı Bayık, Öcalan yol haritasını açıklamadan önce, örgütün Haziran 2009'daki eylemsizlik kararını açıklayan isimdi. Cemil Bayık'ın 2 Haziran 2009'daki açıklaması, 23 Eylül 2010'da hükümet-BDP görüşmesinin ardından Cemil Çiçek'in yaptığı açıklamayla ne-

gün sonra bu tavrından vazgeçmek zorunda kaldı, zira hükümete yakın çevreler de ordu içindeki bazı odakların müzakere sürecini baltalamaya çalıştığı kanaatinde. PKK'ye göre bunun sebebi, YAŞ sürecinde hükümetin ordunun komuta kademesini düzenleme girişimleri. Ancak referandumdan -Kalkan'ın yorumunun aksine- güçlü destek ve özgüvenle çıkan hükümetin BDP ve İmralı'yla görüşmeler konusunda TSK'yı razı ettiği söylentileri de var.

Cemil Bayık'tan Cemil Çiçek'e

Hatırlanacağı gibi, 29 Mart 2009'daki yerel seçimlerden hemen önce, AKP'nin Suriye ve Kuzey Irak yönetiminin de rızasıyla Erbil'de gerçekleştirmeyi düşündüğü "Erbil Konferansı", örgütün bölgesel ittifakla tasfiyesini öngörüyordu. Seçimlerden önce gerek hükümet, gerekse hükümet yanlısı bazı gazeteci ve akademisyenler PKK'nin nisandan itibaren tasfiye edileceğini ilan etmişti. Bu girişim üzerine PKK ciddi bir endişeye kapılmış ve hem Erbil Konferansı'na cephe açmış, hem de Suriye ve Türkiye'deki silahlı faaliyetlerine hız vermişti.

Yerel seçimlerde ise DTP'nin 99 belediye yönetimini almasıyla örgüt yeniden özgüven kazanmış, Erbil Konferansı iptal edilmiş ve çatışmalar hızlanmıştı. Ardından, Öcalan ağustos ayında bir yol haritası açıklayacağını ilan etmiş, PKK de hazırda eylemsizlik kararı almıştı.

Ancak, seçimlerin ardından başka bir olay

redeyse birebir örtüşüyor. Bayık şöyle demişti: "Silahla yapılan yapıldı. Her iki taraf için de bu durum böyledir. Taraflar silahla yapabileceklerini yaptılar. Biz silahlı mücadele ile elde edebileceğimiz kazanımları elde ettik. Devlet de silahla yapabileceğini yaptı. Durum ortada, siyasal çözüm kendini dayatıyor."

Şimdi, Cemil Çiçek'in bir buçuk yıl sonraki sözlerine kulak verelim: "Bu ülkede hepimizin yüreğini yakan yeteri kadar kan da, gözyaşı da dökülmüştür. Bu işlerin bitmesi lâzım. Günümüz dünyasında cebir ve şiddeti, terörü bir sorun çözme yöntemi olarak gündemimizden kesinlikle çıkarmalıyız. Demokrasi ve hukuk çerçevesinde her konuyu tartışabilmeliyiz. Bu ülkenin ne sorunu varsa, demokrasi ve hukuk kanallarından giderek çözüme kavuşturabiliriz. Biz inanıyoruz ki, bu ülkenin çözülemeyecek sorunu yok. Ve bunu da kan dökülmeden, gözyaşı dökülmeden çözme imkânı vardır. Yeter ki bu noktada demokrasi ve hukuku bir imkân olarak görelim."

PKK-cemaat çatışması

PKK'ye göre, hükümetin "büyük savaş" planında köklü bir değişiklikten söz etmek için henüz erken. Abdullah Öcalan da iki ay öncesine kadar bu yönde kaygıları olduğunu söylemiş, olası bir büyük operasyonda ciddi bir iç savaş yaşanacağı, Yüksekova gibi örgütün güçlü olduğu yerlerde yüzbinlerin sokaklara dökülerek devletle çatışacağı senaryosunu dile getirmişti.

Devletin bu senaryoyu ciddiye almadığını söylemek yanlış olur. Geçtiğimiz günlerde Yüksekova-Hakkâri hattında yaptığımız bazı görüşmeler, Hakkâri'deki "Halk İnisiyatifi"nin böyle bir senaryoya hazırlandığını ortaya koyuyordu. "Halk İnisiyatifi"nden bir genç, özellikle Yüksekova'da "istihbarat üstünlüğünün" tamamen kendilerinde olduğunu, mahallelerde komünler oluşturduklarını ve olası bir çatışma için hazırlıklarını sürdürdüklerini anlattı.

Hakkâri gibi Şafî mezhebinin hâkimiyetine rağmen dinî inancın toplumsal hayatı belirlemediği bir yerde cemaatlerin etkin olamaması, devleti burada nüfuzunu gündelik hayata yansıtacağı mekanizmalardan yoksun bırakıyor. Bazı cemaatlerle ilişkili oldukları gerekçesiyle örgütün iki imamı öldürmesine halktan tepki gelmemesi ise şaşırtıcı değil. Şaşırtıcı olan, bu iki öldürme olayı karşısında hükümetin beklenebileceğinden daha az reaksiyon göstermesi, bu konuda medya üzerinden oluşturulmaya çalışılan kamuoyunu alevlendirmeye yanaşmaması. PKK ise uzun süredir devletin cemaatler üzerinden halkı "devlet çizgisine" çekmeye çalıştığı yönünde etkili bir propaganda yürütüyor. Özellikle Gülen cemaatine bölgede savaş açan PKK cemaat evlerini, okullarını ve dershanelerini hedef seçiyor. 2005'teki Şemdinli olayları öncesinde Yüksekova'da dersane açmaya çalışan ce-

maate yakın bir grubun ilçeden dışlandığını, akabinde faili meçhul bombalama eylemlerinin gerçekleştiğini ve Umut Kitabevi'ndeki patlamanın bu sürecin son halkası olduğunu 2005'teki muhtelif sayılarımızda haberleştirmiştik. Okul ve yurtlar üzerinden cemaat

Kürt hareketiyle Kürt orta-üst sınıfı arasındaki gerilim ertelenmiş durumda. Hükümetin Kürt sermayesi üzerinden Kürt hareketini bertaraf etme çabasına son vermiş gibi görünmesi de PKK'nin tepkisini dindirmiş olabilir.

Hakkâri'de nüfuz sahibi olamadı ama, din üzerinden yürütülen mücadele devam ediyor. Yüksekova'da Cengiz Topel Caddesi'ndeki eski camiye yıkıp yerine Güneydoğu'nun en büyük ve en görkemli camii inşa eden "Diyarbakır İşleri" bu mücadelenin süreceğine işaret ediyor.

Demokratik özerklik ve müzakere süreci
Din faktörünün büyük ölçüde bertaraf edilmesiyle birlikte Hakkâri'yi kuşkuyla yer bırakmayacak şekilde safına çekmeyi başaran PKK, etkinliğini Van, Şırnak, Bitlis ve oradan da Diyarbakır'a yaymayı planlıyor. Kürt sorunuyla ilgili araştırmalarıyla bilinen sosyolog Prof. Mesut Yeğen, hükümetin mevcut politikasını devam ettirmesi takdirde, bütün bölgenin yüzünü Hakkâri'ye çevirmesinin güçlü bir ihtimal olduğu görüşünde. Dolayısıyla, hükümet-BDP müzakere sürecinin, PKK'nin saldı-

rılarıyla karşı karşıya olan cemaatlerin provokasyonuna kurban gitme riskine de dikkat çekmekte fayda var. Bölgede devlet anlayışının bir nevi misyonerleri olarak yayılmaya çalışan cemaatlerle Kürt hareketi arasındaki çatışma, PKK silahları bıraksa bile devam edeceğine benziyor.

PKK'nin bu kararlılığına karşı, Erdoğan 24 Eylül'deki yumuşak perdeden uyarı niteliğindeki konuşmasında, örgütün Van'da bir gazetenin dağıtımına mâni olmaya çalıştığını, bu tür baskıların görüşmelere gölge düşüreceğini ima etti. Ancak, örgüte yakın kaynaklar, cemaatlere, yatılı okullara ve İslamcı basına yönelik mücadelenin devam edeceğini söylüyor.

Hükümet-BDP görüşmelerinin henüz başında, taraflar temkinli davranmaya özen gösteriyor. 24 Eylül'deki konuşmasında BDP'ye ve Kandil'e yüklenmek yerine PKK'nin şehir örgütlenmesine tepki gösteren Erdoğan bu "özenin" işaretini verdi. Diğer taraftan, BDP'nin referandum boykotuyla etkinliğini tekrar kanıtladığı bir ortamda, PKK'nin silahlı güçlerinin giderek mücadelenin tâlî unsurlarından biri haline gelebileceği tartışılıyor. Ancak bu, PKK'nin silah bırakmaya hazır olduğu anlamına gelmiyor. Tersine, örgüt içinde yapılan değerlendirmeler, silahlı güçler yedekte tutulup Kürtlerin topyekûn dâhil edileceği sivil itaatsizliğe dayanan eylemlerin yaygınlaştırılmasıyla mücadelenin sürdürülmesi yönünde.

Nereden bakılırsa bakılsın, PKK ve Kürt

BDP EŞBAŞKANI, DİYARBAKIR MİLLETVEKİLİ GÜLTAN KIŞANAK

Türklerin Kürtçe öğrenme vakti geldi

Hükümet adına Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek ve Adalet Bakanı Sadullah Ergin'in, BDP adına eşbaşkanlar Selahattin Demirtaş ve Gülten Kışanak'ın katıldığı, saatlerce süren görüşmeden sonra taraflar olumlu bir sürecin başladığı mesajını vermişti. Peki, kapalı kapılar ardında neler konuşuldu? Yapılan görüşme söylendiği gibi olumlu gelişmelerin başlangıcı sayılabilir mi? Bir sonraki görüşmede, BDP hükümete ne anlatacak? Yanıtları Gültan Kışanak'tan dinliyoruz...

23 Eylül'de, Selahattin Demirtaş'la birlikte, hükümeti temsil eden Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek ve Adalet Bakanı Sadullah Ergin'le görüştünüz. Kamuoyuna açıklanmayacak gizli şeyler konuştunuz mu?

Gültan Kışanak: Hayır, gizli şeyler konuşmadık. Her fırsatta dile getirdiğimiz konular gündeme geldi. Kürt sorunu bir demokrasi eksikliği sorundur, demokrasi de parlamento üzerinden sağlanabilir. Hükümetle yaptığımız görüşmeyle, demokratikleşme konusunda yapılacak çalışmaların öznesi olduğumuzu gösterdik. Hükümet oyalamaya kalksa bile, BDP olarak hükümeti demokratikleşme yolunda adım atmaya zorlamak için mücadelemizi sürdüreceğiz.

Bu görüşmenin hemen ardından, hükümet İçişleri Bakanı Beşir Atalay üzerinden Irak, İran ve Suriye'yle "PKK'yi bitirmek için" diplomatik faaliyetleri başlattı. Bunu nasıl yorumluyorsunuz?

Hükümetin tam olarak ne yapmaya çalıştığını doğrusu biz de bilmiyoruz. Diğer yandan, Beşir Atalay'ın görüşmemizde yer almamasıyla ilgili bize bir

şey söylenmedi. Geçen sene Atalay sürecin koordinatörü ilan edilmişti. Bu yıl, Atalay'ın rolünü Cemil Çiçek üstlenmiş görünüyor. Sert bir söyleme sahip olan Çiçek'in özellikle bu pozisyona çekilmiş olması da muhtemel. Diğer yandan, hükümetin Atalay üzerinden bölgede yürüttüğü görüşmeler de önemli. Sonuçta, hükümetle görüşmemizi, so-

runun çözümünün başlangıcı olarak görmüyoruz; yani hükümetin bizimle görüşmesi, bu meseleyi banşıl yollardan çözüme karan aldıkları anlamına gelmiyor.

Geçen yılki "Kürt açılımıyla" şimdiki süreci karşılaştırdığınızda tabloyu nasıl görüyorsunuz?

Bu yıl daha ileri bir aşamaya geçilmiş görünüyor. En önemlisi, kimse muhataplık meselesini tartışmıyor. Geçen sene, hükümet sürekli muhatapsızlıktan söz ediyor, daha da ileri giderek

"muhataba gerek yok, biz çözeriz" diyordu.

Erdoğan, daha geçenlerde, Öcalan'ın bu süreç üzerinde etkili olmadığını ileri sürdü...

Evet ama, bir yandan da cumhurbaşkanı dahil kimse Öcalan'la görüşmeleri yalanlamıyor. Üstelik, Öcalan'la görüşme konusunda kimseden itiraz gelmiyor. Dolayısıyla, muhataplık konusunda bir meş-

siyasetinin böyle bir stratejiye yönelmesi, örgütün hızla “siyasallaşmasını” ve silahlı güçlerin uzun vadede devredışı bırakılmasını gündeme getirebilir. Bu da devletin “önce silahlılar bırakılsın” şartının doğrudan olmasa da dolaylı olarak yerine getirilmesi anlamına geliyor. Telefonda görüşüne başvurduğumuz Ahmet Türk’ün sözlerinde dikkati çeken noktalardan biri buydu. Türk, devletin “demokratik özerkliği” kat’i bir şart olarak görmemesini, en alt düzeydeki taleplerden başlayarak konunun müzakere edilmesini istediklerini söylüyor. DTK Eşbaşkanı Türk’e göre, böyle bir müzakere yolu açılırsa, Hakkâri’de dokuz kişinin yaşamını yitirdiği katliamı yapanların maksatları da boşa çıkarılabilir. Ahmet Türk şöyle diyor: “Hükümetin demokratik özerklik projesinden rahatsız olduğunu görüyoruz. Fakat bu bir ayrışma projesi değil. Kürtlerin nihai talebi demokratik özerkliktir, ama şimdiden demokratik özerkliği ilan etmek gibi bir çalışmamız yok. Dolayısıyla, devletin korkuya kapılması anlamsız.”

“Evetçilerle boykotçular ortaklaşabilir”

BDP Eşbaşkan Yardımcısı ve eski DEHAP genel başkanı Tuncer Bakırhan’la yaptığımız görüşmede ise başka bir ayrıntı öne çıkıyor. Bakırhan “evetçilerle” “boykotçular” arasında ortak bir zeminin oluşturulabileceğini söylüyor: “Bölgedeki ‘evet’lerden partimizin aleyhine bir sonuç çıkmaz. Tabanımız dışındaki yurttaşlarımız da 12 Eylül askeri darbe anaya-

ruiyet alanı oluştu.

Müzakere sürecinin başladığını söyleyebilir miyiz?

Bu soruya “evet” diyemiyoruz. Geçen seneki “biz kendimiz çözeriz” noktasından “tarafarla görüşelim, ama bizim istediğimiz olsun” noktasına gelindi. Sonuçta, yine mesele tek taraflı sürdürülmeye çalışılıyor. Başından beri hep vurguladık: Kısa vadedi bir silahsızlanma projesinin dayatılması bizi sonuca götürmez. Silahsızlanma süreci tek taraflı olmaz. Bunun demokratik adımlarla desteklenmesi gerekiyor. Hükümet bu sefer de silahsızlanma odaklı bir çalışma yürüttüğünü hissettiriyor.

Hükümetin böyle düşünmenize yol açan adımları neler?

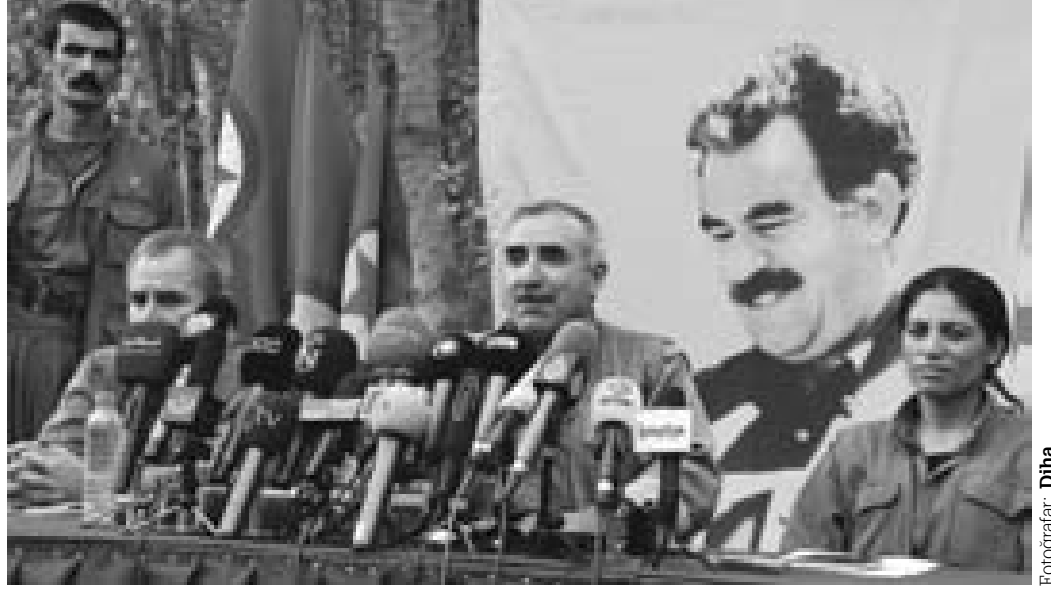
Hükümet “seçime kadar anayasayı değiştirmek mümkün değil, seçim sonrasına kadar bizden ciddi bir adım beklemeyin” diyor. Bir yandan da silahsızlandırma konusunda mesafe katetmeye çalışıyor. Türkiye’de artık herkes Kürt sorunuyla PKK sorununun iç içe geçtiğini kabul ediyor. Barış ve çözüm paralel adımlarla sağlanabilir.

Sizce referandumdan hemen sonra hükümeti sizinle görüşmeye iten faktörler neler?

Bu sürecin referandumdan önce başladığını düşünüyorum. Öcalan’la görüşmelerin referandum öncesinde kamuoyuna yansıtılması bunun bir örneği. Buna rağmen AKP’nin evet kampanyasında başarılı olması, halkın ne şekilde olursa olsun bu sorunun çözümünü istediğini gösteriyor. Eskiden olsa, Öcalan’la görüşüldüğünü inkâr etmeyen bir hükümet halktan bu kadar büyük bir destek alamazdı. Dolayısıyla, yüzde 58’lik evet oyu Öcalan’la görüş-

masının değişmesini istemiştir. Aralarındaki tek fark, evet diyenlerin, kısmî değişiklikleri onaylamaya değer görmesidir. Boykot ve evet cephesi yeni anayasa talebi etrafında buluşabilir”.

Referandum öncesinde bölgedeki esnaf ve işadamları çevresinin BDP’nin boykot kararına tepki göstererek “evet” diyeceklerini açıklaması, Kürtler arasındaki sınıfsal gerilimin politik söyleme yansıdığını ortaya koydu. Görüşüğümüz GÜNSİAD (Güneydoğu Sanayi

Fotoğraf: Diha

“PKK lider kadrolarının farklı yorumları aynı anda dillendirerek muhtemel tüm hamlelere örgütün hazır olduğunu göstermeyi bir yöntem olarak benimsediğini unutmayalım.”

melere meşruiyet kazandırdı.

Hükümetle yapacağınız bir sonraki görüşmenin gündemi ne olacak?

Öncelikle, yeni bir anayasanın içeriğine odaklanmak istiyoruz. Toplumun yeni bir anayasa isteği inkâr edilemez biçimde ortaya çıktı. Sıra nasıl bir anayasa yapacağımızı tartışmaya geldi. Aksi halde, AKP yeni anayasayı bir seçim vaadine dönüştürüp seçimden sonra da vazgeçebilir. O yüzden, seçim sonrasına ertelense bile, hükümetin yeni

Bu ülkenin temel Kürt politikası asimilasyon ve inkâr.

İnkârdan vazgeçtiğinizi anayasada etnik vurgu yapmaktan vazgeçerek ortaya koyabilirsiniz. Asimilasyondan vazgeçmenin yolu da anadilde eğitimidir.

anayasanın içeriğini tarif etmesi için çalışacağız. Yaptığımız görüşmede yeni anayasanın içeriğini tartışmayı erteleme eğiliminde oldukları izlenimi edindik. Anadilde eğitimi tartışma gereği dahi görmeden rafa kaldırdılar. Bu, nasıl bir anayasa yapmak istediklerinin işaretini verdi. Hükümete söylüyoruz: Bu hakkı vermeye niyetiniz olmasa bile bırakın tartışalım bu konuyu. Yeni anayasa ancak bu yaklaşımla yapılabilir. Yoksa CHP laikliği, AKP anadili, BDP de demokratik özerkliği kırmızı çizgisi ilan eder ve uzlaşma ihtimali ortadan kalkar.

Bir yandan Öcalan ve BDP’yle, diğer yandan bölge ülkeleri ve ABD’yle bu konuda görüşülüyor. Bütün görüşmeler basına da yansıyor. Ama ne olup bittiğini hâlâ tam olarak anlayabilmiş değiliz. Bütün bu görüşmelerden ne anlamalıyız?

ve İşadamları Derneği) başkanı Şah İsmail Bedirhanoglu sınıfsal ayrışmanın temel talep farklılıklarından kaynaklanmadığını, Kürt sermayesinin de çözüm istediğini, ancak radikal taleplerden uzak bir hat çizmeye özen gösterdiklerini açıkladı. Bedirhanoglu da yoksul ve zengin Kürtler arasında bir algı farkı olduğunu vurgularken, PKK’nin kendilerine yönelik tepkileri referandum sonrasında yumuşattığını da söyledi. Ancak anlaşılan o ki, Kürt hareketiyle Kürt orta-üst sınıfı ara-

Bu süreçte en şeffaf taraf Kürt siyasetidir. BDP, İmralı, Kandil gayet şeffaf, herkes talebini açıkça ifade ediyor. Ama hükümetin bu görüşmelerden ne murat ettiğini bilmiyoruz doğrusu. Hükümet Kürtlerin gizli bir ajandası varmış izlenimi vermeye çalışıyor. Oysa Demokratik Toplum Kongresi toplantılarını basına açık yapıyor. BDP’nin açıklamaları, talepleri ortada. Anadilde eğitim, demokratik vatandaşlık, demokratik özerklik bizim temel taleplerimiz. Referandumda, Türkiye kamuoyunun ezici çoğunluğu, muhalefetin “Öcalan’la müzakere yapıyorlar” demesine rağmen evet oyu kullandı. Kürtler zaten AKP’ye “çözüme gidersen yanındayız” diyor. Böyle bir noktada AKP’nin hâlâ ayak diretmesi anlamlı.

Öcalan’la görüşüldüğü bilgisi neden eskiden olduğu kadar tepki yaratmadı?

Çünkü referandum sürecinde Türkiye’nin batısına asker cenazesi gitmedi. İnsanlar bu savaşın bitmesini istiyor. Dolayısıyla, hükümetin buna rağmen adım atmaması, tabanından veya milliyetçilerden duyduğu korkuyla ilgili değil.

Peki, neden adım atmıyor?

İyi niyetli yorumum şu: Devlet ve hükümet, otuz yıldır savaştığı bir örgüte güven duymuyor olabilir. O yüzden de A planının yanında B ve C planlarını da hazır tutmak istiyor olabilir. Bu sadece bir ihtimal. Diğer yandan, AKP’nin giderek devletleştiği gerçeği var. Dolayısıyla, aslında AKP devlet zihniyetiyle hareket ediyor olabilir.

Bu arada devlet zihniyeti de değişmedi mi?

Devlet Kürtlerin taleplerini bireysel çerçevede tutmak istiyor. Kürtlerin talepleriye bunu aşıyor. Kürtler biliyor ki bireysel haklar ancak toplumsala

sındaki gerilim, şimdilik sadece ertelenmiş durumda. Hükümetin Kürt sermayesi üzerinden Kürt hareketini bertaraf etme çabasına son vermiş gibi görünmesi de PKK'nin tepkisini dindirmiş olabilir. Ancak, eninde sonunda bu karşıtlığın bir çatışmaya dönüşme ihtimali olduğunu, örgütün cemaatlere karşı sürdürdüğü mücadeleyi bu kesime de kaydırabileceğini not etmek gerekiyor.

Diplomatik “tesadüfler”

BM Genel Kurulu çalışmalarına katılmak üzere ABD'ye giden Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, 22 Eylül'de ABD'den katıldığı bir televizyon programında demokratik özerklik projesinin bir “gizli ajanda” olarak sunulmasından rahatsızlık duyduklarını söylerken, yerel yönetimlerin güçlendirilmesinin, adem-i merkezîyetçi bir zihniyete geçilmesinin zaruret olduğunu vurguladı. Gül, bu açıklamasıyla, Kürt hareketinin taleplerinin temelde reddedilmediğini ifade etmiş oldu. ABD'deki temasları sırasında İran yönetimiyle bir araya gelen Gül'ün İsrail heyetiyle görüşmemesi, BM toplantısında İsrail'i özür dilemeye ve tazminat ödemeye çağırması, iki ülke arasındaki krizin yatışmadığını gösterdi.

Dikkatlerden kaçmaması gereken bir husus da, hükümetin Kürt meselesiyle ilgili yeni politikası konusunda Genelkurmay'dan herhangi bir açıklama gelmemesi. Bir “tesadüf” de Gül'le aynı tarihlerde MİT Müsteşarı Hakan Fidan'ın ABD'de birtakım temaslarda bu-

lunması. Atalay'ın ziyaretinden hemen sonra Fidan'ın da Erbil'e gideceğinin açıklanması, Türkiye'nin bölgesel bir ittifak arayışında olduğunu en somut göstergesi.

Her ne kadar bu temasların son gelişmelerle ilgili olmadığı, randevuların aylar önceden alındığı söylene de, hükümet yetkilileri Fidan'ın ABD'deki temaslarında Kürt meselesinin gündeme gelmesinin muhtemel olduğunu açıkladı. Bu süreçte dikkat çekici bir açıklama da İran'dan geldi. Cumhurbaşkanı Ahmedinejad 26 Eylül'de New York'ta “Tür-

kiye bizim kardeşimiz ve komşu ülkemizdir. Üretmiş olduğumuz nükleer enerjiyi Türkiye'ye de verelim diyecek kadar güveniyoruz” dedi.

Ahmedinejad'ın bu açıklaması, ABD'yle İran arasında arabuluculuğa soyunan Türkiye'ye verilmiş ciddi bir güven mesajı. Tabii bunu İran'ın, Türkiye'nin son dönem Kürt politikasına verilmiş bir mesaj olarak okumak da mümkün. Türkiye, İran ve Suriye'nin Kürtlerle ilgili siyasetlerini ortaklaştırmak için yıllardır diplomasi yürüttüğü hatırlandığında, Tür-

yayılsa anlam kazanır. “Anadilde eğitimi devlet karşılamaz, sen istersen gidip kendi dilini öğrenebilirsin” demek asimilasyon politikasını durdurmaz. Devlet nasıl ki Türkçe eğitimi ücretsiz olarak sağlıyorsa, Kürtçe eğitimi de karşılamalıdır. Sonuçta, bugün Türkçe bizim verdiğimiz vergilerle öğretiliyor. Madem biz vergi veriyoruz, neden kendi dilimizi öğrenemiyoruz? Kürtçe, kamusal alanda konuşulan bir dil haline gelmezse, birkaç kuşak sonra tamamen ortadan kalkabilir. Eğer devlet asimilasyondan vazgeçtiyse, anadilde eğitimi sağlamak ve bunun kurumlarını inşa etmek zorunda.

Anadilde eğitimin gündelik hayata yansması nasıl olacak?

Bu yaşıma kadar onlarca Avrupa ülkesini dolaştım. Birçoğunda en az iki resmî dil var. Hiçbirinin bu yüzden bölündüğünü veya gündelik hayatın tıkandığını görmedim. Bu konuda yüzlerce formül var; bunlardan faydalanılır. Çok-dilliliğin ülkeyi böyleceğini söylemek gericiiliktir. Başbakan geçen gün “anadilde eğitim, iç barışı bozar” dedi. Bu çok cahilâne bir açıklama. Bu ülkenin iç barışı, bir dil yasaklandığı için bozuldu zaten. Dolayısıyla, sadece Kürtlerin kendi anadillerini öğrenmesi değil, Türklerin de artık Kürtçe öğrenme vakti geldi. Bu ülke iki dilli olsa kime ne zararı olur?

Hükümet hem BDP'yle görüşüyor, hem de en temel taleplerinizden biri olan anadilde eğitimi reddediyor. O zaman nerede buluşacaksınız?

Valla biz tam da böyle bir karmaşanın içindeyiz. Bunu hükümete de söyledik. Bu ülkenin temel Kürt

politikası şöyle: Asimilasyon ve inkâr. İnkârdan vazgeçtiğinizi anayasada etnik vurgu yapmaktan vazgeçerek ortaya koyabilirsiniz. Asimilasyondan vazgeçmenin yolu da anadilde eğitimidir. Bunların ikisini yapmadığınız sürece, geleneksel Kürt politikanız devam ediyor demektir. Oyalayarak daha öteye gidemezsiniz. Türkiye toplumu bu meseleyi daha fazla taşıyamaz. Kürtler de sivil itaatsizlikle devleti çözüme zorlamaya başlayacak.

Sivil itaatsizlik eylemlerine neden şimdi başvuruluyor?

Toplumsal mücadeleler mühendislikle şekillenebilir. Bazı şeylerin olgunlaşması ve toplum nazarında gerçek taleplere dönüşmesi lâzım. Anadilde

Kürt hareketinin güç kazanmasının en büyük sebebi, sol karakterli olmasıdır. Sadece kimlik ve kültür hareketi olsaydı, bizden daha kimlikçi hareketler var, Kürtler onlara yönelirdi.

eğitim talebi son on yıldır yürütülen Kürt dili tartışmaları neticesinde toplumsal bir zemin kazandı. Bunun üzerine insanlar okul boykotu çağrılarına yanıt verdi.

GÜNSİAD başkanı Şah İsmail Bedirhanoglu, Kürtlerin radikal taleplerini dayatmasını doğru bulmadıklarını söylemişti. Kürt orta-üst sınıfıyla esas olarak BDP'nin tabanını oluşturan yoksul Kürtler arasında bir çatışma mı yaşanıyor?

Kürt toplumu da diğer toplumlar gibi sosyal ve ekonomik katmanlardan oluşuyor. Homojen bir toplum değil ki Kürtler. Dolayısıyla, bazı taleplerde

ortaklaşırlarken, bazı taleplerde ayrışabiliyor. Yirmi yıl öncesine kadar, orta-üst sınıfın, daha doğrusu Kürt feodallerinin devletin yanında durdukları görülür. Koruculuğun, rantçılığın zeminini de bunlar oluşturuyor. Kürtlerin özgürlük talepleri karşısında sistem partilerini bölgede ayakta tutuyorlardı. Sınıfsal çıkarları bunu gerektiriyordu. Ne zaman ki Kürt mücadelesi güçlenip büyüdü, yerel yönetimlerde ve parlamentoda söz sahibi oldu, bu sınıflar kendini bu tarafta da ifade etme ihtiyacı duydular. Demokratik Toplum Kongresi geçen sene Kürtlerin anayasal talepleri üzerine bir çalıştay yaptı. Bu çalıştaya üst gelir grubundaki Kürtlerin STK'ları da katıldı. Bugünlerde “radikal talepleri dayatmayalım” diyenler de o çalıştaya katıldı. O çalıştaydan demokratik özerklik, anadilde eğitim, vatandaşlık tanımının değişmesi, hatta anayasanın başlangıç ilkelerinin değişmesi gibi 22 maddelik bir metin çıktı. Biz boykot kampanyasında o metni dikkate alarak propagandamızı yaptık. O metin katılan herkesi bağlıyordu. Şimdi ortaya çıkıp “bu talepleri dile getirmeyelim” demek, tam da o sınıf katmanlarının ikili karakterini ortaya koyuyor. Bir yandan, Kürt hareketinin yarattığı alanın dışında kalamıyorlar, bir taraftan da sistemle bağlarını koparmak istemiyorlar. Bazen orada, bazen burada duruyorlar. (gültüyor) Ayrıca, o kesimin Kürt toplumu üzerinde çok etkisi olmadığını da biliyorum. Zaten ikili karakterlerinin altında yatan nedenlerden biri de bu. Kürt toplumundan ayrı yaşamak istemiyorlar. Kürtlerin mücadelesi belli bir alan oluşturmaya, belki de yirmi yıl önceki gibi yine tamamen sistem taraftarı olabiliyorlardı.

Bölgede sınıfsal ayrışmanın derinleştiği

kiye'nin İran ve Suriye'nin rahatsız olmayacağı oranda açılım yapacağını kestirmek güç değil. Buna karşılık İran ve Suriye, PKK'yi Türkiye'ye karşı kollamayacak. Bölge ülkeleri -Kuzey Irak dahil- böyle bir plan etrafında ortaklaşırlarsa, PKK'nin pazarlık gücünü de düşürebileceklerini tasarlıyor.

Son dönemdeki ilginç "tesadüflerden" biri de, ciddi siyasi sorunların çözümü konusunda önemli arabuluculuk görevleri üstlenen 2008 Nobel Barış Ödüllü Finlandiyalı siyasetçi Martti Ahtisaari'nin önce Diyarbakır, ardından da Ankara'da temaslarda bulunması. Geçtiğimiz yıl Öcalan'ın Ahtisaari'nin adını "akıl adamlar komisyonu"na dahil etmek istemesi, Ahtisaari'nin 15 Eylül'de Diyarbakır'da Ahmet Türk ve Aysel Tuğluk'la görüşmesini daha da önemli kılıyor.

Ahtisaari Kasım 2009'da da Türkiye'yi ziyaret etmiş, cumhurbaşkanı ve başbakan dahil pek çok siyasetçiyle bir araya gelmişti. Hatırlanacağı üzere, bu temaslardan hemen önce hükümetle PKK arasındaki "görüşmeler" 19 Ekim 2009'da Habur'dan 34 kişinin Türkiye'ye girişiyle sonuçlanmış, ancak "açılım" o tarihten itibaren kapanmıştı. Toparlayacak olursak, Türkiye 23 Eylül 2010'daki BDP-hükümet görüşmeleriyle, tam olarak bir yıl önceki sürecin başına dönmüş olsa da, bu bir yıl içinde Kürt hareketinin elinin çok daha güçlenmiş olduğunu teslim etmek gerekiyor.

CHP, MHP ve TUSİAD'ın pozisyonu

Hükümet, kamuoyunun bu sorunun çözümüyle ilgili bir yıldır hemen her gün televizyonlarda yapılan tartışmalar ve son olarak referandumdan çıkan sonuçlar neticesinde belli bir "olgunluğa" kavuştuğunu düşünüyor. O yüzden de, bir yandan "açılım" derken, öbür yandan BDP ve PKK'yi hedef almaktan geri duruyor. Bunda, CHP yönetiminin Baykal dönemindekinden daha ılımlı bir tutum sergilemesinin de katkısı olduğunu gözardı etmemek lâzım.

Örgüt içinde yapılan değerlendirmeler, silahlı güçler yedekte tutulup, Kürtlerin topyekûn dâhil edileceği sivil itaatsizliğe dayanan eylemlerin yaygınlaştırılmasıyla mücadelenin sürdürülmesi yönünde.

AKP'nin yeni söylemi, CHP'nin tutumu, TUSİAD başkanı Ümit Boyner'in 22 Eylül'de Dersim'de yaptığı "diyalog ve barış" çağrısı, referandumla birlikte AKP'ye yaklaşan BBP ve SP'nin durumu, bütün bu karmaşada yalnızlaşan MHP'nin söylemini önemli ölçüde etkisizleştirmiş görünüyor. 25 Eylül'de Dolmabahçe Sarayı'nda gazetecilerle yaptığı toplantıda Erdoğan da sürecin medya tarafından desteklenmesini istedi. Temmuz 2009'da medyanın karşısına geçip kayda değer bir projeden söz etmemesine rağmen Kürt karşıtı milliyetçi hareketleri güçlendirircesine "demokratik açılım"ı açıklayan İçişleri Bakanı'nın 23

Eylül'deki hükümet-BDP görüşmesine katılmaması bu stratejinin bir parçası olarak okunabilir. Anlaşılan, belli bir aşamaya kadar, hükümet Öcalan ve BDP'yle görüşmelerin başına "yarı açık" sürdürülmesinde fayda görüyor. Aynı şekilde, BDP'li Selahattin Demirtaş da her konunun gazeteciler nezaretinde tartışılmasının yanlış olduğunu vurguluyor. Sonuç olarak, Türkiye Kürt meselesi konusunda yeni bir diyalog sürecini başlatmışa benziyor. Bu sürecin gidişatı tarafların sükûnetine ve şartların uzlaşılabilirliğine bağlı olarak netlik kazanacak. Erdoğan'ın, BDP görüşmesinin ertesinde "anadilde eğitim beklemeyin" diyerek Kürt hareketinin temel taleplerinden birini reddetmesi, Atalay'ın Cemil Çiçek'ten çok daha gerilerde seyreden açıklamaları, bu sürecin de 2009'dakiyle aynı akıbete uğraması riskinin az olmadığına işaret. Ama 2011 seçimlerine kadar hükümetten elle tutulur bir adım atmasını beklemediğini söyleyen BDP Eşbaşkan yardımcısı Tuncer Bakırhan, Erdoğan'ın söylemlerine bakarak umutsuzluğa düşmemek gerektiği, görüşmelerin devam etmesinin seçim sonrasında kapsamlı bir çözüm programı çıkarmayı sağlayabileceği görüşünde. Her halükârda, silahlı mücadele olmadan da bu meselenin artık Türkiye'nin gündeminde tutulacağını hükümetin ilan etmesi, 2004'te Moskova'da gazetecilere "düşünmezsen sorun da yoktur" diyen Erdoğan'ın başka bir noktaya geldiğini gösteriyor.

İrfan Aktan

gözlemleniyor. Referandumda işadamlarının "evet" oyu kullanacaklarını açıklaması, ondan önce eylemlerde kepenk kapatmayan esnafın camlarının kırılması bu izlenimi artırıyor. Kürt orta-üst sınıfının güçlenmesinin arkasında Kürt sorunundan mağdur olanlar da var. Örneğin, köyleri yakılanların tazminat davalarına bakıp büyük paralar kazananlar var. Mühendisler de yine bu bağlamda zenginleşti. Kürt orta sınıfı güçlendikçe, Kürt hareketi bunu bir tehdit olarak görmeye mi başlayacak? Devletin Kürt orta sınıfını güçlendirmek için çaba sarfettiği iddialarına ne diyorsunuz?

Kürt hareketinin güç kazanmasının en büyük sebebi, bu hareketin sol karakterli olmasıdır. Hem özgürlükçü hem de eşitlikçi bir hareketten söz ediyoruz. Kürt hareketi her ne kadar kimlikçi olarak gösterilmeye çalışılsa da, aslında özgürlükçü ve eşitlikçi bir harekettir. Sadece kimlik ve kültür hareketi olsaydı, bizden daha kimlikçi hareketler var, Kürtler onlara yönelirdi. Kürtler sadece Türklerle eşit olmaya değil, kendi aralarında da eşit olmaya özlem duyuyor. Bir adalet ve özgürlük arayışı var. Devletin bölgedeki orta sınıfı güçlendirmeye çalıştığı iddiası ise çok gerçekçi değil. Sermayenin yerel bir karakteri yok. Dolayısıyla, bölgede klasik anlamda bir Kürt burjuvazisinin devlet müdahalesiyle güçlendirilmesi çok mümkün değil. Aynı zamanda, Kürt toplumu üzerinde hâkimiyet kurabilecek

bir yeni orta-üst sınıfın oluşması da, Kürt hareketinin orada yarattığı güç ve etki dolayısıyla mümkün değil. Yeni orta-üst sınıf da bir şekilde bu mücadelenin içinde şekillendi. Dolayısıyla, yirmi yıl önceki Kürt üst sınıfına göre demokratik değerlere daha bağlı bir kesim. O yüzden bu sınıfın gerici bir eğilim taşıması zor. Esas risk grubunu alt sınıf Kürtler oluşturuyor, çünkü onların ciddi bir adalet arayışı

var. Biz de bundan böyle varolanı daha eşit ve adil paylaşmayı sağlayan bir ortam yaratmanın politikasını üretmeye çalışmalıyız. Kooperatifleşmeye ağırlık vermeliyiz. Kürt hareketinin en zayıf olduğu yön, alternatif ekonomik yaşam imkânları yaratamaması. Otuz yıldır, yoksul Kürtler bu mücadelenin yükünü taşıdı. İlelebet yoksul kalmaya mahkûm edilemez bu kesim. AKP'nin de ciddi biçimde suiistimal ettiği bir kesim bu. Buna karşı yeni poli-

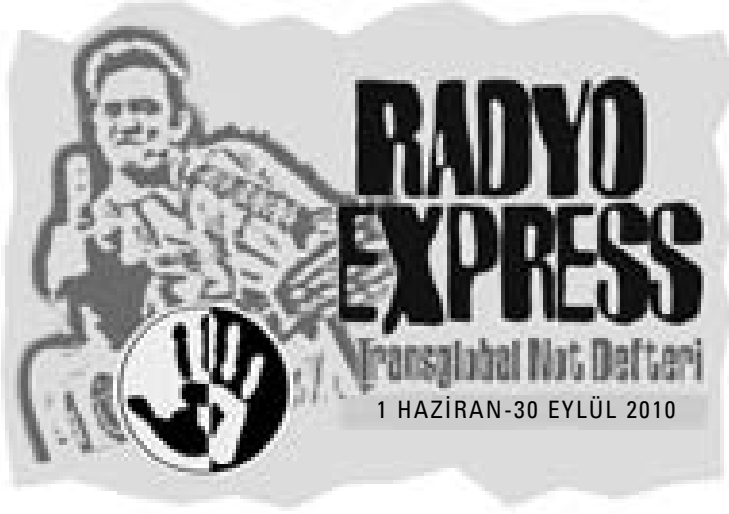
tikalar üretmeliyiz.

AKP'nin dinî cemaatler üzerinden yoksul Kürtlere ulaşmaya çabaladığı iddiasına ne diyorsunuz?

Ne yazık ki Türkiye'de inanç, siyasetin temel öğelerinden biri haline getirildi. Kürtlerin bir Hizbullah deneyimi var. İnsanlar dinî inançları kullanarak tetikçi yapıldı. Faili meçhullerin önemli bir kısmını bunlar uyguladı. JİTEM kurucusu Arif Doğan, Hizbullah lideriyle çeşitli defalar görüştüğünü açıkladı geçenlerde. Şimdiye kadar inancı yine Kürtler üzerinde bir silah olarak kullanmak isteyenleri görüyoruz. Moda deyimle "okyanus ötesinden" yönetilen cemaat, bölgede başka bir gündemle faaliyet yürütüyor. Toplumun inançlarını bu emeller için kullanmaya çalışıyor. Referandum öncesinde Cemil Çiçek, "Nijeryahlara Türkçeyi öğrettik, ama Güneydoğu'ya öğretmedik" diyerek bu cemaatin dünya çapında, okullar üzerinden yürüttüğü Türkçülük hareketini açık etmişti. Bu cemaatin, Kürt bölgesindeki örgütlenme çabası, Türkleştirme çabasının bir parçası aslında. Bu konuda

toplumun gerekli hassasiyeti göstereceğini, Kürtlerin din üzerinden istismar çabasına prim vermeyeceğini umuyorum. Umut ediyorum ki DTK, toplumu yeniden örgütleyebilmek ve demokratik bir yaşam tarzına kavuşturma kanallarını sağlamak için daha da ciddi çaba gösterir. Çünkü Kürtlerin bu tür istismar çabalarına prim vermeyecek bilince kavuşması, ekonomik koşullarının düzenlenmesi ciddi bir çaba gerektiriyor.

Söyleşi: İ.A.

Silah tacirlerinin zaferi

ABD Obama tükürdüğünü yalayıp silah endüstrisine teslim oldu. ABD hükümeti, Basra Körfezi'nde ki altı ülkeyle 123 milyar dolarlık yeni silah satış anlaşmaları yaptı. Bu, Amerikan tarihinin en büyük silah satışı olacak. Sadece Suudi Arabistan dört yıl içinde Amerikan firmalarından 67.7 milyar dolar değerinde silah satın alacak. Körfez ülkelerini İran'a karşı silahlandırması, Obama'ya yönelik hayal kırıklığını pekiştirdi.

Enerji devleri çark etti

İRAN Birleşmiş Milletler'in yaptırımlarına rağmen İran'daki faaliyetlerini sürdüren enerji devleri, ABD'nin ek yaptırımlarına direnmedi. İran'a 20 milyon dolardan fazla yatırım yapan şirketlerin cezalandırılacağına açıklanmasının ardından Royal Dutch Shell, Total, Statoil ve ENI şirketleri İran'daki faaliyetlerine son vereceklerini açıkladı. ABD, İran'ın kamu petrol şirketi Naftiran ile çalışan şirketleri de cezalandıracak.

KÜBA Farklı bir sosyalizm modeli

Devrimin 50. yıldönümünde Küba'dan alışkın olmadığımız haberler gelmeye başladı. Batılı medya bunu "sosyalizmin iflası" olarak yorumlamayı tercih etti. Ancak umdukları gibi kapitalizme geçiş söz konusu değil. Küba kendine uygun yeni bir sosyalist ekonomi arayışında. Fidel dahil herkes değişimden söz ediyor.

KÜBA'DA 1 milyon kamu personelinin işten çıkartılacağı haberiyle, Fidel Castro'nun Amerikalı gazeteci Jeffrey Goldberg'e bir öğlen yemeği sırasında "Küba modeli artık bizim bile işimizi görmüyor" deyivermesi üst üste gelince, tüm dünyada ana akım medya sayfalarını "devrimin sonu" haberleri süsledi. Üstelik tam da Küba devriminin 29 Eylül'deki 50. yıl kutlamalarının hemen öncesinde. Hele bir de Küba İnisiyatifi adı altında bir grup Britanyalı girişimcinin ülkede turizm yatırımı yapmak için 26 Eylül - 3 Ekim tarihleri arasında bir Küba ziyareti düzenlemesi, serbest piyasacıları zevkten dört köşe etti. Aylık ücretlerin 20-25 doların üstüne çıkmadığı, gıda üretiminde geçen yıl yüzde 7.5'luk bir düşüşün yaşandığı ülke artık devlet merkezli bir sistemle yönetilemiyordu besbelli, bu ziyaretçilerin yapacağı otellere, golf sahalarına, yenilenebilir enerji yatırımlarına ihtiyaç vardı.

Haberler doğru, ama yorumlar için aynı şeyi söylemek zor. Londra'daki elçilik sözcüsü Igor Caballero'nun dillendirdiği gibi, Küba yabancı sermayeye ve karma projelere açılıyor. Lâkin işin püf noktası, sarf edilen "karma" sözünde. Her yıl 170 bin Britanyalı'nın ziyaret ettiği ülkede bakır kıyıların bir kısmının 99 yıllığına kiraya verilip Esencia Otelleri'nin 400 milyon dolarlık yatırımı gibi turizm atakları planlanıyor, 1959'dan beri ilk kez ülkeye yabancı sermaye giriyor. 1968'de ekonomik nedenlerle değil, karşı-devrimi besledikleri gerekçesiyle kapatılan özel kafe, bar ve gece kulüpleri

yeniden açılıyor, ama devlet bir düzenleyici güç olarak yetkilerini kimseye devretmeye niyetli değil.

Devrimin üç başarısızlığı

Hâlihazırda Küba'nın çalışanlarının yüzde 85'i, yani yaklaşık 6 milyonu devlet görevlisi. Geçtiğimiz nisan'da berber ve kuaförlere özel işletme açma izni verilmişti zaten. Uzun süredir "devrimin en büyük üç başarısızlığı sabah kahvaltısı, öğlen yemeği ve akşam yemeği" esprilerine konu olan gıda kriziyle başa çıkabilmek için de 1 milyon hektarlık bir alan kişilere ve kooperatiflere devredilmiş, meyve-sebze satışındaki kısıtlamalar hafifletilmişti. Şimdi sırada Mart 2011'e kadar 500 bin kamu işçisinin yeni oluşturulan şeker üretimi, halk sağlığı, turizm ve tarım sektörlerine kaydırılması söz konusu. Ancak bu, medyada yer aldığı gibi bir "kapı önüne konma" değil; çalışanların hepsi özel girişim konusunda eğitimden geçirilecek. Dağıtılacak 250 bin lisansla beraber Küba'da kişilerin kendi adına evlerinin odasını kiralaması,

bahçıvanlık, ütücülük, taksicilik yapması, ayakkabı boyaması, tamirat işleri üstlenmesi, akrabaları dışında kimseleri çalıştırması serbest bırakılacak.

Birtakım çekinceler de yok değil. Her şeyden önce, iyi hizmet vermek kavramına tamamen yabancı olan Kübalıların kendileri için çalışmanın ne demek olduğunu bilmemesi. İşletmelerin büyük bir kısmının bir yıl dolmadan batacağı da söyleniyor, bununla ilgili ne tür önlemler alınacağı açıklanmadı. Şu anda işsizliğin yüzde 1.7 olduğu ülkede bu oranın ve tabii kaçınılmaz olarak suçların artmasından, rejimi sallayacak protestoların yükselmesinden endişe ediliyor. Endişeye mahal olmadığını söyleyenler ise Küba'da diğer Latin Amerika ülkeleriyle, hatta dünyanın çok büyük bir kesimiyle kıyaslanmayacak derecede yüksek olan eğitim seviyesine işaret ediyorlar. Onlara Küba halkının bu işi kıvrabileceğine dair umut veren bir başka faktörse, karaborsada son yıllarda yaşanan olağandışı hareketlilik.

Guardian'da gelişmeleri yorumlayan Londra Metropolitan Üniversitesi Karayipler ve Latin Amerika Araştırmaları Merkezi'nin yöneticisi Stephen Wilkinson, işçilerin çalıştıkları fabrikaların sahibi olmasına dair programların da yolda olduğunu hatırlatıp, dünyanın en büyük kooperatifleşme hamlesine dönüşme potansiyeli olan bir hareketle karşı

karşıya olabileceğimizi söylüyor ve ekliyor: "Bu farklı bir sosyalizm modeli ve işlemeyebilir de elbette; ama kapitalizm değil." Ancak bundan 25 sene önce Gorbaçov'un da Sovyetler Birliği için yirmi sene İsvetç modeline geçme planıyla yola çıkıp, ülkesindeki devasa kamusal işletmeler karşısında ağzı sulanan Batı dünyasının yardımıyla Yeltsin tarafından şarampole yuvarlanıp tarihin en büyük talanına yol açmasına benzer bir durumla karşılaşılabilir mi, bunu zaman gösterecek.

Doruk Yurdesin

Correa'ya darbe girişimi

EKVADOR Sosyalist başkan Rafael Correa ciddi bir badire atlattı. Başkent Quito'da hükümetin kesintilerini protesto eden polislerin gösterisi sırasında üstüne atılan gaz bombası yüzünden tedaviye alınan Correa, protestocu polislerin kuşattığı hastaneden ordunun müdahalesiyle kurtarıldı. Ordu-polis çatışmasında iki kişi öldü, yetmiş kişi yaralandı. Correa, olayların "darbe girişimi" olduğunu söyledi ve olağanüstü hâl ilân etti.

Mono Jojoy öldürüldü

KOLOMBİYA 1960'lardan beri bağımsızlık mücadelesi veren Marksist FARC (Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri) örgütünün "Mono Jojoy" lâkabıyla tanınan askerî lideri Victor Julio Suárez Rojas, cangılda uğradığı hava saldırısında öldürüldü. ABD'nin kafasına 5 milyon dolar ödül koyduğu Mono Jojoy'un ölümü, son on yılda merkez komitesinin neredeyse tamamını kaybeden FARC'ın aldığı en büyük darbe olarak yorumlandı.

Yeni soykırım davası

KAMBOÇYA İktidarda olduğu 1975-79 yılları arasında ülkedeki azınlıklara karşı soykırım politikası uygulayan Kızıl Kmerler'in dört üst düzey yöneticisi hakkında yeni bir dava açıldı. Pol Pot'un kurmayları olan sanıklar, BM desteğiyle kurulan mahkemede soykırımın yanı sıra insanlığa karşı suç, savaş suçu ve cinayet işlemekten yargılanacak. Kızıl Kmerler döneminde 2 milyon kişinin öldürüldüğü sanılıyor.

Dilma ikinci tura kaldı

BREZİLYA Başkanlık seçimlerinin ilk turunda Lula'nın halefi, PT (İşçi Partisi) adayı Dilma Rouseff yüzde 46 oranında oy alarak, yüzde 33'te kalan en yakın rakibi sosyal demokrat Jose Serra'ya fark attı. Ama salt çoğunluğu sağlayamadığı için başkanın belirlenmesi ikinci tura kaldı. Lula'nın eski çevre bakanı, Yeşil Parti adayı Marina Silva ise büyük bir başarı gösterip yüzde 20 oranında oy aldı. Dilma'nın kazanması büyük olasılık.

VENEZÜELLA

Bolivarcı devrime uyarı

Chavez ömür boyu başkanlık yapma şansını kaybettiği anayasa referandumundan sonra ikinci büyük darbeyi parlamento seçimlerinde aldı. Muhalefetin bu defa boykot etmediği seçimler, iktidar partisinin parlamentodaki mutlak çoğunluğunu yitirmesiyle sonuçlandı. Chavez'in teknesi su almaya başladı.

HUGO CHAVEZ, her seçim sonrasında Chavista'lara Milaflores'in balkonunda seslenirdi. Lâkin bu sefer ilk mesajını Twitter'dan vermeyi tercih etti: "Yoldaşlar, somut bir zafer elde ettik. Bundan sonra Bolivarcı devrimi ve demokratik sosyalizmi derinleştirmek ve güçlendirmek zorundayız!" Bununla birlikte, aralıksız on yıldır, son derece saldırgan, seviyesiz ve manipülatif propaganda yapan muhalefet basını ise kendi açılarından bir zaferin manşetlerini hazırlamışlardı. Tal Cual gazetesi "Bu sabah açık ve parlak bir güne uyandık. Gölge-lerin dönmesine bir daha izin vermeyeceğiz!" derken, El Nacional gazetesi "Venezüella artık kızıl değil" manşetiyle güne başladı. Peki bu iki "galip" kutup arasında gerçek nereye oturuyor? Öncelikle, Chavez'in üslubuna aşına olanlar için Twitter'a sıkıştırdığı "mağrur" kelâm, ortada bir zafer olmadığını gösteriyor. Muhalefet ise son beş seçimde yakaladığı en büyük başarının sarhoşluğunda on yıllık yapısal süreci hafife almış gözüküyor.

Venezüella, 2005'ten beri aralıksız her sene seçimle meşgul. Dile kolay, tam altı seçim yaşandı. Bu nedenle midir bilinmez, son olarak yapılan parlamento seçimlerindeki yüzde 66'luk katılım oldukça iyi bir sonuç olarak görülüyor. Resmî olmayan sonuçlara göre iktidardaki Venezüella Birleşik Sosyalist Partisi (PSUV) ve Chavez yanlısı sol cephe oyların yüzde 48.2'sini alırken, Demokratik Birlik Koalisyonu (MUD) altında birleşen muhalefet oyların yüzde 47.1'ini aldı. Lâkin seçim sistemi, parlamentodaki 165 koltuktan 98'ni PSUV'a, 65'ini de MUD'a dağıtırken, iki koltuk da diğer sol partiye gitmiş oldu.

Latin Amerika Parlamentosu'na gönderilen temsilci sayısı ise eşitti: 5-5. Böylelikle, Chavista'ların seçim öncesinde öngördüğü üçte ikilik mutlak çoğunluk için ihtiyaç duyulan 110 sandalye hedefi de gerçekleşmemiş oldu. Bundan önceki seçimlerde, muha-

lefetin seçimi boykot ettiği ve parlamentonun tamamen Chavez yanlılarının eline geçtiği düşünülürse, bundan sonrasının "devrim" ile "karşı-devrim" arasında gerçekleşecek sert bir parlamenter oyun olacağı ortada. Tarafların önceki performanslarından anladığımız, herhangi bir uzlaşmanın zinhar gerçekleşmeyeceği...

Sadece performanslar da değil, oligarkların denetiminde olan ve orta, üst-orta sınıfın domine ettiği (içindeki birkaç küçük sol grubu saymazsak) muhalefetin programı ile PSUV'un programı birbirlerinden tamamen farklı. Diğer fasla geçmeden, son beş yılda Chavez popülaritesinin izlediği seyri verelim: 2006 başkanlık seçimi: Chavez yüzde 62.8, muhalefet adayı Rosales yüzde 36.9. 2008 bölgesel seçimler: PSUV yüzde 58, muhalefet yüzde 42. 2009 anayasa referandumu (görev sürelerinin sınırlılığı ile ilgili beş maddenin değişimi): Evet, yani PSUV yüzde 54, hayır yüzde 45. Son geline nokta ise, teknik olarak kafa kafaya.

Neden böyle oldu?

Bu kadar kısa zamanda gerçekleşen bu düşüş, analistler için çok da beklenmedik bir gelişme değil. Nedenler ise çeşitli. Ama en

çok bahsi geçen, 2008'de başlayan ve 2009'un ilk yarısına kadar devam eden ekonomik resesyon (durgunluk) ve artan enflasyonun başta gıda olmak üzere temel ihtiyaçlara yansması. Krizin yol açtığı karaborsanın iç pazarda doları yaygınlaştırması ve bunun spekülasyonları tetiklemesi. Büyük

kentler başta olmak üzere ülke genelinde artan suç oranı –ki bu başlık oligarklara ait olan ve neredeyse popüler medyanın tamamını oluşturan muhalefet medyasının bir dönemdir kendisinden uzaklaşmakta olan eğitilmiş orta sınıfı kazanmak için oyaladığı ve siyasî söylemine yerleştirdiği en önemli konuydu.

Ve bir de yoğun elektrik kesintileri.

Mesele yabana atılmasın, Venezüella halkı tam bir TV müptelasıdır. Soldan gelen temel ve oldukça önemli eleştiri ise, yerel yöneticilerin ve reformist bürokrasinin Bolivarcı devrimle arasındaki "uyum sorunu" idi. Buna dair iki çarpıcı örnek vardı. Seçim sonucu büyük sürpriz olan Anzoátegui eyaletinde, güya Chavist vali, işçilere karşı tekeli otomotiv endüstrisine omuz verdi ve Chavez ülkenin en yoksul mahallesi olan Petare'de seçimi üst üste ikinci kez kaybetti.

"Devrimin sözden çok eyleme ihtiyacı var" diyen Marksist yazar Patrick Larsen'in "dost uyarısı" da önemliydi. Mealen şunları söylüyordu: "Bolivarcı devrimin en ciddi yapısal dönüşüm prensiplerine (kamusallaştırma ve mülkiyetin kooperatiflere devri) rağmen, ulusal ekonominin finans, enerji, iletişim, maden, gıda, iletişim, medya gibi ana gövdesinin yanında latifundia'ların hâlâ oligarşinin elinde olması. Petrolü saymazsak, kamulaştırma oranı son beş yılda gayrı safi millî hasılanın sadece yüzde 8'ini oluşturuyor. Devrimin nefesinin ne denli kesik olduğuna dair iyi birer gösterge."

Ezcümle, Bolivarcı devrim tarihinin en ciddi uyarısını almış oldu. **Tan Morgül**

İSPANYA Genel grevlerin ilki

2003'TEN beri iktidarda olan Sosyalist İşçi Partisi'ne (PSOE) karşı ilk kez genel grev yapıldı. Ekonomik krizi bahane edip memur maaşlarında kesintiye giden ve emekli maaşlarını donduran Zapatero hükümetinin, kamu harcamalarını kısma, emeklilik yaşını 65'ten 67'ye çıkartma ve İş Kanunu'nda işten çıkarmayı kolaylaştı-

ran "esnekleşmeler" yapma kararları protesto edildi. Genel grev özellikle otomotiv ve metalurji sektörleri ile limanlarda etkisini gösterdi; işçilerin tamamı işi bıraktı. Temizlik işçilerinin de greve büyük destek verdiği gözlemlendi. En az katılımın ise turizm, eğitim ve sağlık sektörleri ile mağazalarda görüldüğü kaydedildi. Madrid'de gazete satılmadı, oto-

büsler çalışmadı, tren seferleri birkaç istisna dışında yapılmadı. Madrid ve Barcelona'daki gösterilerde çatışmalar çıktı. Sendikalar katılımın yüzde 70 düzeyinde olduğunu açıkladı. İşsizliğin yüzde 20'lere çıktığı İspanya, krizi en ağır yaşayan AB ülkeleri arasında yer alıyor. Sermaye çevreleri, İspanyol hükümetine bütçe açığını kapatması ve büyümeyi hızlandırması yönünde baskı yapıyor. Hükümetin bulunduğu

"acı reçete" faturayı büyük ölçüde emekçi kesimlere ödetiyor. Sendikalar, hükümetten geri adım atmasını bekliyor. Öte yandan, İspanya grevde yalnız değildi. İrlanda, İtalya ve Portekiz'in öncülük ettiği 12 ülkede protesto eylemleri düzenlendi. Avrupa'nın dört bir yanında sendikalar kemer sıkma politikalarına karşı mücadele kararı aldı. Ufukta kıta ölçeğinde yapılacak bir genel grev görünüyor.

AVRUPA Çok alâmetler belirdi...

Avrupa'nın "öteki hayaleti" tekrar ortaya çıktı... Ekonomik kriz, uzun süredir tabutunda uyuyan vampiri uyandırdı. Irkçılık ve yabancı düşmanlığı Avrupa'nın tümünde yavaş ama emin adımlarla güçleniyor. Geçtiğimiz on yılın gidişatı, kıtanın derin sorunlarına neofaşizm belasının da eklendiğini gösteriyor.

ON YIL ÖNCE, Avusturyalı ırkçı siyasetçi Jörg Haider'in Özgürlük Partisi seçimlerde oyların yüzde 27'sini alınca Avrupa'yı bir telaş sarmıştı. Toplama

kamplarının çok da uzağında olmayan bir yerde, ırkçılık yeniden siyasette boy gösteriyor, toplumda destek buluyordu. Avrupa Birliği düşüncesinin henüz bu ölçüde örselemediği bir zamanda, Avrupa ülkelerinin toplu uyarılarına rağmen, Haider, muhafazakâr Avusturya Halk Partisi ile hükümeti kurmuş, ancak parti içi anlaşmazlıklar yüzünden partisi küçüldükçe küçülmüş, hükümetten ve güçten düşmüştü. Avrupa, bir süreliğine de olsa nefes almıştı.

Bu nefesten sekiz yıl sonra, Haider'in bir trafik kazasında ölmesinden bir gün önce, tüm dünyanın yanı sıra Avrupa başka bir ekonomik iklimin etkisi altındaydı. ABD'de on beşinci banka iflasını ilan etmiş, her kafa-

dan bir ses çıkıyor, kapitalizmin aktörleri yerleşik düzenin en az zayıflatla sürdürülebilmesi için kâh birlikte, kâh karşı karşıya gelerek kafa patlatıyordu. Bu gürültülü tartışmanın ortasında kaynayıp giden ise, krizin toplumsal etkileri idi. Tıpkı ekonomik sonuçlar gibi sökün eden toplumsal sonuçların en vahimi, Avrupa'nın ortak geçmişinde yazılı hoşgörüsüzüğün palazlanması, ırkçılığın dişini göstermesi oldu.

"Haylaz çocuk" ırkçılık

Halbuki Avrupa'da çok değil, bundan birkaç yıl öncesine kadar "her şey yolunda" idi. Irkçılık, II. Dünya Savaşı'ndan bugüne birkaç "münferit" adli olay dışında kültürel / toplumsal alanda denetim altında tutuluyor, stadyumlardan ya da sokak aralarından siyasete taşmamasına özen gösteriliyordu. Irkçılık, Avrupa sağından odasından çıkmaması gereken yaramaz çocuk muamelesi görüyor, çıkmaya kalkıştığında

kafasına şaplağı yiyordu. Haider'in siyasi çıkışına itiraz, ırkçılığın varlığına değil, siyasette temsil hakkı istemesine yöneltilen bir kolektif itirazdı.

Aradan on yıl geçtikten sonra itirazlar cılızlaştı. Daha doğrusu, itirazlara o güne kadar eşlik eden Avrupa merkez sağ siyaseti, bu itirazlarını terketti ve söylemleriyle bir ayağını karşı tarafa attı. AB'nin en büyük iki dinamik ülkesi Almanya'nın ve Fransa'nın şu anki başkanlarının yabancı düşmanı icraat ve söylemleri, iki tipik örnek.

İtirazların cılızlaşması bir neden değil, sonuç. Tıpkı Avrupa sağına yön veren liderlerin bugüne kadar bilinen kısmen uzlaşmacı, yerleşik siyasetlerini adım adım terketmeye başlamaları gibi. Bir diğer deyişle, aşırı sağ partilerin oy oranlarındaki artışa bakmanın yanı sıra, merkez sağın söylemlerindeki radikalleşmeye de bakmalıyız, ki alarm zillerini daha bir vehamet ile çalabilelim.

"İşiniz bitti, hadi dışarı!"

Tüm gelişmiş ülkeler ekonomik krizden paylarına düşeni aldılar almasına, ama söz konusu olan bunun işgücüne etkileri olunca, kıdemli AB ülkelerinin konumu daha farklı: Gelişmiş Avrupa ülkelerinde yaşanan nüfus, uzun vadede giderek artan yabancı işgücü girdisini zorunlu kılıyor.

Buna rağmen yaşanan ekonomik krizin artırdığı işsizlik, tüm bakışların en kolay hedeflere yönelmesine neden oldu. Sırasıyla Çingeneler, Müslümanlar, Doğu Bloku ülkelerinden göçenler, "ülkenin kaymağını yiyen azınlıklar"... Türk göçmenlerin Almanya'da başına gelenler, ucuz işgücü olarak keyifle kullanılan kitlelerin toplumun diğer alanlarında kendilerini kendi parametreleriyle göstermeye yeltenmeleriyle birlikte başlarına neler geldiğinin iyi bir örneği. O güne kadar "çalışkanlığı" ile bilinen Türkler, ülkenin kısmen vasıfsız işgücüne eskisi kadar gereksinimi kalmayınca, toplum ve siyaset gözünde "ülkeye uyum sağlamakta zorlanan" Türklere dönüştüler. Hemen tüm Avrupa ülkelerindeki hemen tüm azınlıklar, bu algı kırılmasından kendilerine düşen payı aldı, alıyor.

A la carte ırkçılık tabağı

Her ülke, "öteki"sini kendine özgü tarihsel, demografik ve siyasi koşullara göre

seçti. Müslüman ülkelerden işgücü ithal eden ülkelerin seçimini 11 Eylül sonrası küresel siyasî atmosfer kolaylaştırdı.* Ama Macaristan, Bulgaristan, Romanya gibi eski Sovyet Bloku ülkeleri boş durmadılar, hatta yer yer kulağı geçtiler. Geçtiğimiz genel seçimlerde Macaristan'ın üçüncü büyük partisi haline gelen Jobbik, faşist programı dışında "Macar Gardları" adını taktığı kendine ait milis güçleriyle de biliniyor. Bu güçlerin Romanlara sık sık saldırdığı da bilinen bir başka gerçek.

Avrupa'da siyaset topluma değil, toplum siyasete yön vermeye başladı, ancak sözünü ettiğimiz toplumların hemen hepsinin bünyesinde yıllardır kış uykusunu uyuyan ırkçılık ve hoşgörüsüzlük uyanıyor. Geçtiğimiz yıl Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı'nın "Azınlıklar ve Ayrımcılık Araştırması", durumun vehametini gözler önüne serdi: Her dört azınlık topluluğu üyesin-

den biri, bir yıl içinde en az bir kez ayrımcılığa maruz kaldığını söylüyor, bu oran Romanlar arasında yüzde 50'ye çıkıyordu. Merak edenler için, ayrımcılık rekoru, Çek Cumhuriyeti'ne ait (Romanlara karşı, yüzde 64). Ancak soruyu bir azınlık üyesinin kaç kez ayrımcılığa uğradığı biçiminde sorarsanız, rekoru eski tüfeklerden İtalya ele geçiriyor: İtalya'daki bir Kuzey Afrikalı, yılda ortalama 9.29 kez ayrımcılığa tâbi tutulduğunu söylüyor.

Peki göçmenlerin fiziksel şiddet ile en çok tehdit edildiği ya da şiddetin en fazla uygulandığı ülke? Finlandiya! 12 ay içinde 100 Somaliliye 74 kez saldırılmış. Bu oranı, 100 Kuzey Afrikalıya 44 saldırı ile İtalya, ardından 100 Romana 42 saldırı ile Çek Cumhuriyeti takip ediyor. Raporda adı sık sık geçen ülkelerin çeşitliliği bile (Malta, Danimarka, Macaristan, Yunanistan, Polonya, Danimarka) ırkçılık ve ayrımcılığın Avrupa içinde sınır tanımadığının bir göstergesi.**

Avrupa'da bir hayalet dolaşıyor, ancak bildiğimiz, umduğumuz hayalet değil bu. Avrupa'nın yarım yüzyıl önce öldürdüğünü sandığı öz evladı geri geldi. **Ertan Keskinsoy**

* İslâmfobinin aslında ırkçılığın yeni bir görünümü olduğu, bu yeni ırkçılığın ise Avrupa siyaseti tarafından nasıl örtbas edildiği üzerine, *Hürriyet Emin'in* 7 Eylül 2010 tarihli *Radikal'deki* yazısı önerilir.

** Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı'nın Ayrımcılık Raporu için: www.fra.europa.eu

NEOFAŞİZMİN YÜKSELİŞ KRONOLOJİSİ

• **30 Eylül 2005** Danimarka'daki Jyllands-Posten gazetesi, tam sayfasını "Muhammed'in Yüzleri" başlığıyla sunduğu karikatürlere ayırdı. İşin ilginç, 10 Ocak 2006'da bir Norveç gazetesi aynı karikatürleri yeniden basana kadar hiçbir tepkinin olmamasıydı. Bundan bir ay sonra ise, İtalyan bakanlardan Roberto Calderoli, üzerinde söz konusu karikatürlerin basılı olduğu tişörtleri hükümet üyelerine dağıtacağını söylemişti.

• **27 Ekim 2005** Fransa'nın Clichy-sous-Bois şehrinde, Zyed Benna (17) ve Bouna Traoré (15) adındaki iki genç, Fransız polisinden kaçarken sığındıkları bir elektrik istasyonunda elektrik akımına kapılarak öldü. Bunun üzerine Fransa'nın dört bir yanında ayaklanmalar başladı.

• **11 Eylül 2007** Avrupa'nın İslâmlaşmasını Durdurun hareketi, Brüksel'de ilk toplu gösterisini yaptı. Hareket, ABD de dahil 11 ülkede etkinlik gösteriyor.

• **Ekim 2007** İsviçre'nin popülist sağ Halk Partisi, seçim afişlerinde "Daha Fazla Güvenlik İçin" sloganının yanında, beyaz koyunların siyah bir koyunu tekmeleyip İsviçre sınırlarından attığı bir afiş kullandı.

• **13 Kasım 2007** Danimarka'daki genel seçimlerde, Danimarka Halk Partisi, oyların yüzde 13.9'unu aldı, 175 sandalyeli parlamentoda 25 sandalye elde ederek ülkenin üçüncü büyük partisi konumuna geldi. Aynı parti, iki yıl sonraki AP seçimlerinde oylarını bir önceki AP seçimine oranla ikiye katlayarak (yüzde 15.9) iki sandalye elde edecekti.

• **27 Mart 2008** Hollandalı ırkçı politikacı Geert Wilders'in İslâm'ı hedef alan filmi

"Fitne", internette yayınlandı.

• **28 Eylül 2008** Haider'in kurmuş olduğu Avusturya'nın Geleceği İçin İttifak, genel seçimlerde oyların 10.7'sini alıp 183 üyeli parlamentoda 21 sandalye elde etti.

• **23 Şubat 2009** Macaristan'da Romanlara karşı en kanlı saldırı yapıldı. Kundaklanan evinden çıkmaya çalışan bir Roman ve beş yaşındaki oğlu vurularak öldürüldü.

• **Haziran 2009** Faşist Alman Ulusal Demokrasi Partisi (NPD) yerel seçimlerde 120 Şehir Konseyi üyeliği kazandı. Der Spiegel, seçim sonuçları üzerine yaptığı yorumda, partinin "beklendiği gibi ezici bir üstünlük elde edemese de, siyasî yaşamda kendisine kalıcı bir yer edindiğinden" söz ediyordu.

• **5 Temmuz 2009** Bulgaristan'ın Ataka Partisi, genel seçimlerde oyların yüzde 9.4'ünü alarak 240 sandalyeli parlamentoda 21 sandalye elde etti. Aynı parti, bir ay önceki

Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oyların yüzde 12'sini almıştı.

• **Ocak 2010** İtalya'nın güneyindeki Calabria şehrinde Nijeryalı ve Togolu iki göçmenin vurularak yaralanması üzerine çoğunluğu Afrikalılardan oluşan yüzlerce göçmen ayaklandı. 37 kişi yaralandı. İtalya'da tarım sektöründe binlerce Afrikalı göçmen, ucuz işgücü olarak istihdam ediliyor.

• **21 Mart 2010** Fransa'daki bölgesel seçimlerde, liderliğini 81 yaşındaki Le Pen'in yaptığı Ulusal Cephe, düşüşüne son verip oyların yüzde 9.17'sini alarak ikinci turdan en güçlü üçüncü blok olarak çıktı.

• **25 Nisan 2010** Macaristan'daki genel seçimlerde faşist Jobbik Partisi, oyların yüzde 16.67'sini, 386 sandalyelerin ise yüzde 47'sini alarak ülkenin en büyük üçüncü partisi konumuna yükseldi.

• **9 Haziran 2010** Geert Wilders'in liderliğini yaptığı Özgürlük Partisi, genel seçimlerde oyların yüzde 15.5'ini, 150 sandalyenin 24'ünü alarak en büyük üçüncü parti oldu. Bir önceki seçimde yüzde 5.9 oy almışlardı.

• **16 Temmuz 2010** Fransız polisi Grenoble'da Karim Boudouda adında bir göçmeni öldürünce, şehirde 2005'tekini andıran, Müslüman gençlerin başını çektiği bir ayaklanma yaşandı. Aynı gün Fransız polisi boş durmuyor, kontrol noktasında durmayan bir Fransız Romanını da vurarak öldürüyordu. Ölüm haberini alan Saint-Aignan şehrindeki Romanlar, ayaklanıp kasabanın altını üstüne getirdiler. Bunun üzerine Sarkozy hükümeti, Bulgaristan ve Romanya'dan gelen Romanların ülkelerine zorla geri gönderilmesi kararı aldı. 5 Ağustos'ta İçişleri Bakanlığı tarafından bölge emniyet müdürlüklerine gönderilen gizli bir genelgede üç ay içinde 300 göçmen kampının yıkılması isteniyor, Roman kamplarının önceki arzettiği belirtiliyordu. Geçtiğimiz süre içinde –bildiğimiz kadarıyla– 51 Roman kampı yıkıldı, en az 1230 Avrupalı Roman ülkelerine geri gönderildi.

• **19 Eylül 2010** İsveç genel seçimlerinde, ırkçı İsveç Demokratları, oyların yüzde 5.7'sini alarak ilk kez Parlamento'ya girdi. Bu seçimler, aynı zamanda İsveç tarihinde ilk kez bir merkez sağ hükümetin peşpeşe iki seçim kazandığı seçimler oldu. **E.K.**

ULUSLARIN kaderidir bu! Ne zaman ulusluğunu göstermeye, şişinip böbürlenmeye, kendisini yüceltmeye kalksa, hemen sulu-luk yapar, salyaları akar. Akıllı uslu halklar olabilir belki, ama

böyle bir ulusa rastlayamazsınız. İşin tuhafı, "uluslar" olmadan ulus olunmaz. Ulus olmanın esas maddesi başka uluslardır. Yunanlılar olmasa Türkler olmaz. Türkler ve Yahudiler olmasa, Almanlar hiç olmaz.

Uluslar uslanmazlar. Çünkü hepsi -huy-ları kurusun- öğretmen olma sevdalısı, öğretmenlik yapma meraklısıdır: Ders almazlar, verirler. Hele deniz kenarında yaşayanlar çok şanslıdır. Bu uluslar tarih boyunca ellerinde sünger öğretmen edasıyla dolaşır ve zırt pırt karşılarına dikilen geçmişin üzerine süngerlerini hızla çekiverirler... Bu nedenle her ulus avuçiçi kadar da olsa denizde kıyısı olsun ister. Küçümsemeyelim, kuzeyde de olsa Almanların denizi vardır.

Çok acıklı, hattâ mânâlıdır: Almanlar yüzyıllardır bu -bırrrrr!- ceset kadar soğuk denizlere sıcak plaj muamelesi yapar. Onun ıssız kıyılarını "Sapık" filmindeki Norman Bates karakteri gibi (Dikkat! Norman / Normandiya / Nordman: Kuzey değilse nedir Hitchcock'a göre sapık!) insanın dikenlerini kaldıracak tuhaf aksesuarlarla süslerler. Üç tarafı kapalı, güneşin değil, rüzgârın yakıcı etkilerine karşı yapılmış, ayaklı tabutlara benzeyen, uzanılmayan, ancak oturulan şezlonglar... O şezlongların tepesine iştirilmiş, ille mavi çizgili güneş şemsiyeleri... Gellere ve gitlere açık tatsız tuzlu kıyılar... Ancak bir reklam filminde, uzun kollu, bej rengi, yumuşatıcıya batmış kazaklara sarınmış olmalı insan, gülerken ve umutla bakmak istiyorsa o buza; sert ve soğuk boşluğa değen denize.

Alman olmak pek "cool"

Almanlar bütün tahminlerin üzerinde medenîdirler. Reklam filmlerindeymişcesine yaşarlar. Hollywood'a sermayedar olacak kadar tapmaları boşuna mı? Ah, yüksek bütçeli Amerikan filmlerinde bir-iki Alman oyuncu oynatılmaya görsün; ulusça sevinçten akıllarını oynatırlar. Doris Day'i kim bilmez?! Onun Alman kökleriyle gurur duyarlar. Doris Day Turizmi vardır Amerika'da. Dorisçik n'apsın, bu köklere bit gibi yapışıp kalan hatırı sayılır Almanı söğüşlemek için bir otele ortak olmuştur. Yahudi Soykırımı'nın külleri sadece Almanya'da değil, bütün dünyada soğumaktadır. Son zamanlarda Hollywood'da Nicolas Cage'den Sandra Bullock'a herkes birdenbire Alman kesilmiştir... Soyadına bakıp aldırmanın, Leonardo Di Caprio'nun ane tarafı da Alman'dır. Bugün Almanlarda olduğu kadar, Almanlıkta da her zamankinden daha iyi para vardır. Almanlık "Uluslar Borsası"nda en çok kazandıranların başındadır.

Türkseniz, Arapsanız, Yahudiyse, kı-sacası Alman değilseniz, bence korkunuz! Almanlık biti kanlanmakta, sarışın siyaset sağ-sol demeden inanılmaz yerlerden gelen destek ve teşviklerle palazlandırılmakta, Almanlık o eski parıltılarına kavuşmakta, kahverengi günlerdeki gibi "her zaman her yerde gu-

ALMANYA

Ne kadar Alman?

THILO SARRAZIN

Kara mizah ustası Walter Abish, ünlü romanına alaycı biçimde "Ne Kadar Alman" adını vermişti. Bu soruyu "ciddi" olarak soranlar da var. Alman bürokrat ve sosyal demokrat politikacı Thilo Sarrazin, başta Türkler olmak üzere bütün yabancıları hedef alan ırkçı açıklamalarını kitaplaştırdı. Ama bundan da vahimi Almanya'nın tepkisiydi. Almanların büyük bölümü kitabı bağrına bastı.

rur duyulan" bir hâle gelmektedir. "Alman olmakla gurur duyulmaz!" diyen, bir ulusa dahil olmanın vereceği hazzı reddeden, Almanya'nın Alman olmayan son insanı, eski Cumhurbaşkanı Johannes Rau öleli, fikirleri sessiz sedasız toprağa verileli çok olmuştur.

Şimdi Thilo Sarrazin zamanıdır. Kitabı Almanya'da en çok satanlar, fikirleri en çok takdir edilenler listesinin başındadır. Hitler ve bütün diğer genetik bilimine tapan saf Almanlar gibi göçmendir, Almanlığı kuşkuludur. Adam sende! Alman Deyimler Sözlüğü için gazetelerde yayınlanan bir haberden derlenmiş bir cümle: "Hitler'e gen testi yapmışlar, Almanlık dışında her şey çıkmış."

"Yeter, Söz Faşizmin!"

Sarrazin'in kişiliğinde ete kemiğe bürünen nedir? Alman faşizminin çıkacak "delik" arayan feryadıdır. Bu feryadın temsilcisi, yazarı Sarrazin'dir. Kitabının adı: "Almanya Kendini Yok Ediyor!" Türkçeye muhakkak popülist duyarlıkların şerefine "Yeter, Söz Faşizmin!" altbaşlığıyla çevrilmelidir. Kitap diyorum, ama yazdıkları zaten birkaç yıldır medyada hiç çekinmeden söylediği, sadece Alman olmayanların midesini bulandırabilen şeylerdir.

Faşizm, saklandığı o "delik"ten birkaç yıl önce çekilen ve izlenme rekorları kıran, Alman faşizmin babalarına ilişkin kanılarımızı yerin dibine sokmaya yeltenen, "canım, Hitler de benim gibi bir adamdı" diyen, ama sen ben küfür ederken film boyunca ne kendisinin ne de arkadaşlarının ağzından Yahudilere ilişkin tek bir kaba söz işitilmeyen "Untergang" (Yeraltı) filmiyle de çıkmıştır. Faşizm bütün Almanya'da epeydir ve sistemli olarak çıkmıştır. Yabancılar, özellikle Müslüman

olanlarına yönelik şimdilik sözlü ırkçı saldırıların, Sarrazin'in kitabında dillendirdiği gündelik hakaretlerin adı demokrasidir, ifade özgürlüğüdür: IQ'ları düşükler! Başörtülü karafatmalar! Kaderleri genlerine yazılılar!

Almanlığın önündeki en büyük tehdit: Yabancılar! Hasılı Almanya'da demokrasi, geçmişte Yahudiler için kullanılan sıfatlardan, onlardan yola çıkarak geliştirilen endişeler arasından seçip beğenip almaktır. Ateşe körükle giden iki ihtimalli sorularla yapılan anketlerde (devlet televizyonu ARD ve bulvarın gazetesi Bild Zeitung) katılımcıların yüzde 90'ı Sarrazin'i desteklemektedir.

Yeni Hitler: Sarrazin

Almanlar, Yahudi, Çingene, ibne, özürlü hiçbir "arıza"nın olmadığı, sırf kendilerinin bulunduğu bir Almanya denemistir. Hiç kuşku-nuz olmasın, bir kez daha, bu sefer Müslümanların olmadığı bir Almanya denemeye hazırırlar. Geçmişte Hitler'di, bugün önder olarak Sarrazin'leri vardır. Sarrazin devlet politikası gereği Merkez Bankası'ndaki görevinden alınacak, ama aktif politikanın merkezine oturacaktır. Sosyal Demokrat Parti üyeliğinden uzaklaştırılacak, ama Almanlara kendi partisini sunacaktır. Almanya bunu yaparken geçmişteki hatalardan kaçınacaktır. Toplama kampları, fırınlar dönemi demode olmuştur. Bunun yanında geylerin faşist listeden silinme ihtimali de vardır. Alman ibnele-ri de Hollanda ve diğer pek çok Avrupa ülkelerindeki emsallerini izlemekte, pekâlâ "iyi faşist" olabileceklerini ispatlamaktadır.

Günümüzün faşizmi gözü dönerken dahi moderndir. Artık eskinin vahşet gösterilerine başvurmamaktadır. Fransa'ya, İtalya'ya bakın: Avrupa iktidarlar, Türkiye'deki laik endişelerin karşısına Avrupa'nın hoşgörüsünü koyan entelektüellerimizle dalga geçercesine, Müslümanlarla kedinin fareyle oynadığı gibi oynamaktadır. Örtülü kadınları ayak altında dolaş-masınlar diye bir güzel evlerine örtmektedir; yabancıları vatandaşlıktan çıkarmakla korkut-makta, Romanları sınır dışı etmekte, mültecile-ri kamplara tıkıştırılmaktadır. "Sahi," diye sor-maktadır Sarrazin ile günümüzün faşizmi: "Yabancılar işkence etmenin hazzını fırınlara, temerküz kamplarına hapsetmek niye? Neden kapalı kalsın, ulusun üniformalı ve epeyce şanslı bir azınlığına ait olsun bu keyif; olabildiğince fazla insana, sokaklardan işsizlik bürola-rına, göçmen dairelerine, tüm ULUSA dağıt-mak varken eldeki rehineleri?"

Avrupa'nın ekonomik ve ideolojik motoru Almanlar farkındadır: Alman olmak, ulus ol-mak için ulustan olmayanlara, artıklara ihti-yaç vardır. Almanya'da faşizm her zamankin-den canlıdır, daha heyecanlıdır, affedersiniz, s.k gibi dimdik ayakta. Kadın erkek, çocuk, sivil asker, genç yaşlı Sarrazin'in Al-manları ulus olmanın idrakine bir kez daha varmakta, faşizmlerini sokacak yer aramakta-dır. Ne yapmalı? Tam da burada "Untergang" gibi filmlerde göstermedikleri sahiciliği göstermeli, samimi olmalı, dünyanın bütün aşağılık halkları adına Almanlığın böylesine küfür etmeli, faşizmin sızacağı her türlü "delik" tıkanmalıdır! **Niyazi Zorlu**

RES SEVERA VERUM GAUDIUM
HAKİKİ NEŞE ZORLU BİR ŞEYDİR

KOZMOMİLİTAN

Hazırlayan: Göksun Yazıcı
kozmomilitan@birdirbir.org

NEŞE'NİN SİYASETİ

Kozmomilitan

Bugün öncelikle iktidarın kitlelere zerkettiği “keder”e karşı savaşmak gerekiyor. Bunun da yolu neşeyi mümkün ve daim kılmaktan geçiyor. Yani rüyayı gerçekleştirecek cüreti göstermekten. Buyrun yeni vagonumuza, Kozmomilitan’a!

PARÇALANAN dünya, sıkışan zaman. Siyasî mücadelelerin parçalandığına ve kan kaybettiğine tanık olduğumuz son otuz senenin ardından, yerelliğe sıkıştırılmış insanlar ve ulusal bağını koparmış sermayenin ulusötesi hareketlerinin arasında başka bir siyaset aramak mümkün olamaz mı? Kozmomilitan böyle bir arayışın ürünü ve başka bir siyaset arayışında ne ilk ne de tek. Kozmomilitan, kişiselliğimize sıkıştırılan dünyamızı parçalayan ekonomik, sosyal ve siyasî baskılar arasından, tekil ve evrensel birleştiren değil, birbirini mümkün kılan iki temel kavram olarak görüp evrensel bir perspektifle tekrar dünyaya ve olaylara bakmayı amaçlıyor. Böyle bir perspektif değişimi, yeni militanları sıkıştırdıkları köşelerden çıkıp bir araya gelmeleri, dünyayı yeniden tüm bir dünya olarak görünce açılan yeni eylem alanlarını değerlendirmeleri için de yapılan bir çağrı. Kozmomilitan, evrenselliğin felsefi ve siyasî tanımlarındaki mevcut sorunların da yeniden tartışılacağı bir platform olmayı amaçlıyor, ama bütün tartışmaların yeni düşünce ve eylem alanları açmasını her militan gibi gözeterek. Bu perspektif ile yazılan her militan yazı, Kozmomilitan’ın sayfalarında yer bulacaktır; bu anlamda yeni militanları sadece okumaya değil, yazmaya ve tartışmaya da davet ediyor. Karşılaşma alanlarının yeniden oluşturulması, özgür karşılaşmaların yarattığı düşünce ve eylem gücünün dünyayı yeniden kurabilmesi için düşünceye ve varoluşa yapışan kısıtların sökülmesi ve açılan alanda kurucu politikanın işe koyulmasıyla yapılacak bu militanlık, Spinozacı bir anlamda “neşe”li olmayı umuyor. “Neşe” ne öznel bir sevinç ne de yapmacık bir gülümseme. “Neşe”, “neşe”nin yaşantılanmasını engelleyen iktidarlara yüzleşecek olan bir varoluş gücü olarak tanımlanabilir, çünkü Spinoza’nın dediği gibi, her türlü iktidarın kitlelerin “keder”ine ihtiyacı vardır, yani insanlar varoluş güçlerinden kaybederek “kitle” haline getirilir.

Ulrike Meinhof

Res Severa Verum Gaudium: Hakiki sevinç zorlu bir şeydir. Kozmomilitan, dünyayı yeniden düşünebilmek ve kesintisiz hareket edebilmek için yapılan “neşe”li bir çağrıdır; bir cüret ve bir rüyanın bir araya gelmesidir.

TARİHTEN BİR SAYFA

Gerilla

ULRIKE MEINHOF

Andreas Baader’in hapisaneden kaçması üzerine Ulrike Meinhof’un Moabit Hapishanesi’nde 13 Eylül 1974 tarihinde yaptığı konuşma...

BATI ALMANYA: Post-faşist devlet, tüketiciler, kültür, metropol şovenizmi, medyanın kitlesel aldatması, psikolojik savaş, sosyal demokratlar. GERİLLA, yasal alanın dışında hareket eden siyasî-militan bir örgüttür. Gerilla, mücadelesini, enternasyonalizm, üçüncü dünya ve metropollerdeki emperyalizme karşı sürdürülen enternasyonal özgürlük hareketleriyle birlikte sürdürür. Bu özgürlük hareketleri dünyadaki proleter mücadelenin öncü kuvvetleridir.

Gerçeklik sadece mücadele –sınıf mücadelesi– ve savaşla ilişkili maddecilikle algılanabilir. Devrimci eylem, nasıl yapılsa yapılsın, her zaman kitleler tarafından anlaşılmıştır. Sözcükler anlamsızdır; hakaret araç olamaz. Gerilla harekete geçiyor.

Gerilla sabit bir bakış açısına ya da sabit bir zemine sahip değil. Her şey, mücadelede olduğu gibi, daimî olarak hareket halinde. Mücadele hareketten gelir, daima ilerler. Mücadele ilerlemektir. Önemli olan amaçtır. Gerilla sınıf mücadelesini tarihin temel prensibi olarak algılar ve sınıf mücadelesini de proleter siyasetin gerçekleştiği alan olarak görür.

Kadın ve erkek gerillalar, yeni bir toplumun yeni insanlarıdır. Gerilla bu yeni toplumun “doğduğu yer”dir,, çünkü gerilla, teoriden farklı olarak daimî öğrenme ve eylem süreci içindedir. Gerilla, bireyin kolektif öğrenmeye katılabilmesi için, bireyi “kolektif” hale getiren ortak öğrenme sürecidir. Siyaset ve strateji gerillanın her bireyinde birlikte varolur.

Kozmopolitanizm

Diyojen, Stoacılar, Kant, Spinoza, Zizek... Beşbenzemez gibi duruyorlar, halbuki beşibiryerde. Buyrun felsefe bahçesine, buradaki elmalardan birer ısırık alan kanatlanır...

KOZMOS VE POLİS. Evren / düzen / güzel yapı / dünya ve şehir. Evren-şehir. Herakleitos'a göre, "bütünün kendisi olan bu kozmosu ne bir Tanrı ne de bir insan meydana getirmiştir." Herakleitos'a göre bilgelik ve bilgelik sevgisi, felsefe, kozmostaki planı ve düşünceyi bilmek demektir. Ne bir tanrının ne de bir insanın yaptığı, yaşamı mümkün kılan kozmosu anlayan bilge şehirdekilerin uzlaşımlarının karşısında durur ve şehirden uzaklaşır. Herakleitos'un ünlü ırmak sözü aslında hiç de bilindiği gibi değildir: "Aynı ırmaklara gireriz ve girmeyiz. Biziz ve biz değiliz." Herakleitos için kozmos, hem şehirdir hem de değildir.

Kozmos insan yapısı olmasa da, şehir ve şehrin sunduğu "vatan-daşlık" insan yapısıdır. Tarihte kozmopolit olduğunu ilk söyleyen kişinin Diyojen olduğu söylenir. Diyojen'in kozmopolitliği, Sokrates'e "gençlerin ahlâkını bozmak ve tanrılara hakaret etmek" suçundan baldıran içiren Atina halkının kurduğu şehrin sonuna kadar olumsuzlanmasıdır. Vebadan kırılan Atina, tanrılarına sarılıp korkularına bürünürken şehir meydanında insanlara musallat olmuş "at sineği" Sokrates'i katletmekten başka bir şey düşünememiştir. Sokrates gençlerin zihinlerine musallat olup onlarda henüz oluşmamış

düşünceleri "doğurturken", Diyojen kimseye musallat olmadan şehrin meydanında en kabul edilmeyen davranışları sergilemiştir. Kinikler, şehrin köpekleridir. Şehrin uzlaşma ağına girmeden, şehirden kabul görmeden "özgür" biçimde yaşamak, insana lâıyk görülen hayata sırt çevirip köpekleri bir varoluşun kabul edilmesi anlamına gelir. Diyojen için kozmopolit olan "şehir olmayandır".

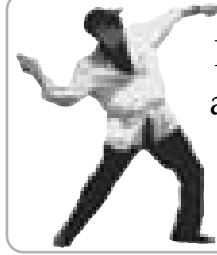
Kozmopolitanizm diğer ayağını Roma'da Stoacılar bulur. Stoacılar için kozmopolitlik, insanın sahip olduğu bağların çemberlerini genişleterek, en yakın bağlarımızdan en geniş kümeye, yani insanlık ailesine ulaşabilmek demektir. İnsanlığın en büyük bağlılık, ama hâlâ bir "aile" olarak görülmesi, Stoacıların "kök"lerine hâlâ sınıksız bağlı olduğunu gösterir. Aile insanlığı içine alacak kadar büyüdüğünde, aile içi ilişkilerin hiyerarşisinin insanlık ailesinde de kurulacağı garanti altına alınmış olur. "Pax Romana"nın iyi beş imparatorundan biri Stoacı Marcus Aurelius'un son yıllarında imparatorluğun mevzilerini korumak için savunmaya geçmesi, Roma barışında çatışmaların asla eksik olmaması, Stoacı kozmopolitlik için insanlık ailesi-

nin paydasının Roma ve sadece Roma olduğunu gösterir. Genişleyen aile, genişleyen Roma'dır.

Kant, Stoacı kozmopolitliği yankıarcasına "benden bize, bizden tüm insanlığa" genişleyen bir kozmopolitanizmden söz eder. Kant'ın kozmopolitan düzeni, kişiler için "ahlâkî pratik aklı" taşıyabilecek "özgür" insanların içinde yer alabileceği bir düzendir, fakat Kant, emeğini satan işçinin özgür olmadığını -ve olamayacağını- söyleyerek kozmopolit düzeni başından itibaren dışlayıcı bir şekilde kurar. "Pax Romana"ya karşı "Ebedî Barış"ı devletler arası bir barış biçimi olarak önerir ama, biz burada devletlerle hiç de ilgilenmiyoruz.

Varolan kökleri ve kimlikleri genişletmek biçiminde değil de, neredeyse "kendinde" bir koz-

mopolitlik önerisi Spinoza'dan geldi: Köksüz Kozmopolitanizm. Bu kozmopolitanizmin ancak bir ütopya olarak değer taşıyacağını söyleyen "gerçekçiler" bu kavramın sadece uygulanabilirliğini tartışmadılar, onların temel olarak sorguladıkları yön, böyle bir kozmopolitliğin arzu edilir olup olmadığıydı. "Olmaz böyle bir kozmopolitlik" dediler, yalnızca "yapılamaz" anlamında değil, "biz böyle bir şey istemiyoruz" anlamında da. Dolayısıyla "gerçekçilik" kendi ufkunu da açığa vuruyordu. "Gerçekte mümkün değil" dedikleri anda, onların muhafaza etmek istedikleri mevzilerin sınırına da dayanmış oluyorduk. Oysa Spinoza'nın önerdiği kozmopolitlik herhangi bir "aile"nin ya da "kimlik"nin tüm insanlığı içine alacak şekilde genişletilmesi değildi. Spinoza, "doğa cemaatler değil, bireyler yaratır" dediği anda ne liberalizmin haklarla çevrili yalıtılmış bireyini ne de her şeyi kendine benzeten bir doğalcılık öneriyordu. Doğanın her bireye ve her canlıya verdiği yaşamda kalma gücü ve potansiyelinin cemaat bağlarıyla, kimliklerle değil, ancak ve ancak özgür karşılaşmalarla

Militan olmak için asık suratlı olmaya gerek yoktur.
Michel Foucault

Spinoza

MİLİTANIN ALET KUTUSU

Çuval

SIRT çantası da olabilir, ama çuval zaten sırt çantalarının en eski atasıdır. Alet edevat koyulan "kutu"nun da bir "alet" olduğunu söylediğimizde, militanın ilk aletinin diğer aletleri taşımaya yarayacak bir şey olması gerektiği hemen anlaşılacaktır.

Çuvalın insanlık tarihinde özel bir yeri var. Bulunan ilk aletin başka bir insanın kafasına vurmak için kullanılacak "kemik-tokmak" olmadığını, insanın kullandığı ilk aletin avcı-toplayıcı grupların topladıklarını koyabilecekleri bir kap ya da file olduğunu söyleyen biliminsanları gittikçe çoğalıyor -yoksa azalıyor mu? Bulgular tarih öncesine ışık tu-

tacak güçte olsa bile, her eskiye baktığımızda yaşadığımız zamanın ışığı eski çağlara düşüyor. Eğer tarih insanlar arasındaki iktidar ilişkilerinin başlamasıyla, yazı ve devlet gibi "icat"ların zamanı Sümer ile başlatılıyorsa, tarihten ne bekleyebiliriz ki? Eğer milât böyle icatlar olacaksa, zamanımızın tüm uğursuz ışığı tarihe düşmüş demektir.

"Historie" (tarih sözcüğünün atası) sözcüğü, "araştırmak, bilgi toplamak amacıyla yolculuğa çıkma" anlamına gelir. Aynı zamanda, çıkılan bu yolculukta doğrudan doğruya tecrübeyle öğrenmek demektir. Eğer tarihte çuvalı bulmak için "Historie" denen yolculuğa çıkacaksa önce milâtları, günümüzün değerleriyle belirlenmiş

tarihi talan etmemiz gerekecek. Tarihi talan edip ulaştığımız tarih öncesinde yaşayan insanın hayatta kalabilmek için haftada sadece 15 saat çalışmak zorunda olduğunu söylersek, bu dönemlerin pek de "karanlık" olmadığı sonucuna da ulaşabiliriz. Bizler ise, sadece hayatımızı sürdürebilmek için, en iyi ihtimalle haftada 40 saat çalışmak zorundayız.

Pratik felsefe kadar kullanışlı tek bir çuvala ulaşabilmek için tüm tarihi ve milâtları devirmek zorunda kalan militanın eylem alanı da kendini belli ediyor; militan, yalnızca içinde yaşadığı zamanda değil, geriye ve ileriye doğru hareket edecek. Yalnızca mekânın değil, zama-

Komünizm

JEAN-LUC NANCY

Mart 2009

Londra Konferansından Notlar

KOMÜNİZM sözcüğünün garip bir tarihi vardır. Sözcüğün kökenini bulmak güçtür. Buna rağmen, “komünist” sözcüğü, 14. yüzyılda, “miras kanunlarına tâbi olmayan ortak mülkiyete sahip topluluk” anlamında kullanılıyordu: Manastırlar rahipler topluluğuna aitti; mülkün sahibi, bireylerden bağımsız olarak topluluğun kendisiydi. Hatta daha önce, 12.

yüzyıldan itibaren aynı sözcük umumî kanunların bazı yönlerini nitelendirmek için kullanılıyordu ve umumî hareketlerle ilişkiydi. Bu hareketler daha sonra burjuvazinin başlangıcını oluşturdu.

18. yüzyılda komünizm sözcüğü Victor d'Hupay'ın 1785 yılında yazdığı metninde geçer. Bu metin rahiplerin hayatının yerini alacak ama benzer bir topluluk hayatı oluşturma rüyasıdır. D'Hupay, yönetim biçimleri arasında “komünizm”e yer veren Restif de la Bretonne'un arkadaşıydı. La Bretonne, otobiyografisinde dokuz tane yönetim biçimi sayar ve komünizmin sadece Güney Amerika halkları için uygun bir yönetim biçimi olduğunu söyler. Bu halklar “sabahleyin birlikte çalışıyorlar, öğleden sonra birlikte oyun oynuyorlar”dır. Bu, Marx'ın söylediğinden çok farklı değildir.

Fransız Devrimi sırasında, iyi bilindiği gibi, ilk “Commune insurrectionelle de Paris”e katılan Gracchus Babeuf sözcüğü eşitlik çağrışımlarıyla birlikte “komünitern” olarak kullanmıştır. Komünizm sözcüğünün açıkça kullanımlarının dışında aynı anlama sahip başka sözcükler de vardır: 16. yüzyılda İngiltere’de, Commonwealth’in kurulmasıyla sonuçlanan ilk İngiliz Devrimi sırasında doktrinlerini oluşturan “Kazıcılar” toprağı “ortak hazine” olarak nitelendirmiştir.

Aslında, bu tarihsel veriler bize komünizm sözcüğünün kökenini ve anlamını –ya da hissini– veremez. Hiçbir tarih, hiçbir etimoloji bu hissi üretmez. Fakat bu tarihsel verilerden anlamamız gereken şudur: Bu sözcüğün icadı ve bu sözcüğe duyulan ihtiyaç, bir şeyin tehlikede olduğunu gösteriyor. Bu tehlikede olan şey hâlâ bizim önümüzde keşfedilmeyi bekliyor.

artacağını söylüyordu. İktidarların kedere, yani güçsüzlüğe mahkûm ettiği kitlelerin ancak ve ancak tek tek insanların potansiyellerinin yok edilmesiyle oluşturulduğunu söylüyordu. Spinoza'nın köksüz kozmopolitanizmi, kitlelerin kitle olmaktan çıkıp bireylere dönüşmesinin yolunu çiziyordu. Sınırsız ve ulussuz bir dünyada, özgür karşılaşmalarla beslenen ve çoğalan tekilliklere dayanan, köksüz sapsız bir kozmopolitanizm. Ütopycılar, bu kozmopolitliğin mevcut iktidar mekanizmalarıyla ne kadar uygulanabilir olduğunu değil, böyle bir kozmopolitanizmin ne kadar arzu edilir olduğunun altını çiziyordu. Böyle bir dünyaya ancak mevcut iktidar mekanizmalarının ortadan kalkmasıyla mümkün olabilirdi. Bu kozmopolitanizmin uyandırdığı “arzu” böyle bir imkânsızla yöneliyordu. “İmkânsız istemek” düsturunu felsefi olarak formüle eden Spinoza'ydı.

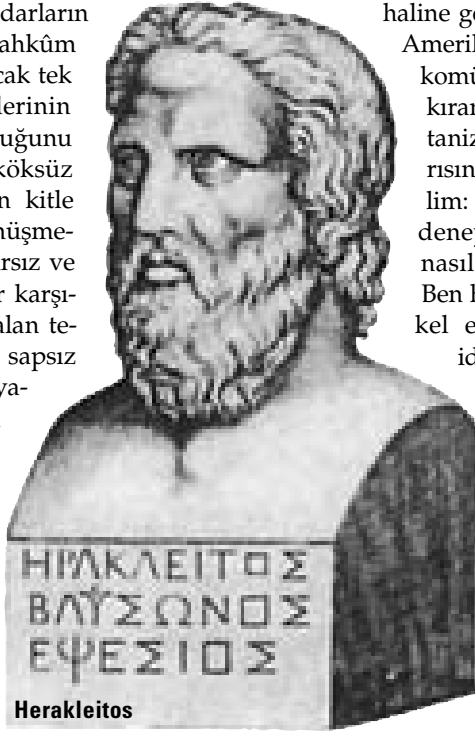
Son otuz yıldır artan bir ivmeyle parçalanmış dünyada hem yerelliklerimize hem de kişiselliğimize mahkûm ediliyoruz. Soğuk Savaş'ın parçalı ve sorunlu olsa da sunduğu siyasî kavga alanının parçalanması, siyaset olmayan siyasî gevezelikleri gündeme taşıdı. Oysa icat edilen kişilikler ve yerellikler, herkesin muhatap olduğu kötü siyasî ve ekonomik koşulların tek tek kişilere fatura edilmesinden başka bir şey değil: “Bu senin sorunun.” Bu, herkesin sorunu. Otuz yılın ardından şimdi yeniden kozmopolitliği, evrensel bir siyasetin imkânını sormaya başlamışsak, koşulların aslında böylesi bir siyaset için çoktan uygun hale geldiğini söyleyebiliriz. Kant'ın herkese bazı koşullar empoze ederek oluşturduğu bir evrensellik değil, siyasî düzlemde kurulmuş bir kozmopolitanizm.

Bu çağrı son yıllarda birçok kişi tarafından tekrarlandı. Kendisinin de bir pop ikonu

nın da militanı; sırtındaki çuvalı bedenini yorarsa militan çuvalını zihninde taşıyacak, bu çuval yükte hafif, pahada ağır kavramları taşıyacak.

Ursula K. Le Guin, “Çuval Kuramı”nda şöyle söylüyor: “Eğer içine dolduracak bir kabınız yoksa, yulaf gibi uysal ve beyinsiz bir yiyecek bile elinizden kaçıp gider.” Eğer militanın kendi kavramlarını taşıyacak bir kabı yoksa, insanı uysallaştıran en beyinsiz iktidar mekanizmaları bile onu ele geçirebilir. Zamanda ve mekânda hareket eden militan, muktedirlerin yarattığı kahramanları da çuvalatacaktır. Le Guin'in dediği gibi, muktedirlerin tapındıkları kahramanlar, “çuvala girince tavşan ya da patates gibi görünüyor.”

“Tuhaf bir gerçekçilik, ama bu da tuhaf bir gerçeklik.. Hikâye... hikâye hâlâ bitmez.”

Herakleitos

haline geldiğini düşünsek de, Amerikan medyasında hâlâ komünist olduğunu haykırarak Zizek'in kozmopolitanizm / evrensellik çağrısına biz de kulak verelim: “Evrenselliği kendi deneyimimiz üzerinden nasıl temellendirebiliriz? Ben her birimizin kendi tekillik evreninde yaşadığını iddia eden postmodern

oyunu kabul etmiyorum doğal olarak. Evrenselliğe inanıyorum. Ama temel kurallar ya da evrensel kavramlara dair a priori'ler içeren bir evrenselliğe inanmıyorum. Ulaşılabileceğimiz yegâne gerçek evrensellik,

siyasî evrenselliştir. Bu da

soyut ve idealist bir anlamda dayanışma değil, mücadeleden doğan bir dayanışmadır. Eğer hepimiz aynı mücadeleyi veriyorsak ve birdenbire feminist ve ekolojist, ya da feminist ve işçi olarak böylesi bir keşifte bulunursak: “Aman tanrım, aslında aynı mücadeleyi veriyoruz!” İşte benim için bu en özgün dayanışma ânıdır. Böylesi bir siyasal evrensellik, olabilecek en özgün evrenselliştir. Ve bugün de eksik olan budur, tabii, zira siyaset bugün gittikçe farklı pozisyonlar arasından verilecek ödünlerin müzakeresi şeklini almaktadır.”

Eğer yeni bir evrensellik tahayyül edeceksek, Zizek'in sözlerine eklememiz gereken birkaç nokta daha var. Aynı mücadeleyi veriyor olmanın yaratacağı dayanışma aynı zamanda tüm tekilliklerin de biçimleneceği ve açığa çıkacağı, dayanışmayı aşan kurucu bir alan oluşturacaktır. Ancak deneyimimizle ilişki kurabilirse söz edebileceğimiz bu evrensellik, sadece siyasî dayanışmanın değil, bu kurucu alanın vaat ettiği tekillik deneyimimizle şekillenecektir.

Zizek

KIRAT

X-KÜTİPHANE

KUKURİKUKUUUU! İşte nihayet karşınızda En Kahraman Rıdvan! En hakiki memleket evlâdı, kenar mahallelerin Don Kışot'u, bir "masumiyet çağı"nın saftirik azizi, 12 Eylül yıllarının çizgisi belirsiz devrimcisi, Özallı yılların bireysel girişimci avantürü, mafyanın da, me-rihlilerin de korkulu rüyası... Bülent Arabacıoğlu'nun çiçekli imzasıyla çizdiği efsane maceralar, münhasır ciltler halinde yayına başladı. İlk macera "Pislik" raflarda...

● **Hüsnüye Gökdemir:** Ben o zaman 15 yaşında yeni gelindim. Brastik'te oturuyorduk. Bir gün dediler ki, Surbahana'ya asker gelmiş. Çadırlar kurulmuş, seyyar fırın kurmuşlar. "Tunceli'de harp var" dediler. Bir gün amcam Nuri Ağa [Gökdemir] su suvarıydı. (Askerler izin vermiyordu tarla sulamaya.) Urumekrek'ten Hacı Abdullah geldi, Nuri Ağa'dan suyu istedi. Onlar da aynı suyu kullanıyor ya... Nuri Ağa "Tarla suluyorum" dedi, vermedi suyu. Kavga ettiler. Hacı Abdullah dedi ki, "Nuri Ağa, o tarlayı boşuna suluyorsun, bir gün sizi götürecekler, benimle boşuna atışma, o tarla sana kalmaz". Millet de askere ayran veriyor, kimi de satıyor. Atı olanlar askere mekkârecilik yapıyor. Dört-beş tane asker geldiler, bi-

zim dutlara çıktılar. Annem de "niye dutları yiyiysiz?" dedi. Birisi anneme sordu: "Anne, senin kimsen var mı?" Annem onların dilini biliydi, dedi ki: "Kayınlarım var." Asker dedi ki: "Git seslen gelsin, söyleyeceklerim var." Nuri Ağa yoktu, Ali Ağa vardı. Hastaydı, evde yatıyordu. Çağırdılar geldi. Bahçada, kayısılar da tutmuştu. Buğdayları biçme zamanı. Asker dedi ki, "Amca, Tunceli'den sonra sizi kıracaklar, Ağrı gibi yapacaklar -Ağrılıymış-, tarlayı marlayı bırakın, canınızın derdine düşün." Askerler gitti. Annem kendine vurdu, amcam Ali Ağa dedi ki: "Yok canım, askerler dut yemeye gelmişler, konuşuyorlar." Annem kızdı, "asker doğru söylüyor" dedi, "ben askere ayran göturdüm tepede, askerin birisi dedi ki, anne sen

Emrah Serbes Her Temas İz Bırakır (İletişim)

● **İlhami Algör** Ma Sekerdo Kardaş: Dersim '38 Tanıklıkları (Doğan)

Jack Kerouac Yeraltı Sakinleri (Ayrıntı)

Jacques Rancière Özgürleşen Seyirci (Metis)

Jean Baudrillard Sanat Komplosu

-Yeni Sanat Düzeni ve Çağdaş Estetik 1 (İletişim)

Ken Bruen Londra Bulvarı (Sel)

◆ **Korkut Boratav** Emperyalizm, Sosyalizm ve Türkiye (Yordam)

Lorrie Moore Boşlukta Bir Kapı (Sel)

Marc Augé Paganizmin Dehası (Dost)

Mehmet Tepebaşı Unutulması İstenen Yıllar (Dipnot)

Necmi Zeka Kargacık İşleyiş -Şiirler ve Diğer Şeyler (Yasakmeyve)

Nick Hornby 31 Şarkı (Sel)

Noam Chomsky Kriz Kapitalizm İsyan (Ütopya)

Osman Akınhay Ölülerimiz Bir Tutar Bizi (Agora)

Onur Eyüp Karadoğan Azim -Spastik Engelli Bir

Gencin Mücadelesi (Can)

Süreyya Berfe Seferis İle Üvez (Metis)

Svetlana Boym Tırnak İçinde Ölüm

-Modern Şairle İlgili Kültürel Mitler (Metis)

Tardi - Vautrin Halkın Çığılığı -Paris Komünü 1 (Versus)

Zygmunt Bauman Etiğin Tüketiciler Dünyasında Bir Şansı Var mı? (De Ki)

bize ayran getirme. bizim aramızda köpekler çok, bugün değil yarın sıra sizin". Annem geldi söyledi, ama kimse dinlemedi. Akşam oldu, Kâzım Ağa [eşi Kâzım Gökdemir] yok. Anam kendine vurdu, "Kız, bunlar niye gelmediler?" dedi. Surbahana'dan biri geldi dedi ki "milleti toplamışlar Kamogilin ahırına". Mağacur'dan getirmişler, Kısmikör'den getirmişler...

◆ "Sol" terimi, bence iki öge içeriyor: Birinci olarak bir sınıfsal tavır alış söz konusudur. Bununla, emek ile sermaye, varlıklı ile çulsuz, zengin ile yoksul, muktedir ile yoksun arasında çıkar çatışmalarının olduğu her durumda, emekten, mülksüzden, yoksuldan, yoksundan yana tavır almayı kastediyorum. Herhangi bir siyasî hareketin kitle desteğinin emekçi, yoksul sınıf ve katmanlardan oluşması, o harekete "sol" karakter kazandıramaz. Haklı-haksız bazen İdris Küçükömer'e atfedilen bu tezin yanlış olduğunu düşünüyorum. Türkiye bakımından, belli tarihsel konjonktürlerde DP, AP, AKP'nin salt bu özelliklerinden ötürü "solcu" sayılması yanlıştır. Kitle desteği bir şeydir; sınıfsal siyasî izlenmesi ayrı bir şeydir. İkincisi, sınıfsal siyasî çizgisinin, şu veya bu biçimde aydınlanma geleneğiyle bağlantılı (veya onun türevi) olması. Bununla, aydınlanma geleneğinden (Marksizmden) geldiği için sosyalizmi, sosyal demokrasiyi veya "aydınlanma"nın T.C. koşullarında yan-

şması olan "Cumhuriyet değerleri"ni (laikliği, Batı'ya özgü rasyonel, eleştirel düşünce sistemini) benimsemiş olan siyasî akımları kastediyorum. Bu siyasî ve düşünce sistemlerinin salt Batı kökenli aydınlanma geleneğiyle bağlar taşıdığı, Osmanlı'nın bünyesinden kaynaklanmadığı, oradan türetilmediği için halk sınıflarıyla kopukluk içinde olmaya mahkûm oldukları savının yanlış olduğunu düşünüyorum.

(...) Kaynakları ister Avrupa türü sosyalizmden, isterse "Cumhuriyet değerleri"nden gelsin, aydınlanma geleneğini Türkiye'ye taşıyan eğitilmiş beyaz yakalılar, profesyonel "orta sınıf"lar ile kır ve kentlerin kol emekçileri arasında gerçekleşebilecek bir birliktelik, bir anlamda 1970'teki 15-16 Haziran kalkışmasının, 1989 Bahar eylemlerinin ve 2007 Cumhuriyet mitinglerinin kitle tabanlarının birleşmesi, geçmiş dönemlerde yüz binlerin katıldığı 1 Mayıs mitinglerinde gözlenen yoldaşlığın canlanması Türkiye'de solun gelişmesi açısından şart görünüyor. Bu grupların bir bölümünde varlığını sürdüren küçük burjuva radikalizmi ile sosyalizm arasında hasmane olmayan bir iletişim, solun sağlıklı yeşermesi için de gerekli oluyor. Aydınlanmacı çizginin talepleriyle Türkiye emekçilerinin salt sınıfsal özelemleri arasındaki uzlaşma ya da halk sınıflarının siyasî İslâm'ın ideolojik ve politik güdümünü terkederek yeni baştan "özgürleşmesi"nin herhalde ön koşulu olarak görülebilir.

Taşın altındaki el ve serçe parmak

Orhan Doğan Niv Jıyan / Yarıda Kalan Hayat (İletişim)

HER ölüm erken ölüm. Ama kimileri var ki, sadece kendileri ve yakın çevreleri açısından değil, tarihsel ve toplumsal olarak da vakitsiz ayrılır bu dünyadan. Arkalarında büyük bir boşluk kalır. Orhan Doğan'ın ardından da böyle bir boşluk kaldı. Herhalde bu durumunu Niv Jıyan'dan daha iyi ifade edecek bir terim olamazdı. "Niv Jıyan / Yarıda Kalan Hayat", kızı Ayşegül Doğan tarafından Orhan Doğan'ın konuşmalarından, savunmalarından ve söyleşilerinden derlenen kitabın adı.

Kitapta yer alan metinler, politik bir şahsiyetin düşüncelerini, sözlerini aşan bir anlam taşıyor. Orhan Doğan, tanığı, sanığı, mağduru ve kendi ifadesiyle rehini olduğu bir süreci gözler önüne seriyor; yargılandığı duruşmalarla yaptığı savunmalarla aslında bir tarihi ve bir geleneği yargılıyor. Üstelik bunu hiç öfkelenmeden, kırgınlık göstermeden yapıyor.

Orhan Doğan pek çoğumuzun hafızasında en çok TBMM bahçesinde, ensesinden bastırılarak polis aracına bindirilirkenki haliyle yer etti. Memleketin insan hakları siciliyle yakından ilgilenenlerin onu daha eskilerden, Yeşilyurt davasından bilmeleri kuvvetle muhtemeldir. Zira Yeşilyurt köylülerine bok yedirilmesi olayı onun cesareti ve kararlı tutumu sayesinde gündeme gelebilmişti.

Meclis bahçesinde polis otosuna bindirilerek götürüldüğü 1994'ün 2 Mart günü, Kürt sorununun çözümünde siyasal kanalların tümüyle tıkanmasının ve uzun yıllara yayılacak bir kör şiddetin de milâdı oldu. Sonrası malûm, Susurluk'a uzanan kirliliği bir süreç, boşaltılan köyler, yakılan, tahrip edilen ormanlar, binlerce can kaybı ve bir yanda duygusal kırılmaları mayalayan, diğer yanda etnik gerilime tahvil edilmeye çalışılan acılar, acılar. İstenseydi, gereken irade gösterilebilseydi, hiç yaşanmadan engellenebilecek olan acılar. Orhan

Doğan'ın bütün kahramanlığı ve belki de trajedisi, bütün bu acılar yaşanmadan da çözümün mümkün olabileceğini bilmesinde yatıyordu. Buna inanmıştı ve ömrünü inandığı şeyi anlatmaya çalışarak geçirdi. Doğubeyazıt'ta kalp krizi geçirmekten birkaç dakika önce binlerce kişiye hitaben yaptığı konuşmasında son sözlerinin barışı getiremediği için halktan özür dilemek olması, yarıda kalan ömrünün ve çabalarının özeti gibiydi. On yıllık cezaevi sürecinin ardından verdiği ilk söyleşide Faruk Bildirici'nin sorularını yanıtlarken bir barış konferansı toplanması gerektiğine dikkat çekiyordu.

Sözünü ettiği barış konferansı 13-14 Ocak 2007'de toplandı. Açılış konuşmasını Yaşar Kemal'in yaptığı "Türkiye Barışını Arıyor Konferansı"nın son derece geniş bir yelpazeyle toplanabilmesi ve bu sayede ulusal düzeyde gündem oluşturabilmesinde Orhan Doğan'ın kapsayıcı yaklaşımının önemli bir payı vardı.

Kitaptaki söyleşiler onun barışa slogan düzeyinde ya da romantik bir şekilde değil, aksine, son derece gerçekçi yaklaşımını gösteriyor. Barış için aşılması gereken zorlu bir süreç vardı ve bu süreci belli bir takvim dahilinde adım adım, beceriyle, ustaca yürütmek gerekiyordu. Barış için inkardan, yenme/yenilme ikileminden vazgeçilmesini, yeni bir dilin yaratılmasını, sahici politikaların üretilmesini öneriyordu.

Kitapta dikkat çeken hususlardan biri de, neredeyse her söyleşisinde ısrarla etnik siyasete kesinlikle karşı olduğunu vurgulama gereği duyması. Siyasetin giderek daraltıldığı bir dönemde bu vurgunun daha da anlam kazandığı çok açık.

Meclis'ten alınıp götürüldüğü cezaevinde on yılını tüketmiş olmasına rağmen cümlelerinde öfke, kırgınlık yok. Peki hiç mi sitem yok? Var elbette. Kürt siyasetçilere, somut siyaset üretememe konusunda, demokratik mücadelede birlikte hareket etmek istediği kesimlerin sorumluluk almakta yetersiz kalmalarına sitem ediyor: "Aydınlar, sanatçılar, emek hareketinin öncüleri, 15 yıl önce de mesafeli durdular bize, şimdi de mesafeli duruyorlar. Hatta bir görüşmemizde şunu söylemiştik: 'Biz, elimizi taşın altı-

na koyduk. Taşın altında akrep mi var, yılan mı var, bilmiyoruz. Elimizin kopması tehlikesini göze alıyoruz. Sizden hiç değilse serçe parmağınızı feda etmeyi göze almanızı istiyoruz' dedik. 'Sizin serçe parmağınız incinsin, bizim elimiz kopsun' dedik. Buna rağmen olmadı, gelmediler."

Çözüm için yeterince sorumluluk alınmadığı ve somut politika üretilmediği yolundaki sitemi, esas olarak, çözüm üretilmediği takdirde olabileceklere dair yakıcı öngörüsünden kaynaklanıyor. Bu öngörüsünü Milliyet'ten Derya Sazak'a verdiği röportajda bir cümleyle özetliyor: "Biz çözmezsek, bize ait olmayan bir çözüm gelir."

Bu öngörünün ve diğer politik düşüncelerinin bugün daha büyük bir anlam kazandığı açık. Ama, Orhan Doğan dile getirdiği politik düşüncelerden çok daha fazlasıydı. Politik bir aktör olarak ne kadar tutarlı ve kararlı idiyse, insan, baba, arkadaş, dost olarak da o denli tutarlı ve hümanistti. Röportajlarında pek bahsetmediği bu yanını anlamak için bilinmesi gerektiğini düşündüğüm başka özellikleri de vardı. Cezaevindeyken hasta tutuklu ve hükümlülerle son derece içten bir şekilde ilgilenmişti örneğin. Faruk Bildirici'nin cezaevine ilişkin bir sorusuna verdiği yanıtta ilk beş yılın okuma-yazma açısından son derece elverişli geçtiğini söyledikten sonra, şöyle devam ediyor: "Ama son beş yıl koşullarımız zorlaştı. Türkiye'nin değişik cezaevlerinden tutuklu ve hükümlüler bizim koğuşumuza getirildi. Kimisi kanser, kimisi başka hastalık. Revir de yoktu. Gençleri sızdıramazdık."

Bu son cümlelerin büyük bir tevazuyla sarf edildiği belirtilmeli. Çünkü bu cümle, hasta tutuklu ve hükümlülerin her birine gösterdiği ilgiye dair çok az şey söylüyor. Oysa cezaevindeyken meme kanserine yakalanan ve ameliyathaneden çıktığında ayağına zincir takılmasını kabul etmediği için servis odası yerine bodrum kattaki

mahkûm koğuşuna konulan Cemo'yla nasıl ilgilenmiş olduğunu iyi biliyorum. İlgisi sadece hastaların hastaneye gidebilmeleri, ilaçlarının zamanında getirilebilmesi ya da yaralarının sarılmasıyla sınırlı kalmamıştı. Kendilerini iyi hissetmeleri, moral kazanmaları için büyük bir içtenlikle çaba harcamıştı. Tahliye olduktan

sonra Diyarbakır'a ilk gelişlerinde tanıştığım bir olay, bu ilgisinin ne denli içten olduğunu ve ne derin dostluklar yarattığını göstermeye yetmişti. Onları karşılamaya gelen insan selinin içinde

ufak tefek bir kadın, Cemo, ona ulaşmayı başarmıştı. Uzun süre birbirlerine sarılmışlardı ve sadece Cemo'nun değil, Orhan Doğan'ın gözleri de yaşlarla doluydu.

Hiçbir zaman yumruğunu masaya vurmamış. Sesi gök gürültüsünü andırmıyordu. Klasik bir siyasi lidere ya da kahramana hiç benzemiyordu. Ama, aramızdan ebediyen ayrıldığında Cizre'de yüzbinler tarafından karşılandı. İrfan Aktaş, cenazeye dair kitapta yer alan izlenimlerinde, karalara bürünmüş yüzbinlerce insan arasında geleneksel Kürt kıyafeti şel-şepik giyinmiş bir ihtiyarın bir yandan sessizce ağladığını, diğer yandan da buruşuk parmaklarıyla zafer işareti yaparak "Min Orhan nasi, xwezi min nas ne kiriba" diye ağıt yaktığını anlatıyor ve devam ediyor: "İki yüz bine yakın insan 30 Haziran günü Cizre'de gözyaşı döküyor ve o ufak tefek, gür sakallı nazik adamın cenazesine eşlik eden upuzun konvoyun şehre gelmesini bekliyordu. Onun elini sıkma onuruna nail olmuş, onunla bir çift laf edebilmiş acılı sevenleri, belli ki kara haberin üstesinden gelebilmek için şel-şepikli ihtiyarın ağıdını yakıyordu: 'Onu tanıdım, tanımaz olaydım.'"

"Niv Jıyan", onu tanımak için olduğu kadar, barış için düşünmek ve eylemek açısından da okunması gereken bir kitap.

Handan Çağlayan

(Bu yazının uzun versiyonu birdirbir.org'da)

Siyasal göz'ün sosyokritiği

Ulus Baker Kanaatlerden İmajlara
Çeviren: Harun Abuşoğlu (İletişim)

Felsefeyle adeta sanatsal bir ilişki kuran Ulus Baker'in yazdıklarını okuyanlar, siyasetin doğurgan bir düşünceye dönüştüğü yaratıcı, bereketli ve tahrik edici çizgilerin bileşkesini bulurlar. Bu çizgiler, Marx'tan Spinoza'ya, Deleuze'den Dziga Vertov'a, Tarde'dan Godard'a uzanan geniş ve renkli bir zemini estetik bir kıvraklıkla kullanır. Tek bir disiplinin hapsedişinde devinmekten uzak olan Baker'in eserleri, sosyoloji, psikoloji, siyaset bilimi, felsefe ve sinema arasındaki ayrımı aşındıran bir dille yazılmıştır. Sosyal teoriye bakışı kompleksizdir; Marx'ı Foucault ve Deleuze'ün karşısına koyma kolaycılığının yerine, bu isimleri üretken bir diyaloga sokar. Tartışmanın entelektüel zeminini daraltan bir anlayışa karşı bu zemini alabildiğine genişletmeye çalışan bir okuma stili gerçekleştirir ve metinler arasında adeta "flaneur" gibi gezinmeyi, şok etkisi yaratan fragmanlar yazmayı sever.

"Kullanışlı düşünceler"

Felsefe tarihini bir "alet edevat çantası" (Deleuze) olarak kullanan Baker, "kullanışlı" düşünceler üretmek peşindedir. "Yüzeybilim - Fragmanlar" da bir araya getirilen metinlerinde, çözümleme ve dönüştürme edimine "kullanışlı" araçlar bulmaya/vermeye çalışır. Kitap fragmanlar halinde, farklı zaman ve mekânlarda açığa çıkmış düşüncelerden oluşuyor; türleri (felsefe, sanat, siyaset, sosyoloji, edebiyat, hukuk) ve isimleri (başta Spinoza, Tarde, Deleuze, Negri, Nietzsche, Marx, Foucault, Lazzarato, Agamben) birbirine iliştiyerek katediyor.

Baker'in düşüncesi, sürekli olarak olmakta ve değişmekte olan canlı yaşama dokunma arzusu içindedir. Örneğin "hayatın geometrisi"ni yapan Spinozacılığı "kullanışlı bir felsefe" olarak tarif etmesi manidardır: "Spinoza o kadar 'günlük hayat' içindedir ki, onu okuyup anlamadım demek, insanın düşünme gücünün ne kadar örselendiğini dışavuracak kadar büyük bir felâkettir."

Spinoza'da yaşam ve dü-

şünceler yaratmanın eşsiz mekânını bulan Baker'in bir başka kullanışlı filozofa, Deleuze'e olan ilgisini bu noktadan itibaren kavramak mümkün. Baker'in, majör dili minörleştirerek "egemen sistemden becerikli bir şekilde kaçış"la ilgilenen, "felsefe kavramlar yaratımıdır", "hastalık, hayata bir bakış tarzıdır" diyen Deleuze'e odaklanması ilişkiseldir. Çünkü Baker, ilgilendiği diğer filozoflarla (özellikle Spinoza, Tarde, Nietzsche) ilişkisel olarak okur Deleuze'ü. Farklılaşmış bölgeler yaratmak gayesi, bizi, Baker'in otonom-düşünceye olan ilgisini anlamaya yönlendirir.

Bir aşındırma mekanizması olarak kapitalizmin eleştirisini mutlak çıkış noktası olarak tarif eden Baker, siyaset felsefesini bu çıkıştan hareketle üretir. Neoliberalizm eleştirisini ve yeni altüst edici pratikler yaratmayı otonomist düşüncenin başlıca hedefleri olarak tahayyül eder. Çünkü direniş eski usüllerle işleyemez artık ve eleştirinin ötesine geçebilmeyi gerektiren koşullarla karşı karşıyayızdır. Bu anlamda Baker'e göre direniş için otonomist bir tartışmanın yürütülmesi elzemdir. Bu tartışmanın hatları "Yüzeybilim - Fragmanlar" da şu ifadelerle resmedilir: "Otonomi, politik alanla epeydir aşınmış bir bağın yeniden üretilmesidir. Kendi kendini işleyen bir yoldur ve nereye varacağı henüz belli değildir. Mücadelenin teorik ve pratik olduğu kadar 'deneyci' de olması gerektiğini düşünüyoruz. Verilmiş öznelliklerimizi gözlerden kaybederek yeni öz-

nellikler ve direniş biçimleri icat etmek, belki de sonsuzca tekrarlanacak, çoğu zaman başarısız bireysel ve kolektif deneyin yapılmasına bağlıdır."

Duyguların eleştirisi

Sosyolojinin nesnesini (toplum) yitirdiğine dair tespitler '70'lerin ortalarından itibaren yükselen postmodern tartışmalar içinde önemli bir yer tutar. Jean Baudrillard'ın "Sessiz Yığınların Gölgesinde -Toplumsalın Sonu"nda yığınların artık bir "gönderen" olmaktan çıktığını yazmasını "sosyolojinin sonu" olarak yorumlamakta tereddüt edebiliriz, ancak bir "kriz" içinde olduğunu söylememiz mümkün. Baker'in doktora tezi olarak sunduğu ve kitap olarak yeni basılan "Kanaatlerden İmajlara: Duygular Sosyolojisi-ne Doğru", sosyolojik düşüncenin içine girdiği durumun bir kritiğini yaparak alternatif bir sosyolojik tahayyül biçimi önerir: Duygular Sosyolojisi.

Baker, sosyolojik bakışa üç temel eleştiri yönelir. Baker'e göre, öncelikle sosyolojinin içine girdiği çıkmazın en büyük nedeni "kanaatler sosyolojisi"nin sınırları üzerine inşa edilmiş olmasıdır. Sosyoloji sürekli olarak değişen kanaatleri toplama, filtreleme ve sınıflandırma işlevine indirgenerek adeta ruhsuzlaştırılmıştır. Baker'in bir diğer eleştirisi, sosyolojik eser ve eleştirinin "metinselleştiği" yönündedir. Sosyolojinin artık "yaşam deneyimine dayanmamakta" olduğunu belirten Baker, metinlerin etkileşimine yaslanan, gerçek failer ve

fiiller yerine çözümlemelerini metinlerden türetmeye çalışan sosyolojik anlayıştan uzaklaşmamızın aciliyetine vurgu yapar. Sosyolojinin ortaya çıkışının "toplumsal tipler" tarif etme kapasitesinden ayrı tutulmamasına rağmen günümüz sosyoloji anlayışının toplumsal tipler yaratabilme yeteneğinden uzaklaşması, Baker'in bir diğer tespitidir. Çünkü toplumsal tipler yaratmak, hem toplumsal alandaki mikro süreçleri açıklamak açısından, hem de sosyolojinin kendini yenileyebilmesi açısından önemlidir.

Peki alternatif bir sosyolojik yöntem nasıl geliştirilebilir? "Kanaatlerden İmajlara", bu soruya yanıt arama çabaları ekserinde hazırlanmıştır. Baker'e göre, toplumsal bilimlerle belgesel filmcilik arasında bir "evlilik" kurmak, toplumsal, yazınsal ve görsel malzeme arasındaki ayrımı geçersizleştirerek bu alanlar arasında bağlantılar sağlamak, alternatif çözümleme araçları yaratmak açısından başlıca çıkış noktalarıdır. Çünkü görsel olanın toplumsal bilimlere dahil edilmesi, bizi, toplumsal araştırmanın "yöntemsal alet kutusunu genişletebilecek bir duygular sosyolojine" götürebilir. Peki, "duygular" neden bu denli önemlidir? Öncelikle duygular ile onları görselleştirebilme ihtimali ve bu ihtimal üzerinden oluşmuş bir arşiv vardır ve Baker'in çalışması, duyguların çözümlemesinin etik ve siyasî olan bütün pratik meseleler hakkında bize çok fazla şey anlatabileceği tespiti üstüne temellenir. İmajlar yoluyla çözümlenecek duygular ve bu duyguların okunmasından yaratılacak yeni duyarlılıklar önümüzde durmaktadır. Çünkü: "Klişeler ve kanaatler her yerdedir, bizi bir uzam olarak kuşatırlar, ama insanlar tarafından ya 'anlamsızca' ya da bakılıp kayıtsızca zihinden geçirilen bir şey olarak görülürler. Castoriadis'in ileri sürdüğü üzere, bu durum 'önem-dışılığın yükselişi'dir. Yalnızca televizyon eleştirisi yoluyla, ama aynı zamanda onunla kendi araçlarıyla savaşılar, duygulara, imajlara ve Deleuze'ün deyişiyle, 'duygulandıran-imajlara' dair 'yeni Vertovcu' bir duyarlılık geliştirilebilir."

Murat Arpacı

(Bu yazının uzun versiyonu
birdirbir.org'da)

Türk Basını'na Ayna Tutacak Bir Derleme...

Darbeli tarihimizin “Darbeli Kalemleri” bize bizi anlatıyor...

Uğur Mumcu'dan Çetin Altan'a, Cihad Baban'dan Av. Bekir Berk'e, Bedii Faik'ten Talat Halman'a, İlhan Selçuk'tan Sadık Albayrak'a, Nezihe Araz'dan Nazlı Ilıcak'a, Aziz Nesin'den Necati Zincirkıran'a kadar 65 yazar 125 köşe yazısı...

Hem siyasi tarihimize hem de basın tarihimize bir başka gözle bakmak için ayna işlevi görecek ola “Darbeli Kalemler”, bir dönemin usta gazetecilerinin darbeler sonrası öngörülleri, endişeleri, umutları nelerdi, askeri müdahale, bir kurtuluş mu yoksa baskılarla dolu yeni bir dönemin başlangıcı mıydı, gibi pek çok soruyla okuyucuyu baş başa bırakıyor.

Fırtınalı dönemlerin ilk günlerinde basının reflekslerini açıkça ortaya koyan bu çalışmada farklı ideolojilerdeki gazetecilerin askeri müdahaleleri nasıl değerlendirdiği gözler önüne seriliyor.

Darbelerin ardından sığağı sığağına yazılmış bu köşe yazıları okura hem tarihe ideolojik güdümlerden bağımsız “kendi gözleriyle” bakma fırsatı veriyor, hem de bugünkü ordu ve rejim tartışmalarını değerlendirebilmesi için geniş bir perspektif sunuyor.

İlk haftanın refleksleriyle yazılan bu yazıların ışığında, geçmişe bugünden değil de o günlere dönerek, olayların içinden bakmayı öneriyor.

1960...

...Biz bugün bütün ulusça, döneği, kaypaklığı, ikiyüzlülüğü, dalkavukluğu, çıkarıcılığı, midenciligi, her türlü alçaklığı, zıbarlığı yerden bir daha kalkmamasıya yere çaldık. Bu leşlerin bir daha hortlamayacaklarına, candan, özden inanıyoruz. (...) Sağ ol generalim, sağ ol albayım, yarbayım, binbaşım! Sağ olun yiğit komutanlarım! Var olsun Türk ordusu!

Aziz Nesin, Akşam, 28 Mayıs 1960

Elbet sizler gidecek değil götürülecek adamlarsınız. Ve bu gidişte en şanslı merasim bir çöp arabasıyla yapıldı... Hiçbir zaman insan olmasını bilemediler, bari son dakikada biraz haysiyet sahibi olmasını bilselerdi de lağızımlık dolaplarına saklanmasalardı...

Çetin Altan, Milliyet, 29 Mayıs 1960

1971...

Ve hiç fütursuz söyleyelim, binlerce, on binlerce sol azgının, İtalya'da İtalyan ordusuna, Hindistan'da Hindistan ordusuna yaptırmadıklarını, bir avuç solcu piç Türkiye'de dört komutana yaptıрмаğa muvaffak olmuşlardır.

Bedii Faik, Dünya, 13 Mart 1971

Şu andan başlayarak, orduya karşı husumet yaratmak isteyen bütün tutucu ve gerici yuvalarına karşı Atatürkçü öğretmenlerin, gençliğin, aydınların, halkın ilerici güçlerinin, devrimci sendikaların, derneklerin elbirliği etmesi; ordunun devrimci tutumu yanında yerini alması, bir milli görevdir.

İlhan Selçuk, Cumhuriyet, 14 Mart 1971

1980...

Birkaç gündür 12 Eylül Harekatı ile 17 Mayıs'ın mukayesesi yapılıyor ve hemen herkes birincisinin üstünlüğünü ortaya koyuyor.

Nazlı Ilıcak, Tercüman, 16 Eylül 1980

Kamu vicdanının süratle tatmin edileceği infazlar... Adalet kılıcının yeni şiddet suçlarının işlenmesini önleyici, caydırıcı bir süratle işlemesi. Beklenen bu.

Güneri Cıvaoglu, Tercüman, 17 Eylül 1980

Eski bir kırım, uzun bir doğum

Onur Öymen'in Meclis kürsüsündeki çıkışı, hem Kemalist zihniyeti iyice açığa çıkardı, hem de cumhuriyet tarihi boyunca üzeri örtülen Dersim katliamının, toplu kıyım ve sürgünlerin gizini yavaşça ortadan kaldırdı. Bu sır perdesini İlhami Algör de, bizzat kendi ailesi ve köyü üzerinden, İstanbul'dan Dersim'e doğru tersine göçle aralamaya çalıştı. “Fakat Müzeyyen Bu Derin Bir Tutku”, “Albayım Beni Nezahat ile Evlendir”, “Kalfa ile Kırılıca” gibi romanlarıyla, belgeselleriyle tanınan Algör, Doğan Kitap'tan çıkan “Ma Sekerdo Kardaş? / N'etmişiz Kardaş? –Dersim '38 Tanıklıkları” başlıklı kitabında, memleketi Erzincan Surbahan köyündeki acı deneyimi, Gökdemir, Düzgünkaya, Billor ve Köse ailelerinin fertlerinin dilinden, noktasına virgülüne dokunmadan anlatıyor...

Surbahan, yeni adıyla Kılıçkaya köyü neresidir?

İlhami Algör: Erzincan'ı oval bir masa gibi düşünürsen, bunun batısı Sivas'tır, zaten tren batıdan, Kemah tarafından gelir, Erzincan ovasını kuzey ve güney olarak ikiye böler, doğudan Erzurum'dan çıkar gider. Kuzeyi Gümüşhane'ye, Trabzon tarafına bakar. Erzincan ovasının güneyinde Sivas'a doğru Kemah boğazından tut, Erzurum tarafına, Pülümür dedikleri yere doğru uzanan Munzur dağlarından oluşan bir yay vardır. O yayın Erzincan ovasına bakan tarafında, Munzur'un Erzincan yüzünün eteğinde bir köyden söz ediyoruz. Dersim'e geçit veren bir köy bu, evveliyatında bir Ermeni köyü, zaten Erzincan'ın güneyindeki yerleşim birimlerinin çoğu Ermenidir, hep Ermeni isimleri vardır. 18. ve 19. yüzyılda Dersim'in içinden oraya taşmış millet. Buranın dünyasını şöyle anlarsın: 1928'de doğmuş bir kız çocuğu, akli başına gelince oradan bütün ovayı görüyor, bakıp diyor ki, “bütün dünya bu, bu dağların arkasında bir şey yok”. İşte annem öyle zannediymiş. (gülüyor) Askere gidip gelenler, büyük şehre çalışmaya gidenler bilgi getiriyor. Okuma-yazma biliyor-san, belki birileri gazete getiriyordur, o gazete de kaç günlüktür, kim bilir. Biz Haydarpaşa'dan Erzincan'a trenle giderdik, '60'lı yıllardan söz ediyorum, iki gece bir gündüz sürerdi yol. Yol boyunca çocuklar trendekilere “gazete at” diye seslenirdi.

İstanbul doğumlusun, ilk ne zaman gittin Surbahan'a?

Annem köyüne çok düşkündü. Kendimi bildim bileli anamın sıpası olarak köye giderdim. Tunceli Ovacık tarafına giderdik; yol atlarla, katırlarla sekiz saat sürerdi. Susadığımda annem çeşmeden su alıp avuçlarından bana içirirdi. Annemin avuçları ne kadar büyüktü, biliyor musun? İçiyorsun içiyorsun, bitmiyor. Bir çocuk annesinin avuçlarını öyle tahayyül ediyorsa kaç yaşında olabilir? Benim en eski hafıza kaydım o. İki ablam var, bazen an-

nem üçümüzü de götürürdü, babam bizi trene bindirirdi.

Baban gelmez miydi?

Babam haftada altı gün, sabahın altısından akşamın altısına kadar çalışırdı. Unkapanı - Eminönü arasında eskiden hal vardı, artık yok. O halde köftecilik yapardı, vakti olmazdı çalışmaktan. Ablalarım büyüdükçe bizimle daha az gelmeye başladılar, ama ben çanta gibi giderdim hep. İleriki yaşlarda “ben de gitmiyorum” dedim. Hemen hemen her yaz giderdik, kışın zor. Eskiden trenden inince minibüsle bir yere kadar giderdik, oradan bizi atla almaya gelirlerdi. Yaklaşık bir saatlik yürüyüş yoluyla köye ulaşırdın. '60'lardan söz ediyorum.

Köye dair ilk hatırladığın şeyler neler?

Şehirden giden çocuk ne hatırlar, atları, eşekleri, sıpaları, ortalığa sıçan inekleri, kokularını... En çok tezek kokusunu, yanan odun kokusunu hatırlarım. Anne tarafım Gökdemir ailesi o köyün ilk yerleşimcilerinden. Pozisyonları nispeten güçlü, maddî durumları da fena değil. Köyün meydanındaki iki ana ev Deli Mahmutlar'a, yani Gökdemirler'e ait. Geceleri içeride tandır yanardı, kış sert olduğu için pencereler küçüktü. Dekor perde durumları yok tabii, duvarlar kalın, sedirler, yer yatakları... Bir de yukarıdaki yaylada Şavaklar denilen bir aşiret vardı, Şavaklar profesyonel çobandır. Büyük sürü sahiplerinin hayvanlarını otlatırlar. Yaylalardan herhangi bir nedenle şehre giderken, geceyarısı bizim oradan geçerlerdi, atların nalları toprak yoldaki dağınık taşlara vurdukça merak ederdim, kalkar ba-

Sürgün sonrası Surbahanlılar bir arada, ortada Alişan Gökdemir

kardım. Bir keresinde başına kırmızı bir tül bent bağlamış genç bir Şavak gelmişti kapıya. Şavakların bekârları farklı, evlileri farklı bağlar başını. Dayımın onunla konuştuğunu hatırlıyorum, altı yaşında falandım. Köylülerle Şavaklar arasında mera sorunu çıkardı, çünkü Şavaklar onbinlerce koyunla gelirdi, bir yerden geçtiler mi arkada ot kalmazdı. O yüzden sınır kavgası çıkardı. Çevre köylerden uzun sopaları alıp yirmi-otuz kişi giderlerdi. Şavaklar da muhteşem sapan kullanırdı, çocuklar ve kadınlar dahil. Bunların kafalarını gözlerini yarar gönderirlerdi. Dayım adil bir adamdı. O yüzden Şavaklar dayıma güvenirdi. Dayımın babası, dedem de öyleydi. Suyun dağılımını düzenlerdi.

Köyde Kürtçe mi konuşuluyordu?

Büyükler aralarında Kürtçe konuşuyorlardı. Özel bir şey konuşacaklarsa, annemle babam da şehirde Kürtçe konuşurdu. Bize öğretmek istemediler, arka plandaki travma nedeniyle çocuklarının hayatı Türkçe konuşulan bir dünyada, bu şehirde güvenlikte olsun diye belki de. Bize, "yeni dünya bu, siz de okuyun, kurtarın kendinizi" dediler.

Kürt sözcüğünü ilk ne zaman duydun?

Evde suyun içinde balıksın, Kürt kelimesinin kullanılıp kullanılmaması seni çok ilgilendiriyor. Ama sokakta kuyruklu Kürt dediği zaman, tehditkâr bir ton var. Evimiz Küçük-mustafapaşa'nın üstünde, Fatih'ten Haliç'e inen Karadeniz Caddesi'ndeydi. O mahalle, çözülmüş Osmanlı'nın karakterini yansıttı; Rumlar, Araplar, Karadenizliler vardı. Yeni yeni altı katlı binalar yapılıp mozaikleniyordu, apartmanın adına mesela Yeşil Konak deniyordu, apartman girişlerine yağlı boya tablolar yapıyorlardı, kendilerine göre. '56-'57 bir Chevrolet geçse bütün çocukların peşinden koştuğu bir mahalleydi. Tipik Suriçi İstanbul. Her çeşit insan var. Zengin-yoksul ayrışması pek yoktu. Sokaklarda delikanlılar dikilip etrafa bakıyordu. İçlerinde vicdanlı tipler de vardı, saldırgan, abuk sabuk tipler de. Her mahallede öyledir. Bize her hafta sonu konuklar gelir giderdi. Kendini en kibar ifadeyle Doğulu bir aile olarak tanımladığında ve arka planda da Dersim sürgünlüğü olduğunda, bu şehre geldiğin zaman birinci dereceden network'ün akrabalık, hısımlık, kökendaşlık oluyor. Bizde Kürtlükten ziyade Alevilik, memleketlilik önde gelirdi. Kapalı bir aile değildi. Annemin seçtiği komşular önyargılı olmayan insanlardı ve sayıları az değildi. Sokakta çok sayıda insanın Alevilik, Sünnilik umurunda değil, herkes hayatını birbirini kolaylayarak idare ediyor.

Ama Türkiye'de toplumsal hayat Sünniler

Sol taraftaki fotoğraf, sürgün yıllarında, Balıkesir - Susurluk'ta bir fotoğrafçıda çekilmiş; İsmail Gökdemir, Hediye Billor, Nuri ve Alişan Billor . Sağ taraftakiler, İlhami Algör'ün babası Mustafa, annesi İzzet Gökdemir, ablaları Vesile ve Behice (kucakta), 1951

referans alınarak düzenleniyor.

Alevilik, Sünnilik, Kürtlük, Dersimlilik üzerine konuşamam. Ben sadece kitabın sınırlarından ve kendi dünyamdan konuşabilirim. Bu tür kavramları akademisyenler, politikacılar kullanır. Bu kavramlar hızlı şekilde birbirine bir şeyler anlatmak zorunda olanlar için bir mânâ ifade eder. Bir noktadan sonra kütükleşebilir, sakıncalı bir noktaya gidebilir. Oranın neresi olduğunu bilmiyorum, ama dipnot olarak şunu koymak istiyorum, bunların hepsi insan içindir, insan ölçeğini kaybetmemelisin. Kızılderililer, Kenyalılar, Konyalılar... Hadise öyle değil. Mesela bütün Aleviler Kemalist değildir. Alişan Gökdemir kitabın sonunda ne diyor: "Bize bunları yapan CHP, ama biz hâlâ CHP'ye oy veriyoruz." Bu sözü bu adamı yar-

Neden bu insanların kısmetine hep acı düştü? Bizim evde ne zaman Ali Ekber Çiçek çalsa, semahlar, deyişler çalsa, anneannem ve annem transa geçiyorlardı. O beden dilindeki yoğunlaşmayı, onun acı olduğunu görüyorsun.

gılamak için kullanabilirsin ya da bu adamı anlamak için kapağı aralayabilirsin, hangisini seçersen.

"Sivil hafıza" meselesiyle ne zaman ilgilenmeye başladın? Dersim'de olanları öğrendikten önce mi, sonra mı?

Bu kavram birkaç senedir dolaşımda. Dersim zaten var, seninle beraber çocukluğundan beri gelmiş. Böyle şeyler tek parça olarak gelmez, benzeri şeyleri de çağrıştırarak gelir. Böyle bir ailede Kerbela da, Pir Sultan da, Sivas da, Maraş da durur. Bunlar hep acılı şeyler. Neden böyle olduğuna birileri cevap versin. Neden bu insanların kısmetine yeryüzünde hep acı düştü? Bizim evde çocukluğumdan beri ne zaman Ali Ekber Çiçek çalsa, semahlar, deyişler çalsa, anneannem ve annem transa geçiyorlardı. O beden dilindeki yoğunlaşma-

yı, onun acı olduğunu görüyorsun. O kuşakta bu vardı. Aslında benim sık sık evden kaçmamın nedeni de bu olabilir. Evde korku vardı, sokağa kaçırdım, bir çocuk sokağa kaçır. Sokaktan korkulduğunu da hissedirdim. "Herkesle konuşma, herkesle oynama!" Bu klasik mânâda bir ailenin çocuğunu dış dünyadan koruma çabası olabilir, ama daha fazlası da olabilir. Çocukken bunları anlamlandıramasın ama, yıllar sonra bakınca annenin seçiciliğinden, insan seçmede kimliğin, aidiyetin nasıl yol gösterici olduğunu anlıyorsun. O nedenle, kitapta da dediğim gibi, sen reddetsen bile aidiyet denilen şey arkandan gelir. Benim şehirde büyümüş biri olarak aidiyet merakım olmadı. Ama neticede bumerang döner gelir. Sübjektif ve psikolojik faktörler de var. Kulaklarım sesleri biriktirir. Görüntü de biriktiririm, ama sesi daha çok biriktiririm. Zaten kitaplarımdaki dil enerjisi kulağımda bu memleketteki her çeşit ses grafiğinin birikmiş olmasındandır. Biriktirdikten sonra bir gün bir şey olur, kafana bir taş düşer. Mesela bir-iki ihtiyar sana "yeğen, sen belgesel film yapıyorsun, kitap yapıyorsun, hadi şu işlere de bir el at" deyiverir. Kitabın arka planı bu. Sivil hafıza lafı da özellikle sözlü tarih lafından kaçmak için, çünkü sözlü tarih lafından duygusal nedenlerle uzak durmaya çalışıyorum. Bu kitabı yaparken bir set duvara çarptım. Birinci duvar: "Sen İstanbul'da büyümüş bir adamsın, Zazaca da bilmiyorsun, bu işlerle ne alâkan var?" İki: "Bir dakika, sen sözlü tarih derken hadisenin nasıl yapılacağını akademik olarak biliyor musun?" Üç: "Sen bana hangi terminolojiyi kullandığını söyle, nerede durduğunu anlayayım. Jenosit mi diyorsun?"

İspanyol yazar Juan Goytisolo hayatının önemli bölümünün diktatörlük rejimine denk düşmesi sebebiyle İspanya'da resmî tarihin dışında kalan alana ilişkin kafa yoruyor. Ama kendisine "yersiz yurtsuz"

diyor. Senin köksüzlükle ilişkin nedir?

Ben şehir çocuğuyum, bu şehirde doğup bu şehirde büyüdüm. Eğer kendi cemaatin içinde o koku sana sinerek, senin kokun onlara sinek yaşıyorsan, başka bir hayat biçimiyle tanışma şansın olmadıysa veya başka bir hayat biçimiyle tanıştığın sırada sana kokusu sinmiş değerlerin referanslarıyla davranışını ayarlıyorsan, o durum, bir hayatta kalma biçimi olarak aidiyet olabilir. Köyde büyüyen, bildiğin insanlarla yaşayacaksın. Ama şehirde büyüyünce, zihnindeki insan ilişkileri haritası çeşitleniyor, davranışlar çeşitleniyor, o zaman buranın kültürüyle yetişiyorsun. Benim için şehir kültürü daha belirleyici oldu. Tabii ki aile faktörü herkesin sırtında var, aileden başını kim kurtabilmiş ki, aileden kurtaramazsın kendini. "Aile" ve "kurtarmak" kelimelerini bilinçli kullanıyorum. Bütün dünya kültürlerinde çocukların kendi kimliklerini bulurken çatıştıkları birinci alan aile. Anne rahminden çıkarak doğmuyorsun, daha başka bir doğuş var ki, o uzun bir doğum.

İspanya'da 2007 yılında Toplumsal Bellek Yasası kabul edildi. Yasayla kayıp yakınlarına araştırma yapmaları için devlet desteği sağlanıyor.

Dünyada Arjantin, Şili, İspanya, II. Dünya Savaşı sonrası Almanya, Güney Afrika, Bosnak-Hırvat-Sırp deneyimleri üzerinden gelişen "hakikat komisyonları" kavramı var. Bu ülkelerin her birinin kendine özgüllükleri var. Türkiye'de insan hakları alanında çalışanlar o deneyimlerin buraya uyarlanması için çalışıyor. Ermeni kırımı, Dersim, Diyarbakır Cezaevi üzerine çalışmalar var. Toplumsal bellek, sivil hafıza, geçmişle hesaplaşma, hangi kavramı kullanırsan kullan, son derece doğru bir şey. Hak ihlali bunlar, nereden algılasan algı, asgarî müşterek insan ve hakları. Ben amatör olarak bakıyorum, bakabildiğim kadar. "Bu bizim meselemiz, siz uzak durun" diyen Dersimliler de var. Hak ihlali açısından bütün memleketin bunun bir yerinde durması gerekir. Gücün olduğu müddetçe bu hadiseyle ilgili taraf olacaksın. Öğrenciyken 1 Mayıs için Ankara'dan İstanbul'a birlikte geldiğimiz, CHP'nin bir dergisini yapan eski bir arkadaşım bana "bu kitapla bu yarayı niye kaşıyorsun, irin akacak" dedi. Bırak aksın, ben mecbur muyum bu irini gövdemde saklamaya? Bu nasıl bir zihniyet, direnç noktalarına bakmak gerek bu süreçte. İster geçmişte, ister şimdide olsun, hakkın talep edildiğini görüyorum, bunu da çok olumlu buluyorum. Keşke İspanya örneği burada da geçerli olsa, bu insanlara destek olsalar. Direnç noktalarını anlayarak bakmakta fayda var, seni anlamayanı da anlama mecburiyetin var, onu anlarsan derdini daha iyi anlattırsın. Bu baltalarla yapılacak iş değil, sakın ve sabırlı olmak önemli. Milyonlarca insanın bagajında bir sürü hadise var, mesele sadece geçmişle de sınırlı değil.

Ailede en çok kim ilgilendi bu çalışmayla? Küçükler mi, büyükler mi?

Herkes ilgi duyuyor. Her kuşağın değişik algı-

sı, ilgisi var.

En çok kiminle kafa mesaisi yaptın?

Annem İzzet Gökdemir Algör ve Haydar dayımla. Bizim sülâleden Süleyman Çetinkaya, sürgün edilenlerin ve kurşuna dizilenlerin listesini yaptı. Benden bir-iki yaş büyük, hayatının büyük bölümünde köyde yaşadı, dili de bilir. Sonra Almanya'ya gitti, işçilik yaptı. Süleyman Çetin bu çalışmada başlangıçtan beri sürekli yazarak fikrini aldığım biridir. Kaynağa ve meselelere benden daha yakın olanlara çalışmayı açtım, onlar da hep katkı koydular. **Kitap halini alınca aileden nasıl tepkiler aldın?**

Biri, "güzel, bizim hayatımızı anlatmışsın, siyaset yapmamışsın" dedi. Siyasete karşı hassasiyeti olanlar var. Bir diğeri, "Erdal Gezik önsözde Kürt diyor, Kızılbaş deseydi kabul ederim, niye Kürt diyor? Amerikan emperyalizminin oyunu bu!" dedi. Bir yandan benim kuşağımdan olanlar arasında, "bir dakika, biz Türkmeniz" diyen var. Annesi "biz Kürdüz" diyor, oğlu "Türkmeniz" diyor. Allah kolaylık versin. Ama genel olarak memnundur. Hatta bu kitabın ikincisini yapmayı önerdim. Burada adı geçen ailelerdeki ikinci kuşağın hafızasında bu konuya dair ne var, onların payına ne düştü? En az yirmi kelle var. Mesela Cansa Düzgünkaya'nın oğlu İsmail, Siyasal'ı bitirdi, ama kaymakam olamadı. Kökeni nedeniyle birçok insan askerî okuldan atıldı. Kürt ve Alevî kimliği birçoklarını zorladı. O noktada Türk İslâm, Sünnî, hegemonik politik kültür,

Sona Hanım'ın aktardığı bir anı: Kürt kadınları onların gidişine nasıl bir tavır gösterdiyse, Ermeni bir kadın demiş ki, "gülün Kürt karıları gülün, bugün bize, yarın size". Ermenilerde böyle bir cümle kurabilecek siyasî uyanıklığın dayanakları nedir?

kapitalist sağ, adına ne diyorsan o ortaya çıkıyor. Bu memlekette birilerini kenara itip nasıl kendine öncelik veriyor? Erzincan'da basit bir saha araştırması yap, Alevî açılımının palavra olduğunu, bütün bu kadroların bu ayrımı yaşadığını göreceksin. Bunu söyleyenlerin çoğu politik insanlar değil, ama o kadar gündelik bir şey çarpıyor ki adamlara, bu cümleyi büyük rahatlıkla kurabiliyorlar. Mesela bir call center açılıyor, işe alınan 600 elemandan sadece 10'u Alevî.

Fertleriyle görüştüğün Düzgünkaya, Gökdemir, Köse ve Billor ailelerinden, '38 Dersim kırımında kurşuna dizilenler, canını son anda kurtaranlar var. Kitapta anlattıkları 1938-48 aralığında Balıkesir, Çanakkale ve Eskişehir'e sürgüne gönderiliyorlar, 1947'de af çıkana kadar da sürgünde kalıyorlar. Sürgüne gittikleri köyler Alevî köyleri mi? Buralarda nasıl karşılanıyorlar?

Buradaki üç ailenin gittiği köyler Alevî köyleri değil. Diğerlerinin bilgisi bende yok, ama Yozgat gibi yerlere gidenlerin hayatları daha zor oldu. Buradakiler nispeten şanslı örnekler. Mesela Gökdemir ailesinin gittiği Çerkes köyü var. İlk gidildiğinde tedirginlik var, özellikle gençlerden "dövelim bunları" diyenler var. Ama bir süre sonra herkes herkesi anlıyor. Resmî politikanın onları tanıyış biçimiyle bu

insanların gerçekliği örtüşmüyor. Benim için önemli olan, bu insanların sürgün edildikleri köylerde veya çevre köylerdeki yaşamı. Çatışmaların hangi temelde olduğuna bakmak lâzım. O zaman egemen politik kültürün aldığı abdestin ürküttüğü kurbağaya değmediği ortaya çıkıyor. Kamu vicdanı ya da tabanda fazla sürtüşme yok. Birtakım subaylar ya da me-mur zihniyetliler dışında sivillerde öyle bir şey yok. Herkes işinde ekmeginde, özel bir durum olmadıkça neden çatışsınlar ki?

Dersim'i yaşayanlar 1915'teki Ermeni katliamına da tanık oldular. Senin görüştüğüklerinde bu olay nasıl bir iz bırakmış?

"Büyük felâket" denilen Ermeni kırımı Erzincan'ı ne kadar etkiledi, bilmiyorum. Kitapta sözü edilen Erzincalı Ermeniler meselesi, Rus işgaliyle ilgili. Ruslar geri çekilmek durumunda kaldıkları zaman bölgede Osmanlılar, Ermeniler ve Dersim aşiretleri kalıyor. Birinci öncelik Rus işgalini püskürtmek. Orada, Ermenilerle Dersimliler arasında, "bölgenin burası sizin olsun, burası bizim olsun" gibi bir durum var. Erzincan'ın veya benim ailemin deneyimi o. 1915 hadisesi birinci dereceden yok onlarda. Erzincan'ın gerek Surbahana köyü, gerekse Munzur dağının Erzincan ovasına bakan, halkı Dersim'in içlerinden gelip 100-200 sene önce buraya yerleşmiş olan ve Ermenilerle beraber yaşayan bu dağ köylerinin biri üzerinden konuşuyoruz. Ama birleşik kaplar sistemi, birçok hikâye birbirine benziyor... Gökdemir ailesinden Sona Hanım'ın çocuklarına aktardığı bir anı var. O görmüş Ermenileri giderken. Kürt kadınları onların gidişine nasıl bir tavır gösterdiyse, Ermeni bir kadın demiş ki, "gülün Kürt karıları gülün, bugün bize, yarın size". Ermenilerde böyle bir cümle kurabilecek siyasî uyanıklığın dayanakları nedir? 1915 olabilir, başka bir şey de olabilir. Çünkü Deli Mahmutlar sülâlesi bir entegrasyon sürecine girmiş. İçeriden bir sebeple dağların öteki yüzüne çıkmışlar, burada büyük dede Sünnî bir kadınla evlenmiş, çocuklarından birini askerî rüştiyede okutmuş. Öbürü Osmanlı ordusunda başçavuşluk yapmış, tüberküloz olmuş, memleketine dönmüş, Atatürk Samsun'a çıkınca onun yanına gitmiş. Daha sonra milletvekilliği teklifi almış. Bu aile iki arada bir derede kalmış, Deli Mahmutlar aşiret bazında gerektiğinde Dersim'de toplanırlara katılıyor, bir bağ sürüyor. Seyit Rıza'ya yiyecek verme meselesi dahil bir bağ var, ama hayat Erzincan şehrine taşınmış. Bir geçiş sürecindesin, Ermenilerle, Osmanlılarla ilişkin var, normal sivil bir hayata doğru evriliyor-sun. Bu adamların senin sistemine uymadığını söylüyorsun, adam elinden gelen çabayla entegre oluyor senin dünyana. O zaman senin esas meselen resmî tarihte söylediğin mesele değil. Ama resmî tarihte söylediğin bir cümle, İsmet İnönü'nün "Şark Seyahati Raporu"ndan bir cümle: "Erzincan hızla Kürtleşmektedir." O zaman senin derdin, bunlar şakiydi, vergi vermiyordu, değil. Önüne geleni biçtiğine göre, mesele bu insanların Kürt olması. Dersim'i açıkça söylüyorsun... İnönü ailesi kusura bakmasın, çocukları ayrı tutarız biz ebeveynlerinden.

efektlerden değil Hitchcock'tan korkanların dergisi

altyazı
AYLIK SİNEMA DERGİSİ

100.

ÖZEL SAYI KASIM'DA

www.altyazi.net

Radyo Brecht

Hazırlayan: **Koray Löker**

Sanal linçler mercekte altında

Sosyal medya araçlarında, gazetelerin okuyucu yorumlarında sıradanlaşmaya başlayan şiddet dili ve nefret söylemi üzerine çalışan yazar ve yöneticilerin makalelerinden derlenen "Yeni Medyada Nefret Söylemi" yayınlandı. Hayatı sirayet eden nefret söyleminin arka planını görmeyi, gündelik yaşamda bu söylemin yeniden üretilmesini sağlayan nedenleri açığa çıkarmayı hedefleyen kitap Kalkedon Yayınları'ndan çıktı.

Robocup 2011 Türkiye'de

Programlanabilir robotların yeteneklerinin araştırılabilmesi için her yıl robot köpekler arasında düzenlenen futbol turnuvası 2011 yılında Türkiye'de gerçekleşecek. Yıllardır Boğaziçi Üniversitesi takımının Rusya steplerinde Rocky sahnelerini hatırlatan şartlarda yaptığı antrenmanlarla göz yaşartıcı başarılarına imza attığı turnuva, bu alanda çalışan birçok bilim insanının katıldığı bir sempozyuma da ev sahipliği yapacak.

İNTERNETİN DOĞASI DEĞİŞİP BİRİLERİ "DAHA EŞİT" OLURKEN

Kitle iletişimi özgür olabilir mi?

Ağustos ortasında yüzlerce gösterici Google önünde toplanarak bir protesto düzenledi. Verizon adlı internet servis sağlayıcıyla birlikte duyurduğu bir manifestodan yola çıkarak Google'ı interneti zenginlerin ayrıcalığına sunmakla suçluyorlar, herkese eşit sunulan bir internet hayalinden bahsediyorlardı. Olay mahalline bağlandı, hikâyenin tesadüfen içinde kalan PlanetLab projesinden Çağlar Onur'a mikrofon uzattık...

İnternet nötrallitesi kavramı haremli biçimde gündeme girdi. Terimi nasıl çevirmek gerekir, tarafsızlık doğru mu mesela? Çağlar Onur: Eşitlik demek de doğru, ama kavramın içinde neyle doldurulduğu karışık. Google, Amazon, Facebook gibi internet temelli servisler bugünkü boyutlarına ulaşabilmelerini garaj kültürüne borçlular. Garaj kültürü, becerikli girişimcilerin küçük olanakları kullanarak dev projelere dönüşen fikirleri hayata geçirebilmesi demek. Amerika'da banliyö evlerinin garajlarını ofis olarak kullanan insanlarla özdeşleştiği için bu isimle anılıyor. Bir eşit Amerikan rüyası. Bu kültürün varolabilmesi için ihtiyaç duyulan tek şey internet. Bugün bu tablo değişiyor... Servis sağlayıcı firmalardan bağımsız olarak aynı kalitede ve hızda hizmeti makûl ve sabit bir ücretle edinme garantisi bekleyen ve internet nötrallitesinden bunu anlayan insanlar var. Fakat nötr kelimesi neyi anlatıyor sorusu karışık. Dört-beş sene önce Comcast (Amerika'nın en büyük internet servis sağlayıcısı) firmasının BitTorrent trafiğine sınırlama getirdiği anlaşıldı ve kavram gündeme biraz bu olayla girmiş oldu.

Nasıl bir sınırlama getirdi? Servis sağlayıcıların sahip olduğu bant genişlikleri, yani müşterilerin abone oldukları hızların sağlanacağı altyapı var. Comcast'ın bant genişliğinde önemli bir pay BitTorrent üzerindeki paylaşım

dolunca diğer iletişim faaliyetlerine ayırabileceği kaynak yetersiz kalıyor diye o trafiğe sınırlama koydu. Kendi altyapı problemlerini çözmek yerine bunu yaptı. **Trafik rahatlasın diye kamyonlar belirli yollara giremez ya, böyle bir şey mi bu?** Aynen öyle. Türkiye'deki Youtube yasağı için de bu söz konusu. Politik sebepler olabilir, ama öte yandan, Türkiye'den yurtdışına internet çıkışı çok pahalı ve bant genişliğinin önemli bir kısmı Youtube tarafından dolunca, sorun yasak sayesinde çözülüyor. Youtube için kullanılan hat geri ka-

Türkiye'den yurtdışına internet çıkışı çok pahalı. Bant genişliğinin önemli bir kısmı Youtube tarafından dolunca, sorun yasak sayesinde çözülüyor. Hat geri kalan iletişime harcanabilince sanki daha hızlı altyapı sunulmuş gibi oluyor.

lan iletişime harcanabilince sanki daha hızlı altyapı sunulmuş gibi oluyor. Aslında yapılan hiçbir yatırım yok.

Türkiye'deki tartışmalarda bu yorumu pek duymamıştık. Türkiye ciddi maliyetlerle bağlantı satın alıyor; yasak ise, para kazanamadığı bir alanda para harcayan pozisyondan kurtulmak anlamına geliyor. Zihniyet tahminen şu: "Adamlar hem bize hakaret ediyor, hem çok pahalıya kiraladığımız hattı kullanıyor, üzerine para ödemiş oluyoruz. Kapatalım oraya giden yolu, en azından o trafiğin parasını ödeyelim."

Comcast'e dönersek, olay nasıl gelişti?

Comcast, Youtube yasağındaki gibi, bir siteyi değil, BitTorrent bağlantılarının tamamını yavaşlattı. Ortada fiilen bir engelleme yok aslında, sadece kimse kullanmasın diye o yola ayrılan kaynağı azalttı. Bu konuda düzenleme yapıp yapılamayacağı hukuken gri alan. Amerika'da bu konuları Federal İletişim Komisyonu (FCC) düzenliyor. Kullanıcılar şikâyet edince, Comcast'ın bunu yapamayacağı kararı alındı. Comcast da hem düzenlemeye son verdiğini ilan etti, hem de

FCC'nin bu konuda karar verme yetkisi olmadığı iddiasıyla mahkemeye gitti. Mahkeme Comcast'ı haklı bularak firmaların servis sunacağı şartları belirleyebileceğine hükmetti. Buradan itibaren, mesele Türkiye'deki Evetçi/Hayırıcı kavgasına döndü. **İnternet tarafsızlığı kavramıyla bu konu nerede bulundu? Bu terimi kim ortaya attı?**

2003'te, Columbia Üniversitesi Hukuk bölümünden Tim Wu, ağların ayrımcılığa izin vermeyen bir tasarımla kurulması gerektiğini tartışmaya açtı. Verdiği örnekleri kullanarak yaklaşımını aktarmaya çalışayım: A noktasından B

noktasına gitmek için taksi tutabilirsiniz, ama daha hızlı gitsin diye ek para ödeyemezsiniz. Ya da Steve Jobs göndermesi olduğunu tahmin ettiğim bir başka örnekle, böbrek nakli için para ödeyebilir, ama sıranın önüne geçmek için para ödeyemezsiniz. İnternet de böyle bir hizmet olduğu için belirli bir standardı olması gerekir. Youtube örneğinde ki gibi, altyapıyı zorlayan durumlar varsa bunun yatırımla çözülmesi, kullanıcıların etkilenmesi gerekir. Mesela, AT&T'nin düzgün çekmediği söyleniyor. O da iPhone'u şikâyet ederek altyapının düşünülünün ötesinde meşgul hale geldiğini söylüyor. **iPhone çıkınca insanlar daha çok telefonla konuşmuş, AT&T de buna cevap veremeyip şikâyet mi etmiş?**

Konuşmalar değil, akıllı telefonlardan doğrudan internete bağlanması sorun yarattı. Bunu yapabilen aletler aniden çok satınca veri alışverişi için ayrılan kaynak yetersiz hale geldi. Hat hacmi sabit olduğu için çok daha fazla kaynağın telefon hatlarından alınması gerekti. Bu aslında AT&T'nin problemi; daha büyük altyapı kurması gerekiyor. Comcast örneğinde çözüm şöyle açıklanıyor: "Burası Amerika, ben hizmeti istediğim gibi veririm, benim özgürlüğümdür. Düzenleme anayasaya aykırı olur." Öte yandan komisyon da "ben seni düzenlemiyorum, ne konularda düzenleme yapabileceğine dair sınır koyuyorum" diyor. Bir kelime "internet tarafsızlığı gelmeli; bu, herkese aynı hizmetin aynı kalitede verileceğinin, filtreleneceğinin garantisi" diyor. Şirketlerse "bu sansüredür" diyor.

Sansürle ne alâkası var?

Amerikan mantığı; faaliyet sınırlaması olarak gördükleri için sansür diyorlar. Yani internet aboneliğinde Youtube'a başka bir site-

den daha yavaş bağlanman firmanın ticaret özgürlüğüdür, bunu engellemek ise sansür. Genel kapitalist korkusu, “devlet benim sektörümü kontrol ederse bite-riz” korkuları...

Google hikâyeye nerede dahil oldu?

Vinton Cerf gibi bir adamları var. İnternetteki birçok şeyin kurucusu ve internete ticaret dışında da önem veriyor. İkincisi, samimi ya da değil, “don’t be evil” (kötücül olma) diye bir sloganları var. Üçüncüsü, kendilerini koruyorlar. Varlıkları internete bağlı. Herkes Youtube’a eşit erişebilsin istiyorlar, çünkü o sitenin reklam geliri onlara gidiyor. Özgürlüğü savunuyorlar da denebilir, bunu kâr için yaptıkları da. Galiba ikisi de doğru.

Google konuyla ilgili fiilen ne yaptı?

Comcast hikâyeleri çıktıktan sonra, Princeton Üniversitesi’nde MeasurementLab diye bir projeye başladı. Coğrafi olarak yayılmış bilgisayarlar sayesinde hız ölçümleri yapıyor Google. Bu arada servis sağlayıcıların hizmetlerinde kısıtlamaya gidip gitmedikleri anlaşılabilir. Halka açık bir yapı. Herkes kendi bilgilerini vererek bağlantı ölçümü için kullanılabiliyor.

Yapı şeffaf mı peki, verilen bilgilerin nasıl kullanıldığını biliyor muyuz?

Toplanan bütün kayıtlar Amazon tarafından herkese açık tutuluyor, kişisel bilgiler paylaşılmıyor. Google toplanan verilerin araştırmada kullanılması kolaylaşsın diye bir yazılım da sundu. Bu sayede, Google da internetin nerede yavaş, nerede hızlı olduğunu ölç-

çerek bir çeşit pazar araştırması yapmış oluyor. Google yöneticileri için mesele ne kadar insanı memnun ettikleri değil, ne kadar çok insana ulaşabildikleri. “Afrika’da internet yavaş, oraya daha çok erişim olanağı sağlayalım, böylece pazarımız büyüsün” diyorlar. Bu Google için iyi, para kazanacak; Afrika için de iyi, olanaklara ulaşacaklar...

Yeşil Bilişim günümüzün bir başka bir popüler sloganı. Elektrik tüketimini azıcık daha kısabilirsek dünyaya ne kadar katkıda bulunuyoruz diye araştırmalar yapılıyor, çünkü yatırım yaparak para kazanılabilecek noktayı geçtik. Maliyet azaltarak para kazanmak daha anlamlı hale geldi...

Google üç eyalet arasında çok büyük bağlantı yatırımları yaptı ve bu durum, yakın gelecekte servis sağlayıcılar arasına gireceği dedikodularına yol açtı. Bugün servis altyapıları önemli bir trend. İnternet altyapı yatırımına büyük para akıyor. Amerika’da Federal İletişim Komisyonu, Kore’nin daha hızlı, Japonya’nın daha ucuz olduğuna ikna edince, senatodan en hızlı ulusal ağı kurma hedefiyle fon alabildi. Amerika’da maliyetler yüksek, çünkü çok az firma var ve aralarına yeni birinin katılma şansı kalmamış durumda. Nasıl ki banka ya da ilaç fabrikası kurmak için garajından başlayıp yavaş yavaş büyümek mümkün değilse, internet de böyle oldu. Oysa eskiden kimseye muhtaç olmadan, bir fikirle varolunabilen bir alandı.

Bu dönüşümün bir kırılma noktası var mı, ne oldu da bu hale geldi?

Google bundan on yıl önce bin kişi tarafından kullanılıyorsa, bugün saniye başına milyar işlem kapasitesiyle çalışıyor. On sene sonra bunun da yüz katı, bin katı olacak. İnsanlığın yarısı bile internete bağlanmış değil daha. Bu nedenle telekomünikasyon firmaları için Afrika, Ortadoğu, Çin gibi coğrafyalar çok iştah kabartıyor.

Yakın zamana kadar web sitelerinden bahsediyorduk, artık internet uygulamalarından bahsediyoruz. Özellikle Amerika’da

Nasıl ki banka ya da ilaç fabrikası kurmak için garajından başlayıp yavaş yavaş büyümek mümkün değilse, internet de böyle oldu.

Oysa eskiden kimseye muhtaç olmadan, bir fikirle varolunabilen bir alandı.

iTunes’dan şarkı satmak, netflix üzerinden film/tv izlemek gibi servisler web sitelerinden fersah fersah önde artık.

Bağlantılar biraz daha hızlı olsa belki de bir aparatı vücudumuza bağlayacağız ve verilerimizi doktora internet üzerinden göndermek mümkün olacak; teşhis için hastaneye gitmeye gerek kalmayacak. Bilim-kurgu filmlerindeki tablolara yaklaşmak için yapılması gereken ilk şey altyapı kurmak. Bütün büyük firmalar da bunun peşinde. Google’ın Amerika’daki bir servisi de sağlık portalı. Kullandığın ilaçları giriyorsun, aralarında çakışma varsa uyarıyor, zamanını hatırlatıyor, eczane adresi veriyor...

Kişisel verilerin mahremiyeti bu kadar tartışılırken sağlık bilgilerinin toplanması ilginç bir boyut...

Klasik Google modeli bu. Veri

toplamak için yüksek katma değerli servis veriyor, sen de o servis için verilerini veriyorsun. Harika bir e-posta hizmeti sunuyor; herkes yazışmalarını ona emanet ediyor. Bunu o kadar çok insan yapıyor ki, bu sayede dünyanın en büyük spam filtresine sahip oluyor ve bunu satıyor. Aynı biçimde, dünyada kimin ne aradığı, nasıl fotoğraf çektiği gibi, ticarî açıdan çok değerli verilere sahipler. Bundan dört-beş sene öncesine kadar, Ankara’da Ada-Net diye yerel

bir şirketle sözleşme imzalayıp internete bağlanıyordun. En önemli kaygı, kitap alırken kredi kartı bilgin çalınır mı, çalınmaz mı olabiliirdi. Hangi kitabı satın aldığın bilgisi önemsizdi, çünkü bunu kullanan yoktu. Sonra, “bu kitabı okuyan, şu parfümü de aldı” diyen birileri çıktı, bu bilgi para etmeye başladı. Gmail’de, e-postaların tepesinde kişiye özel reklam var. Google diyor ki, “bu servis, mesajların makine tarafından okunmasıyla sağlanıyor, başkaları sizin bilgilerinize ulaşmıyor”. Kişisel olarak, mesajlarımı okuyacaklarını düşünmüyorum, böyle bir kaygım yok. Hangi ilaçları kullandığımı, dünyanın neresinde olduğumu biliyor olmasında da korkacak bir şey görmüyorum. Korktuğum şey şu: Google sadece benim değil, herkesin ne yaptığını biliyor. Bilgi o ölçüğe çıkınca, bir sektör olunca korkutucu hale geliyor. Bireysel veri güvenliği çok dar bir alanda sorun yaratabilir, ama herkesin verisi depolanınca, birbirleriyle ilişki kurulunca çıkabilecek sorunların ölçüğü de büyüyor. Örneğin herkes Google’ın sağlık portalını kullanırsa, ilaç şirketleri kimlerin şeker hastası olduğu bilgisine ulaşabilecek. Bir sonraki ilacı diyabet üzerinden mi, kanser üzerinden mi geliştirecek daha çok kâr edebileceğine karar verecek. Bu servisler popüler olursa, zaten çirkin olan bir sektör daha da çirkin olacak. Adamlar diyecek ki mesela, “araştırma yaptık, Türkiye’ye kanser ilacı göndermemize gerek yok, çünkü oradaki hastaların parası yok”. Bu, şirketlerin satın alabileceği bir bilgi olmamalı.

Çağlar Onur

AĞIR ÇEKİM

Hazırlayan: Ahmet Gürata

KARA TREN

TONY CURTIS (3 Haziran 1925 – 29 Eylül 2010) Savaş sonrası Amerika'nın dünyadaki suretlerinden biriydi. Bir anlamda, Amerika'yı sevdirdi. Yakışıklı kontenjanından işe alınıp iyi bir komedyen olmuş, dramatik rollerde de ustalaşmıştı. Macar Yahudisi, yoksul bir aileden geliyordu. "Bazıları Sıcak Sever"

onu akla getiren ilk film ama, "Taras Bulba"nın oğlu Andrei de, "Son Patron"daki Rodriguez de, çaylak aşık "Trapezci" de unutulmaz. "Spartaküs"ü öldürecek kadar seven sanatçı ve savaştan önce Antoninus'un kalbimizde yeri bambaşka...

ARTHUR PENN (27 Eylül 1922 – 28 Eylül 2010) Amerikalılardan etkilenen Fransızlardan, Welles, Hitchcock gibi cerrahlardan el alarak Hollywood'un anlatı biçimleriyle oynamış, '50'lerin isyankârını '60'ların sivil haklar

öncüsü hippilerine taşımıştı. Redford, Hoffman, Beatty onun tezgâhından geçti. "The Chase"de gerçekçi bir linç Amerikası tasvir ederken mührünü "Bonnie and Clyde"nin özgürlükçülüğüyle vurdu. Bir auteur edasıyla çektiği filmleri izleyen bir nesil, Amerikan bağımsız sinemasının da temellerini attı.

Telif yok, görev var

Anaakim medya habere biraz şaşkınlıkla yer verdi: Yönetmen Jean-Luc Godard, internetten yasal olmayan yollarla şarkı indirdiği gerekçesiyle tutuklanan James Climent'in savunmasına yardımcı olmak amacıyla

"Fikrî mülkiyet diye bir şey söz konusu olamaz. Telif hakkı, korunması mümkün olmayan bir hak. Yazarın hakkı olmaz. Benim hiçbir hakkım yok, yalnızca görevlerim var."

1.000 avro tutarında bağışta bulunmuştu... New York Times, yarattığı eserlerden gelir elde eden Godard'ın fikrî mülkiyetle ilgili tavrını çelişkili buluyordu. Aslında açıkça dile getirilmese de, bu görüş pek çok kişi ve kurum tarafından paylaşıyor.

Telif hakkı konusunda, kimin haklı kimin haksız olduğunu daha net görebilmek için meseleye yakından bakalım: Fransa'nın güneyinde sanatçıları ve organik tarım ürünleriyle ünlü Barjac kasabasında yaşayan fotoğrafçı James Climent'in bilgisayarında internetten indirilmiş çok sayıda şarkı bulunmuştu. Climent, Fransa'da geçerli telif yasalarını ihlâl ettiği gerekçesiyle 20 bin avro para cezasına çarptırıldı.

"Film Socialisme"de bu karenin altında şu sözler yer alıyor: "Yasalar yanlış olduğunda, adalet yasadın önce gelir."

Geçtiğimiz günlerde cezası yüksek mahkeme tarafından onaylanan Climent'e Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi yolu göründü. Godard'ın yaptığı sembolik bağış da, işte bu başvuru için gerekli yasal hazırlıklar için bir katkı niteliğinde.

James Climent, internetten veri indirmenin bir vatandaşlık hakkı olduğunu savunuyor ve

AIHM'in Avrupa'daki yasal düzenlemeleri etkileyecek bir karar alma olasılığı bulunduğunu belirtiyor.

Son sözü Les Inrockuptibles'e konuşan Godard'a verelim: "Fikrî mülkiyet diye bir şey söz konusu olamaz. Telif hakkı, korunması mümkün olmayan bir hak. Yazarın hakkı olmaz. Benim hiçbir hakkım yok, yalnızca görevlerim var."

"Emek"siz Filmekimi

Istanbul Film Festivali'nin küçük kardeşi olarak dünyaya gelen Filmekimi, programını her geçen yıl zenginleştirerek önemli bir festival konumuna geliyor.

Filmekimi'nin dünya festivallerinden sunduğu seçki, yeni sezona girerken yılın nitelikli bir panoramasını sunuyor. Dokuzuncu yaşına giren festival, bu yıl 8-14 Ekim arasında, alıştığımız Emek sinemasının yokluğunda, Atlas, Beyoğlu ve Cinebonus Maçka G-Mall sinemalarında izleyiciyle buluşuyor. 31 film içeren programdan Express'in ilk onu şöyle:

Başka Bir Yerde (Somewhere, Sofia Coppola, ABD)

Amcam Önceki Hayatlarını Hatırlıyor (Lung Boonmee Raluek Chat, Apichatpong Weerasethakul, Tayland)

Turne (Tournée, Mathieu Amalric, Fransa)

Tehlikeli Yol (Route Irish, Ken Loach, İngiltere)

Carlos (Olivier Assayas, Fransa)

İnsanlar Ve Tanrılar (Des hommes et des dieux, Xavier Beauvois, Fransa)

Devrim! (Revolución, Gael Garcia Bernal, Mariana Chenillo, Fernando Eimbcke, Amat Escalante, Diego Luna, Gerardo Naranjo, Rodrigo Garcia, Rodrigo Plá, Carlos Reygadas, Patricia Riggen, Meksika)

Ağaç (The Tree, Julie Bertuccelli, Fransa-Avustralya)

Sosyalizm (Film Socialisme, Jean-Luc Godard, İsviçre-Fransa)

Sihirbaz (L'illusionniste, Sylvain Chomet, İngiltere-Fransa)

Tehlikeli Yol (Route Irish, Ken Loach)

X-SİNEMA

Alain Delon filmleri: Adı "yakışıklı erkek" sıfatıyla anılan oyuncunun 10 filmi birden DVD'de. **Annemi Öldürdüm (Xavier Dolan):** Dünya sinemasının genç keşfinin Cannes'da yankı uyandıran ilk filmi.

Atıf Yılmaz Sineması: Aaahh Belinda, Adı Vasfiye, Arkadaşım Şeytan, Asiye Nasıl Kurtulur, Değirmen, Hayallerim Aşkım ve Sen ve Kadının Adı Yok'un yenilenmiş kopyaları (DVD).

Çoğunluk (Seren Yüce): Memleketi saran sıradan faşizm ve çoğunluk zihniyeti.

Filz TV (Joseph Beuys, 1970): Beuys'un daha önce canlı olarak sergilediği performansın filmi (ubu.com/film/beuys_filz.html)

İyi Yürek (Dagur Kári): Komediyle trajediyi birleştiren "Buzdan Kalpler"i İzlandalı yönetmeninden.

Jane'e Mektup (Dzigo Vertov Group, 1972): Jean-Luc Godard ve Jean-Pierre Gorin, Jane Fonda'yı Vietnam'da gösteren fotoğraftan hareketle sinemasal bir mektup kaleme alıyorlar (www.ubu.com/film/vertov_jane.html).

Kavşak (Selim Demirdelen): Altın Koza'dan dört ödülle döndüğünü hatırlatalım.

Sineklerin Tanrısı (Lord of the Flies, Peter Brook): Golding'in yapıtının klasikleşen sinema uyarlaması (DVD).

Sosyal Ağ (The Social Network, David Fincher): Hollywood'a konu olan Facebook'un hikâyesi.

Wall Street'e karşı Cervantes

Oliver Stone'un "Wall Street" in devamı olarak çektiği "Wall Street: Para Asla Uyumaz" gösterimde. Yönetmen, finans kapitalin son çeyrek yüzyıldaki yükselişini yakından tanıdığımız Gordon Gekko karakteri üzerinden anlatıyor. Stone'un yakın tarihli bir diğer çalışması da "Sınırın Güneyi" belgeseli. Bu kez, Chavez'in önerisi ve Tarık Ali'nin danışmanlığında Latin Amerika'nın bir zamanlar damarları kesik ülkelerini dolaşıyor. Oliver Stone ve Tarık Ali'nin bu iki filmle ilgili yorumlarını The Huffington Post, Monthly Review ve GQ'dan aktarıyoruz...

"Sınırın Güneyi" projesine nasıl dahil oldunuz?

Tarık Ali: Oliver (Stone), Paraguay'da çekimdayken beni aradı ve çok daha ilginç bir projeden söz etti: HBO televizyonu için hazırladığı on saatlik "Amerika'nın Gizli Tarihi"... Aylarca bu fikri tartıştıktan sonra, bana "Sınırın Güneyi" belgeselinin kaba kurgusunu gösterdi. Biraz dağınık bir yapısı vardı. Film, ABD medyası üzerine odaklandığı için bir çıkmaza girmişti. Bunun üzerine yapıyı yeniden oluşturduk ve senaryoyu yeniden yazdık. Sonuçta ortaya politik bir yol filmi çıktı.

Neden böyle bir film projesi seçtiniz?

Oliver Stone: Bu belgeselle ilgili olarak Hugo Chavez'le konuşuyordum. Gidip Güney Amerika ülkelerinin liderleriyle görüşmemi ve neler olup bittiğini kendi gözlerimle görmemi önerdi. Orada gerçek bir reform gerçekleşiyor. Mücadele edilmesi gereken çok güçlü yapılar var: Kilise, ordu ve ABD müdahalesi... Ancak bunlara göğüs gerip üstesinden gelmeye başladılar.

"Sınırın Güneyi"nde de gösterdiğiniz gibi, ABD hükümeti ve Amerikan medyası Güney Amerika'da yoksulların ve yerli halkın iktidar sahibi olmasına karşı düşmanca bir

"Sınırın Güneyi"nin yönetmeni Oliver Stone ve senaristi Tarık Ali

tutum sergiliyor. Neden?

Stone: Bu, sanırım, kökleri Monroe Doktrini'ne, Roosevelt'e kadar dayanan, ABD'nin ticarî çıkarlarını koruma ve askerî diktatörlükleri destekleme yönündeki eski emperyalist reflekslerinden kaynaklanıyor. ABD, "arka bahçesinde" iktidara gelen her türlü sola ve bir ülkenin kaynaklarının o ülkenin halkına ait olduğunu düşünen herkese düşmanlık besliyor. Filmde, Arjantin Devlet Başkanı Cristina Kirchner'in belirttiği gibi, kıtanın fetihinden bu yana ilk kez, Latin Amerikalı lider-

ler yönettikleri insanlara benziyor. Hugo Chavez, yoksulluk içinde büyüdü. Evo Morales, yerli halktan bir sendikacı. Lula da iyi eğitim görmemiş bir işçi lideri. Her üç lider de birçok kez tutuklanarak cezaevine kondu. Ülkesinde ABD üslerine izin veren Uribe yönetimindeki Kolombiya hariç, tarihte ilk kez Güney Amerika'nın önemli bir bölümü ABD denetimi altında değil. Bu bölgedeki diğer ülkeler için bu çok önemli bir gelişme. Güney Amerika, aynı zamanda, ABD güdümündeki IMF'nin etki alanının dışına çıktı. 2003'te, IMF'nin Latin Amerika ülkelerine verdiği borç miktarı 20 milyar dolardan fazlaydı. Bugünse bu miktar 1 milyar dolara indi. ABD medyası, Güney Amerika'daki yoksulların daha önceki dönemlerden daha iyi durumda oldukları gerçeğini görmezden geliyor. Neoliberal politikaların hüküm sürdüğü 1930-2000 arasında, büyüme oldukça düşük seviyede idi. Zengin ve yoksul kesimler arasındaki uçurum çok daha derindi. Buna karşın, Wall Street'in harekete geçirdiği ekonomik kriz dönemine kadar, yeni

sol dalga liderliğindeki bölgede büyüme oldukça yüksek seviyelerdeydi. Örneğin, 2003-2008 arasında Venezüella ekonomisi yaklaşık iki kat büyüdü. Nestor Kirchner iktidara geldikten sonra, Arjantin'in IMF borçlarından kurtulmasıyla birlikte, işsizlik yüzde 20'den 8'e indi ve altı yıl içinde ekonomi yüzde 63 oranında büyüdü.

Buna karşın, Latin Amerika solunun bazı önemli isimleri, Chavez, Morales ve diğer liderleri eleştiriyor. Chavez'in Peron gibi bir tek adam yönetimi oluşturmaya çalıştığı

Oliver Stone ve Bolivya devlet başkanı Evo Morales, "Sınırın Güneyi" filminin galasında

söyleniyor. Latin Amerika'da en yüksek enflasyon oranı, yüzde 30'la Venezüella'da. Rating kuruluşları bu ülkenin borçlarının risk düzeyinin çok yüksek olduğunu belirtiyor. Bu eleştirilere cevabınız nedir?

Stone: Enflasyon en çok orta sınıfı vuruyor. Bu da ciddi bir sorun. Ancak, meselelere tarihî perspektiften bakalım: Venezüella'da, Chavez işbaşına gelmeden iki yıl önce, 1996'da, enflasyon yüzde 100'ün üzerindedi. Ayrıca, Chavez döneminde enflasyon yoksulları daha az etkiliyor, çünkü barınma, eğitim ve sağlık giderleri devlet tarafından sübvansediliyor. Chavez'in tek adam olarak otoriter bir rejim oluşturduğu yolundaki endişelere gelince, filmde eski Arjantin devlet başkanı Nestor Kirchner bu konuya değiniyor: "Hugo yakın dostum, ama ona, iktidarda kalmaktansa, yerine geçecek yirmi Hugo bulması tavsiyesinde bulundum" diyor. Eğer Hugo'ya soracak olursanız, "istediğim değişiklikleri gerçekleştirmek için üçüncü dönem seçilerek 2020'ye kadar devlet başkanlığını sürdürmek isterim" diyecektir. Yalnızca bir dönem daha istiyor –ülkede yapılan referandum kendisine bu hakkı tanıdı– çünkü mahvolmuş bir ülkeyi değiştirmek için özel ilgi gerektiği görüşünde. Ancak, aynı zamanda bana "bırakmak istediğini, emekli maaşını alıp köyünde rahat bir hayat sürmek istediğini" de söyledi. Hugo Chavez zengin bir adam değil. İktidar olduğu dönemde tek bir kuruş kazanmadı. Ancak, sisteme dahil olan Chavista hareketi üyelerinin rüşvete bulaştıkları doğru. Bazı kurumlar kötü yönetiliyor. Ehil eleman ihtiyacı hissediliyor. Bazı mallarda kıtlık çekiliyor. Etkin bir biçimde dağıtılamadığı için gıda stokları çürüyor. Tıpkı Chavez'den önce olduğu gibi, yargıyla ilgili şikâyetler var... Fanatik Chavistalar onun en büyük düşmanı. Muhalefet hakkında paranoyakça düşüncelere sahip oldukları için, aptalca şeyler yapıyorlar. Ancak Chavez elinden geldiğince bunları engellemeye çalışıyor. Ekonomik krizden bu yana, di-

Oliver Stone: "Chavez'in harika bir mizah duygusu var. Kendisiyle dalga geçebiliyor."

rayetli biçimde çaba harcıyor. Sizi temin ederim, eğer önümüzdeki seçimleri kaybederse alıp başını gidecektir. Yasalara bağlı kalacaktır. Ancak, belgeselde göstermeye çalıştığım esas nokta şu: Chavez ve Latin Amerika'daki diğer liderler, yoksullara bugüne dek asla sa-

Chavez ve Latin Amerika'daki diğer liderler, yoksullara asla sahip olmadıkları bir şans sunuyor. Dünya Bankası ve BM raporlarına göre, Venezüella'da yoksulluk Chavez döneminde yüzde 70 oranında azaldı. Esas mesele budur.

hip olmadıkları bir şans sunuyor. Eğer benim söylediklerime inanmıyorsanız, Dünya Bankası ve BM'nin raporlarına bakabilirsiniz. Bu kuruluşlara göre, Venezüella'da yoksulluk Chavez döneminde yüzde 70 oranında azaldı. Esas mesele budur.

Bölgenin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Stone: Venezüella son derece zengin bir ülke, bölgesel bir güç. 500 milyar varil petrol rezervi bulunduğu söyleniyor. Petrolü bağımlı olduğumuz sürece baş aktörlerden biri olmaya

devam edecek. Bununla birlikte, birçok ilginç olaya tanıklık ediyoruz. Örneğin, Lula ve Erdoğan'ın İran'da yaptıkları müzakereler... Ben 1950'lerde büyüdüm, Tarık da öyle. Bağlantısızlar bloğunu, Nehru, Nasır, Sukarno ve Kamboçya'daki Sihanuk gibi liderleri hatırlıyoruz. Bir zamanlar, "biz bunu istiyoruz, ABD'nin istediğini değil" diyebilen bir blok vardı. Sovyetler'le bizim aramızda bir tür arabuluculuk rolü oynuyorlardı. Bu ortadan kalktı... Bu nedenle, Lula'nın girişiminin ardından Tom Friedman gibi insanların gösterdiği tepkiyi anlamakta güçlük çekiyorum. Gerçekten mide bulandırıcı. Güçlü birer bölgesel güç olan Brezilya ve Türkiye'nin bakış açısına hiç yer vermiyorlar.

Ali: Bu duruma Batı'da herkes şaşırdı: "Nasıl olur da, bu ülkeler kendi başlarına hareket edip İran'la bağımsız bir anlaşma müzakere edebilirler?" diye soruyorlar. Ama bir zamanlar dünyada bu tür şeyler oluyordu. ABD'nin hegemonyasını hiçkimse BM Güvenlik Konseyi üyeleri kadar sorgusuz sualsiz kabullenmiyor. Lula'nın yaptığı cesaret isteyen bir iş. Çünkü Brezilya uzun zamandır Güvenlik Konseyi'nin daimi üyesi olmak istiyor. Şimdi bu süreci baltalamış oldular, Konsey'e asla giremeyecekler. Son derece ilkeli hareket ettiler. Dünyaya İran'ın anlaşmaya hazır olduğunu, İsrail'in baskısı altında olduklarından dolayı çözüm istemeyen tarafın kendileri olduğunu gösterdiler.

Güney Amerika'daki ekonomilerden çıkarılacak dersler var mı?

Stone: Evet. Petrol kamulaştırılmalı, büyük şirketlerin eline bırakılmamalı. Halk kendi yerel kaynaklarının sahibi olmalı. Çevreyi korumak, ekonomiyi canlı ve sağlıklı tutmak için daha fazla denetime sahip olmalı.

Chavez, Naomi Campbell'a verdiği röportajda, Prens Charles'ın ikinci eşinin birincisi kadar güzel olmadığı yolunda bir espri yaptı. Mizah duygusuyla ilgili saptamalarınız neler?

Stone: Teklifsiz bir adam. Halktan biri. Filmde yetiştirdiği ortamı gösteriyoruz. Harika bir

"Wall Street: Para Asla Uyumaz"ın çekimlerinde Shia LaBeouf, yönetmen Oliver Stone ve Michael Douglas

mizah duygusu var. Kendisiyle ve başkalarıyla dalga geçebiliyor. Onu insan olarak seviyorum. Ya sen?

Ali: Hem de çok. İlk tanıştığımızda benimle dalga geçtiğini düşündüm, çünkü masasının üzerinde bütün kitaplarım vardı. "Comandante..." diye söze başladım. "Hepsini okuyorum ve Fidel'le tartışıyorum. Her gece Fidel'le şiirlerden, romanlardan konuşuyoruz. Birbirimize kitaplar gönderiyoruz" dedi. Müthiş bir mizah duygusu var. "Don Kişot"un 400. yıldönümünde Kültür Bakanlığı'na çağrıda bulundu, iki milyon adet "Don Kişot" basıp ücretsiz olarak her eve dağıtmalarını istedi. Bazıları, "ama insanlar okur mu?" diye sordu. Şu cevabı verdi: "Onlar okumazsa çocukları okur, onlar da okumazsa belki torunları okur. Bu, her evde bulunması gereken bir kitap. Yoksulların kitap alma imkânı yok, bu nedenle biz temin etmeliyiz."

Belgeselin sonunda "açgözlü kapitalizme" karşı olduğunuzu, "müşfik kapitalizmden" yana olduğunuzu belirtiyorsunuz. Kapitalizmin milyonları yoksulluğa sürüklediği Çin'de bulundunuz. Çin'deki kapitalizm sizce açgözlü mü?

Stone: Çin'de kıran kırana bir rekabet hüküm sürüyor, güçlü olanın hayatta kalması esas. Ama bu aynı zamanda denetim altında bir kapitalizm. Bir kuruluşun çok fazla büyümesi ya da çizmeyi aşması mümkün değil, bu durumda devlet sizi ezer. Ancak Çin'deki açgözlü bir kapitalizm değil. Bütün amaç üretimi artırmak ve ülkede yaşam standardını yükseltmek değil. Batı'da anlaşıldığı şekilde bir serbest piyasa yok. Para ve sermaye akışı sıkı biçimde denetleniyor. Gerek ekonomik, gerek siyasî açıdan, Venezüella Çin'e oranla çok daha az özgür. Venezüella'da internet özgür, bin kadar radyo istasyonu var. Chavez'i düzenli olarak ağır biçimde eleştiren Globovision, Fox News'un adeta azmanlaşmış hali.

Açgözlü kapitalizm demişken, 1987 yapımı filminiz "Wall Street"ın devamını çektiniz. O filmde, Michael Douglas "tamahkârlığın iyi bir şey olduğunu" söylüyordu. Yeni filmde, öncekinden farklı olarak "tamahkârlığın yasal olduğu" vurgulanıyor. Amerikan kapitalizminin son yirmi yıllık değişimini böyle mi değerlendiriyorsunuz?

Stone: Evet, yaşananlara uyuyor. Krize, bankaların aşırı kâr hevesi neden oldu. Rating kuruluşlarının sahtecilik yaptığı ve yanlış bilgi yaydığı da aşikâr. Enflasyon korkusu Amerikan Merkez Bankası'nın faiz oranlarını o kadar düşük seviyede tutmasına neden oldu ki, bankalara çok az para dönüşü oldu. Parası olan herkes istikrarsız ve riskli piyasalarda işlem yapmaya mecbur oldu. Hepimiz kumarhanede oynamaya zorlandık. Ancak, bütün bunlar yasal olarak kabul ediliyor. Malî sistemimiz ne zaman bozuldu? Sandy Weill gelip Citigroup'u, geleneksel bankacılıktan tahvil ticaretine, kredi kartı borcundan sigorta primlerine her şeyi tek bir çatı altında birleştiren malî bir süpermarkete dönüştürdü-

ğünde. Malî kuruluşlar 1970'ten 2008'e ışık hızıyla büyüdüler. Ve bir kuruluş ne kadar büyürse, çökme ve faaliyet gösterdiği alanı etkileme riski de o kadar artar. Tıpkı Wall-Mart'ın pek çok küçük işletmenin yıkımına neden olması gibi, malî süpermarket de bugün bankacılığı yok etti.

"Wall Street: Para Asla Uyumaz"ı ne zaman çekmeye karar verdiniz?

Stone: Krizden kısa bir süre önce. İlk filmden yirmi küsur yıl sonra, 1987'de başlayan sürecin sonuçlarını yaşıyoruz: Wall Street'teki yatırım şirketlerinin, müşterilerinin kârlarını artırmak yerine, kendi kârlarını artırmak için işlem yapmaları... Film için epey bir araştırma yaptık. Wall Street'te iki-üç yıldır çalışan genç bankacılarla dahi görüştük.

Wall Street hakkında yeni bir şey öğrendiniz mi?

Stone: İşlemler tamamen bilgisayar üzerinden yürütülüyor. Süper-bilgisayarlar, işlem gören binlerce hisse senedinin değerindeki en küçük bir değişimi beşer saniye aralıklarla algılamaya programlanmış. Bu benim için tamamen yeniydi. Eski New York valisi Elliot Spitzer, daha haberlere konu olmadan sekiz ay kadar önce 2009 başında bize Goldman Sachs ve AIG arasındaki anlaşmaya bakmamız tavsiyesinde bulundu. Goldman Sachs'ın

Amerika'da bugün finans şirketleri, toplam şirket kârlarının yüzde 47'sini elde ediyor. 1980'lerde, sanırım bu oran yüzde 15 civarındaydı. Tefecilik, bugün Amerika'nın en büyük sanayii durumuna geldi. Tamahkârlık artık yasal.

-filmde Churchill-Schwartz olarak adlandırdık- yatırımlarını aynı zamanda kısa ve uzun vadeli olarak konut kredisine aktardığı fikrini bize Spitzer verdi. Spitzer'e göre, AIG'nin devletin vergi gelirleriyle Goldman'ın zararına yüzde yüz kefil olması, anlaşmanın kuskulu olduğunun bir delili.

Filmin altbaşlığı "Para Asla Uyumaz", Amerikan ekomisinde malî sektörün nasıl ağırlık kazandığını mı yansıtıyor?

Stone: Evet. Filmde Michael Douglas'ın canlandırdığı Gordon Gekko karakteri bir istatistiğe dikkat çekiyor: Amerika'da bugün finans şirketleri, toplam şirket kârlarının yüzde 47'sini elde ediyor. 1980'lerde, sanırım bu oran yüzde 15 civarındaydı. Tefecilik, bugün Amerika'nın en büyük sanayii durumuna geldi. Tamahkârlık artık yasal.

Buradan hareketle, son iki filminiz "Sınırın Güneyi" ile "Wall Street: Para Asla Uyumaz"ın birbiriyle bağlantılı olduğunu söyleyebilir miyiz? Hugo Chavez, Gordon Gekko'nun zıttı mı?

Stone: Evet. Benim açımdan biri diğerini açıklıyor.

Bir sonraki projeniz de "Amerika'nın Gizli Tarihi". Arada şöyle neşeli bir romantik komedi çekmek istediğiniz oluyormu?

Stone: Eğer "Amerika'nın Gizli Tarihi"ni bitirebilirsem! 10 saatlik bir film. İlgiyi her bölümde sürekli ayakta tutmak gerekiyor. Bu zor bir proje.

Çeviri: Ahmet Gürata

Cemil Cahit Yavuz
Yaşam Şekilleri / Grafik Sergisi

21 Ekim - 2 Kasım 2010

"Yaşam Şekilleri" kurum ve kuruluşlar, bağımsız, kimsesiz ve kendi halinde bir sergidir. Çoğaltılabilen, çerçevelenebilen, çeşitli uygulamalarda kullanılabilen, onlara kaynaklık eden, daha çok yaratıcının ifade alanı ve dünyasını oluşturan grafik kaygılı işlerden meydana gelmektedir.

Sergi iki ana grup çalışmadan oluşuyor. Birincisi Ekspres Dergisinde "Leke Oyunları" adıyla periyodik olarak üretilip yayımlanan "espr-leke-açık-kayı" temelli işler, ikinci absord figür ve lekelerdir. Bu iki grup dışındaki diğer çalışmalar lekelerden türetilmiş düzenleme ve tasarımlardan oluşmaktadır. Bu düzenleme ve tasarımlar, aynı zamanda işlerin yaşamı yansıtan bölümü ve sergi adının da esin kaynağıdır.

"Yaşam Şekilleri" grafik sergisi, Adanaat Etkinlik Salonu'nda her gün saat 10.00 - 19.00 arası gezilebilir.

Açılış: 21 Ekim 2010 Saat 18.30

11111111111
İstanbul (Taksim), Akmerkez Pasajı No: 212 Kat: 8
Taksim/Beyoğlu - İstanbul Tel: 0212 - 241 54 01
www.infocanal.com.tr

Alt liglerden manzaralar

Süper Lig'deki göz kamaştırıcı transferler patates tarlası misali sahalarda tepişedursunlar, alt liglerde efsaneler bir malî hüsrandan diğerine koşuyor. Sadece on yıl önce 1. Lig'e kadar çıkan, Federasyon Kupası'nda Lucescu'nun Galatasaray'ını elemeyi başaran Erzurumspor, borçları sebebiyle iki maça çıkmayınca otomatikman 3. Lig'den amatör kümeye düşürüldü. Erzurumsporlu futbolcular geçen sene 2. Lig klasman grubundayken Trabzon Karadeniz'le oy-

nadıkları maçta "bizden bu kadar" pankartı açmışlar, şehri terketmişler, Erzurumspor yine iki maça çıkmamış ve küme düşmüştü... Borç içindeki bir başka 2. Lig takımı, Kırmızı grubun dibindeki Kocaelispor ise bir satın alma rezaletiyle gündeme geldi. İzmirli bir "işadamı", kulüp başkanıyla basın toplantısı düzenleyip içinde 5 milyon lira olan çantayı gösterdi ve kulübe borçlarıyla beraber talip olduğunu söyledi. Anlattığına göre başkanla uzun uzun hesap yapmışlardı, inşaat ve emlak sektö-

ründeymi, eşiyile beraber yerli yabancı bütün maçları seyrediyorlardı, hatta eşi kendisine "artık al bir takım, yoksa ben alacağım" diye takılıyordu. Ertesi gün anlaşma imzalanmadan önce bu şahsın dolandırıcı olduğuna dair bir telefon geldi, paralar sahte çıktı ve tek-meli tokatlı kavga karakolda bitti. Başkan, ifadesine göre, bu şahsı ve altı arkadaşını İzmit'te bir hafta konuk etmiş, teknik heyetin görevine son vermiş, bir de yeni bir teknik kadroyla cebinden verdiği 27 bin lirayla sözleşme yapmıştı.

SÜPER LİG'İN "BİLİNCİ" İVAN ERGİÇ'İN KALEMİNDEN "FUTBOL RÜYASI"

Sınıf ayrımının kamuflajı

Bursaspor'un şampiyonluğuna en çok onun varlığından ötürü sevinmiştik. Transferinden bu yana "Marksist topçu" olarak tanınan Sırp futbolcu Ivan Ergiç, ara ara, ülkesinin Politika gazetesine de makalelerini gönderiyor. Geçtiğimiz ay 5. Karaburun Bilim Kongresi'nde "Modern Sporun Felsefesi –Eleştirel Bir Yaklaşım" başlıklı bir panele de katılan Ergiç'in zihin açıklığına bu toprakların ortalama sporcusunda pek rastlanmıyor.

Ivan Ergiç – Politika gazetesi, Sırbistan, 2 Mart 2009

Hiçbir şey zamanın ruhunu sanattan daha iyi yansıtmaz. Stendhal'in epik romanı "Kırmızı ve Siyah", gerçekçi üslûbuyla, monarşi zamanında toplumun alt tabakalarından en üst tabakaya geçmenin ne kadar zor olduğunu tasvir eder. O dönemlerde romanın kahramanının da anladığı gibi, üst tabakaya geçmenin yolu ya ordu (kırmızı) ya da kilise (siyah) yoluyla mümkündü. Peki, bugün ne durumdayız? Televizyonda büyük yer tutan profesyonel sporcuların, pop ve rock yıldızlarının, ünlü sinema oyuncularının toplumsal yükselişin savunmasından başka bir şey olmayan biyografilerine göz attığımızda, bugün sınıf atlamanın eskiye göre çok daha kolay olduğunu düşünebiliriz. Birçok toplumda yasalaştırılmış olan "Amerikan rüyası" miti ve "eşit fırsatlar" sloganı bu durumu savunur.

"Amerikan rüyası"nın gerçekleştirdiği birçok hikâye var, ama bu hikâyelerin temelinde "kökenleri ne olursa olsun, her yurttaş için eşit fırsat" değil, belli bir zamanda Batı toplumlarının uygun ekonomik ve tarihsel gelişim konjonktürü yatıyor. "Amerikan rüyası" ve benzer fikirler güçlerinden çok şey yitirseler de, hâlâ onları canlı tutmak için sınıf atlayan insanlar ön plana çıkartılıp tanıtılarak uğraşıyor. Fakat belli fenomenlere ve süreçlere dikkatlice

Ivan Ergiç

bakarsak, "Amerikan rüyası"nın yerini "futbol rüyası"nın aldığını görürüz.

Diğer son derece ticarî sporlar gibi futbol da, eğlence fonksiyonunun yanı sıra, toplumun en yoksul tabakalarından gelenlerin bile başarılı ve zengin olabilmek için (eşit) şansı olduğu gösteren itiraz edilemeyecek bir ideolojik

kanıt işlevi görüyor. Bu durum sadece ideolojik amaçlar için değil, aslında birçok insan için sıkıcı günlük hayattan, yoksulluktan ve sefaletten tek kaçış yolu olan futbolu, her çocuğun peşinden koştuğu bir masal gibi gösteren futbolu, kurulu düzenin propaganda ihtiyacını karşılamak için de haince kötüye kullanılıyor.

Favelalardan Ferrari'ye

Futbol, başarılı bir şekilde, istediğiniz her şeyi sunan ideal seçim olarak gösterilirken, futbol endüstrisi, hayallerini gerçekleştirmek ve daha iyi bir hayat elde etmek için başka şansı olmayanların hayal kırıklıklarını kâra dönüştürüyor. Böylece bu endüstri her defasında yeniden milyonlarca çocuğu seferber etmeyi başarıyor. Bunu da sadece futbol tatlı bir masal olduğu için değil, bu çocukların çoğu eğitim alıp doktor, avukat, yönetici, bankacı olabilmek için en temel şartlara bile sahip olmadıklarından yapabiliyor.

Bununla birlikte büyük bir farkı da vurgulamamız gerek. Eskiden "Amerikan rüyası" zekâ, yaratıcılık, önsezi, kişisel gelişim ve liderlik özelliğiyle başarıya uzanma teorisiyken, bugünkü "futbol rüyası" ya da en tepedeki futbolcu olma rüyası, akılsız, eğitimsiz ve yaratıcılık taşımaksızın, oyunun kurallarına uyarak paraya ve başarıya ulaşabileceğini telkin eden ve elbette sınıf ayrımını kamufla eden kodlanmış bir mesajdan başka bir şey değil. Bu trend'lerin en çok popüler kültürde ve şov dünyasında görülmesi ise rastlantı değil.

Endüstri sadece belli bir tür yeteneğe değil, onun da ötesinde, kolayca yönlendirilebilen ve kendi toplumsal ve politik konumunu çok fazla düşünmeyen belli bir tür insana gerek duyuyor. Ona, şov dünyasının ruhuna, kaprisli kulüp sahiplerine ve yöneticilerine, film ve müzik dünyasındaki yapımcılara, manken ajanslarına hizmet edecek ve onların kurallarına uyacak birileri lâzım. Bundan dolayı, "life style" programlarında, favelalardaki bakımsız evlerden "Ferrari"ye uzanan futbolcu hayatlarını anlatan röportajlarda, Popstar türü müzik yarışmalarında, oyuncu ve manken seçen programlarda

Futbolcu Alexandre Pato, Güney Afrika'da yılda 20 bin öğrenci yetiştirmek amacıyla kurulan futbol okulunda, müstakbel yıldızlarla

patlama yaşandı... Tüm bunların aktörleri ise, onurlu bir yaşam için tutunacak son bir dal arayan yoksullaşmış orta sınıfın, geleceklelerini öngöremeyenlerin (prekaryanın), marjinalleşmiş grupların, Afrika, eski Sovyet ya da Latin Amerikan yoksullarının çocukları arasından çıkıyor. Bütün bunlar sadece küresel sosyal adaletsizliğin kurbanı değil, şeyleri gerçekte olduklarından farklı sunan daha geniş bir toplumsal programın doğrudan katılımcıları. Üstelik çoğu zaman bu durumun farkında değiller.

Yani, bu bir insanın eğitim almaksızın (hatta aptal bile olsa), az yetenekle, para, itibar, statü ve kabul görmeye ulaşabileceğine dair bilinçli olarak üretilmiş bir toplumsal masal. Ancak doğrusu, sahip olmadıklarını elde edemezler. Dahası, onlara ulaşmak istedikleri başarı için bunun gerekli olmadığı anlatılır. Oysa bu sadece bir yanılgıdır.

Ailelerde başarısızlığın kurbanı

Genellikle gerçek resim şöyle: Yüksek eğitime ulaşmak gittikçe daha ayrıcalıklı hale geliyor. Üstelik bu ayrıcalık sadece paraya değil, kültürel sermayeye, tanındıkları ağına ve etki çevrelerine bağlı... Geleceğin şirket elitleri, en iyi yöneticiler, en iyi avukatlar, tavizsiz işadamları ve liderler, üst düzey politikacılar ve diplomatlar vs. bu ayrıcalıklarla üretiliyor. Bunlar bugünün en prestijli, en üst düzeyde kabul gören

Futbolun başkahramanları toplumun alt tabakalarından yukarıya çıkan insanlar olduğu için futbol bir tür "insanî proje" olarak gösterilirken, aslında sınıfsal ayrımcılıktan kâr edip dolaylı olarak bu ayrımcılığı yeniden üretiyor.

meslekleri. Çünkü her şeyden önce iktidar, nüfuz ve itibar, bireysel başarının en sahici ölçüsüdür. Diğer taraftan oyuncuların, şarkıcıların ya da sporcuların şöhreti ve zenginliği geçici olsa da, başarının tanımı ve kişinin kendini gerçekleştirmesi olarak sunulurken, buna hem seyirlik endüstrinin ana aktörleri, hem de onlarla aynı toplumsal katmanlardan gelen tüketiciler inanıyor.

Böylece bunlar birbirlerine yabancılaşıyorlar. Bu arada bütün imrenme, kıskançlık, çaresizlik ve haksızlığa uğrama hisleri, davranış kurallarını dikte eden gerçek iktidar ve nüfuz sahiplerinden, düne kadar onlarla aynı toplumsal katmandayken rastlantı eseri daha zengin ya da popüler olanlara aktarılıyor.

Anne-babalar bugünlerde çocuklarının başarıları için umutla-

rını spora yönlendirmeye zorlanıyorlar. Sahip oldukları her şeyi, bazen de bütün mülklerini (eğer varsa) bu umuda yatırıyorlar. Belki de bu durumun en bilinen örneği profesyonel tenis. Bu belki hali vakti yerinde insanların göze alabileceği, ancak tüm diğerleri için kumardan farksız, inanılmaz bir risk. Ya hepsi ya da hiç! Hem de en varoluşçu biçimde! Ancak bize sadece mutlu sonla biten hikâyeler ulaşırken, sporda başarısızlıklara, aile trajedilerine ve hayal kırıklıklarına dair milyonlarca hikâye saklı kalıyor. Hem kendileri hem anne-babaları ellerindeki her şeyi bu başarı ihtimaline yatırdığı halde yükselmeyi becemeyen çocuklar nerede? Onlar gelecekte dayanak olarak kullanabilecekleri ve sayesinde onurlu bir yaşam sağlayabilecekleri eğitimi gözardı ettikleri için, aileleriyle, hüsrانlarıyla ve kırılmış hayalleriyle toplumun kıyısında kaldılar...

Örneğin futbolda sosyal kurumların baskısıyla FIFA, kulüplerin PAF takımlarındaki genç futbolculara eğitim olanağı sağlama zorunluluğu getirdi. Ancak bu programlar sadece bu gençler devletin sırtında bir yük olarak kalmasınlar diye güç bela iş sağlamaya yetecek bir eğitim sunuyor.

Yani tüm bunlar mükemmel bir yanılsama. Popüler endüstri ve medya, her gün sıradan insanların şöhret ve başarı görüntülerini üretiyor. Bu yıldızlar her zamankinden daha yakın ve ulaşılabilir görünüyorlar, ama aslında bu sadece iyi düşünülmüş bir manipülasyon. İnsanın sefaletinden seyirlik malzeme çıkartarak yeni yıldızlar ya da idoller arayan programlardaki yarışmacıların elenirken döktükleri gözyaşları ve hayal kırıklıkları ise gözlerimizden uzakta, orada burada aynı yoldan geçen milyonların gözyaşı ve düş kırıklığı okyanusundaki damlalardır.

Seyirlik endüstrinin parçası olan üst düzey ticarî sporlar, altüst olmuş bu toplumsal ilişkilerden kâr elde ediyorlar. Futbol, içlerindeki en popüler spor olduğu için tüm bunların başında geliyor. Futbolun başkahramanları toplumun alt tabakalarından yukarıya çıkan insanlar olduğu için futbol bir tür "insanî proje" olarak gösterilirken, aslında sınıfsal ayrımcılıktan kâr edip dolaylı olarak bu ayrımcılığı yeniden üretiyor. Profesyonel sporun tüm numarası bu!

Çeviri: Biljana Yaren

Nashville semalarında

Robert Plant Band Of Joy (Decca)

Rock'ta asıl ihtiyarlar revival'ı, kurucu isimlerin rönesansı var. Gençler aynı suda yüzedursun, '80'lerde değişen koşulların etkisiyle bocalayan bir koca kuşak, '90'ların sonlarından bu yana her yeni albümde şaşırtarak adeta boşa geçen yılların acısını çıkarıyor. Alın Robert Plant: Post-Zeppelin döneminde bir türlü aradığını bulamadığına hükmetmiş ki, hiç de fena olmayan "Fate of Nations"dan sonra on sene solo iş yapmadı. O arayı Jimmy Page'le eski ortak işlerine dönerek değerlendirdi, yani geriye gitti, ki bu da onu ileriye itti. Page & Plant'teki en zevkli ânlar, Zeppelin'in sert blues'una Arap-Afrikan nağmelerin maharetle bulandığı sihirli icralardı. Adı üstünde, Led Zeppelin değillerdi, ama birbirlerine destek olan iki eski dost, şöhretlerinin ağırlığı altında ezilmek yerine jam adabını ve heyecanını, iyi şarkının sırrını yeniden arıyorlardı. 2000'lerin "dünya vatan-daşı" Robert Plant'i bu mütevazı tefekkür devri doğurdu. Strange Sensation, Plant'in dönüm noktasında duran grubu. Bir sound'dan ziyade bir anlayış, müziğe bir ortak yaklaşım biçimi getirmeye çalıştıkları ilk albümleri "Dreamland"ın ardından 2000'lerin en iyi albümlerinden "Mighty Rearrenger"ı yayınladılar. Mali'nin elektrikli çöl blues'una sevdalanan Plant'in yanında bu defa Afrika'dan Mississippi'ye göç yolları çizen büyük gitarıcı Justin Adams vardı... 2007'nin "Raising Sand"ı, Plant'in Alison Krauss'la ortaklığı yılın süksesiydi. Albüm çok sattı, Plant'i kitlelere yeniden ha-

tırlattı, "American Songbook"a, bir pop hadisesi olarak country'nin en az Amerikan futbolu kadar dünyadan kopuk, kendi içine dönük âlemine sanıldığından çok daha hâkim olduğunu gösterdi. "Band Of Joy", birkaç adım daha ilerletiyor bu deneyi... John Bonham'la beraber Led

■ **İKİ ROCK** kahramanından bol konuklu iki albüm: "Mean Old Man"de Jerry Lee Lewis'e çocukları (Ronnie Wood, Mick Jagger, Keith Richards, Eric Clapton, Ringo Starr, John Fogerty, Shelby Lynn, Merle Hagard, Willie Nelson, Slash...) eşlik ediyor. Ronnie Wood'un kendi resimleriyle süslenen yeni albümü "I Feel Like Playing"deyse Slash, Flea, Eddie Vedder, Billy Gibbons, Kris Kristofferson gibi "kardeşler" var.

■ **NICK HORNBY'NİN** geçtiğimiz aylarda Sel'den yayınlanan şarkı okuma kılavuzu "31 Şarkı" bizce romanlarına beş basar. Kendi şarkıla-

rı bu denemeler kadar olmasa da, hikâye anlatıcılığıyla yine de göz dolduruyor. "Lonely Avenue"de sözler Hornby'den, müzikler Ben Folds'dan.

■ **LEE "SCRATCH" Perry** yeni albümü "Revelation"da son dönem funky-reggae'sini olgunlaştırıyor, politikacıları ve para babalarını kovarak demokratik bir partinin düğmesine basıyor. İnşallah aralık ayında Babylon'da bu genç dedeyi bizzat alkışlayacağız.

■ **İNGİLİZ ELEKTRONİK** ikilisi The Orb'a yeni albümleri "Metallic Spheres"de David Gilmour'un asude gitarı eşlik ediyor.

Zeppelin'den önce çaldıkları grubun adı Band Of Joy. Birkaç 45'lik de yapmışlar, "Hey Joe" yorumları meşhurmüş. Okyanusun öte yanına, r&b havalarına meraklı beş erken dönem Mod delikanlısı... Bu Band Of Joy'un belki en fazla o dönemin heveskârlığıyla ve Amerikan sevdasıyla ilgisi var. Plant bir gruba tutunup sabitte ilerlemek yerine, ekiplerini bozup yeniden başlıyor bu döneminde, ama müzikal zevkini izleyerek yapıyor bunu, hiç büyük sapmalar yapmıyor böylece, "yeni grup" heyecanını da hep korumuş oluyor. Hiç büyüklük taslamadan, yeni arkadaşlarının

arasına atıyor kendini, sesini yeniden arayıp buluyor. Bunu yaparken de geriye gidiyor, ilkençliğinin plaklarına, Amerika'dan yükselen seslerin dünyaya umut saldığı zamanlara, '60'ların blues'larına, doo wop'larına, neşeli yıllara dönüyor. Bir yandan da, Amerika'ya

da dünyanın bir parçası gibi bakabiliyor: Yani, Hindistan'a, Mali'ye bakar gibi, Amerika'nın içrek müzikal haritasından bir "dünya müziği" tavrı çıkarıyor... Bu neşeli bandoda Plant'in yanında önemli isimler var. Kendini şarkılarıyla ispatlamış Patty Griffin'le mesela, Krauss'la olduğu gibi ortak bir albüm yapsa bile ortalığı kırıp geçirebilirmiş. Nashville'li şarkıcı, şarkıyazarı, gitarıcı Buddy Miller bu albümün ardındaki ruhu üflerken, Amerikan topraklarına hâkimiyetle Justin Adams'ın ağırlığını aratmıyor. Yine kendi müzik macerası kendine yetecek şarkıyazarı ve mülti-enstrümantalist Darrell Scott, albümün hem hamalı hem ince ayarcısı. Byron House basta, Marco Giovino vurmalarında, Band Of Joy adeta orta ölçeğe bir "all star" karması aslında. Aynı zamanda, bir laboratuvar: Los Lobos'un Hispanik ritimleriyle açılan albüm, geçenlerde şahane yeni albümü "Dream Attic"i yayınlayan Richard Thompson üzerinden dolaylı bir hat izliyor, Lightnin' Hopkins'in blues'una, Teksas r'b'sine ve country'sine, kasaba eğlencelerine, uzun ath yolculukların, dağbaşlarının ve oduncuların türkülerine, hobo ağıtlarına, popüler baladlara uzanıyor. Amerikan ses âleminde usturuplu adımlarla, sindirilmiş bir ahenkle dolaşan Plant ve Nashville veteranları, iki şarkıyla bugünün indie'sinin atası sayılacak bir grupta, '90'lardan bugüne distorsiyonun sessiz ilmini yayan Low'da konaklıyor. Doğrusu, Band Of Joy'un etli, derli toplu slow'unda, Plant'in sakın akan, çılgıncı abanmayan vokalinde de bu grubun etkisi var. Vaktiyle dünyanın dört bucağını etkileyen, dönüştüren ve belirle-

X-diskörök

10 albüm

Arcade Fire The Suburbs
Ben Folds & Nick Hornby Lonely Avenue
Dr John and The Lower 911 Tribal
Edwyn Collins Loosing Sleep
Fistful Of Mercy As I Call You Down
Grinderman Grinderman 2
John Mellencamp No Better Than This
Lloyd Cole Broken Record
Natacha Atlas Mounqaliba
Tricky Mixed Race

5 Şarkı

Antony & The Johnsons Imagine
Carl Barât The Magus
Neil Young Love and War
Serj Tankian Yes, It's Genocide
Street Sweeper Social Club Paper Planes

yen Robert Plant, 62 yaşında, aynı yeniyetme grubunda yaptığı gibi, dünyayı ve kendi imkânlarını yeniden keşfediyor. Bu haliyle, bu grubun insanda neşeden, yaşam arzusundan başka bir duygu uyandırması zor...

Merve Erol

İnce bir gül

Ceyl'an Ertem Soluk (P.İ.)

Ceyl'an Ertem, Anima'dan Friendly Fire'a uzanan pek çok projede yer aldı, şarkılar yazdı, söyledi. Fotoğrafçılıktan program yapımcılığına pek çok işe bulaştı, hepsini de becerdi. Anima'yla yaptığı albüm ("Yağmurla Gelen") hâlâ en severek dinlediklerimizden, ama şimdi bambaşka bir hazine var elimizde. "Soluk", Ceyl'an Ertem'in yıllardır üzerinde çalıştığı yeni numarası. Kapağından itibaren bizi ele geçiren albüm, şahane salınımlardan müteşekkil. "Intro" biraz korkutucu belki ama, sonrası pek güzel ilerliyor. "Gidip Dinlenmeliyim", "Çok Yakın", "Nâzım'a" ve "Müzikten Uzak" ilk dinleyişimizde aklımızı çelenler. "Gönül Dağı" ve "Kızıl-cıklar Oldu mu?", ezber bozdukları için kayda değer. "Fikrin İnce Gülü" ise albüm önce-

sinde dijital ortamlarda kalbimizi fethetmişti zaten...

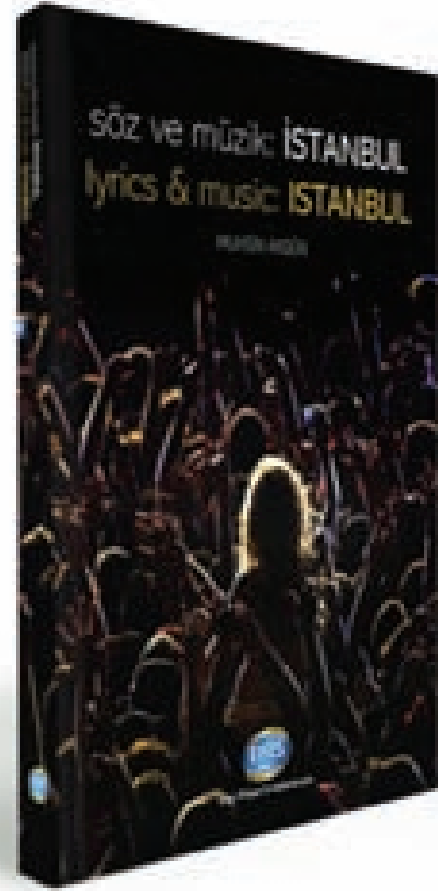
"Soluk"ta Ertem'e bir müzisyenler ordusu eşlik ediyor. Her şarkıda yeni bir tat, yeni bir renk var. Ancak bu, korktuğumuz gibi albümü bir "toplama" havasına büründürmemiş. Son dakikada kenara çekilmiş Ertem ve topu kendisine eşlik edenlere atmış: Albüm, "Şenay" adında bir "özgür doğaçlama" ile bitiyor. Bunu yeni güzelliklerin habercisi olarak algılamak mümkün. Albümü dinlerken Ertem'in ses oyunlarına kendinizi kaptırın ve bir anlığına her şeyi unutun. Öyle bir yolculuğa çıkacaksınız ki, döndüğünüzde her şey bambaşka olacak, dünyaya daha güzel bakacaksınız ve hayatınızın 70 dakikasına eşlik ettiği için Ceyl'an'a teşekkür edeceksiniz.

"Soluk" tam da böyle bir şey, uzun soluklu bir kahve keyfi gibi... Murat Meriç

Gürültü ve nefaset

Deerhunter Halcyon Digest (4AD)

Deerhunter 2007'deki yarı ambient, yarı punk "Cryptograms" sonrası kendini az kaldı imha ediyordu. Kavgalar, üye değişiklikleri, turnelerdeki sinirsel çöküşler sonrası korku ve zayıflıklarını müziklerine yansıtmayı becerip işin içinden çıktılar. Gürültüyle nefasetin iç içe geçtiği 2008'in en iyilerinden "Microcastle", iki EP, yan projeler derken girdabın dibine sürüklenmediler. Çoğu indie grup yaratıcılık pınarları bitince ses deneylerine girişip zaman kazanmaya çalışır; yeni albüm "Halcyon Digest" bu döngüyü ters yüz edip Deerhunter'ı fazlalıklarından arındırıyor. Yalınlık, sindirim kolaylığı demek değil yine de. "Halcyon" geçmişe bakıp tefekkür etmeyi, nostaljiyi çağrıştıran bir kelime, "Digest" ise geçmişe sindirip yaşananları yerli yerine oturtmaya dair. Ancak hatıralar, yaşananların istenildiği gibi yorumlandığı, bugüne adapte olabilmek için dimağlarda çarpıtıldığı hallerinden ibaret sadece. Terkeden, giden, ölen sevdiklerimiz sadece yokluklarıyla değil, aslında olduklarından farklı bir şekilde hatırlanmaları sebebiyle birer hayalet bizim için. "Halcyon Digest" de her köşesinde ruhların cirit attığı bir albüm. Karanlık ve içe dönük şarkı sözlerinin yıpratıcılığını yumuşatmak için pop melodilerini ("Basement Scene"), gitar tarzlarının ("Desire Lines") ve tesiri çabuk, itidalli eğlencelikleri ("Revival") eksik etmemişler; banjo, mızık ve saksofon gibi eklentilerle çeşni katmışlar. Ama albüm bitince akılda daha ziyade elektronik perküsyonların karaya boyadığı, grubun shoegaze sevgisini yansıtan donuk gitar duvarlarını haiz "Earthquake" gibi çatlaklarından su sızan şarkılar kalıyor. Belleğimizde ölümün gözünün içine bakan "He Would Have Laughed" yer ediyor, elde edebildiğimizle yetinmemiz gerektiğini söyleyen kırık dökük "Sailing" iz bırakıyor. Bir terim de biz uyduralım, Deerhunter müziğine "sis-pop" diyelim. Bradford Cox'un vokalleri de yakamoz gibi parıldasın sisin içerisinden. **Yiğit Atılcan**

Bir fotoğraf albümü... Bir hatıra defteri...

Son on yılda 200'den fazla parkı ve grubun sözü ve müziği İstanbul sahnesinde yankılandı.

Şehrin göзде konser salonları ve festivalleri dünyanın parlak yıldızlarını ağırladı.

U2, Robert Plant, Nick Cave, Tori Amos,

Manu Chao, Depeche Mode, Sepultura,

Leonard Cohen, Rihanna, Massive Attack ve

nicelerinin İstanbullularla buluştuğu

bu heyecanlı anların bir tanığı vardı:

Elinde fotoğraf makinasıyla Muhsin Akgün.

"Söz ve Müzik: İstanbul" 224 enstantaneyle

müziğe ve İstanbul'a saygı duruşunda bulunan

renklendirilmiş bir fotoğraf albümü olduğu kadar,

Murathan Mungan'dan Banu Güven'e,

Perihan Mağden'den Yıldırım Türker'e,

Nejat İşler'den Pelin Batu'ya 33 yazar, gazeteci ve

sanatçının konser izlenimleriyle

eşsiz bir hatıra defteri.

20 Ekim'den itibaren
D&R Mağazalarında
ve kitapçılarda...

Ilk bakışta Sarkozy'nin ülkenin ahlâkî krizinin çözümü ve "yenilenme" süreci için "Mayıs '68'den tamamen ve ebediyen kurtulmak"taki ısrarında bir tuhafılık görülebilir. Çoğumuz bunun mazide kaldığına kaniydik. Peki Mayıs '68 adı altında rejime musallat olan nedir? Bunun "komünizmin hayaleti" olduğunu varsayabiliriz. Bir Sarkozy canlandırmayı yapsak, şöyle diyecektir: "Herhangi bir şeyin bize musallat olmasını tamamen reddediyoruz. Komünizmin ampirik olarak yok olması yeterli değildir. Bütün olası biçimlerinin defedilmesini istiyoruz. Hatta komünizm hipotezi –yenilgimizin jenerik ismi– bile ağza alınamaz hale gelmelidir."

Komünist hipotez nedir? Jenerik anlamıyla, Manifesto'da da belirtildiği gibi, "komünist" öncelikli olarak sınıf mantığı –ilk çağdan beri varlığını sürdüren bir dizge olarak emeğin egemen sınıfın tahakkümü altında olması– kaçınılmaz değildir, aşılabilir. Ko-

Fransız Devrimi'nden Paris Komünü'ne

Halk isyanları –Spartaküs'ün başını çektiği köleler, Münzer'in önderliğini yaptığı köylüler– bu "komünist sabit" in pratik örnekleri olarak tanımlanabilir. Komünist hipotez, Fransız Devrimi'yle birlikte siyasal modernite çağını başlatmıştır.

Bugün üstümüze düşen, komünist hipotezin tarihinde hangi noktada bulunduğumuzu belirlemektir. Modern dönemin bir freski, aralarında kırk yıllık bir kesinti olan, hayatı öneme sahip iki devasa sekans gösterecektir. İlki komünist hipotezin ortaya çıkışı, ikincisi ise gerçekleştirilmesi için yapılan başlangıç hamleleridir.

İlk sekans Fransız Devrimi'nden Paris Komünü'ne kadar sürer; 1792'den 1871'e kadar. Mevcut düzenin ayaklanmayla alaşağı edilmesinden kitlesel halk hareketinin iktidarı ele geçirmesi-

yanısıra, bunun sınırlarını da ortaya koyar: Komünarlar ne ulusal ölçekte devrimi kurabilmiş ne de dış destekli karşı-devrim güçlerine karşı onu savunabilmişlerdir.

Bolşevik Devrimi'nden Kültür Devrimi'ne

Komünist hipotezin ikinci sekansı 1917'den 1976'ya kadar sürer: Bolşevik Devrimi'nden Kültür Devrimi'nin ve 1966-75 yılları arasında dünya üzerindeki militan ayaklanmanın sonuna kadar. Bu dönemde hâkim soru şudur: Nasıl kazanılır? Paris Komünü'nün aksine, mülk sahibi sınıfların silahlı reaksiyonuna nasıl karşı koyarız; düşmanlarının saldırısından koruyabilmek için yeni iktidarı nasıl örgütlemeliyiz? Artık soru, komünist hipotezi formüle etmek ve sınamak değil, onu gerçekleştirmekti: 19. yüzyılın tahayyül ettiğini 20. yüzyıl gerçekleştirecekti.

yarattı. Parti, güçsüz düşmüş reaksiyoner rejimlerin yıkılması için uygun, fakat Marx'ın kastettiği anlamda "proletarya diktatörlüğü"nün –geçici bir durum, devletsizliğe geçişin düzenlenmesi: devletin diyalektik olarak yok olması– kurulması açısından yanlış bir araçtı. Parti-devlet, yeni tür bir otoriteryanizme dönüştü. Bu rejimlerin bazıları eğitim, kamu sağlığı, emeğin kıymetlenmesi ve bazı diğer alanlarda gerçekten büyük mesafeler kaydettiler ve emperyalist güçlerin küstahlığına uluslararası bir sınırlama getirdiler. Fakat devletçi ilke, çürük ve uzun vadede verimsiz olduğunu gösterdi. Polis baskısı "sosyalist" devleti içerdeki bürokratik ataletten kurtaramadı; elli yıllık bir zaman zarfında kapitalist hasımları tarafından dayatılan insafsız rekabette galip gelemeyeceği aşıkardı. İkinci sekansın son büyük çırpınmaları –en geniş anlamıyla Kültür Devrimi ve Mayıs '68– partinin yetersizliğiyle başa çık-

ALAIN BADIOU'NUN KALEMİNDEN

Komünist hipotez

münist hipotez, refah eşitsizliğini ve hatta işbölümünü ortadan kaldıracak bir kolektif örgütlenmenin mümkün ve uygulanabilir olmasıdır. Devasa zenginliklere özel kişilerce el konması ve bunların miras yoluyla devredilmesi ortadan kalkacaktır. Sivil toplumdan ayrı olarak varolan baskıcı bir devlet artık bir mecburiyet olmaktan çıkacaktır: Üreticilerin özgür birlikteliğine dayalı uzun erimli bir yeniden örgütlenme, böyle bir devlet aygıtının sönmülmesini sağlayacaktır.

Bu anlamıyla "komünizm", son derece genel bir tasavvurlar kümesini ifade etmektedir. Bir programdan ziyade, Kant'ın kavramıyla söylersek, düzenleyici işlevi olan bir idea'dır. Bu komünist ilkeleri ütopyacı olarak adlandırmak ahmaklıktır. Bu ilkeler, burada tanımladığım anlamıyla, her zaman farklı şekilde gerçekleşen modellerdir. Safkan bir eşitlik fikri olarak komünist hipotez şüphesiz devletin ortaya çıkışından beri varlığını sürdürmektedir. Kitle hareketi "eşitlikçi adalet" adı altında devlet baskısına başkaldırmaya başladığı andan itibaren hipotezin unsurları veya parçaları belirmeye başlar.

Godard'ın Filmekimi'nde Türkiyeli seyirciyle buluşan yeni filmi "Film Sosyalizm"de Alain Badiou'yu ağırlaması boşuna değil. Bugün etik dendiğinde, hakikat dendiğinde ilk akla gelen çağdaş filozof o. Peki, etik ve hakikatin filozofu sosyalizme, komünizme nasıl bakıyor, bizlere ne öneriyor? New Left Review'nun 49. sayısından özetleyerek naklediyoruz.

ne uzanır. Bu devrim, toplumun eski biçimlerini ortadan kaldıracak ve yerine "eşitler topluluğu"nu koyacaktır. Yüzyıl boyunca kent halkı, zanaatkarlar ve öğrencilerden oluşan ve belli bir kalıpla olmayan halk hareketi, çoğunlukla işçi sınıfının önderliği altında bir araya gelir.

Söz konusu sekans, Paris Komünü'nün çarpıcı yeniliği ve radikal yenilgisiyle son bulur. Paris komünü, halk hareketi, işçi sınıfı önderliği ve silahlı ayaklanmanın birleşiminin sıradışı enerjisinin

Örgütlenme sorununa odaklanan bu zafer tutkusunun en temel ifadesi, komünist partinin "çelik disiplini" oldu. Bu, hipotezin ikinci sekansının temel vasfıdır. Parti, söz konusu sorunu büyük oranda ilk sekansın mirasıyla çözdü: Devrim ya ayaklanma ya da uzun süren bir halk savaşı aracılığıyla Rusya, Çin, Kore, Vietnam ve Küba'da varlığını sürdürdü ve yeni bir düzen kurmayı başardı.

Fakat ikinci sekans, ilkinin cevaben geliştirilen yöntemlerle çözülemeyen daha büyük bir sorun

maya çalışan çabalar olarak kavranabilir.

"Zihinsel devrim"

İlk sekansın sonu ve ikincisinin başlangıcı arasında komünist hipotezin savunulamaz olduğu kırk yıllık bir fasıla söz konusudur: 1871-1914 dönemi, emperyalizmin dünya çapındaki zaferine sahne oldu. İkinci sekansın 1970'lerde sona ermesinden itibaren, buna benzeyen, düşmanın bir kere daha yükseldiği başka bir aralığın içindeyiz.

Bu gibi koşullarda önemli olan, komünist hipotezin yeni bir sekansının muhtemel açılışıdır. Fakat bunun ikinci sekansın devamı olmayacağı –olamayacağı– apaçıktır. Marksizm, işçi hareketi, kitle demokrasisi, Leninizm, proletaryanın partisi, sosyalist devlet –20. yüzyılın bütün icatları– bizim için artık faydalı değildir. Teorik düzeyde üzerine düşünülmeğe değer olsalar da, pratik siyaset düzeyinde işe yaramaz hale gelmişlerdir. İkinci sekans sona erdi ve onu restore etmeye çalışmanın mânâsı yok.

Bu noktada, düşmanın tahakkümü altında olan, yeni deneyimlerin bir hayli sınırlandığı bir ara-

lıkta, üçüncü sekansın karakterinin tam olarak nasıl olacağını söyleyebilmek mümkün değildir. Fakat genel gidişat bilinebilir görünmektedir: Siyasî hareket ile ideolojik düzey arasında yeni bir ilişkiyi içerecektir –tıpkı “kültür devrimi” ifadesinde ya da Mayıs ‘68’deki “zihinsel devrim” nosyonunda ortaya çıktığı gibi. İlk sekanstan edindiğimiz teorik ve tarihsel dersler ile ikinci sekansın ortaya koyduğu zafere ulaşmanın hayatî önemini aklımızda tutmaya devam edeceğiz. Fakat çözüm ne –Negri ve küreselleşme karşıtlarının inandığı gibi– çokluğun istidadından esinlenen biçimsiz ya da çok-biçimli popüler hareketler ne de bazı Troçkistler ve Maocuların umduğu gibi yenilenmiş ve demokratikleşmiş kitlesel komünist parti olacak.

19. yüzyıldaki kitle hareketi ile 20. yüzyıldaki parti, komünist hipotezin kendine özgü kipleriydi; onlara geri dönmek artık mümkün değildir. Aksine, “sosyalist” devletlerin olumsuz deneyimleri ve Kültür Devrimi ile Mayıs ‘68’in muğlak derslerinin ardından görevimiz, komünist hipotezin başka bir şekilde neşet etmesini sağlamak, yeni siyasî deneyim biçimleri içinden ortaya çıkmasına el vermektir. Bu nedenle işimiz son

mu? Küreselleşmenin “tek dünyası” sadece satılık nesnelerden ve parasal işaretlerden ibaret: Marx’ın öngördüğü dünya piyasası. Nüfusun azımsanamayacak bir ekseriyetine bu dünyaya erişmek, en hafif tabirle, kısıtlanmıştı. Bu dünyanın dışına hapsedilmişler, mecazen değil, genellikle gerçek anlamıyla “hapsedilmiş” durumdalar.

Berlin Duvarı’nın yıkılışı, tek bir özgürlük ve demokrasi dünyasının zuhur edişinin sinyali farzediliyordu. Yirmi yıl sonra dünyanın duvarının sadece yer değiştirdiği aşikâr: Artık Doğu ve Batı’yı birbirinden ayırmak yerine, zengin kapitalist Kuzey’i yoksul ve harap olmuş Güney’den ayırıyor. Bütün dünyada yeni duvarlar inşa ediliyor: Filistinlilerle İsrailliler arasında, Meksika’yla ABD arasında, Afrika’yla İspanyol yerleşimleri arasında, zenginlerin hazları ile köylerde ya da favelalarda, banliyölerde, ucuz otellerde, işgal evlerinde ve gecekondu mahallelerinde yaşayan kent sakini yoksulların arzuları arasında. Sermayenin güya birleşmiş dünyasının ödettiği bedel, insan varoluşunun polis köpekleri, bürokratik denetim, savaş gemileri, dikenli teller ve sınırdışı edilme-ler aracılığıyla bölgelere ayrılma-

1871-1914 dönemi, emperyalizmin zaferine sahne oldu. Buna benzeyen, düşmanın bir kere daha yükseldiği bir aralığın içindeyiz. Marksizm, işçi hareketi, kitle demokrasisi, Leninizm, proletaryanın partisi, sosyalist devlet –20. yüzyılın bütün icatları– bizim için artık faydalı değildir.

derece karmaşık ve deneyseldir. Komünist hipotezin yöntemlerini geliştirmekle yetinmekten ziyade, onun varoluş koşullarına odaklanmalıyız. Komünist hipotezi –emeğin egemen sınıfın tahakkümü altında olması kader değildir– ideolojik alana yeniden yerleştirmemiz gerekiyor.

Bu neleri içerebilir? Deneyisel olarak, egemen düzenin ve Lacan’ın “zenginlik ayini” olarak adlandırdığı şeyin geçiciliği dışında bir nokta bulmayı tasavvur edebiliriz. Böyle bir ayine formel olarak karşı çıkan herhangi bir nokta evrensel bir hakikat sunmaktadır. Bu şöyle bir deklarasyon olabilir pekâlâ: “Sadece bir dünya var.” Bunun ima ettiği nedir? Günümüz kapitalizmi tabii ki küresel bir düzen yaratmakla övünüyor, buna muhalif olanlar da “alternatif küreselleşme”den bahsediyor. Peki, tek bir dünya, tek bir insanlar âlemi söz konusu

sıdır. Aslında “göç sorunu”, diğer ülkelerden gelen işçilerin karşı karşıya kaldığı koşulların küreselleşmenin “birleşmiş dünyası”nın koca bir yalan olduğunun canlı kanıtıdır.

Kimliklerin genişlemesi

Dolayısıyla, siyasî problemin tersine çevrilmesi gerekiyor. Dünyanın varlığına ilişkin analitik anlayıştan başlayıp onun karakteristik özelliklerine yönelen normatif bir eylemle devam edemeyiz. Anlaşmazlık, onun niteliklerine dair değil, varoluşuna dair. En başından itibaren, dünyanın sunî ve ölüm-cül bir şekilde ikiye bölündüğüyle yüzleşerek –“Batı” olarak adlandırılan ayrılma– tek bir dünyanın varlığını bir aksiyom ve ilke olarak onaylamak zorundayız. “Sadece bir dünya var” tabiri, objektif bir sonuç değildir. Performatiftir: Bunun bizim için nasıl olduğuna biz karar veriyoruz. Bu noktaya bağlı

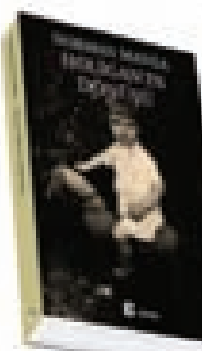
Svetlana Boym
Tırmak İçinde Ölüm
Modern Şairin İyili Kültürel Miter
Metis Yayınları, Çeviri: Emine Akyol, 276 s.
Boyım, “yazının ölümü” teziyle sorguluyor. Genelde edebiyat ile hayat, öylece şairin hayatı ile şiir, ve and olarak da, şairin retorik ölümü ile gerçek ölümü arasındaki ilişki yazının temel işi olduğu.

J.K. Gibson-Graham
(Bildirilmiş) Kapitalizmin Sonu
Siyasal İktisadın Feminist Eleştirisi
Çeviri: Zeynep Çamurlu, 400 s.
Yepyeni bir düşünme tarzının kapılarını açan kitap kapitalizmi kavramsal olarak dekonstrüktörler, kapitalist sistemi içinden kamusalın yollarını arıyor.

Jacques Rancière
Özgürleşen Seyirci
Çeviri: E. Ruşak Şenel, 128 s.
Siyasal sanat veya sanatın siyasalından ne anlamak gerekir? Eleştirel sanat geleneğinin ve hayali sanatılaşmaya atılımının neresindeyiz? Rancière çağdaş sanatın bir önemi sorunlarını inceleyerek cevap arıyor bu kitabında.

Norman Manea
Holigan'ın Dönüşü
Anlatı, Çeviri: Nurettin Demirel, 276 s.
Çavuşesku yânetiminin giderek artan baskısı nedeniyle Romanya’ya terk etmek zorunda kalan Manea’nın yıllar sonra bu ülkeye, geçmişe, anadiline dönüşünün hikâyesi. Savaş öncesi Romanya’ya, Nazilere, tehcire, komünizme hem yakından hem de uzaktan bir bakış.

Wadad Makdisi Cortas
O Sevdığım Dünya
Bir Arap Kadınının Hikâyesi
Tebliğat / Anlatı, Çeviri: Gamze Varol, 240 s.
Ortadoğu’da, idealist ve hırslı bir genç kadının, eşitlik ve özgürlük için mücadele eden, kadın haklarını savunan, di-din-ek ayını yapmadan tüm insanlığı kucaklayan bir humanistçe yaşamıyı kısıt...

metis

kalırsak, söz konusu olan, bu basit deklarasyondan çıkan sonuçları izah etme sorunudur.

İlk sonuç, herkesin tıpkı benim gibi aynı dünyaya ait olduğunu kabul etmektir: Lokantanın mutfağında gördüğüm Afrikalı işçi, yolda çukur kazan Faslı, parkta çocuklara bakan başörtülü kadın.

Şimdi ve burada yaşayan, eyleyen canlılardan oluşan bir birliği tesis etmek için dünyanın nesneler ve işaretler tarafından birleştirildiğine ilişkin hâkim görüşü tersine çevirdiğimiz nokta burasıdır. Dil, giyim, din, yemek, eğitim açısından benden farklı olan bu insanlar tıpkı benim gibi varoluyorlar; benim gibi varoldukları için onlarla tartışabilirim ve tıpkı başka herhangi biriyle olduğu gibi bazı şeyler hakkında anlaşabiliriz ya da anlaşamayız. Ama şu önkoşulla: Aynı dünyada yaşadığımız takdirde.

Bu noktada kültürel farklılığa dair itiraz öne sürülecektir: "Bizim" dünyamız, "bizim" değerlerimizi –demokrasi, kadınlara saygı, insan hakları– kabul edenlerden oluşmaktadır. Kültürü buna karşı olanlar gerçek anlamıyla aynı dünyanın parçası değildirler; eğer katılmak istiyorlarsa bizim değerlerimizi paylaşmak, "entegre" olmak zorundalar. Tıpkı Sarkozy'nin dediği gibi: "Eğer yabancılar Fransa'da kalmak istiyorlarsa Fransa'yı sevmek zorundalar; aksi takdirde terk etmelidirler." Fakat şart öne sürmek "tek bir dünya var" ilkesini terketmiş olmak demektir. Belki, "her ülkenin yasalarını dikkate almamız gerekir" denebilir. Elbette, ama bir yasa, dünyaya ait olmanın önkoşulu olamaz. Tek dünyanın da yasaları olacaktır, ama o dünyada varolmanın sübjektif veya "kültürel" önkoşulları olamaz. Kimseden başkaları gibi olması talep edilemez. Tek dünya, tam da sınırsız farklılıkların varolduğu yerdir. Dünyanın birliğinden şüphe etmekten ziyade, bu farklılıklar felsefi açıdan onun varlık koşuludur.

Bundan sonra gelen soru, herhangi bir şeyin bu sınırsız farklılığı yönetip yönetmediğidir. Tek bir dünya olabilir, fakat bunun anlamı Fransız ya da Fransa'da yaşayan bir Faslı veya Hristiyan geleneklerinin geçerli olduğu bir ülkede yaşayan bir Müslüman olmanın hiçbir şey ifade etmediği midir? Veya bu kimliklerin varlığını sürdürmesini bir engel olarak mı görmeliyiz? Kimliğin en basit tanımı, bir birey ya da grubun

kendisini "kendi" olarak tanımlamasını sağlayan bir dizi karakteristik ve vasıftır.

Fakat bu "kendi" olarak ifade edilen şey nedir? Kimliğin bütün karakteristik özelliklerinin ötesinde az ya da çok değişmeden kalan şeydir. O halde, kimliğin bir değişmeyi destekleyen özellikler bütünü olduğunu söylebilmek mümkündür. Örneğin, bir sanatçının kimliği tarzının değişmeme-sinden farkedilebilir; eşcinsel kimlik muhtemel arzu nesnesinin değişmeme-siyle yakından alakalı her şeyden oluşmaktadır; bir ülkedeki yabancı bir topluluğun kimli-

Cesaret, günümüz dünyasında insanın yolunu kaybetmesini önleyen en önemli erdemdir. Cesaretin erdemi, kendisini imkânsızın içinde dayanıklı kılarak ortaya koyar; hammaddesi zamandır. Arayışı içinde olduğumuz nokta, bizi başka bir zaman düzenine bağlayabilen olmalıdır.

Alain Badiou, "Film Sosyalizm" in bir sahnesinde

ği bu topluluğun mensuplarının tanınmasını sağlayan şeydir: dil, vücut hareketleri, giyinme tarzı, yemek yeme alışkanlıkları vb...

Bu şekilde, değişmeyen özellikleriyle birlikte tanımlandığı zaman, kimlik iki yönden farklılıkla alakalıdır: Bir yandan, geri kalandan farklı olandır; öte yandan, farklılaşmayan, değişmeyendir.

Kimliği tasdik etmenin iki vechesi daha vardır. İlk şekli negatiftir. Kendisinin öteki olmadığını iddia etmekten ibarettir. Entegrasyona ilişkin otoriter talepler karşısında bu genel olarak kaçınılmazdır. Örneğin Faslı bir işçi ısrarla kendi gelenek ve göreneklerinin küçük burjuva bir Avrupa-palıyla aynı olmadığını iddia edecektir; hatta dinî ve geleneksel kimliğinin karakteristiklerini daha da vurgulu hale getirecektir.

İkincisi ise, tıpkı Nietzsche'nin ünlü "olduğun şeyi olmalısın" sözünde olduğu gibi, yeni bir durumda içkin bir kimliğin gelişimini içerir. Faslı işçi toplumsal olarak veya aile içinde kendi bireysel kimliğini kuran şeyi terketmez, fakat her şeyi yaratıcı bir şekilde, kademe kademe içinde bulduğu bir

yere uyarlar. Dolayısıyla ne olduğunu –Paris'teki Faslı bir işçi– herhangi bir dışsal kopuşla değil, kimliğinin genişlemesiyle keşfedecektir.

"Sadece tek bir dünya var" ak-siyomunun siyasî sonuçları, kimliklerde evrensel olanı güçlendirmeye yarayacaktır. Bu konuya ilişkin verilebilecek bir örnek –yere bir deneyim– geçtiğimiz günlerde Paris'te çalışma izni olmayan işçilerle Fransa yurttaşlarının bir araya gelerek zulüm yasaları, polis baskınları ve sınır dışı etme uygulamalarının kaldırılmasını, yabancı işçilerin kendi varlıkla-

tatmin olan Sokrates şöyle der: "İyi bir cesaret örneği, fakat bir örnek tanım değil." Tıpkı General Laches gibi risk alarak kendi tanımını yapacağım.

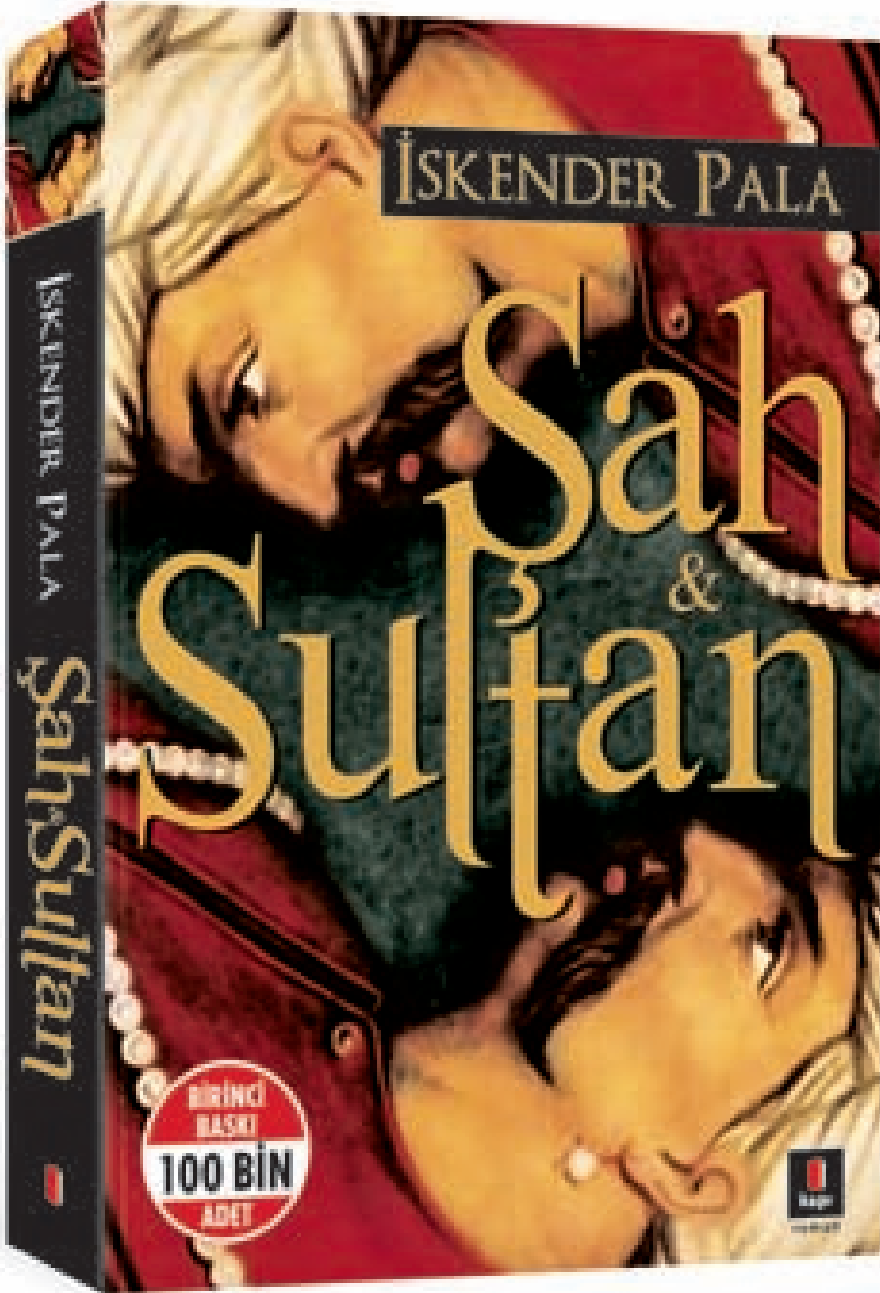
Öncelikle cesareti bir erdem olarak görüyorum –bu doğa vergisi bir vasıf değil, kendisini inşa eden, insanın da fiilen inşa edileceği bir şeydir. Bu nedenle, cesaret kendisini imkânsızın içinde dayanıklı kılarak ortaya koyan bir erdemdir. Bu basitçe imkânsız olanla anlık bir karşılaşma değildir. Böyle bir şey, cesareten ziyade, kahramanlık olurdu. Kahramanlık hep bir erdem olarak değil, bir tavır olarak ifade edilmiştir: Bir insanın imkânsız olanla yüz yüze karşılaşmaya yöneldiği an. Cesaretin erdemi, kendisini imkânsızın içinde dayanıklı kılarak ortaya koyar; hammaddesi zamandır. Cesaretin farklı bir zaman bağlamında işlemlerini sağlayan, dünyanın yasası tarafından dayatılan şeydir. Arayışı içinde olduğumuz nokta, bizi başka bir zaman düzenine bağlayabilen olmalıdır. Egemen düzen tarafından tanımlanmış zamansallık içine hapsedilmiş olanlar, Fransız Sosyalist Partisi'nin birçok taraftarının yaptığı gibi, hep şu şekilde haykırmaya eğilimli olacaktır: "Chirac'la 12 yıl ve şimdi yeni bir seçimi beklemek zorundayız. 17 yıl; belki de 22; bütün bir hayat!" En iyi ihtimalle moralleri bozulacak ve rotalarını kaybedecekler; en kötü ihtimalle sıçanlar gibi olacaklar.

Bugün birçok açıdan 20. yüzyılın devrimci tarihine kıyasla 19. yüzyılın sorularına daha yakınız. 19. yüzyılda yaşananların büyük bir kısmı yeniden ortaya çıkmaya başlıyor: Devasa yoksulluk bölgeleri, derinleşen eşitsizlik, "zenginlik ayını"nın içinde yok olmuş bir siyaset, genç insanların birçoğunun nihilizmi, entelijensiyanın hatırı sayılır bir kesiminin köleliği; birkaç grubun kısıtlanmış ve kuşatılmış deneyelliği komünist hipotezi anlatmaya çalışıyor. Bu yüzden bugün, tıpkı 19. yüzyılda olduğu gibi, söz konusu olan komünist hipotezin zaferi değil, onun varoluş koşullarıdır. Şu an süregiden reaksiyoner fasıladaki görevimiz şudur: Karakteri itibarıyla her zaman küresel ve evrensel olan düşünce süreçleri ile her daim yerel ve tekil, fakat aktarılabilir olan siyasî deneyimin birleşimi aracılığıyla komünist hipotezin bilincimizde ve pratikteki varlığını yenilemek.

İSKENDER PALA

Bir kardeşlik trajedisi...

Şah & Sultan

Şah ile Sultan,
Zülfikar'ın iki ucunda iki kan...
Çaldıran'ın iki yanında iki can...
Sahralarda kükreyen iki aslan...
Kızılbaşlar - Akbaşlar...
İki kültür, bir inanç.

İskender Pala'nın
kaleminden, hüznün
dolu bir tarih romanı...

**...ve kardeşlik
dilinde başlıyor
yeni bir zaman!**

Kitap satılan her yerde!

Kapı Yayınları

Ticarethane Sk. No: 53, 34410 Cağaloğlu-İstanbul Tel: (212) 513 34 20-21 Faks: (212) 512 33 76
e-posta: bilgi@kapiyayinlari.com www.kapiyayinlari.com

Büyük balık küçük balığı yutar
demişler
Bok yemişler
Onu sardalyalar düşünsün
Sen balık değilsin ki Ahmet
Sen balık değilsin ki Mihran
Sen balık değilsin ki Ezgi
Sen balık değilsin ki Yetvart
Sen balık değilsin ki Roni
Sen balık değilsin ki Wedat
Sen balık değilsin ki Duygu
Sen balık değilsin ki Aram
Sen balık değilsin ki Marcos
Sen balık değilsin ki Mari
Sen balık değilsin ki Delal
Sen balık değilsin ki Siren
Sen balık değilsin ki Özlem
Sen balık değilsin ki Garabed
Sen balık değilsin ki Jasmin
Sen balık değilsin ki Joseph
Sen balık değilsin ki Africa
Sen balık değilsin ki Deniz
Sen balık değilsin ki Gabriel
Sen balık değilsin ki Garo
Sen balık değilsin ki Amala
Sen balık değilsin ki Damiano
Sen balık değilsin ki Maral
Sen balık değilsin ki Hrant

Mek parmak mek parmak daha
Sonu selâmet

*Oktay Rifat'ın "Ahmet" adlı şiirinden
uyarlama. İsimler gösteride kullanılmış
ve bu amaçla eklenmiştir.*

Mihran Tomasyan
(Çıplak Ayaklar Kumpanyası)
"Sen Balık Değilsin ki" adlı gösteriden